

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ**

**ГОРБАЧОВ В.П., КОРОНА С.О., ТИТОВ А.М.
ШАПОВАЛОВА Л.І., ШУЛЬГА А.О.**

**ПРИЙНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ
РІШЕНЬ ТА ПРОВЕДЕННЯ
СЛІДЧИХ ДІЙ**

Навчальний посібник

Донецьк

2012

УДК 343.13 (076.1)
ББК 67.99 (2) 93я 73
Ш 54

*Рекомендовано Міністерством освіти і
науки України (Лист № 1-4/18-Г-135.1 від
10.01.2009 р.)*

Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих дій :
Навч. посіб. / В.П.Горбачов, Л.І. Шаповалова, А.О. Шульга, [та ін.]; за ред.
В.П.Горбачова. – Вид. 2-ге, доп. і переробл. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2012. –
362 с.

Автори: **Горбачов В. П.** – завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Донецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук, доцент; **Корона С. О.** – начальник Слідчого управління ГУМВС України в Донецькій області; **Титов А. М.** – завідувач кафедри адміністративного і кримінального права та процесу Донецького університету економіки та права, кандидат юридичних наук, доцент; **Шаповалова Л. І.** – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Донецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук, доцент; **Шульга А. О.** – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Донецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук, доцент;

Рецензенти:

Татаров О.Ю. – заступник начальника Головного слідчого управління МВС України, кандидат юридичних наук, доцент

Удалова Л. Д. – начальник кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Волобуєва О.О. – начальник кафедри кримінального процесу Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук

У посібнику на основі чинного кримінально-процесуального законодавства України висвітлюється правовий механізм прийняття процесуальних рішень в ході розслідування злочинів та судового розгляду кримінальних справ; розглядається порядок провадження слідчих дій та реалізації отриманих при цьому результатів для встановлення істини у кримінальній справі. Розкривається сутність взаємозв'язку процесуальних рішень, що приймаються на різних стадіях кримінального судочинства.

Посібник розраховано на студентів, курсантів, аспірантів, викладачів юридичних навчальних закладів та працівників слідчих органів.

ISBN 978-966-8388-67-5

© Горбачов В.П., Корона С.О., Титов А.М.,
Шаповалова Л.І., Шульга А.О. 2012
© ДЮІ МВС України, 2012

ЗМІСТ

Передмова.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	
1.1. Поняття «процесуальна форма» «процесуальний акт», «кримінально-процесуальний документ», «рішення» у кримінальному судочинстві, їх співвідношення.....	9
1.2. Поняття, ознаки та значення процесуальних рішень у кримінальному судочинстві.....	13
1.3. Підстави та процес прийняття процесуальних рішень у кримінальному судочинстві.....	22
1.4. Суб'єкти кримінального процесу, уповноважені приймати процесуальні рішення у кримінальних справах.....	25
1.5. Вимоги до форми та змісту процесуальних рішень.....	32
Контрольні питання.....	37
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ, ЩО СКЛАДАЮТЬСЯ У СТАДІЇ ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ	
2.1. Поняття стадії порушення кримінальної справи та види процесуальних документів, які складаються у цій стадії.....	38
2.2. Поняття, види та процесуальне оформлення огляду.....	39
2.3. Накладення арешту на кореспонденцію та зняття інформації з каналів зв'язку як важливий засіб отримання доказів до порушення кримінальної справи, його процесуальне оформлення.....	44
2.4. Процесуальний порядок прийняття та оформлення рішення про порушення та відмову в порушенні кримінальної справи.....	46
Контрольні питання.....	62
РОЗДІЛ 3. ПРИЙНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ І ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ	
3.1. Поняття, види та система слідчих дій.....	63
3.2. Постанова як рішення слідчого, органу дізнання, прокурора, що приймається під час досудового розслідування.....	69
3.3. Поняття протоколу слідчої дії, його форма, зміст і порядок складання.....	70
3.4. Порядок та процесуальне оформлення допиту свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених	72

3.5. Обшук та виїмка (поняття, види, підстави, процесуальний порядок проведення та оформлення).....	78
3.6. Пред'явлення для впізнання (поняття, види, підстави, процесуальний порядок проведення та оформлення).....	84
3.7. Освідування (поняття, види, підстави, процесуальний порядок проведення та оформлення).....	85
3.8. Відтворення обстановки та обставин події (поняття, види, підстави, процесуальний порядок проведення та оформлення).....	87
3.9. Процесуальний порядок призначення та оформлення судових експертиз.....	88
3.10. Підстави та процесуальний порядок зупинення досудового слідства.....	94
3.11. Підстави та процесуальний порядок пред'явлення обвинувачення та допиту обвинуваченого.....	99
3.12. Поняття та види запобіжних заходів, їх мета, підстави та процесуальний порядок застосування	104
Контрольні питання.....	121

РОЗДІЛ 4. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ, ЯКІ СКЛАДАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

4.1. Рішення, які приймаються на етапі закінчення досудового розслідування.....	124
4.2. Підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про складання обвинувального висновку та направлення кримінальної справи до суду.....	127
4.3. Підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про закриття кримінальної справи.....	129
4.4. Підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру.....	135
4.5. Підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності.....	137
Контрольні питання.....	142

РОЗДІЛ 5. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

5.1. Сутність прокурорського нагляду за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства під час розслідування злочинів.....	144
--	-----

5.2. **Форми та методи прокурорського нагляду за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства.....** 145

5.3. **Основні завдання та напрями прокурорського нагляду за дотриманням законності під час порушення кримінальної справи і в процесі провадження досудового розслідування** 152

Контрольні питання..... 159

РОЗДІЛ 6. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ ТА РІШЕННЯ НА СУДОВИХ СТАДІЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

6.1. **Процесуальний порядок попереднього розгляду справи суддею. Рішення, які приймаються на цій стадії кримінального процесу.....** 161

6.2. **Процесуальна діяльність у стадії судового розгляду кримінальних справ, умови її здійснення та формлення.....** 165

6.3. **Сутність, форма та зміст вироку як підсумкового акту судового розгляду кримінальних справ.....** 179

6.4. **Рішення, які приймаються в апеляційному порядку.....** 187

6.5. **Рішення, які приймаються в касаційному порядку.....** 198

6.6. **Рішення, які приймаються у стадії виконання вироку.....** 208

6.7. **Рішення, які приймаються під час перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами** 212

Контрольні питання..... 218

РОЗДІЛ 7. СКЛАДАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ БОРТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

7.1. **Поняття міжнародно-правової допомоги у сфері боротьби зі злочинністю.....** 221

7.2. **Процесуальні документи, що складаються правоохоронними органами України з питань екстрадиції особи, яка вчинила злочин.....** 222

7.3. **Інші види міжнародно-правової допомоги у сфері боротьби зі злочинністю.....** 228

Контрольні питання..... 234

РОЗДІЛ 8. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ, ЯКІ СКЛАДАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ГРОМАДЯНИНОВІ НЕЗАКОННИМИ ДІЯМИ ОРГАНУ ДІЗНАННЯ, ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА, ПРОКУРАТУРИ ТА СУДУ

8.1. **Поняття та значення реабілітації у кримінальному процесі.....** 235

8.2. Підстави та процесуальний порядок реабілітації, її оформлення в процесуальних документах.....	238
Контрольні питання.....	244
Методичні рекомендації до самостійної роботи.....	245
Література.....	250
Додатки.....	260
- Протокол усної заяви про скоєння злочину.....	260
- Пояснення.....	261
- Постанова про порушення кримінальної справи.....	263
- Постанова про порушення кримінальної справи і прийняття її до свого провадження.....	264
- Протокол про відмову від одержання копії постанови про порушення кримінальної справи.....	265
- Постанова про відмову в порушенні кримінальної справи.....	266
- Повідомлення про порушення кримінальної справи.....	267
- Протокол огляду місця події.....	268
- Подання про зняття інформації з каналів зв'язку.....	272
- Погоджений план проведення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів.....	274
- Постанова про визнання особи потерпілою.....	277
- Постанова про визнання особи цивільним позивачем.....	278
- Протокол допиту потерпілого.....	279
- Протокол допиту свідка.....	282
- Протокол про призначення дактилоскопічної експертизи.....	284
- Доручення у порядку ст. 114 КПК України.....	285
- Окреме доручення у порядку ст. 118 КПК України.....	286
- Запит до МРЕВ.....	287
- Протокол затримання особи за підозрою у скоєнні злочину.....	288
- Протокол допиту підозрюваного.....	296
- Протокол відмови від захисника.....	300
- Постанова про прийняття відмови від захисника.....	301
- Постанова про застосування запобіжного заходу – підписки про невиїзд.....	302
- Постанова про об'єднання кримінальних справ в одне провадження.....	303
- Подання до суду про проведення обшуку житла та іншого володіння особи.....	305
- Подання до суду про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.....	306
- Повідомлення за місцем роботи заарештованого.....	307
- Повідомлення про арешт родичам заарештованого.....	308
- Протокол пред'явлення особи для впізнання.....	308

- Пред'явлення предметів для впізнання.....	311
- Протокол огляду предметів.....	313
- Постанова про приєднання до справи речових доказів.....	314
- Постанова про притягнення як обвинуваченого.....	315
- Протокол про пред'явлення обвинувачення, роз'яснення його сутності і вручення копії постанови про притягнення як обвинуваченого.....	317
- Протокол допиту обвинуваченого.....	318
- Постанова про накладення арешту на майно.....	322
- Протокол про відсутність майна, на яке може бути накладено арешт.....	323
- Постанова про виділення кримінальної справи.....	324
- Постанова про зупинення досудового слідства.....	325
- Протокол оголошення потерпілому про закінчення досудового слідства й ознайомлення з матеріалами кримінальної справи.....	326
- Протокол оголошення обвинуваченому про закінчення досудового слідства.....	327
- Протокол ознайомлення обвинуваченого та його захисника з матеріалами кримінальної справи.....	328
- Постанова про відмову в задоволенні клопотання.....	329
- Обвинувальний висновок.....	330
- Постанова про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру....	338
- Постанова про зупинення досудового слідства.....	341
- Постанова про призначення справи до судового розгляду.....	342
- Постанова про примусовий привід до суду.....	343
- Вирок суду.....	344
- Апеляційна скарга.....	347
- Касаційна скарга.....	349
- Процесуальні акти міжнародно-правової допомоги у галузі боротьби зі злочинністю.....	350
- Постанова про відшкодування шкоди, заподіяної громадянинуві незаконними діями органів дізнання та досудового слідства	362

ПЕРЕДМОВА

Програма підготовки слідчих передбачає вивчення навчальної дисципліни «Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих дій», що присвячена дослідженню норм права, які регламентують основи прийняття рішень на всіх етапах кримінального судочинства та процесуальний порядок проведення і оформлення слідчих дій, визначають права і обов'язки суб'єктів кримінального процесу, які мають право приймати рішення у кримінальній справі. У межах зазначеної навчальної дисципліни розглядаються положення щодо провадження слідчих дій у кримінальних справах на стадіях порушення кримінального процесу, досудового розслідування, деяких судових стадіях кримінального процесу та механізму формування на цих етапах рішень службових осіб.

Метою цього предмету є закріплення і поглиблення теоретичних знань, які були отримані під час вивчення курсу кримінального процесу, та вироблення практичних навичок з прийняття процесуальних рішень, проведення слідчих дій та їх документального оформлення під час розслідування кримінальних справ.

Навчальна дисципліна «Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих дій» вирішує три взаємопов'язані завдання: загальноосвітнє, правознавче і практичне. В межах загальноосвітнього завдання навчальна дисципліна спрямована на продовження процесу формування професійного мислення, накопичення фахових знань, підвищення загальної культури майбутнього слідчого. Правознавче завдання курсу полягає у поглибленні теоретичних знань про зміст та структуру рішень, які приймаються під час проведення розслідування та судового розгляду кримінальних справ, про значення процесуального оформлення слідчих дій та дотримання вимог процесуальної форми для всього кримінального судочинства. Практичне завдання курсу пов'язано з набуттям практичних навичок під час безпосереднього складання процесуальних документів та розв'язання задач разово-епізодичного характеру.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

1.1. Поняття «процесуальна форма», «процесуальний акт», «кримінально-процесуальний документ», «рішення» у кримінальному судочинстві, їх співвідношення.

Під час провадження у кримінальних справах важливе значення має дотримання вимог кримінально-процесуальної форми.

Процесуальна форма – це сукупність умов, установлених законом для здійснення слідчих і судових дій; це порядок процесуальної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури і суду, а також громадян, залучених до сфери цієї діяльності, як і порядок вчинення й оформлення процесуальних дій. Процесуальна форма запобігає певною мірою можливим помилкам у прийнятті рішень.

Кримінально-процесуальний закон встановлює чіткий порядок розслідування злочинів, розгляду справ в судах та складання процесуальних актів, визначає певну процесуальну форму. Без процесуальної форми розслідувану кримінальну справу практично неможливо довести до логічного кінця, бо її недодержання приведе до скасування всіх отриманих результатів. Отже, процесуальна форма - це умови, послідовність проведення окремих процесуальних дій а також порядок їх оформлення.

Особливе місце в структурі кримінально-процесуальної форми посідає складання процесуальних документів.

Процесуальні акти, належним чином оформлені у письмовій формі, складають, так би мовити, матеріалізовану частину процесуальної форми, найбільш видиму її сторону.

Саме в процесуальних документах містяться відповіді на правові питання. За конкретними актами, за їхньою ефективністю дається суспільно-політична оцінка діяльності правоохоронних органів. Більшість документів, складених органами розслідування, прокуратури і суду, мають велике морально-виховне значення (обвинувальний висновок, вирок) та певні психологічні наслідки.

Оформлення прийнятих процесуальних рішень не можна зводити лише до технічної сторони, до форми. Згідно з законом докази мають бути одержані не тільки в установленому порядку, а й належним чином зафіксовані в протоколах чи інших документах. В іншому разі вони не матимуть юридичної сили.

Правильно оформлені процесуальні документи і процесуальна форма в цілому забезпечують встановлення істини в справі, сприяють зміцненню режиму законності, захисту прав і свобод громадян.

Важливе значення мають не тільки вимоги правильного і грамотного складання процесуальних документів, а й належна їх систематизація, розташування матеріалів кримінальної справи, оформлення слідчої справи в цілому. Ці питання закон практично не регламентує, а лише вказує, що матеріали досудового слідства розміщуються в томах підшитими й пронумерованими (статті 218, 220 КПК). Підшивати їх потрібно так, щоб ними зручно було користуватися. Відповідно варто систематизувати і матеріали справи. Цим необхідно займатися протягом усього розслідування особливо у багатоепізодних багатотомних справах.

Проте, чи всі матеріали, документи, які одержані та складені в період розслідування, повинні підшиватися до справи при направленні її до суду? Однозначної відповіді на це питання немає. Воно повинно вирішуватися стосовно кожної конкретної справи. Якщо перевіряється багато версій, то у справі нагромаджується велика кількість документів. Матеріали слідства, які відносяться до версій, що не мають прямого відношення до обвинуваченого, слід сконцентрувати в окремому томі (томах) з відповідним заголовком і направити до суду, котрий встановить, які версії перевірялись, а які ні, наскільки всебічно, повно і об'єктивно досліджувались обставини справи.

Якщо обвинувачувані притягуються до відповідальності за декілька злочинів, то доцільно документи систематизувати за епізодами і щодо кожного обвинуваченого. Для зручності користування том справи треба комплектувати з 300 сторінок документів (не більше). Якщо є дуже громіздкі документи (200 і більше сторінок кожний), то їх доцільно підшивати в окремих томах. Це можуть бути, наприклад, матеріали ревізій, експертиз, обвинувальні висновки, вироки. В окремих томах можна підшивати і матеріали з конкретних епізодів, щодо кожного обвинуваченого.

Порядок розміщення процесуальних документів (вироблений практикою) такий:

- постанова (ухвала) про порушення кримінальної справи, усі матеріали, одержані на початковій стадії кримінального процесу;
- процесуальні документи, за допомогою яких встановлюється подія злочину і особи, які до нього причетні (протоколи допитів, оглядів, обшуків, виїмок, матеріали експертиз та ін.);

- постанова про притягнення особи як обвинуваченого, протокол її допиту, документи про запобіжні заходи, матеріали перевірки показань, пояснень обвинуваченого;
- дані, які характеризують особу обвинуваченого, потерпілого й інших учасників процесу; матеріали, що розкривають причини, умови і обставини, що сприяли вчиненню злочинів; матеріали, які характеризують обставини, що пом'якшують й обтяжують провину обвинуваченого;
- документи, пов'язані з оголошенням про закінчення досудового слідства, ознайомлення з матеріалами справи обвинуваченого, його захисника, потерпілого, цивільного позивача, відповідача, їх представників; заяви, клопотання і рішення щодо їх розгляду;
- обвинувальний висновок з додатками, постанова про припинення справи чи інший документ, яким закінчується провадження в справі.

Матеріали судового розгляду справи розміщуються по окремих стадіях, етапах судочинства (попередній розгляд справи суддею, судовий розгляд з його етапами, апеляційне провадження та ін.) в порядку і послідовності, передбаченими кримінально-процесуальним законодавством.

За зовнішнім виглядом кримінальна справа має бути оформлена як книжка.

Речові докази, їх знімки, описи додаються до справи в окремому пакеті.

Процесуальна форма є однією з гарантій встановлення істини, безпомилкового застосування кримінальної репресії. Саме вона зобов'язує здійснювати слідчі й судові дії в передбаченому законодавством порядку з дотриманням встановлених умов і послідовності. Наприклад, обвинувачення висувається і пред'являється у формі постанови; показання потерпілого, свідка, обвинуваченого фіксуються в протоколі допиту тощо.

Докази у кримінальній справі з'являються тільки за умови, якщо вони отримані з належного джерела, в установленому порядку й відповідним чином оформлені. Тому всі діяльність органів дізнання, досудового слідства, прокуратури й суду в кримінальному судочинстві відбувається в певній процесуальній формі. Процесуальна форма обумовлює письмовий характер кримінального судочинства, а тому, документування всієї процесуальної діяльності є однією з умов успішного провадження досудового розслідування та здійснення правосуддя.

Документ є основною одиницею офіційно-ділового стилю. Документи використовуються в різних галузях людської діяльності, ділянках знань,

сферах життя. Вони є об'єктом дослідження різних наукових дисциплін. Тому поняття «документ» багатозначне і залежить від того, у якій галузі й для чого він використовується.

З латинської «documentum» означає взірць, посвідчення, доказ. Енциклопедичним словником документ потрактовано як:

- 1) письмовий акт, здатний служити доказом юридичних відносин або юридичних фактів, що спричиняють правові наслідки;
- 2) офіційне посвідчення особи (паспорт, трудова книжка тощо);
- 3) достовірне історичне письмове джерело;
- 4) матеріальний об'єкт, у якому міститься певна інформація (наприклад, перфораційна картка)¹.

Автори «Універсального довідника-практикуму з ділових паперів» тлумачать документ як засіб фіксації певним чином на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної діяльності та розумової діяльності людини².

Отже, *документ* – це результат відображення конкретної інформації на спеціальному матеріалі за визначеним стандартом чи формою.

Кримінально-процесуальний документ – це письмовий документ, складений на підставі кримінально-процесуального закону вповноваженим на це суб'єктом у зв'язку зі здійсненням будь-яких процесуальних актів (виконанням процесуальних дій або прийняттям рішень), в якому засобами писемного мовлення зафіксована інформація про хід і результати діяльності учасників кримінального процесу³.

Кримінально-процесуальні документи виконують інформаційну, пізнавальну, комунікативну, правозастосовну, правозахисну, засвідчувальну, запобіжну, правоохоронну і виховну функції, забезпечують можливість здійснення правосуддя, прокурорського нагляду, судового контролю.

Кримінально-процесуальний документ – це форма, в якій зафіксоване або певне рішення, або проведення певної дії. Саме кримінально-процесуальний документ відображає зміст та форму рішення, засвідчує хід та результати процесуальної дії. Процесуальний документ – це елемент

¹ Український радянський енциклопедичний словник: В 3-х томах / Редкол.: А.В.Кудрицький та ін. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. – 2-ге вид. – Т.1.

² Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С.П. Бібік, І.Л. Михно, Л.О. Пустовіт, Г.М. Сюта. – К.: Довіра: УНВЦ «Рідна мова», 1997.

³ Тертишник В.М. Зразки юридичних документів: Настільна книга слідчого: навч. посіб. / В.М.Тертишник. – К.: Правова єдність, 2009.

процесуальної форми, в якому закріплюються отримані фактичні дані – докази.

Документ – це різновид процесуального акта. У сучасній українській мові та в юридичній науці під «актом» розуміють як прояв людської діяльності, так і документ – словесне відображення цієї діяльності через письмову мову.

Тому «**процесуальний акт**» є єдністю процесуальної дії або рішення та його засвідчувальної частини – процесуального документа.

Процесуальний документ є засобом фіксації та дотримання процесуальної форми, її важливий елемент.

Під час доказування у кримінальній справі всі висновки про обставини скоєного злочину робляться на підставі зібраних фактичних даних, які повинні бути отримані в установленому законом порядку і належним чином зафіксовані у протоколах. Без цього зібрані у ході розслідування фактичні дані не мають сили доказів. Усі рішення у кримінальній справі повинні бути обґрунтовані та вмотивовані у відповідному процесуальному документі. Обов'язкове складання кримінально-процесуальних документів при проведенні досудового розслідування та судового розгляду необхідне для фіксації висновків, зроблених органом дізнання, слідчим, прокурором та судом (суддею).

1.2. Поняття, ознаки та значення процесуальних рішень у кримінальному судочинстві

Якщо звернутись до словників, знайдемо декілька різних тлумачень слова «рішення». Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує поняття «рішення» наступним чином: «рішення: 1) дія, за значенням: рішати, рішити; 2) вирок суду, постанова, розпорядження якої-небудь організації, зборів і т. ін; 3) продуманий намір зробити що-небудь, якое вчинити; 4) спосіб вирішення, зображення, подання, розв'язання чого-небудь»⁴.

У російських словниках поняття «рішення» трактується неоднозначно:

1. «Решение: 1) твердое намерение сделать что-нибудь; 2) вывод, результат, к которому приходят, обсудив, обдумав что-нибудь; постановление»⁵.

⁴ Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001.

⁵ Краткий толковый словарь русского языка / И.Л. Городецкая, Т.Н. Поповцева, М.Н. Судоплатова, Т.А. Фоменко; Под ред. В.В. Розановой. – 6-е изд., исправ. – М.:

2. «Решение» 1) от слова «решить»: а) обдумав, прийти к какому-нибудь выводу, к необходимости каких-нибудь действий; б) вынести постановление о чем-нибудь; 2) постановление; 3) заключение, вывод из чего-нибудь; 4) ответ к задаче, искомое выражение»⁶.

3. «Решение - одно из необходимых моментов волевого действия, состоящий в выборе действия и способов его выполнения. Волевое действие предполагает предварительное осознание цели и средств действия, мысленное совершение действия, предшествующее фактическому действию, мысленное обсуждение оснований, говорящих за или против его выполнения, и т.п. Этот процесс оканчивается принятием решения»⁷.

На нашу думку, на підставі аналізу цих визначень поняття «рішення» можна узагальнити таким чином: 1) висновок, підсумок чого-небудь; 2) намір щодо скоєння будь-якої дії; 3) спосіб вирішення чого-небудь. Але слід звернути увагу на те, що первинне значення цього терміну відрізняється від загальноприйнятого. Так, в словнику української мови, який упорядкував Б. Грінченко поняття «рішення» не надається, але визначається дієслово «рішати, рішаю, рішаєш»: «1) лишать, лишить; 2) терять, потеряют, лишаться, лишиться; 3) решать, решит»⁸.

Оскільки під час правозастосування здійснюється реалізація правових норм, воно має відбуватись тільки на підставі юридичних норм і в порядку, передбаченому юридичними нормами. Результатом правозастосування є відповідні рішення, що фіксуються в актах застосування права, які повинні відповідати таким ознакам як правомірність, справедливість та ефективність. Правозастосування призначено для організації певних суспільних відносин. Рішення, які приймаються внаслідок правозастосування є юридичними фактами, якими породжуються, змінюються, припиняються певні відносини. Тобто підсумком, основним елементом в змісті правозастосовчої діяльності є саме рішення, яке втілюється в індивідуальному правозастосувальному акті.

Змістом правозастосовного акту є рішення. Рішення юридичної справи – це підсумок застосування права, вирішення життєвої ситуації, яка потребує приведення в дію на владній підставі об'єктивного права, закону.

Русский язык, 1989. – С. 175.

⁶ Ожегов С.И. Словарь русского языка: Около 57 000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 18-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 1986. – С. 590.

⁷ Большая советская энциклопедия / Глав. ред. Б.А. Введенский. – Т. 36. – Второе издание. – Москва: Гос. научн. изд-во «Большая советская энциклопедия», 1976. – С. 455.

⁸ Словник української мови. Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко: В чотирьох томах. - Т. 4. - Р-Я / НАН України. Інститут української мови. – К.: Наукова думка, 1997. – С. 25.

Значну увагу дослідженню проблеми «рішення у кримінальному судочинстві» приділяє П.А. Лупинська, яка визначає «рішення у кримінальному судочинстві» як правові акти, що виражені у встановленій законом процесуальній формі, в яких державний орган або посадова особа в межах своїх повноважень у визначеному законом порядку надає відповіді на правові запитання, які виникають у справі, засновані на встановлених фактичних обставинах справи та приписах закону і містять владне волевиявлення про дії, спрямовані на досягнення призначення кримінального судочинства⁹. Сутність процесуальних рішень П.А.Лупинська визначає за допомогою розгляду їхніх характерних ознак. Зокрема, вона виділяє такі характерні риси процесуальних рішень як актів застосування кримінально-процесуального: рішення можуть винести тільки державні органи та посадові особи, які провадять кримінальне судочинство, у межах їх компетенції; процесуальні рішення виражають владний наказ органів держави, породжують, змінюють чи припиняють кримінально-процесуальні відносини, підтверджують наявність чи встановлюють відсутність матеріально-правових відносин; вони мають виноситися у встановленому законом порядку і виражатися у встановленій законом формі¹⁰.

Що стосується кримінально-процесуального рішення, то їм властиві наступні ознаки:

1. Вони мають правовий характер і містять відповіді на правові питання, що виникають у ході провадження по справі.

2. Вони мають державно-владний характер, який полягає в тому, що останні можуть бути винесені тільки спеціально уповноваженими державними органами і посадовими особами в межах їх компетенції, і містять владне веління органів держави, породжують, змінюють або припиняють кримінально-процесуальні відносини, підтверджують наявність або встановлюють відсутність матеріально-правових відносин.

3. Вони мають владно-розпорядницький характер, який виявляється в тому, що в прийнятих актах не тільки реалізуються владні повноваження суб'єктів, котрі ведуть процес, але і містяться певні вказівки, владні розпорядження.

4. Вони мають загальнообов'язковий характер.

⁹ Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве: теория, законодательство и практика. – М.: Юрист, 2006. – С. 21-22.

¹⁰ Там само. – С. 18, 26, 40, 48, 96.

5. Вони мають пізнавально-посвідчувальний характер, який полягає в тому, що будь-яке рішення не лише виражає певний рівень пізнання тих чи інших обставин конкретної кримінальної справи на момент його винесення, але і фіксує у своєму змісті результати досягнутого рівня пізнання.

6. Вони мають спонукальний характер.

7. Вони повинні бути винесені у встановленому законом порядку і мати встановлену законом форму.

8. Вони завжди спрямовані на вирішення конкретних кримінально-правових, кримінально-процесуальних і кримінологічних завдань.

Процесуальні рішення під час провадження за кримінальними справами приймаються на всіх стадіях судочинства. Ці рішення містяться в різних процесуальних документах. Так, під час провадження досудового розслідування орган дізнання, особа, яка проводить дізнання, слідчий, прокурор свої рішення оформлюють таким процесуальним документом, як постанова. Постанову також може бути винесено під час судового провадження за кримінальними справами одноособово суддею. Таким чином, постанови – це процесуальні документи, в яких сформульоване будь-яке, за винятком вироку, рішення, прийняте суддею одноособово; рішення дізнавача, слідчого, прокурора, винесене при провадженні досудового розслідування, окрім обвинувального висновку.

Необхідно врахувати і справедливе висловлення Ю.М. Грошевого про те, що «в основі будь-якого рішення лежать знання суб'єкта, який його виносить»¹¹.

Отже, **кримінально-процесуальне рішення** – це втілений в процесуальну форму правовий акт особи, яка за законом має право здійснювати кримінально-процесуальну діяльність і яка на законних підставах бере участь у кримінальному судочинстві, закріплений, як правило, в певному процесуальному документі, спрямованому на виконання завдань кримінального судочинства, охорону прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Рішення має бути в певний спосіб об'єктивоване, тобто виражене зовні. Найбільш сприятливою є письмова форма правозастосувального рішення. Воно має включати такі частини й елементи (реквізити):

¹¹ Грошевой Ю.М. Сущность судебных решений в советском уголовном процессе. – Х.: Высшая школа, 1979. – С.6, 27.

1) вступна частина (назва акта - наказ, розпорядження, ухвала, рішення, вирок тощо; назва правозастосувального органу; місце і дата прийняття акта);

2) констатуюча частина (опис, характеристика встановлених у справі юридичне значущих фактів, а також, у разі потреби, посилання на джерела, докази, які їх підтверджують);

3) мотивувальна частина (посилання на правову норму, відповідно до якої факти піддано певній юридичній кваліфікації, обґрунтування саме такої її юридичної оцінки);

4) резолютивна частина (виклад владного правила поведінки індивідуального характеру, тобто взаємних юридичних прав і обов'язків персоніфікованих суб'єктів, які теж мають бути тут же визначені, вказані)¹².

Рішення, що приймаються з кримінальних справ та зафіксовані у певних документах, є правовими актами, зокрема, кримінально-процесуальними, в тому випадку, коли вони передбачені кримінально-процесуальним законодавством. Як правило, вони не тільки передбачені законом, а й суворо ним регламентовані. Найбільш детально регламентованими є структура та зміст вироку (статті 333 – 335 КПК). Закон (ст. 85 КПК) вказує на загальні реквізити, які повинен мати протокол, передбачаючи додаткові реквізити для конкретних його різновидів – протоколів судового засідань (ст. 87 КПК), обшуку і виїмки (ст. 188 КПК), допитів (статті 145, 170 КПК), пред'явлення для впізнання (ст. 176 КПК), огляду, освідування і відтворення обстановки і обставин події (ст. 195 КПК). Закон також вказує, що повинно бути зазначено в постанові слідчого і прокурора (ст. 130 КПК), які обставини повинні бути викладені в обвинувальному висновку (статті 223, 224 КПК) та ін.

Складання того чи іншого процесуального документа – це результат застосування норми права, тобто не просто судження, а певне вирішення правових питань. В цих документах можуть вирішуватися не тільки суто процесуальні питання, а й кримінально-правові (постанова щодо порушення кримінальної справи, щодо притягнення як обвинуваченого, обвинувальний висновок, вирок та ін.), а також цивільно-правові, цивільно-процесуальні (визнання цивільним позивачем, відповідачем, заміна відповідача належною особою та ін.) тощо.

¹² Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. Вид. 6-е - Х.: Консум, 2002. – С. 124.

У кримінально-процесуальному законі (ст. 32 КПК) сутність таких процесуальних документів, як вирок, ухвала, постанова, охоплюється терміном «рішення». Саме в цих актах мають бути дані чіткі відповіді на правові питання: що конкретно встановлено та яким чином далі діяти для досягнення поставленої мети. Це і відрізняє рішення від протоколів, в яких тільки фіксуються факти, зміст і наслідки процесуальної дії. Проте така різниця між названими актами є умовною, оскільки й при складанні протоколів приймаються певні рішення. Крім того, вирішення правових питань міститься і в інших актах: обвинувальному висновку, вказівці, резолютивних актах прокурора (санкція, згода, затвердження), поданні, протесті, скарзі та ін.

Кримінально-процесуальні документи – рішення, які складаються за кримінальними справами компетентними органами і особами, є юридичними фактами, що породжують виникнення, зміну чи припинення відповідних правовідносин. Згідно з законом прийняті постанови, вирок, ухвали (статті 114 і 403 КПК), є обов'язковими для усіх, кого вони стосуються.

Владний характер діяльності органів, які здійснюють кримінальний процес, не виключає, а передбачає забезпечення ними прав і гарантій інших осіб, котрі беруть участь в судочинстві і які також можуть приймати певні рішення, складати необхідні процесуальні акти.

Для того, щоб окреслити зв'язок між численними процесуальними актами з урахуванням їх суті, правової природи, призначення вдаються до класифікації, яка включає акти-діяння й акти-документи. З урахуванням різних критеріїв виділяються такі процесуальні акти-документи:

1. *На стадіях судочинства* з урахуванням осіб, які приймають процесуальні рішення, вирізняють акти слідчі та судові (ст. 19 КПК).

2. *Щодо виявлення і закріплення доказів* вирізняють акти слідчі й акти, що не є слідчими.

В результаті проведення слідчих дій компетентні особи одержують фактичні дані, відомості, що стосуються обставин, які підлягають доказуванню. Таким чином, слідчі дії являють собою спосіб збирання і перевірки доказів. Згідно з загальним правилом, закон забороняє проводити їх до порушення кримінальної справи. Слідчих дій передбачено відносно мало. Це – допити, очні ставки, огляди, освідування, обшуки, виїмки, накладення арешту на кореспонденцію зняття інформації з каналів зв'язку, пред'явлення для впізнання, проведення експертиз, одержання зразків для порівняльного дослідження, ексгумація трупа, відтворення обстановки і

обставин події. Решта дій, передбачених кримінально-процесуальним законом, є просто процесуальними, не слідчими.

Будь-яка слідча дія є процесуальною (передбаченою процесуальним законом), проте процесуальна дія не завжди є слідчою, оскільки не спрямована на виявлення, закріплення і перевірку доказів. Тому не зовсім правильним є віднесення приводу, затримання, взяття під варту, розшук осіб, які скоїли злочини до слідчих дій (п. 4 ст. 227 КПК).

Процесуальні (не слідчі) акти можуть бути оперативно-виконавчими (повістки, постанови про призначення експертизи та ін.), такими, що встановлюють процесуальне становище особи (постанови про визнання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем), мати на меті забезпечення прав особи (протоколи ознайомлення з матеріалами справи), запобігання правопорушенням (подання) і т. ін.

За методом отримання інформації, доказів, необхідних для складання процесуальних документів, слідчі дії можна поділити на: а) розпитування (протоколи допитів, очних ставок); б) спостереження, експеримент, моделювання (протоколи оглядів, обшуків, освідкування); в) поєднання розпитування, спостереження і супроводжувальних методів (пред'явлення для впізнання, відтворення обстановки і обставин події).

Вирізняються також слідчі дії, у проведенні яких беруть участь: а) прокурор, б) спеціалісти, в) поняті та інші особи (обшук, виїмка, огляд та ін.).

3. *За процесуальним значенням* існують основні і допоміжні акти. Основні становлять підсумок певної діяльності. Як правило, ними закінчуються стадії судочинства (постанова про закриття справи, обвинувальний висновок, вирок і т. д.). В них можуть вирішуватися і другорядні питання (наприклад, у вирокі вирішується питання про речові докази).

Допоміжні акти, хоча і не є підсумковими в справі, але також є дуже важливими, оскільки вони забезпечують законне і обґрунтоване прийняття основного рішення, дають можливість учасникам процесу здійснювати свої права тощо. Вони завжди передують прийняттю основного рішення і можуть бути як початковими (протокол-заява), так і проміжними, які приймаються по ходу руху кримінальної справи (допити, огляди, експертизи і т.д.).

Залежно від екстреності проведення слідчі дії бувають невідкладними (ст. 104 КПК) і наступними. Невідкладність проведення процесуальних дій та

їх документального оформлення може виникнути на різних етапах провадження.

Для окремих осіб (зокрема для обвинуваченого) важливе значення мають усі процесуальні документи – основні і допоміжні. Закон передбачає вручення обвинуваченому копій не тільки підсумкових актів, таких, як постанови, ухвали про закриття справи (статті 214, 248 КПК), обвинувального висновку (ст. 254 КПК), вироку (ст. 344 КПК), але й документів іншого плану (протоколу обшуку, виїмки (ст. 189 КПК). Обвинуваченому надсилаються повістка, а також повідомлення про результати розв'язання скарги та ін. (ст. 235, 254 КПК).

4. *За імперативністю прийняття* – обов'язкові й факультативні акти. Обов'язкові завжди складаються в будь-якій справі чи з певної категорії справ. Особливе місце в цьому числі займає акт порушення кримінальної справи (постанова). Без цього документа кримінальна справа, по суті, відсутня. Факультативні – це документи, які складаються не в усіх справах (документи щодо оглядів, приводів, обшуків та ін.).

Для деяких категорій справ проведення тих чи інших процесуальних дій є обов'язковим. Слідчий чи інша компетентна особа може їх визначити заздалегідь. Так, в обов'язковому порядку призначається експертиза в справах, де необхідно встановити причину смерті, тяжкість і характер тілесних ушкоджень, психічний стан підозрюваного чи обвинуваченого та ін. (ст. 76 КПК).

5. *За суб'єктами прийняття* вирізняються одноособові й колегіальні акти.

Під час досудового розслідування рішення приймаються одноособово слідчим, начальником слідчого підрозділу, органом дізнання, особою, яка проводить дізнання, прокурором. Такий порядок обумовлено специфікою виявлення і викриття осіб, які вчинили злочин, необхідністю оперативних і рішучих дій при нерозголошенні отриманих даних.

Якщо слідство у справі проводиться групою слідчих, то і в такому випадку рішення не приймаються колегіально. Кожний слідчий, в межах дорученої йому ділянки володіє процесуальною самостійністю, здійснює відповідні дії від свого імені. Органи розслідування можуть приймати рішення як за своєю ініціативою, так і відповідно до вказівок прокурора чи начальника слідчого відділу. Деякі процесуальні акти приймаються тільки із санкції, згоди чи затвердження прокурора (статті 7, 7-2, 10, 177, 205 КПК та ін.).

В суді першої інстанції кримінальні справи розглядаються одноособово суддею, який діє від імені суду. Але у випадках, передбачених Кримінально-процесуальним кодексом України (ст. 17 КПК), кримінальні справи розглядаються суддями колегіально, а право прийняття рішення належить судові як колегіальному органу. Колегіальність правосуддя забезпечується розглядом кримінальних справ колегіями професіональних суддів. Колегіальне прийняття судових рішень може здійснюватись як на місці, так і в нарадчій кімнаті за суворого додержання таємниці.

6. *За місцем опрацювання* – це документи, які складаються в службових приміщеннях органів розслідування, прокуратури, суду та поза їх межами. Від місця проведення слідчих і судових дій, умов складання процесуальних документів часто залежить успіх як окремих процесуальних дій, так і всього судочинства в цілому. Закон зобов'язує в процесуальних документах зазначати місце їх складання (статті 85, 130 КПК та ін.). За загальним правилом процесуальні дії повинні проводитись в районі підслідності чи підсудності, визначеному законом, у місті проведення досудового слідства (статті 116, 167 КПК та ін.). А іноді процесуальні дії проводяться за місцем перебування певних осіб (статті 143, 167 КПК та ін.).

Якщо слідчі чи судові дії безпосередньо пов'язані зі сприйняттям матеріальних об'єктів, то вони проводяться в основному за місцем їх знаходження (огляди, обшуки, виїмки та ін.). Особливу складність становить огляд місця події, який нерідко проводиться в несприятливих умовах (важкодоступні місця, погана погода, відсутність освітлення, на воді, під водою, за великого скупчення людей та ін.).

Виїзні судові засідання, як правило, проводяться в приміщеннях за місцем роботи або проживання підсудних чи потерпілих. Особливим місцем для прийняття важливих судових рішень закон визначає нарадчу кімнату (статті 240, 273, 322 КПК).

7. *За юридичною силою* акти поділяються на ті, які набрали і не набрали чинності.

Рішення, що набрали чинності, виконуються негайно, якщо інше не передбачено законом. Особливо детально законодавець регламентує порядок набрання чинності вироком, ухвалою і постановою суду (статті 401, 402 КПК). Судові акти, які набрали чинності, є обов'язковими для державних і громадських установ, підприємств, організацій, посадових осіб і громадян (ст. 403 КПК) на усій території України, а якщо є відповідні угоди, то і за її

межами. Виконання процесуальних актів, які ще не набрали чинності, є грубим порушенням законності.

Окрім актів-документів, про що йшлося вище, у кримінальному судочинстві відрізняють і акти-дії. Акт-дія – це результат процесуальної або слідчої дії, який чітко відповідає вимогам її проведення, що передбачені кримінально-процесуальним законом (процесуальній формі). Наприклад, здійснення обшуку з порушенням порядку його проведення, який чітко регламентований вимогами ст.183 КПК України призведе до незаконності отриманих результатів. Тобто форма здійснення певних процесуальних чи слідчих дій – це також процесуальний акт. Але слід мати на увазі, що розчленовувати акти-документи та акти-дії можна лише в теорії, на практиці ж це дві нерозривні половини, які взагалі складають форму реалізації певного процесуального рішення і є завершеною процесуальною або слідчою дією.

1.3. Підстави та процес прийняття процесуальних рішень у кримінальному судочинстві

Існує суттєва різниця між рішенням самим по собі та процесом прийняття рішень. Рішення є остаточним результатом процесу, а процес прийняття рішення містить в собі лише «події, які ведуть до моменту вибору та відбуваються після нього»¹³.

Діяльність, пов'язана з прийняттям рішень, складається з певних стадій: загальна підготовка (формування мети, плану), реалізація запланованих дій, психологічна підготовка для прийняття рішення, закріплення його письмово у вигляді процесуального акта (документа).

При прийнятті рішень об'єктом аналізу є поведінка людей. Такий аналіз, як правило, здійснюється від загального до окремого. При цьому доводиться долати складні ситуації, усувати перешкоди, що виникають, а це вимагає вольового напруження, активної розумової діяльності.

На прийняття рішення може впливати суспільно-психологічна атмосфера: прохання і навіть вимоги деяких службових осіб, їх тиск, залякування, обурення, збудженість прохачів, підвищена заінтересованість справою, чутки, повідомлення у пресі, по радіо, телебаченню, будь-які клопотання тощо. Але головним у прийнятті компетентною особою кримінально-процесуальних рішень є внутрішня впевненість, яка повинна

¹³ Дес Дерлоу. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень. Переклад з англійської Р.А.Семків, Р.Л.Ткачук. – Київ: ВСЕСВИТО, Наукова думка, 2001.

ґрунтуватися на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи у їх сукупності відповідно до закону (ст. 67 КПК України).

Вільна оцінка доказів за внутрішнім переконанням тісно пов'язана з вибором рішення відповідно до конкретних обставин.

Кожне рішення має дві підстави: фактичне і нормативне, тобто рішення виноситься на основі встановлених фактів і норм права. Перш ніж прийняти рішення, збирається, аналізується інформація про юридично значущі для даної справи факти (юридичних фактах) і про відповідні норми права.

Рішення, прийняте на основі аналізу інформації про факти і про норми, є новим видом інформації, що носить характер припису. Звідси, витікають три стадії інформаційної моделі правозастосувального процесу: встановлення фактичних обставин; вибір і аналіз норм права; винесення рішення і його документальне оформлення.

На стадії встановлення фактичних обставин йде встановлення фактів, що мають значення для вирішення даної справи (юридичних фактів), або фактичних обставин справи. Факти, що встановлюються на першій стадії і які будуть покладені в основу рішення, повинні відповідати вимогам відносності, повноти і доведеності.

На стадії встановлення норми права та її аналізу встановлюється, вибирається нормативна основа рішення. По-перше, відшукуються норми, що стосуються встановлених фактів. По-друге, норма піддається тлумаченню, тобто встановлюється її справжній зміст шляхом використання всіх способів тлумачення, необхідних для даного випадку. По-третє, вирішується питання про колізію норм, про їх дію в часі, в просторі, по колу осіб.

Третя стадія – це винесення рішення. Рішення повинно витікати з його фактичної і нормативної основ, відповідати їм. На цій стадії воно знаходить письмову, документальну форму у вигляді правозастосувального акту (рішення, ухвала, вирок суду та ін.). У рішенні мають бути визначені права і обов'язки осіб, яким воно адресоване. Владне рішення у конкретній справі повинно міститись в акті застосування права. Щоб мати юридичну силу, акт має бути оформлений відповідно до вимог закону, зокрема мати відповідні реквізити, що додають йому офіційність: назва виду акту (ухвала, рішення, вирок та ін.), назва органу, що видав акт, місце і час його прийняття, підписи відповідних посадових осіб¹⁴.

¹⁴ Черданцев А.Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. – М.: Юрайт, 2000.

Прийняття рішення у кримінальному судочинстві полягає в тому, щоб встановити фактичні обставини справи, знайти і проаналізувати норми права, встановити відповідність між нормативними умовами прийняття рішення та встановленими фактичними обставинами і вирішити справу у формі відповідного акта – документа.

У науковій літературі загально визнаним є наступний погляд на процес прийняття рішень у кримінальному судочинстві: а) орієнтовка у фактичних даних; б) відокремлення основних ознак фактичних даних; в) актуалізація (відтворення) у свідомості ознак еталону (ознак, вказаних в законі); г) виявлення їх відповідності або невідповідності ознакам фактичних обставин; д) усвідомлення відповідності між встановленими обставинами і ознаками, вказаними в нормі права; є) висновок про застосування (або незастосування) норми права до встановлених фактів¹⁵.

Цілком слушною є думка про те, що перелік обставин, наданий у ст. 64 КПК, уявляє собою певну програму, керуючись якою, слідчий і суд визначають, що саме слід встановити у справі, які обставини включити у межі дослідження для вирішення справи. При цьому вони керуються і кримінальним законом, оскільки з'ясування ознак складу злочину важливе не тільки тоді, коли встановлені певні факти і їх необхідно кваліфікувати, але і тоді, коли здійснюється процес доказування і слід визначити, які обставини повинні бути встановленими, оскільки вони мають значення у справі¹⁶. Отже, кожне рішення у справі потребує встановлення певних фактичних обставин, із наявністю яких закон пов'язує рішення, а предмет доказування для рішень визначається ст. 64 КПК і тими конкретними нормами закону, що регулюють підстави і порядок прийняття рішень. Тобто, у межах предмета доказування повинні бути встановлені фактичні обставини, які складають підставу рішення.

У кримінально-процесуальній діяльності обставини, які складають фактичну підставу рішення, встановлюються шляхом доказування – діяльності, яка складається в збиранні, перевірці і оцінці доказів. Доказування як частина всієї процесуальної діяльності включається в загальну систему судочинства, регулюється законом, підкорюється його принципам та вимогам.

¹⁵ Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве: теория, законодательство и практика. – М.: Юристъ, 2006. – С. 34.

¹⁶ Там само. – С. 90.

Окрім фактичної підстави прийняття рішень слід визначити юридичну підставу – відповідні норми кримінального і кримінально-процесуального закону, які застосовуватимуться під час прийняття рішення за конкретною кримінальною справою.

Тільки наявність зазначених підстав зумовлює законність і обґрунтованість прийнятого рішення.

1.4. Суб'єкти кримінального процесу, уповноважені приймати процесуальні рішення у кримінальних справах

До суб'єктів кримінального процесу, які уповноважені приймати процесуальні рішення у кримінальній справі, належать: орган дізнання (особа, яка провадить дізнання), слідчий, начальник слідчого відділу, прокурор, суд (суддя).

Дізнання – це основана на процесуальному законі та відомчих підзаконних актах діяльність уповноважених адміністративних органів, яка спрямована на запобігання, розкриття злочинів, розшук та викриття винних, а також розслідування злочинів у формі дізнання.

Перелік органів дізнання вказаний у ст. 101 КПК України.

До компетенції органів дізнання належить право порушувати та розслідувати у формі дізнання кримінальні справи. Дізнання – це одна з форм розслідування, що здійснюється уповноваженими органами, які мають право не тільки порушувати чи відмовляти в порушенні кримінальної справи, а й провадити ряд слідчих дій протягом не більше десяти днів із моменту порушення справи.

До компетенції органів дізнання належить:

- прийняття, реєстрація, розгляд, перевірка та вирішення заяв і повідомлень про злочини та вжиття щодо них необхідних заходів;
- провадження дізнання у справах про злочини, що не є тяжкими (ч. 1 ст. 104 КПК);
- провадження дізнання у справах про тяжкі злочини (ч. 2 ст. 104 КПК);
- досудова підготовка матеріалів у протокольній формі (статті 425 – 426 КПК);
- провадження розшукових та слідчих дій у порядку виконання доручень і вказівок, а також окремих доручень (статті 114, 118 КПК).

Дізнавач, або особа, яка провадить дізнання, не користуються процесуальною самостійністю, як слідчий. У кримінально-процесуальному законодавстві досі немає окремої норми, яка б передбачала повноваження

дознавача при провадженні дізнання у кримінальних справах, які має слідчий та начальник слідчого відділу (статті 114, 114-1 КПК).

Під час порушення та відмови в порушенні кримінальної справи, зупиненні, поновленні провадження у справі, проведенні обшуку, виїмки, освідування і провадженні інших слідчих і процесуальних дій дознавач у процесуальному плані не має права самостійно приймати рішення, оскільки провадження таких дій підлягають обов'язковому затвердженню керівником відділу чи начальником органу дізнання. КПК не надає права органу дізнання притягувати особу у якості обвинуваченого.

Слідчий – це учасник кримінального процесу, який провадить досудове слідство згідно з чинним законодавством.

При провадженні досудового слідства всі рішення про спрямування слідства і про провадження слідчих дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, якщо законом передбачено одержання згоди від суду (судді) або прокурора, і несе повну відповідальність за їх законне і своєчасне проведення.

Реалізуючи своє право, як процесуально незалежний учасник кримінального процесу слідчий має право не погодитися з вказівками прокурора:

- 1) щодо притягнення особи як обвинуваченого;
- 2) щодо кваліфікації злочину та обсягу обвинувачення;
- 3) щодо направлення справи для віддання обвинуваченого до суду;
- 4) щодо закриття справи.

У таких випадках слідчий має право подати справу прокуророві вищого рівня з письмовим викладенням своїх заперечень.

У цьому разі прокурор або скасовує вказівки прокурора нижчого рівня, або доручає подальше провадження досудового слідства у справі іншому слідчому.

Всі інші вказівки прокурора, які він дає слідчому в письмовій формі у кримінальній справі, обов'язкові для виконання (наприклад, допитати свідків, призначити судову експертизу, провести відтворення обстановки та обставин події тощо).

Водночас для органу дізнання обов'язковими для виконання є вказівки і доручення слідчого з провадження процесуальних і слідчих дій у справах, які він розслідує.

Постанови слідчого в кримінальній справі, винесені відповідно до закону, є обов'язковими для виконання всіма підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами і громадянами.

Повноваження *начальника слідчого відділу* регламентовано ст. 114¹ КПК, відповідно до якої він контролює своєчасність дій підлеглих йому слідчих з розкриття злочинів і запобігання їм, вживає заходів до найбільш повного, всебічного та об'єктивного провадження досудового слідства у кримінальних справах.

Начальник слідчого відділу має право: перевіряти кримінальні справи; давати вказівки слідчому щодо провадження слідства, щодо притягнення як обвинуваченого, щодо кваліфікації злочину та обсягу обвинувачення, щодо направлення справи, щодо провадження окремих слідчих дій; передавати справу від одного слідчого іншому; доручати розслідування справи кільком слідчим, а також брати участь у провадженні досудового слідства та особисто провадити слідство, користуючись при цьому повноваженнями слідчого.

Вказівки начальника слідчого відділу у кримінальній справі даються слідчому в письмовій формі та є обов'язковими для виконання.

Оскарження цих вказівок прокуророві не зупиняє їх виконання, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 114 КПК.

Прокурор в кримінальному процесі – це Генеральний прокурор України, прокурор Автономної Республіки Крим, прокурор області, прокурори міст Києва та Севастополя, районний, міський прокурор, транспортний прокурор та інші прокурори, прирівняні до прокурорів областей, районних або міських прокурорів, їх заступники і помічники, прокурори управлінь і відділів прокуратур, які діють у межах своєї компетенції (п. 6 ст. 32 КПК).

Діяльність прокурора у кримінальному судочинстві врегульовано статтями 121 – 123 Конституції України, Законом «Про прокуратуру», а також кримінально-процесуальним законодавством.

Прокуратура України – це єдина система, на яку покладено: підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні

інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Здійснюючи нагляд за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства, прокурор у межах своєї компетенції:

1) вимагає від органів дізнання і досудового слідства для перевірки кримінальні справи, документи, матеріали та інші відомості про вчинені злочини, хід дізнання, досудового слідства і встановлення осіб, які вчинили злочини; перевіряє не менш як один раз на місяць виконання вимог закону про прийняття, реєстрацію і вирішення заяв та повідомлень про вчинені або такі, що готуються, злочини;

2) скасовує незаконні й необґрунтовані постанови слідчих та осіб, які провадять дізнання;

3) дає письмові вказівки про розслідування злочинів, про обрання, зміну або скасування запобіжного заходу, кваліфікацію злочину, проведення окремих слідчих дій та розшук осіб, які вчинили злочини;

4) доручає органам дізнання виконання постанов про затримання, привід, взяття під варту, проведення обшуку, виїмки, розшук осіб, які вчинили злочини, виконання інших слідчих дій, а також дає вказівки про вжиття необхідних заходів для розкриття злочинів і виявлення осіб, які їх вчинили, у справах, що перебувають у провадженні прокурора або слідчого прокуратури;

5) бере участь у провадженні дізнання і досудового слідства і в необхідних випадках особисто провадить окремі слідчі дії або розслідування в повному обсязі по будь якій справі;

6) санкціонує проведення обшуку (за винятком житла чи іншого володіння, обшук якого проводиться за постановою судді), відсторонення обвинуваченого від посади та інші дії слідчого і органу дізнання у випадках, передбачених КПК;

7) продовжує строк розслідування, дає згоду або подає до суду подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, а також про продовження строку тримання під вартою в порядку, встановленому КПК;

8) повертає кримінальні справи органам досудового слідства зі своїми вказівками щодо провадження додаткового розслідування;

9) вилучає в органі дізнання і передає слідчому будь яку справу, передає справу від одного органу досудового слідства іншому, а також від одного слідчого іншому з метою забезпечення найбільш повного та об'єктивного розслідування;

10) усуває особу, яка провадить дізнання, або слідчого від подальшого ведення дізнання або досудового слідства, якщо вони порушили закон при розслідуванні справи;

11) порушує кримінальні справи або відмовляє в їх порушенні; закриває або зупиняє провадження в кримінальних справах; направляє або дає згоду слідчому на направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про закриття справи у випадках, передбачених законом, дає згоду на закриття кримінальної справи слідчим у тих випадках, якщо це передбачено КПК; затверджує обвинувальні висновки (постанови); направляє кримінальні справи до суду.

Прокурор здійснює також інші повноваження, надані йому КПК.

Вказівки прокурора органам дізнання і досудового слідства у зв'язку з порушенням і розслідуванням ними кримінальних справ є для цих органів обов'язковими. Оскарження цих вказівок прокуророві вищого рівня не зупиняє їх виконання, за винятком деяких випадків, передбачених КПК (ст. 227).

Склавши обвинувальний висновок, слідчий відповідно до вимог ст. 225 КПК направляє справу прокуророві.

Перевіривши справу з обвинувальним висновком, прокурор або його заступник приймає одне з таких рішень: 1) затверджує обвинувальний висновок або складає новий обвинувальний висновок; 2) повертає справу органів дізнання або слідчому зі своїми письмовими вказівками для провадження додаткового розслідування; 3) закриває справу, склавши про це постанову з додержанням вимог статті 214 КПК.

Прокурор або його заступник мають право змінити складений слідчим список осіб, які підлягають виклику до судового засідання, а також скасувати чи змінити раніше обраний запобіжний захід або обрати запобіжний захід, якщо його не було обрано, чи поставити у випадках, передбачених КПК, перед судом питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту (ст. 229 КПК).

Якщо прокурор (або його заступник) не згоден з обвинувальним висновком, він вправі скласти новий обвинувальний висновок; при цьому раніше складений обвинувальний висновок зі справи вилучається.

У разі необхідності змінити обвинувачення на більш тяжке або таке, що істотно змінює пред'явлене обвинувачення за фактичними обставинами, прокурор або його заступник повертає справу слідчому для додаткового розслідування і пред'явлення нового обвинувачення.

Якщо зміна початкового обвинувачення не тягне за собою застосування статті кримінального закону з більш тяжкою санкцією і не пов'язана з істотною зміною обвинувачення за фактичними обставинами, прокурор або його заступник складає постанову, в якій зазначає зміни, що вносяться до обвинувального висновку.

Прокурор або його заступник, затвердивши обвинувальний висновок, складений слідчим, або склавши новий обвинувальний висновок, направляє справу до суду, якому вона підсудна.

У судовому засіданні участь прокурора є обов'язковою, крім випадків: 1) якщо розглядаються справи про притягнення до кримінальної відповідальної особи не інакше як за скаргою потерпілого; 2) якщо прокурор відмовився підтримати державне обвинувачення.

Прокурор, керуючись вимогами закону і своїми внутрішніми переконаннями, підтримує перед судом державне обвинувачення, подає докази, бере участь у дослідженні доказів, заявляє клопотання і висловлює свою думку щодо клопотань інших учасників судового розгляду, викладає свої міркування щодо застосування кримінального закону і міри покарання щодо підсудного.

Якщо в результаті судового розгляду прокурор переконується, що дані судового слідства не підтверджують пред'явленого підсудному обвинувачення, він повинен відмовитися від обвинувачення і в своїй постанові викласти мотиви відмови. В цьому разі суд роз'яснює потерпілому та його представникові їх право вимагати продовження розгляду справи і підтримувати обвинувачення.

Прокурор пред'являє або підтримує пред'явлений цивільний позов, якщо цього вимагає охорона прав фізичних чи юридичних осіб або державних інтересів.

Прокуророві, який уперше вступив у справу, суд зобов'язаний надати час, необхідний для ознайомлення з матеріалами справи і для підготовки до участі в судовому засіданні.

Про неявку прокурора в судові засідання суд повідомляє відповідні органи (ст. 289 КПК), наприклад прокурора вищого рівня.

Відповідно до п. 8 ст. 348 КПК прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої інстанції, а також прокурор, який затвердив обвинувальний висновок, – у межах обвинувачення, що підтримував прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої інстанції, має право на апеляцію. До апеляції прокурора додається стільки її копій, щоб їх

можна було вручити всім учасникам судового розгляду, інтересів яких стосується апеляція.

Під час подання апеляції прокурор повинен дотримуватися процесуальної форми, встановленої КПК, а саме зазначити у ній: 1) назву суду, якому адресується апеляція; 2) особу, яка подає апеляцію; 3) вирок, ухвалу чи постанову, на які подається апеляція, і назву суду, який їх постановив; 4) в чому полягає незаконність вироку, ухвали, постанови та доводи на її обґрунтування; 5) прохання особи, яка подає апеляцію; 6) перелік документів, які додаються до апеляції.

Обґрунтовуючи необхідність зміни чи скасування вироку, ухвали, постанови, прокурор повинен посилатися на відповідні аркуші справи.

Прокурор також має право на внесення касаційного подання (ст. 384 КПК). Касаційне подання на судові рішення, зазначені у ч. 1 ст. 383 КПК, має право подати прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої чи апеляційної інстанції, чи прокурор, який затвердив обвинувальний висновок.

Прокурор у випадках, передбачених КПК, підіймає перед судом питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту (ст. 229 КПК).

Клопотання про перегляд справи за нововиявленими обставинами заінтересовані особи подають прокуророві. З метою перевірки такого клопотання прокурор має право витребувати справу з відповідного суду. Прокурор у всіх випадках, коли йому стануть відомі нові обставини в справі, зобов'язаний особисто або через органи дізнання чи слідчих провести необхідне розслідування цих обставин. Про призначення розслідування нововиявлених обставин виноситься постанова. Закінчивши розслідування нововиявлених обставин, районний, міський прокурор за наявності підстав для відновлення справи направляє її разом з матеріалами розслідування або вирок, що набрав законної сили, яким винні у зловживанні або фальсифікації доказів у справі вже засуджені, і своїм висновком відповідно прокуророві Автономної Республіки Крим, прокуророві області, прокуророві міст Києва чи Севастополя, військовому прокурору, який і вирішує питання про подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами до апеляційного суду.

Якщо прокурор не вбачає підстав для перегляду справи в зв'язку з нововиявленими обставинами, він відмовляє в цьому своєю вмотивованою постановою, про що повідомляє осіб та підприємства, установи, організації,

які внесли клопотання. Ця постанова прокурора може бути оскаржена прокуророві вищого рівня.

Суддя – це голова, заступник голови і суддя відповідно Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, районного, районного у місті, міського та міськрайонного судів.

Суддя – учасник кримінального процесу, на якого покладено, згідно з Конституцією України (статті 124 –131), Законом України «Про судоустрій і статус суддів» здійснення правосуддя в Україні у кримінальних справах на основі норм КПК.

Правосуддя здійснюють професійні судді. Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів разом із судом присяжних. Вироки та рішення суду виносяться іменем України та є обов'язковими до виконання на всій території держави. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує захист гарантованих Конституцією України та іншими законами прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави.

Усім суб'єктам правовідносин гарантується захист їх прав, свобод і законних інтересів незалежним і неупередженим судом, утвореним відповідно до закону.

Для забезпечення всебічного, повного та об'єктивного розгляду справ, законності судових рішень в Україні діють суди першої, апеляційної та касаційної інстанцій.

Правосуддя в Україні здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від статі, раси, кольору шкіри, мови, політичних, релігійних та інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин.

1.5. Вимоги до форми та змісту процесуальних рішень

Кримінально-процесуальний закон не містить загальних вимог, що пред'являються до процесуальних рішень, які складаються у кримінальних справах, а вказує лише назви і зміст деяких з них (статті 85, 130, 332 – 335, 378 КПК та ін.).

У науці вимоги щодо рішень у кримінальних справах поділяються на такі, що стосуються: а) форми (письмова, структурна упорядкованість, офіційність); б) змісту (істинність, обґрунтованість, вмотивованість,

логічність, переконливість, справедливість); г) форми та змісту (законність, індивідуальність, здійсненність, культура). Така класифікація, хоч вона і є умовною, але має право на своє існування, бо дає змогу проаналізувати окремі складові предмета класифікації, а в результаті комплексно з'ясувати зміст і сутність процесуальних рішень.

Ми лише звернемо увагу на типові, загальні вимоги, яким повинні відповідати кримінально-процесуальні акти. Так, документи повинні відповідати загальним вимогам, що ставляться до будь-яких індивідуально-правових актів застосування норм права. Вони мають бути законними, обґрунтованими, мотивованими, переконливими, справедливими, логічними, грамотно і культурно оформленими, а в цілому – високоефективними. Поспіхом прийняті процесуальні рішення, неправильно складені документи підривають авторитет органів розслідування, суду, прокуратури, адвокатури та інших органів і осіб.

Законність означає, що складений процесуальний документ повинен відповідати правовим нормам, на основі яких його прийнято.

Процесуальний акт визнається законним, якщо: його прийняття передбачено КПК, якщо він винесений компетентним органом чи особою; постановлений за додержання умов, зазначених в законі; його постановлення відповідає процесуальній формі та зазначеній законом послідовності винесення процесуальних актів з їх реквізитами.

Документ буде законним лише тоді, коли він відповідає названим вимогам, є істинним, правдивим, безсумнівним.

Законність не можна протиставляти доцільності, яка враховується і реалізується в межах законності. Виконання закону не може бути недоцільним, як і його порушення не може бути визнане доцільним. Найвища доцільність полягає в самому законі, в його соціальній цінності.

З законністю прийнятого рішення тісно пов'язана його *обґрунтованість*. Законним може бути тільки обґрунтований правовий документ. Водночас в окремих випадках обґрунтований правовий акт може бути визнаний незаконним (не підписаний одним із суддів вирок та ін.).

Якщо законність головним чином визначає додержання норм права, то обґрунтованість завжди пов'язана з фактичною стороною застосування закону щодо конкретної життєвої ситуації. Факти у їх сукупності надають акту доведеної і законної властивості. Проте не можна їм сліпо вклонятись, їх необхідно аналізувати, оцінювати критично, з'ясовувати їхній зміст.

Те, що на перший погляд може здаватися злочинним, не завжди є таким (самогубство і т. п.). Обґрунтованість як властивість правового акта означає, що висновки і рішення по ньому мають ґрунтуватись на сукупності фактів, на достатніх доказах, які б в обов'язковому порядку охоплювали всі істотні обставини справи і відбивали реальну дійсність.

Обґрунтованим може бути тільки рішення, яке не суперечить істині, яку можна практично перевірити. Проте слід розрізняти поняття «істинність» і «обґрунтованість», оскільки встановлення істини тісно пов'язано з певним процесом пізнання об'єктивної дійсності і має проміжний, відносний характер. В ряді випадків закон вимагає, щоб прийняті акти були також мотивованими. Таким вимогам повинні відповідати постанови, ухвали (статті 131, 206, 378 КПК та ін.), вироки (ст. 334 КПК), а іноді й протоколи (ст. 106 КПК).

Вмотивованість – це наявність в документі не тільки опису діяння, події, обставин, а й посилання на докази, аналіз, відповідні пояснення. Так, наприклад, ст. 334 КПК України передбачає мотивувальну частину вироку.

Вмотивованість процесуального акта пов'язана з альтернативою рішень, що приймаються. Компетентна особа має право обрати певне рішення, мотивування якого є важливим засобом самоконтролю. Так, якщо орган дізнання вирішив затримати підозрюваного, то він повинен в протоколі пояснити причину, мотиви затримання (ст. 106 КПК), щоб це рішення не було розцінене як суб'єктивне, не продиктоване необхідністю. Мотиви і результати прийнятого рішення мають перебувати у повній гармонії. При цьому мотиви не повинні бути другорядними навіть при позитивних результатах. Неприпустимою є й неправдива мотивація, яка використовується для маскуванню дійсного мотиву прийнятого рішення. Боротися зі злочинністю не можна, вдаючись до порушень законності, обману.

Вмотивованість прийнятого рішення має сприяти нагляду за законністю і обґрунтованістю процесуального акта, допомагати виявляти помилки в судженнях осіб, які приймають рішення, давати можливість обвинуваченому й іншим особам зрозуміти доводи, які покладені в основу прийнятого рішення і належним чином захищати свої інтереси. Вмотивованість робить більш яскравими обґрунтованість і законність рішень, надає документам внутрішньої і зовнішньої переконаності, виключає сумніви, суб'єктивізм.

Переконливість як самостійна ознака процесуальних рішень, завжди пов'язана з певною їх оцінкою сторонніми особами, які не мають прямого відношення до кримінального судочинства.

Судовий розгляд повинен бути організований так переконливо, щоб не тільки суддя, а й усі присутні в суді зрозуміли правильність винесеного рішення. Переконливість процесуального акта базується, насамперед, на обґрунтованості і вмотивованості рішення, дає можливість твердо повірити в його істинність, справедливість і законність висновків, сформульованих в ньому, що, в свою чергу, має важливе виховне значення. Переконливість це наслідок об'єктивно доказаних обставин, що лежать в основі прийнятого рішення, і тому вона є підставою прийняття будь якого процесуального рішення. Основою переконливості є справедливість — міра оцінки правового акта, яка показує, що перед законом всі рівні, що інтереси громадян надійно захищені.

Справедливість є особливо необхідною там, де відкривається простір правозастосуванню; наприклад, при обранні запобіжного заходу, затриманні підозрюваного, в призначенні кримінального покарання. Стаття 372 КПК наголошує, що за своїм розміром покарання може бути несправедливим як наслідок його м'якості, так і суворості.

Справедливість в першу чергу передбачає певне співвідношення між діянням і покаранням за нього. Еквівалентність покарання діянню — обов'язкова вимога справедливості. Зміцнення законності, її забезпечення — важлива умова дійсної справедливості. Незаконний чи необґрунтований вирок або інший процесуальний акт не можуть бути визнані справедливими. Визначення справедливості, як властивості процесуального акта означає, що до певного суб'єкта підійшли належним чином не тільки з правової сторони, з позиції законності, а й з врахуванням моральних, етичних норм, обумовлених, як правило, політичними і суспільно-економічними відносинами.

Справедливість може виявлятися під час звільнення від кримінальної відповідальності на законних підставах, винесення окремих ухвал щодо громадян, які виявили високу свідомість, мужність при виконанні громадянського обов'язку.

Почуття соціальної, правової справедливості має стати характерною рисою кожної людини. Високе почуття справедливості викликає у здорової людини огиду до негідної поведінки, прагнення активно підтримати процес боротьби із злочинністю та іншими негативними суспільними явищами.

Важливою ознакою процесуальних документів є їх *логічність* – послідовність, відсутність суперечностей. Процесуальний акт повинен бути викладений у чіткій логічній послідовності: кожна наступна його частина повинна бути продовженням попередньої і закономірно впливати із неї. Логічність виключає суперечливість, непослідовність викладення, нечіткість висновків і рішень.

Закон (ст. 334 КПК) прямо забороняє включати у виправдувальний вирок формулювання, які ставлять під сумнів невинність виправданого. Протиріччя в мотивації прийнятого рішення можуть звести нанівець мотивування в цілому, поставити під сумнів саму законність.

Нелогічний документ, який містить протиріччя, не може бути законним. Логічність одного документа знаходиться в діалектичному зв'язку з іншими процесуальними актами, взаємопов'язаними між собою, а закінчене провадження в справі в цілому має бути логічно завершеним.

Логічність визначає, що один документ не повинен суперечити іншому. Так, якщо слідчий у поданні на ім'я керівника твердить, що ревізія проведена неякісно, через що її акт не може мати доказової сили для визначення розміру матеріальної шкоди, але при цьому в обвинувальному висновку посилається на цей акт як на доказ вини обвинуваченого, то тут з логікою негаразд.

Процесуальні рішення повинні бути *належно оформлені*, чітко, ясно, грамотно викладені, відрізнятися високою культурою виконання, загальноприйнятою юридичною термінологією, офіційно-діловим стилем, який передбачає лаконізм, стандартні звороти, однаковість мовних засобів. При цьому слід уникати мовних штампів і важких для розуміння зворотів.

Залежно від виду, змісту документа застосовуються й інші стилі: науковий (висновок експерта), розмовний (протокол допиту).

При оформленні правових документів слід ширше використовувати відповідні бланки документів, інші уніфіковані форми. Бажано користуватись друкарською машинкою або комп'ютером, оскільки для ознайомлення з надрукованими матеріалами справи потрібно на чверть менше часу, ніж написаними від руки.

Процесуальні акти повинні бути *високоєфективними*. Наукою сьогодні ще не вироблені конкретні критерії визначення співвідношення соціальної мети прийнятого процесуального рішення і досягнутого результату.

Діяльність, пов'язана з прийняттям процесуальних рішень та їх оформленням, урегульовано законом. Тому визначення ефективності

прийнятих актів обумовлюється не тільки метою конкретної процесуальної діяльності, а й тією, яку поставив законодавець, приймаючи відповідні норми.

Процесуальний акт можна вважати ефективним в тому випадку, коли всі його цілі (ближні, більш віддалені, кінцеві) досягнуто в максимально короткий строк з найменшими матеріальними затратами, обмеженнями прав, свобод і законних інтересів особи.

Про ефективність конкретного акту можна говорити з огляду на якість його складання і оформлення. Так, якщо в повістці не будуть вказані адреса особи, яка викликається, точний час явки, то процесуальні рішення про виклик, наприклад, свідка, не досягне мети. Тому кожен без винятку процесуальний документ повинен бути належним чином оформлений відповідно до процесуальної форми.

Контрольні питання:

1. Що таке процесуальні рішення і який процес їх прийняття у кримінальному процесі ?
2. Які бувають види процесуальних рішень у кримінальному судочинстві?
3. Коли виникають підстави для прийняття процесуальних рішень?
4. Що таке правові підстави для прийняття процесуальних рішень органами дізнання, слідчим, прокурором та суддею?
5. Що таке процесуальний акт у кримінальному процесі?
6. Які ви знаєте види процесуальних актів?
7. Що спільного між процесуальним актом та процесуальним документом, і чим вони відрізняються?
8. Назвіть процесуальні акти, які складаються під час розслідування злочинів органами дізнання, слідчим і прокурором.
9. Що таке процесуальна форма у кримінальному процесі.
10. Яке значення має процесуальна форма для правильного складання процесуальних актів під час розслідування злочинів?
11. Яке значення процесуального забезпечення розслідування злочинів для всебічного, повного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи.
12. Які державні органи і посадові особи уповноважені приймати процесуальні рішення у кримінальних справах.
13. Які вимоги ставляться до форми процесуальних рішень?
14. Які вимоги ставляться до змісту процесуальних рішень?

РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ, ЩО СКЛАДАЮТЬСЯ У СТАДІЇ ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

2.1. Поняття стадії порушення кримінальної справи та види процесуальних документів, які складаються у цій стадії

Початковий етап розслідування будь-якого злочину представляє собою комплекс оперативно-розшукових заходів та слідчих дій, спрямованих на: а) встановлення очевидців злочину; б) виявлення, фіксацію та вилучення слідів злочину та речових доказів, їх дослідження; в) заходів щодо оцінки фактичної інформації та висунення версій.

Основними завданнями, вирішенням яких тією чи іншою мірою доводиться займатися слідчому на початковому етапі розслідування кожного злочину, є встановлення: а) місця скоєння злочину; б) способу вчинення злочину; в) знаряддя вчинення злочину; г) особи потерпілого; д) особи, що вчинила злочин та інших співучасників; е) мотивів злочину та інших обставин у справі. Початковий етап розслідування будь-якого злочину починається перш за все з огляду місця події.

Порушення кримінальної справи – це стадія кримінального процесу, початковий етап кримінально-процесуальної діяльності, сутність якого складається в прийомі, реєстрації та вирішенні уповноваженими на те законом державними органами та посадовими особами заяв, повідомлень та іншої інформації про злочини та події з метою встановлення достатніх підстав для початку провадження у кримінальній справі. Ця стадія починається з моменту появи привіда до порушення кримінальної справи та закінчується прийняттям рішення про порушення кримінальної справи або відмову в її порушенні.

Завданнями стадії порушення кримінальної справи є прийняття, реєстрація, розгляд, перевірка заяв та повідомлень про злочини, прийняття по них рішень, виявлення та попередження злочинів. Засобами вирішення цих завдань є процесуальні дії, спрямовані на одержання доказів та захист прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Процесуальними документами оформлюються результати перевірки інформації про злочин, яка надійшла до компетентних органів. Способами перевірки є: відібрання пояснень від окремих громадян або посадових осіб, витребування необхідних документів, вимоги про провадження ревізії, оперативно-розшукові заходи. Крім того, в межах стадії порушення кримінальної справи закон дозволяє проводити огляд місця події та накладення арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку.

В означеній стадії складається невелика кількість процесуальних документів, але вони є дуже значущими. Крім постанови про порушення кримінальної справи або про відмову в її порушенні складаються пояснення, протоколи деяких слідчих та інших процесуальних дій тощо.

2.2. Поняття, види та процесуальне оформлення огляду

Огляд — це слідча дія, що проводиться органом дізнання, слідчим, прокурором, суддею (судом) з метою виявлення слідів злочину та інших речових доказів, з'ясування обстановки злочину, а також інших обставин, які мають значення для справи.

Видами слідчого огляду є:

- огляд місця події;
- огляд приміщень, житла та іншого володіння громадян;
- огляд місцевості;
- огляд предметів та документів;
- огляд поштово-телеграфної кореспонденції;
- огляд тварин;
- огляд живих осіб;
- огляд трупа.

Для провадження деяких видів оглядів необхідна постанова слідчого або суду. Так, огляд житла або іншого володіння особи можна проводити за постановою суду, окрім виняткових обставин (ст. 190 КПК). Огляд живої особи (освідування) проводиться за постановою слідчого, для огляду за допомогою ексгумації трупа також потрібна постанова слідчого.

Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до порушення кримінальної справи. У цьому разі, за наявності для того підстав, кримінальна справа порушується негайно після огляду місця події.

Про результати огляду слідчий складає протокол.

Вступна частина протоколу містить дані про учасників огляду (П.І.Б., адреса, посада), підстави проведення огляду, час, місце проведення, умови огляду, процесуальні норми, які регламентують його проведення.

Описова частина відображає всі дії слідчого та інших учасників огляду в тій послідовності, в якій вони проходили. Спочатку наводять дані про матеріальну обстановку: межі, розміщення об'єктів, їх ознаки, стан внутрішньої обстановки (стін, підлоги, дверей, вікон, меблі, замків), застосування спеціальних знань та науково-технічних засобів. В цій частині описують сліди та речові докази, які знайдені, за схемою: найменування,

місце розташування; загальні ознаки (розмір, форма, колір, маса); індивідуальні ознаки (знос, амортизація виробництва); сліди на них; криміналістичні засоби фіксації слідів.

В завершальній частині вказують, які сліди, зліпки, відбитки пальців вилучені з місця події, їх упаковка, які є додатки до протоколу (фотознімки, плани, схеми).

Під час складання протоколу огляду місця події слід дотримуватись певних вимог. Протокол повинен:

- 1) складатися відповідно до вимог КПК;
- 2) містити достатньо повне та об'єктивне викладення всього, що фіксується, з тим, щоб можна було б на його підставі отримати чітке уявлення про обстановку місця події;
- 3) містити опис всіх предметів та слідів, які виявлені на місці події, і можуть мати значення для встановлення істини;
- 4) мати дані, які викладені таким чином, щоб за необхідності їх можна було б використовувати для реконструкції місця події.

У протоколі можуть бути відображені обставини, які встановлені за допомогою органів зору, почуттів («труп на дотик холодний»), нюху («в кімнаті відчувається запах газу»), слуху, якщо звуки характеризують фізичний стан об'єкта («під час тиску на грудну клітину трупа відчувається хруст зламаних ребер»).

У протоколі огляду місця події слід уникати використання довгих фраз з великою кількістю дієприслівникових зворотів; невизначених висловів «біля» «недалеко» «поруч»; місцевих висловів та спеціальних термінів, які не зрозумілі учасникам огляду; застарілих слів та словосполучень.

Для зручності складання протоколу та ознайомлення з ним доцільно: використовувати підзаголовки розділів (наприклад, «Огляд кухні», «Положення трупа», «Зміст кишень одягу трупа»); виокремити абзаци; нумерувати окремі об'єкти.

У вступній частині слід наводити фактичні дані, які обумовили здійснення огляду місця події. При цьому визначають: куди надійшло повідомлення про подію; хто та коли повідомив про неї; короткий зміст повідомлення.

Найменування наводяться в протоколі огляду тільки в тому випадку, якщо правильність найменування не викликає сумніву ані у слідчого, ані в понятих. В інших випадках замість найменування наводиться опис зовнішніх

ознак (наприклад, «шматок металу жовтого кольору у вигляді паралелепіпеду зі сторонами 60, 20 та 40 мм»).

В протоколі фіксують такі заяви та зауваження учасників огляду:

- 1) про неправильні, за їх думкою, дії слідчого;
 - 2) про необхідність відображення в протоколі тих або інших обставин, на які в ньому не вказано;
 - 3) заяви спеціаліста, яка пов'язана із виявленням, закріпленням та вилученням доказів;
 - 4) про належність того чи іншого предмета (наприклад, заява понятого про те, що сокира, які знайдено на місці події, належить г-ну К.);
 - 5) інші заяви та зауваження, які впливають на характер дій слідчого під час огляду місця події та на направлення пошуків (наприклад, заява завідуючого крамницею про те, що порядок розміщення товарів на вітрині порушений);
- б) пов'язані з обстановкою на місці події дані. про які повідомляють обвинувачені, підозрювані, потерпілі або свідки, які приймають участь в огляді місця події.

Огляд житла чи іншого володіння особи проводиться лише за вмотивованою постановою судді, яка виноситься з додержанням порядку, встановленого ч. 5 ст. 177 КПК.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, а також за письмовою згодою володільця огляд житла чи іншого володіння особи може бути проведено без постанови судді. Для проведення у невідкладних випадках огляду місця події в житлі чи іншому володінні особи, який здійснюється за її заявою або повідомленням про вчинений щодо неї злочин, а так само у разі відсутності цієї особи або неможливості отримати від неї згоду на проведення невідкладного огляду місця події, рішення суду не потрібно.

У таких випадках слідчий у протоколі огляду обов'язково зазначає причини, що обумовили проведення огляду без постанови судді, та протягом доби з моменту проведення цієї дії повідомляє про здійснений огляд житла чи іншого володіння особи та його наслідки прокурора, який здійснює нагляд за досудовим слідством.

Огляд проводиться в присутності не менше двох понятих і, як правило, вдень. Слідчий може запросити для участі в огляді спеціалістів, не зацікавлених в результатах справи.

За необхідності слідчий проводить вимірювання, складає план і креслення оглянутого місця та окремих предметів, а також по можливості фотографує їх.

План (схема) місця події – це його зображення в прямокутній проекції за допомогою умовних позначок, виконане в певному масштабі або схематично. Призначення плану ілюстративне. Він відбиває ту територію (місце), у межах якої був скоєний або виявлений злочин, а також розташування на цій території предметів і виявлених слідів злочину й злочинця.

До плану, як і до протоколу огляду, пред'являються певні вимоги; він повинен:

- а) досить точно й повно відбивати реальну дійсність;
- б) складатися тією же особою, що й протокол огляду, і мати необхідні реквізити;
- в) складатися на місці події або у всякому разі за зробленим там накиданням; складання плану поза місцем події допускається у вигляді виключення при відсутності належних для цього умов;
- г) містити лише загальноприйняті позначення, що забезпечують його простоту й доступність;
- д) складатися в єдиному масштабі, причому вибраний масштаб повинен забезпечувати відбиття на плані всіх необхідних об'єктів огляду;
- е) не мати зайвих деталей.

Обов'язковими реквізитами плану варто вважати: масштаб або вказівку основних розмірів, позначення сторін світу, пояснення умовних позначок, дату складання плану, підпису слідчого й понять.

Розрізняють плани масштабні й схематичні. Схематичний план місця події складається без масштабу, але зі збереженням приблизних пропорцій між розмірами зображуваних предметів і відстанями між ними. Вибір виду плану залежить від особливостей місця події. На практиці звичайно плани приміщень викреслюються в масштабі; плани місцевості – схематично, причому основні відстані вказуються розмірними стрілками.

План може бути загальним, коли на ньому зображується не тільки безпосереднє місце події, але й навколишні приміщення, ділянки місцевості, (наприклад, план частини селища, садиби із присадибними будівлями, території майстерень із виробничими приміщеннями, план усього будинку, а не тільки тієї кімнати, де відбулася розслідувана подія), і окремим – план

окремого приміщення, де безпосередньо мала місце подія: кімната, цех, одне зі сховищ складу тощо.

Окремий план може бути площинним або розгорнутим. На площинному плані відображаються тільки ті об'єкти, які можуть бути спроектовані на площину підлоги (вид зверху). Якщо потрібно відобразити об'єкти, що перебувають в інших площинах (наприклад, слід крові на стіні), складається розгорнутий план, на якому стіни й стеля ніби «розкладаються» в одній горизонтальній площині.

Органи дізнання зобов'язані надавати слідчому допомогу в проведенні огляду.

Огляд предметів і документів, вилучених під час огляду місця події, слідчий проводить на місці події, а в разі, якщо це неможливо, – за місцем провадження у справі (стаття 191 КПК).

Зовнішній огляд трупа слідчий проводить з участю судово-медичного експерта і в присутності двох понятих. Якщо неможливо викликати судово-медичного експерта, то запрошується найближчий лікар.

Якщо виникне необхідність ексгумації трупа, слідчий складає про це постанову, яку затверджує прокурор. Труп виймається з місця поховання в присутності слідчого, судово-медичного експерта та двох понятих, про що складається протокол, який підписують усі зазначені особи (ст. 192 КПК). Постанова про ексгумацію трупа повинна бути вмотивованою, обґрунтованою, з обов'язковою вказівкою про мету прийнятого рішення.

Найчастіше зовнішній огляд трупа є складовою частиною огляду місця події, однак є випадки, коли він проводиться і оформлюється як окрема, самостійна слідча дія, що має свої особливості. Під час зовнішнього огляду трупа на місці події встановлюються і фіксуються в протоколі: розташування трупа, його поза, зовнішній вигляд одягу і взуття, характер пошкоджень на одязі, наявність на ньому слідів, плям, інших особливостей, наявність пошкоджень і слідів на тілі. Підлягають огляду й обстеженню знаряддя вбивства, якщо вони виявлені, предмети і документи, знайдені в кишнях одягу.

Зовнішній огляд трупа з участю судово-медичного експерта або лікаря не замінює експертизу для встановлення причин смерті й не виключає можливість участі судово-медичного експерта чи лікаря у розтині трупа і встановленні причин смерті, що здійснюються в медичних установах при проведенні судово-медичної експертизи.

2.3. Накладення арешту на кореспонденцію та зняття інформації з каналів зв'язку як важливий засіб отримання доказів до порушення кримінальної справи, його процесуальне оформлення

Арешт на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку може бути застосовано лише за наявності достатніх підстав вважати, що у листах, телеграфній та іншій кореспонденції підозрюваного чи обвинуваченого інших особам або інших осіб підозрюваному чи обвинуваченому, а також у інформації, якою вони обмінюються з допомогою засобів зв'язку, містяться дані про вчинений злочин або документи і предмети, що мають доказове значення, і якщо іншими способами одержати ці дані неможливо.

До кореспонденції, на яку може бути накладено арешт, відносяться листи всіх видів, бандеролі, посилки, поштові контейнери, перекази, телеграми, радіограми тощо.

Арешт на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку з метою запобігти злочину може бути застосовано до порушення кримінальної справи.

За наявності відповідних підстав для проведення зняття інформації з каналів зв'язку слідчий за погодженням із прокурором звертається з поданням до голови апеляційного суду за місцем провадження слідства про накладення арешту на кореспонденцію чи зняття інформації з каналів зв'язку. Голова суду чи його заступник розглядає подання, вивчає матеріали справи, при необхідності вислуховує слідчого, думку прокурора, після чого залежно від підстав для прийняття такого рішення виносить постанову про накладення арешту на кореспонденцію чи зняття інформації з каналів зв'язку або про відмову в цьому. Постанова оскарженню не підлягає.

У постанові про накладення арешту на кореспонденцію зазначаються: кримінальна справа і підстави, з яких буде провадитись ця слідча дія; прізвище, ім'я та по батькові особи, кореспонденція якої має затримуватися; точна адреса цієї особи; види поштово-телеграфних відправлень, на які накладається арешт; термін, протягом якого зберігається арешт; назва установи зв'язку, на яку покладається обов'язок затримувати кореспонденцію і повідомляти про це слідчому.

У постанові про зняття інформації з каналів зв'язку зазначаються: кримінальна справа і підстави, з яких буде провадитись ця слідча дія; прізвище, ім'я та по-батькові особи, з каналів зв'язку якої має зніматись інформація; точна адреса цієї особи; види цих каналів; термін, протягом

якого знімається інформація; назва установи, на яку покладається обов'язок знімати інформацію і повідомляти про це слідчому.

Постанова про накладення арешту на кореспонденцію чи зняття інформації з каналів зв'язку направляється слідчим начальнику відповідної установи, для якого вона є обов'язковою.

Начальник відповідної установи затримує кореспонденцію або знімає інформацію з каналів зв'язку і протягом доби повідомляє про це слідчому.

Арешт, накладений на кореспонденцію, скасовується, а зняття інформації з каналів зв'язку припиняється після закінчення терміну, встановленого для виконання цих слідчих дій постановою судді. Слідчий скасовує арешт, накладений на кореспонденцію, або припиняє зняття інформації з каналів зв'язку, коли у здійсненні цих заходів відпадає необхідність, при закритті кримінальної справи або при передачі її прокуророві з обвинувачувальним висновком.

Постанова виноситься в режимі, який забезпечує нерозголошення даних досудового слідства або оперативно-розшукової діяльності.

Огляд кореспонденції (ст.187-1 КПК) проводиться за рішенням суду в установі зв'язку за участю понятих з числа службовців цієї установи, а при необхідності – і за участю спеціаліста. У присутності зазначених осіб слідчий відкриває і оглядає затриману кореспонденцію.

У разі виявлення документів чи предметів, що мають доказове значення, слідчий проводить виїмку відповідної кореспонденції або обмежується зняттям копій з відповідних відправлень. При відсутності документів чи предметів, що мають доказове значення, слідчий дає вказівку про вручення оглянутої кореспонденції або про її затримання до визначеного ним терміну.

Про кожен випадок проведення огляду, виїмки або затримання кореспонденції слідчий складає протокол. У протоколі повинно бути вказано, які саме відправлення були оглянуті, що з них вилучено і що повинно бути доставлено адресату або тимчасово затримано, з яких відправлень знято копії.

Дослідження інформації, знятої з каналів зв'язку, у необхідних випадках проводиться з участю спеціаліста. Слідчий прослуховує чи іншим відповідним способом вивчає зміст знятої інформації, про що складає протокол. При виявленні в інформації даних, що мають доказове значення, в протоколі відтворюється відповідна частина запису, після чого слідчий своєю

постановою визнає носій знятої інформації доказом і приєднує його до справи.

2.4. Процесуальний порядок прийняття та оформлення рішення про порушення та відмову в порушенні кримінальної справи

Слід вважати, що приводом до порушення справи є джерела, з яких орган дізнання, слідчий, прокурор, суддя чи суд одержують дані про злочини.

Кожна кримінальна справа може бути порушена лише за наявності приводу і достатньої підстави за відсутності обставин, що виключають провадження у справі (ст. 6 КПК).

Приводами до порушення кримінальної справи (ст. 94 КПК України) є:

- 1) заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян;
- 2) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення злочину або з поличним;
- 3) явка з повинною;
- 4) повідомлення, опубліковані в пресі;
- 5) безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокурором або судом ознак злочину.

Прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані приймати заяви і повідомлення про злочини, в тому числі і в справах, які не підлягають їх віданню (ч. 1 ст. 97 КПК).

Заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян – найпоширеніший на практиці привід для порушення кримінальної справи. Повідомляти про злочин компетентним органам, тобто органам дізнання, слідчому, прокурору, судді та суду, які мають право порушувати кримінальну справу, – це право кожного громадянина, незалежно від того, кому заподіяно шкоду злочином.

Керівники підприємств, установ, організацій, посадові особи, представники влади і громадськості також повинні повідомляти про злочини, що стали їм відомі під час їхньої діяльності.

Закон не виділяє скаргу потерпілого як самостійний привід для порушення кримінальної справи. Вона є різновидом заяви окремих громадян. Проте в разі вчинення злочинів, у справах, що порушуються не інакше як за скаргою потерпілого (ст. 27 КПК), необхідна наявність саме такої скарги, в

якій міститься прохання про притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Згідно з частинами 1 і 2 ст. 95 КПК заяви та повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян про злочин можуть бути усними або письмовими. Усні заяви заносяться до протоколу, який підписують заявник та посадова особа, що прийняла заяву. При цьому заявник попереджається про відповідальність за неправдивий донос, про що зазначається в протоколі.

Письмова заява повинна бути підписана особою, яка її подає. До порушення справи слід пересвідчитися в особі заявника, попередити його про відповідальність за неправдивий донос і взяти у нього відповідну підписку.

Заяви громадян про злочини надходять до органів внутрішніх справ, прокуратури та судів різними способами і в різних формах. Обов'язкові реквізити законом не встановлюються, і тому вони можуть бути у вигляді заяв, скарг тощо. Сам факт повідомлення органам, що ведуть боротьбу зі злочинністю, про злочинні дії свідчить про усвідомлення заявниками наслідків такого звернення.

В питаннях розкриття злочинів важливим є своєчасність отримання повідомлень про злочини. А на своєчасність надходження сигналів істотно впливає організація роботи органів внутрішніх справ, прокуратури та судів з прийому громадян. Потрібно також враховувати і роль психологічних чинників, що змушують громадян швидко звертатись до слідчих органів. Гнів, образа та інші почуття, що виникають зі сприйняттям злочинних дій, сприяють формуванню у громадян негативного ставлення до осіб, які вчиняють злочини.

Анонімні заяви не можуть бути приводом для порушення справи, оскільки ч. 2 ст. 95 КПК вимагає, щоб письмова заява була підписана особою, якою вона подається, причому до порушення справи слід пересвідчитися в особі заявника, попередити його про відповідальність за завідомо неправдивий донос і взяти у нього відповідну підписку. Якщо в анонімній заяві є конкретні дані, що вказують на ознаки злочину, то орган, який її одержав, повинен перевірити їх за правилами, передбаченими частинами 4 і 5 ст. 97 КПК, в якій сказано, що заява або повідомлення про злочини до порушення кримінальної справи можуть бути перевірені шляхом проведення оперативно-розшукової діяльності. Проведення визначених у законодавчих актах України окремих оперативно-розшукових заходів проводиться з дозволу суду за погодженням з прокурором поданням керівника

відповідного оперативного підрозділу або його заступника. Про надання такого дозволу виноситься постанова судді, на яку може бути принесено апеляцію.

Не може бути приводом для порушення справи повідомлення про злочин, зроблене по телефону (навіть якщо той, хто зателефонував, назвав себе), оскільки відповідно до ч. 1 ст. 95 КПК усні заяви й повідомлення заносяться до протоколу, який підписується заявником та посадовою особою, яка їх прийняла; при цьому заявник попереджається про відповідальність за завідомо неправдивий донос, про що зазначається в протоколі. Проте телефонні повідомлення мають бути перевірені; і якщо вони підтверджуються, то приводом для порушення справи буде безпосереднє виявлення ознак злочину органом дізнання, слідчим, прокурором. У протоколі усної заяви має бути таке: викладення змісту заяви, відмітка про попередження за завідомо неправдиве повідомлення і підпис заявника та службової особи, що прийняла заяву. У вступній частині вказуються: час і місце складання, посада і прізвище особи, яка складала протокол, дані про особу, що зробила заяву, час надходження заяви, норма КПК, що регламентує порядок оформлення усної заяви, відмітка про попередження про відповідальність за завідомо неправдивий донос, яка засвідчується підписом заявника.

Недостатня регламентація змісту протоколу призводить до того, що на практиці складаються різні за структурою, формою і змістом протоколи усних заяв. У загальних рисах протокол повинен відповідати певним вимогам. Протокол усної заяви складається з трьох частин: вступної, описової та заключної. В описовій частині повинен бути висвітлений зміст заяви. В протоколі не записують запитання, що задаються, і відповіді на них, оскільки в ньому фіксується лише зміст заяви. В заключній частині протоколу вказується, що заявник ознайомився з протоколом, і зміст заяви записаний правильно. Протокол підписується заявником і службовою особою, яка прийняла заяву.

Якщо заявник глухий, німий чи не володіє мовою, на якій ведеться судочинство, для отримання допомоги запрошується перекладач або особа, що розуміє знаки глухого чи німого. В протоколі слід вказати про участь цих осіб у процесуальній дії.

Повідомлення підприємств, установ, організацій і посадових осіб повинні бути викладені в письмовій формі та підписані особами, які мають право діяти від їх імені, і засвідчені штампом чи печаткою або написані на

фірмовому бланку. Практика свідчить, що найчастіше підприємства, установи, організації та посадові особи повідомляють про злочини, пов'язані з їх діяльністю, або про злочини, вчинені особами, які там працюють.

Повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення злочину або з поличним, є різновидом розглянутих вище повідомлень. Тим самим законодавець закріпив право не тільки представників влади, а й громадських формувань, які допомагають органам внутрішніх справ охороняти громадський порядок, окремих громадян затримати підозрюваного на місці вчинення злочину або зі знаряддям злочину, які подальше матимуть значення речових доказів. Таке затримання здійснюється з метою доставлення підозрюваного, зокрема, до міліції. Співробітник міліції складає рапорт, інші громадяни можуть зробити усну заяву про затримання, що заноситься до протоколу, оформленого особою, яка прийняла заяву. Ці акти є також приводом до порушення кримінальної справи.

Передбачені законом вимоги щодо заяв і повідомлень про злочини є гарантією прийняття правильного рішення про порушення кримінальної справи та оперативного реагування компетентних органів на факти злочинних діянь.

Явка з повинною – це особисте добровільне письмове чи усне повідомлення заявником органу дізнання (дізнавачу), слідчому, прокурору, судді або суду про злочин, вчинений чи підготовлений ним, до порушення проти нього кримінальної справи. Якщо кримінальну справу вже порушено за наявністю ознак злочину, таке повідомлення заявником має бути зроблене до винесення постанови про притягнення його як обвинуваченого (ч. 1 ст. 96 КПК).

Явка з повинною – давно відомий, і, на перший погляд, простий і очевидний факт. Однак спеціалісти знають, як непросто одержувати на практиці визнання провини, зізнання у вчиненні злочину.

Явка з повинною посідає важливе місце в системі заходів, які допомагають розкрити злочини підвищеної небезпечності та забезпечують реалізацію принципів невідворотності, індивідуалізації і справедливості відповідальності. В результаті досить багато злочинів розкриваються за допомогою явки з повинною.

Проблему правильного визначення явки з повинною досліджували різні автори (К. К. Герасимова, В.К. Коломієць, М.П. Сердюков, А.Я. Дубинський). Однак у теорії та законодавстві до цього часу немає

єдності щодо поняття явки з повинною та різних її видів, що негативно впливає на професійну підготовку спеціалістів-юристів. Немає з цієї проблеми спеціальних оглядів Верховного Суду України.

Чинне законодавство має можливості для підвищення ефективності норм про явку з повинною. Зокрема, доцільно уточнити й розширити межі переліку правових і фактичних ситуацій, за яких явка з повинною повинна або могла б пом'якшити кримінальну відповідальність, кримінальне покарання, повністю або частково від них звільнити.

Часто саме явка з повинною і стає законною основою для пом'якшення кримінальної відповідальності або звільнення від неї. Слід урахувати і відповідні матеріали практики, які свідчать про те, що факти самогубств часто пов'язані не стільки зі страхом викриття і відповідальності за вчинене, скільки з соромом та безвихідністю, юридичною та психологічною.

На практиці існують багато варіантів явки з повинною. Все залежить від змісту і кількості охоплених нею фактів і осіб, від стадії кримінального процесу, навіть від наявності або відсутності чіткої юридичної або фактичної фіксації такого роду ситуації. Трапляються такі варіанти явки з повинною:

- 1) коли раніше офіційно не було відомо, що вчинено злочин і хто його вчинив;
- 2) було відомо про вчинення злочину, але не відомо, хто його вчинив;
- 3) не було відомо місцезнаходження осіб, що вчинили злочин;
- 4) не було відомо, що в дійсності здійснено інший злочин;
- 5) не було відомо, що в дійсності злочин вчинено іншою особою;
- 6) явка з повинною за справою приватного обвинувачення або якщо немає скарг потерпілого;
- 7) явка з повинною в одному злочині з метою впливу на оцінку інших вчинених злочинів;
- 8) явка з повинною в менш небезпечному злочині, щоб приховати більш небезпечний злочин або завадити його розкриттю;
- 9) групова явка — двох або більше осіб;
- 10) «незавершена явка з повинною», оскільки особа, яка вчинила злочин, затримана міліцією на шляху до правоохоронного органу;
- 11) давання хабара з метою впливу на розслідування, судовий розгляд, умови відбуття покарання і явка з повинною після цього;
- 12) хибна повинна — завідомо або помилково.

Велика різноманітність фактичних і юридичних обставин явки з повинною на практиці далеко не завжди вкладається в загальноприйняті

уявлення про неї, а також у межі традиційних визначень юридичних словників та інших спеціальних джерел.

За змістом явка з повинною – інститут кримінального права, а за формою реалізації – головним чином кримінально-процесуального.

За загальними правилами, явка з повинною є обставиною, що пом'якшує відповідальність. Але у випадках, прямо вказаних у законі (ч. 2 ст. 111, ч. 3 ст. 369, ч. 3 ст. 263 КК), вона є обставиною, що виключає кримінальну відповідальність і, отже, порушення кримінальної справи. На практиці часто буває, що про вчинений злочин особа повідомляє не особисто, а по телефону, в листі або через інших громадян. Головне в явці з повинною – це добровільне (письмове чи усне) повідомлення правоохоронних органів про вчинений злочин.

З огляду на велике значення явки з повинною в доказуванні на різних етапах кримінально-процесуальної діяльності, правоохоронні органи багато років у своїй роботі фіксували явку з повинною у вигляді заяви чи окремого процесуального документа – протоколу (протоколу усної заяви). Нарешті, законодавець врахував потреби практики з цього питання і тому зобов'язує орган дізнання, слідчого, прокурора, суддю або суд усну заяву явки з повинною заносити до протоколу, в якому зазначати відомості про особу заявника і викладати зміст заяви від першої особи. Протокол в таких випадках підписують заявник і посадова особа, яка склала протокол.

Якщо усну заяву про явку з повинною зроблена в судовому засіданні, то відомості про особу заявника і зміст його заяви заносяться до протоколу судового засідання і підписуються заявником. Головуючий протягом трьох днів надсилає витяг з протоколу судового засідання відповідному прокурору.

Письмова заява про явку з повинною має бути підписана заявником і посадовою особою органу дізнання, дізнавачем, слідчим або прокурором, які прийняли заяву із зазначенням на заяві дати її прийняття (ст. 96 КПК).

Повідомлення, опубліковані в пресі, – це статті, замітки, фейлетони, інші публікації в періодичній пресі, що містять відомості про злочини, які готуються або вже вчинені. Наявність у кримінально-процесуальному законі такого приводу зобов'язує органи дізнання, слідчих, прокурорів та судів слідкувати за повідомленнями в пресі.

Пресою є друковані періодичні видання, які виходять під постійною назвою з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну реєстрацію, а також додатки до них у вигляді видань газетного та журнального типу. Не є приводом до порушення

кримінальної справи замітки, опубліковані в стінних газетах підприємств, установ та організацій. Якщо ж повідомлення стінних газет стають відомі органам, компетентним вирішити питання про порушення кримінальної справи, приводом до цього буде безпосереднє виявлення органом дізнання слідчим, прокурором або судом ознак злочину.

За повідомленнями, опублікованими в пресі, кримінальні справи порушують переважно прокурори.

Безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокурором чи судом ознак злочину означає, що ці органи та самі особи, незалежно від чийхось заяв і повідомлень (тобто інших приводів, зазначених у ст. 94 КПК), виявляють ознаки злочину. Безпосереднє виявлення ознак злочину може мати місце в процесі здійснення службових повноважень особою, що проводить дізнання, слідчим, прокурором і судом (суддею) відповідно до покладених на них функцій.

Особа, що провадить дізнання, слідчий виявляють ознаки підготовлюваних або вчинених злочинів у ході процесуальної діяльності при провадженні розслідування по кримінальних справах, які вже порушено. Ознаки злочину можуть бути виявлені і в ході здійснення оперативно-розшукових заходів. Якщо при перевірці первинних даних про злочин, отриманих у результаті оперативно-розшукової дій, орган дізнання пересвідчиться в їх правильності, то є привід для порушення кримінальної справи – безпосереднє виявлення ознак злочину. У всіх інших випадках, якщо органу дізнання за результатами застосування оперативно-розшукових заходів не надається можливість самому встановити ознаки злочину, ці результати не мають кримінально-процесуальних наслідків. Слідчий може виявити ознаки злочину безпосередньо в ході розслідування справи.

Відповідно до ч. 2 ст. 94 КПК справа може бути порушена тільки в тих випадках, коли є достатні дані, які вказують на наявність ознак злочину.

Підстави до порушення кримінальної справи – це фактичні дані, що стали відомі органу дізнання, слідчому, прокурору, судді (суду) і вказують на наявність ознак злочину.

Отже, підстава для порушення кримінальної справи містить два необхідних елементи:

- наявність ознак злочину в події, що стала відома органу дізнання, слідчому, прокурору або суду;
- наявність достатніх даних, на основі яких встановлюються ознаки злочину.

Кримінальна справа порушується за наявності приводів і підстав для порушення кримінальної справи (ст. 98 КПК) і за відсутності обставин, що виключають її порушення (ст. 6 КПК України).

Коли йдеться про прийняття будь-якого процесуального рішення, мають на увазі такі умови:

- який орган має право ухвалити рішення про виконання цієї дії і реалізувати його;
- в які терміни повинно бути прийнято рішення і реалізовано;
- які конкретні дії повинні передувати прийняттю рішення і в якій процесуальній формі здійснюватися;
- як документально повинно бути оформлено прийняте рішення;
- які можуть бути наслідки прийнятого рішення, хто і в якому порядку може його оскаржити або відмінити прийняте рішення;
- які правовідносини виникають у зв'язку з прийнятим рішенням, які при цьому права отримують учасники процесу;
- які наслідки настають у разі визнання рішення незаконним.

Як свідчить практика, слідчі органів внутрішніх справ порушують більше кримінальних справ, ніж слідчі прокуратури, податкової міліції та органів служби безпеки.

Право порушити кримінальну справу має також прокурор. Це право прокурора обмежене лише у справах, які порушуються тільки за скаргою потерпілого. Але і в тих випадках, якщо така справа має особливе громадське значення, а також у виняткових випадках, коли потерпілий у такій справі чи в справі про злочин, зазначений у ч. 2 ст. 27 КПК, через свій безпорадний стан, залежність від обвинуваченого чи з інших причин не може захистити свої законні інтереси, прокурор порушує справу і за відсутності скарги потерпілого. Справа, порушена прокурором, направляється для провадження дізнання чи досудового слідства, а після закінчення розслідування розглядається судом у загальному порядку. Така справа в разі примирення потерпілого з обвинуваченим, підсудним закриттю не підлягає (ч. 3 ст. 27 КПК).

Прокурор безпосередньо виявляє ознаки злочину також в процесі здійснення загального нагляду, нагляду за додержанням законів у ході дізнання і досудового слідства, розгляду справ в суді, під час виконання кримінального покарання.

Кожне злочинне діяння характеризується певними елементами складу злочину: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона злочину.

Але при вирішенні питання про порушення кримінальної справи не потрібно встановлювати всі елементи складу злочину. Така вимога була б надмірною. Не випадково закон говорить про ознаки злочину, а не про склад злочину, отже, встановлювати всі елементи складу злочину в сукупності в цій стадії процесу не потрібно.

Ознаки злочину в конкретному діянні виявляються шляхом зіставлення його ознак з ознаками, вказаними в кримінально-правовій нормі, що передбачає відповідальність за такі діяння. При проведенні такого зіставлення необхідно звертати увагу на ознаки, що характеризують елементи складу злочину.

При аналізі ознак, що стосуються об'єкту злочину, повинно бути встановлено, що шкоду заподіяно тим суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом. Більше того, слід визначити безпосередній об'єкт посягання (життя, здоров'я громадян, майно громадян тощо). Важливе значення при виявленні ознак злочину в конкретних ситуаціях має аналіз ознак, що характеризують об'єктивну сторону злочину. Ці ознаки, перш за все, повинні вказувати на те, що дія або бездіяльність, а також наслідки є в причинному зв'язку з діяннями кримінально-правовими. При аналізі об'єктивної сторони складу злочину потрібно виявляти ознаки, що дозволяють відмежувати діяння кримінальні від діянь адміністративного чи цивільно-правового характеру. Помилки в таких випадках, як правило, пояснюються не складністю конкретних ситуацій, а недостатньою увагою і поверховим відношенням до аналізу злочину, за ознаками якого порушується кримінальна справа.

Що стосується причинного зв'язку між діянням та наслідками, то він не завжди очевидний при порушенні кримінальної справи. Часто виникає необхідність провести слідчі дії і тільки після того встановити, чи дійсно був причинний зв'язок. Тому відмова в порушенні справи через відсутність причинного зв'язку є порівняно рідким явищем на практиці. Частіше висновку про відсутність причинного зв'язку орган дізнання, слідчий, прокурор або суд доходять у процесі розслідування або судового розгляду.

Встановлення ознак, що характеризують суб'єкт злочину, має істотне значення для правильного вирішення питання про порушення кримінальної справи. Необхідно встановити, що діяння, яке є предметом розгляду, вчинене людиною, а не в результаті дій, наприклад, стихійних сил природи. Якщо є підстави вважати, що діяння було вчинено людиною, хоч її особа невідома, справа підлягає порушенню за фактом вчиненого злочину.

Ознаки, що характеризують суб'єктивну сторону злочину, в момент порушення справи важко з'ясувати, навіть за умови, що є вказівка на особу, яка вчинила злочин. Питання суб'єктивної сторони злочину уточнюються, як правило, після порушення кримінальної справи, у процесі провадження досудового слідства. Але в деяких випадках з урахуванням специфічних ознак складів злочинів, які вчиняються тільки із прямим умислом (наприклад, ухилення від сплати податків) його наявність повинна бути встановлена вже на етапі порушення кримінальної справи.

Одне із серйозних питань, що виникають при порушенні кримінальної справи – це правильна кваліфікація злочину, хоч у момент порушення справи вона не завжди є остаточною. Тому при порушенні кримінальної справи необхідно намагатися більш точно кваліфікувати діяння.

Достатніми є такі фактичні дані, що свідчать про наявність певних кримінально караних дій чи бездіяльності. При цьому не обов'язково, щоб вони відображали діяння повно і всебічно або викривали конкретну особу у вчиненні злочину. Встановлення цих обставин є завданням наступної стадії кримінального процесу – досудового слідства. Тому потрібно враховувати, по-перше, що висновок про наявність ознак злочину повинен базуватись на фактах, а не на припущеннях. По-друге, джерело, з якого черпаються факти, не повинно викликати ніяких сумнівів. По-третє, юридичний аналіз наявних даних повинен переконувати, що в діянні достатньо ознак для висновку про такий, що готується, або вже вчинений злочин і водночас немає обставин, які перешкоджають порушенню кримінальної справи.

Під прийомом заяв та повідомлень про злочин розуміють дії посадових осіб органів внутрішніх справ при отриманні заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються.

Реєстрація – це присвоєння кожній отриманій заяві та повідомленню про злочин порядкового номера і фіксація їх стислого змісту в передбачених «Інструкцією про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються» (затверджена Наказом МВС України № 400 від 14.04.2004 р.) облікових документах – журналі реєстрації заяв та повідомлень про злочини (ЖРЗПЗ) та журналі реєстрації інформації про злочини (ЖРІЗ).

Розгляд заяв та повідомлень про злочин – це здійснення перевірки відомостей про злочини, про які йдеться в заяві і повідомленні, узагальнення матеріалів та прийняття рішення згідно з вимогами КПК України.

Приймання заяв і повідомлень про злочини, незалежно від місця і часу їх вчинення, повноти отриманих даних, а також особистості заявника, здійснюється цілодобово оперативним черговим того органу внутрішніх справ, до якого надійшло звернення чи повідомлення.

За межами дислокації органу внутрішніх справ працівник міліції на території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу в разі звернення до нього громадян або службових осіб із заявою чи повідомленням про злочин, або у разі безпосереднього виявлення злочину, зобов'язаний вжити заходів щодо його припинення, надання допомоги особам, які її потребують, встановлення і затримання осіб, які вчинили злочин, охорони місця події і повідомити про це в найближчий підрозділ міліції.

Заяви і повідомлення про злочини повинні реєструватися цілодобово в чергових частинах органів внутрішніх справ оперативними черговими відразу після їх надходження, що має відображатися в журналі реєстрації заяв і повідомлень про злочини.

Письмові заяви про злочини, подані в органи внутрішніх справ безпосередньо заявником, реєструються тільки в черговій частині.

Зареєстровані заяви про злочини доповідаються начальнику органу внутрішніх справ або особі, що виконує його обов'язки, які організують їх розгляд згідно з вимогами КПК України.

Анонімні листи, що містять відомості про злочини, реєструються лише в режимно-секретних підрозділах і передаються до відповідних служб для використання при розкритті злочинів або запобіганні їм. У журналі реєстрації заяв і повідомлень про злочини реєструються також заяви і повідомлення, які містять інформацію про безвісно зниклого громадянина, та рапорти працівників органів внутрішніх справ про безпосереднє виявлення ними правопорушення, що містить ознаки злочину.

По заяві або повідомленню про злочин прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані прийняти одне з таких рішень:

- 1) порушити кримінальну справу;
- 2) відмовити в порушенні кримінальної справи;
- 3) направити заяву або повідомлення за належністю.

Кримінально-процесуальний закон встановлює єдиний порядок порушення кримінальної справи (виняток становлять злочини, зазначені в ст. 27 та главі 35 КПК). Порядок порушення справи полягає в певній послідовності процесуальних дій з отримання, розгляду і перевірки

первинних відомостей про злочини і прийняття рішення щодо порушення кримінальної справи.

Рішення про порушення кримінальної справи, що приймається за наявності законних приводів і достатніх підстав, згідно зі ст. 98 КПК повинно бути викладено у формі відповідного процесуального акта. Про порушення кримінальної справи орган дізнання, слідчий, прокурор, суддя виносять постанову, вказавши приводи і підстави для порушення справи, статтю кримінального закону, за ознаками якої порушується справа, а також подальше її спрямування.

Рішення повинно бути прийнято в термін до трьох днів, а у виняткових випадках (якщо потрібна перевірка заяви або повідомлення) – до десяти діб.

Постанова про порушення кримінальної справи складається з трьох частин: вступної (ввідної), описово-мотивувальної і резолютивної (постановчої).

У вступній частині постанови вказуються назва документа, дата винесення постанови, місце (місто, селище), посада, звання особи, що виносить постанову, її прізвище, які матеріали розглядалися при винесенні постанови. До суб'єктів дослідчого кримінального процесу можуть відноситись особа, яка проводить дізнання, слідчий, прокурор, а також в деяких випадках – суддя. У вступній частині повинного бути вказано саме яка посадова особа розглянула інформацію, яка надійшла від конкретного заявника або повідомлення посадової особи установи, підприємства або організації, а також ті матеріали, які підтверджують інформацію про факт злочину.

Описово-мотивувальній частині постанови орієнтує осіб, які здійснюють провадження на необхідність не тільки опису обставин скоєного діяння, але й наведення мотивів, за якими прийняте рішення про порушення кримінальної справи. У цьому зв'язку виникає питання про необхідність вказати в цій частині постанови докази, які підтверджують викладенні в ній факти. Також в цій частині обґрунтовується обов'язковість провадження досудового слідства. Після вказівки в описовій частині постанови на кваліфікацію злочину за відповідною статтею кримінального кодексу повинно йти посилення на статті кримінально-процесуального закону, якими керується орган дізнання, слідчий, прокурор, суддя, ухвалюючи рішення про порушення кримінальної справи. Тому завершується описово-мотивувальна частина посиленням на сукупність тих норм КПК (ст.ст. 94, 97, 98 та 113), які

передбачають процесуальний порядок прийняття рішення про порушення кримінальної справи.

Згідно зі ст. 113 КПК України, якщо справа порушена слідчим і прийнята ним до свого провадження, то складається єдина постанова про порушення справи і прийняття її до свого провадження. У цьому разі в описово-мотивувальній частині постанови вказується, що слідчий керувався також положеннями цієї норми.

Резолютивна частина відображає владно-розпорядчий характер прийнятих рішень, які обумовлюють обов'язковість його виконання всіма особами, яким воно буде адресоване. У цій частині формулюються ті рішення, до яких дійшов орган дізнання, слідчий, прокурор або суддя. Перше рішення – про порушення кримінальної справи за фактом або щодо конкретної особи (якщо встановлено особу, яка вчинила злочин); при цьому має бути вказана стаття Кримінального кодексу, за якою порушується кримінальна справа. Друге рішення – прийняття слідчим або органом дізнання справи до свого провадження. Третє рішення стосується реалізації приписів закону (ст. 100 КПК) про направлення копії постанови про порушення кримінальної справи прокурору. Ця частина постанови впливає з описово-мотивувальної частини, є її логічним продовженням.

Постанова слідчого, прокурора, судді про порушення кримінальної справи, набуває законної сили з моменту її винесення і підписання. А постанова особи, яка провадить дізнання, про порушення справи підлягає затвердженню начальником органу дізнання і набуває юридичної сили з цього моменту.

Копія постанови про порушення справи направляється органом дізнання і слідчим в добовий термін прокурору. Прокурор здійснює нагляд за своєчасністю розгляду заяв і повідомлень про злочини, законністю й обґрунтованістю прийнятих рішень про порушення або про відмову в порушенні справи.

Вимоги, які висуваються до постанови про порушення кримінальної справи, стосуються форми цього рішення, його змісту, а також одночасно форми та змісту.

До форми рішення про порушення кримінальної справи висуваються певні вимоги:

- 1) письмова фіксація прийнятого рішення у формі постанови;
- 2) стандартність форми процесуального акта, який складається з трьох частин з певними реквізитами;

3) структурна впорядкованість рішень, тобто викладення положень в певній послідовності, системно;

4) лаконізм рішення;

5) офіційність прийнятого рішення.

Вимоги щодо змісту постанови про порушення кримінальної справи полягають у такому:

1) істинність рішення (істину розуміють як адекватне відображення у свідомості суб'єкта пізнання того, що має місце в об'єктивній дійсності);

2) обґрунтованість рішення, тобто відображення суспільної небезпечності, протиправності, винності, караності діяння;

3) вмотивованість;

4) логічність;

5) переконливість рішення;

6) справедливість.

Вимоги щодо форми та змісту рішення про порушення кримінальної справи:

1) законність рішення;

2) індивідуальна визначеність рішення;

3) здійсненність рішення;

4) культура рішення.

Під час вирішення питання про відмову в порушенні кримінальної справи в розпорядженні особи, що приймає таке рішення, повинні бути матеріали попередньої перевірки, хоча в деяких випадках із самої заяви зрозуміло, що порушувати кримінальну справу немає необхідності. Обсяг цих матеріалів може бути різним. Наприклад, у разі відмови в порушенні кримінальної справи у зв'язку з обставинами, що виключають провадження в кримінальній справі, для обґрунтування прийнятого рішення необхідні: протокол компетентних органів, складений на місці злочину, письмове пояснення потерпілого та винного, довідка про заподіяні збитки, письмові заяви та пояснення громадян, характеристика правопорушника тощо.

Документальне фіксування скоєного важливе не тільки для обґрунтування прийнятого рішення про відмову в порушенні кримінальної справи, а й для можливого оскарження прийнятого рішення заінтересованими особами.

У всіх випадках, коли за заявою, що надійшла, або повідомленню приймається рішення не порушувати кримінальну справу, виноситься

постанова про відмову в порушенні кримінальної справи. Така постанова повинна бути мотивованою.

Як і постанова про порушення кримінальної справи, постанова про відмову в її порушенні складається з трьох частин: вступної, описової та резолютивної.

У вступній частині постанови вказується найменування документа, час і місце складання, ким він складений, матеріали, що були приводом для вирішення питання про порушення кримінальної справи.

Описова частина постанови у відмові в порушенні кримінальної справи повинна бути вмотивованою. Наприклад, при відмові в порушенні кримінальної справи за п. 1 ст. 6 КПК доцільно навести обставини, що містились у заяві або повідомленні про злочин, а також обставини, які встановила особа, що прийняла рішення про відмову в порушенні кримінальної справи.

У разі відмови в порушенні кримінальної справи за п. 2 ст. 6 КПК наводяться обставини діяння, про яке повідомлялось в заяві. Як правило, це повинно бути розгорнуте викладення діяння, з тим, щоб можна було з достовірністю простежити відсутність у ньому складу злочину.

Щодо вчиненого діяння при відмові в порушенні кримінальної справи за наявності обставин, зазначених в пунктах 4 – 11 ст. 6 КПК, то у всіх цих випадках воно викладається в описовій частині постанови з урахуванням того, щоб було ясно, коли, ким і який злочин було вчинено. Якщо при відмові в порушенні кримінальної справи за пунктами 1, 2 ст. 6 КПК в основній частині можуть бути відомості про конкретну особу, якій приписується діяння, то в цих випадках вказівки на конкретну особу обов'язкові, оскільки обставини, що виключають провадження в кримінальній справі (пункти 4 – 11 ст. 6 КПК), пов'язані тим чи іншим чином з особою.

У разі відмови в порушенні кримінальної справи у зв'язку з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим та із застосуванням до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру, в описовій частині постанови при викладенні матеріалу необхідно зазначити, що злочин не становить суспільної небезпеки і є малозначним.

Отже, в описовій частині постанови при викладенні обставин діяння завжди повинні підкреслюватись ті з них, що є істотними в даному випадку для відмови в порушенні кримінальної справи. Цим значною мірою полегшується мотивування описової частини постанови.

Відмова в порушенні кримінальної справи може бути мотивована тільки тими обставинами, що вказані в законі. У постанові не повинні наводитись ті обставини, що за законом не заперечують порушення кримінальної справи.

Окремі працівники органів дізнання, слідчі додержуються довільного мотивування відмови в порушенні кримінальної справи. Наприклад, у районний відділ внутрішніх справ надійшла заява від начальника цеху заводу «В.....» про неодноразове викрадання речей в роздягальні робітників. Замість вжиття заходів з розкриття злочинів працівники міліції винесли постанову про відмову в порушенні кримінальної справи з таким мотивуванням: «Через побутові приміщення цеху за добу проходить 800 робітників, тому встановити, хто здійснив крадіжку, неможливо». У деяких випадках виносяться постанови про відмову в порушенні кримінальної справи, мотивовані тим, що потерпілий «забрав заяву і претензій до міліції не має» або «халатно ставився до зберігання своєї власності» тощо. Відмова в порушенні кримінальної справи за такими надуманими мотивами є порушенням законності.

Резолютивна частина повинна бути логічним висновком вступної та описової частин постанови. В ній формулюється висновок: «в порушенні кримінальної справи відмовити», який доповнюється посиланням на відповідну обставину, що виключає порушення кримінальної справи, наприклад «за відсутністю події злочину».

Про відмову в порушенні кримінальної справи повідомляється особа, установа, підприємство або громадська організація, від яких надійшли заява або повідомлення про вчинений злочин. Також їм роз'яснюється право на оскарження постанови. Але на практиці не у всіх випадках ця вимога закону виконується. Це пов'язано з тим, що постанови про відмову в порушенні кримінальної справи оскаржуються рідко.

Вивчення практики свідчить також, що деякі працівники міліції та слідчі не тільки не роз'яснюють право на оскарження відмови в порушенні кримінальної справи, а й включають до постанови такі формулювання, що створюють ілюзію у потерпілих про те, що робота за заявою або повідомленням про злочин триває. Наприклад, оперативний працівник ОВС, відмовивши в порушенні кримінальної справи за фактом злому замка кафе в кінотеатрі «П.....», зазначив у постанові про те, що «розшук злочинця триватиме». За такого формулювання у потерпілого або організації не

виникає питання про оскарження такої постанови, оскільки вважається, що робота з розшуку проводиться.

Контрольні питання:

1. Який порядок прийому, реєстрації, обліку й розгляду заяв і повідомлень про злочини?
2. Які ви знаєте методи перевірки заяв, повідомлень і іншої інформації про злочини?
3. Яка структура та зміст протоколу огляду місця події і порядок його складання?
4. Охарактеризуйте такі слідчі дії, як накладення арешту на кореспонденцію та зняття інформації з каналів зв'язку.
5. Порядок дій органів внутрішніх справ у разі отримання анонімної заяви про злочин.
6. Порядок дій органів внутрішніх справ у разі отримання по телефону повідомлення про злочин.
7. Охарактеризуйте приводи до порушення кримінальної справи.
8. Що є підставою до порушення кримінальної справи?
9. Порядок порушення кримінальної справи.
10. Підстави для відмови в порушенні кримінальної справи.

РОЗДІЛ 3. ПРИЙНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ І ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ

3.1. Поняття, види та система слідчих дій

Під час розслідування кримінальної справи слідчий виконує дії та приймає рішення, передбачені або зумовлені кримінально-процесуальним законом. Ці дії та рішення різні, кожне з них має свої завдання.

Процесуальні дії слідчого, незалежно від їх безпосереднього завдання, сукупно спрямовані на всебічне, повне й об'єктивне розслідування кримінальної справи. У такому значенні всі процесуальні дії слідчого по кримінальній справі, на перший погляд, повинні називатися слідчими. Однак у юридичній літературі прийнято називати слідчими лише ті процесуальні дії слідчого, які, на відміну від інших (винесення постанов про направлення справи, обрання запобіжних заходів, роз'яснення прав учасникам процесу тощо), спрямовані на виявлення, перевірку і закріплення доказів.

Слідчі дії, що виконані з порушенням порядку, встановленому кримінально-процесуальним законом, не можна розглядати як засоби отримання або перевірки доказів. Правомірність слідчих дій визначається такими умовами:

- будь-яка слідча дія може проводитися за рішенням органу дізнання і слідчого тільки після порушення кримінальної справи; виняток зроблено лише для огляду місця події, накладення арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку;
- порядок провадження слідчої дії та її процесуальне оформлення повинні суворо відповідати кримінально-процесуальному законодавству України;
- слідчі дії проводяться за наявності правової і фактичної підстав.

Правова підстава – це сукупність передбачених кримінально-процесуальним законом умов, що дають слідчому право виконати ту або іншу слідчу дію. Під *фактичною підставою* слід розуміти фактичні дані, що диктують необхідність виконання конкретних дій в інтересах встановлення істини у справі. Мета проведення тієї або іншої слідчої дії прямо передбачена в нормах КПК. Наприклад, мета огляду – виявлення слідів злочину, з'ясування обстановки події; мета виїмки – вилучення певних предметів і документів, якщо точно відомо їх місцезнаходження.

Отже, визначаючи сутність слідчих дій, можна виокремити дві сторони, характерні для цього виду кримінально-процесуальних дій:

пізнавальну і нормативну. Пізнавальна сторона слідчих дій представлена, зокрема, такими прийомами пізнання, що використовуються слідчим при їх провадженні, як спостереження, допит, опис.

Нормативна сторона слідчих дій полягає в детальній регламентації правил і умов їх проведення, що встановлені кримінально-процесуальним законодавством. Багато слідчих дій супроводжуються застосуванням заходів процесуального примусу, втручанням в особисті, майнові й інші права громадян, а також права і законні інтереси підприємств, установ, організацій.

Усі рішення у кримінальній справі, в тому числі про проведення слідчих дій, слідчий приймає самостійно (за винятком випадків, коли законом передбачено отримання згоди від суду або прокурора); він несе повну відповідальність за їх правомірність, своєчасність і якість. Приймаючи рішення про проведення будь-якої слідчої дії, слідчий повинен враховувати місце і час її виконання, можливе коло учасників, необхідність застосування тих або інших технічних засобів. Законодавець дозволяє слідчому під час виконання слідчих дій звертатися за допомогою до органів дізнання, які в цьому разі здійснюють свої функції суто в межах доручень і вказівок слідчого.

Слідчий не має права передоручати проведення слідчих дій, якщо він може сам їх виконати і якщо не виникає необхідності дати доручення органу дізнання або слідчому іншої місцевості. Разом з тим, слідчий згідно зі своїми повноваженнями (ст. 114 КПК) не зобов'язаний доводити, чому виконати ту або іншу слідчу дію він доручає в кожному конкретному випадку органу дізнання.

Ніхто з посадових осіб органу внутрішніх справ або іншого відомства без спеціального доручення або вказівки слідчого не має права проводити слідчі дії у справі, що перебуває в його провадженні.

Співробітники міліції як представники органу дізнання мають право провести слідчі дії:

- тільки після порушення кримінальної справи про злочини, що не є тяжкими, у строк не більше 10 днів з моменту встановлення особи, яка вчинила злочин. Якщо таку особу не встановлено, дізнання зупиняється і слідчі дії не провадяться;
- у кримінальній справі про тяжкий злочин – у межах 10 днів з моменту порушення кримінальної справи;
- у справі, переданій від органу дізнання слідчому або що перебуває у провадженні слідчого, – тільки за його дорученням (ч. 4 ст. 104 КПК).

Прокурор наділений правом у необхідних випадках брати участь у проведенні тієї або іншої слідчої дії у кримінальній справі, що перебуває у провадженні слідчого, та особисто проводити окремі слідчі дії або розслідування в повному обсязі по будь-якій справі (п. 5 ч. 1 ст. 227 КПК). При цьому він не набуває повноважень слідчого, а діє в порядку нагляду за досудовим слідством.

Слідчі дії проводяться не тільки з ініціативи слідчого, а й за вказівкою прокурора, начальника слідчого відділу або за клопотанням осіб, що беруть участь у справі: обвинуваченого (підозрюваного), його захисника, потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача, а також їхніх представників. Необхідність проведення слідчих дій за клопотаннями вказаних осіб визначає слідчий. Свою відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих дій слідчий повинен мотивувати в постанові. Однак це не означає, що можна відхиляти обґрунтоване клопотання.

Обрання тих або інших слідчих дій залежить від характеру кримінальної справи, однак закон містить і випадки обов'язкового їх проведення. Наприклад, ст. 76 КПК передбачає обов'язкове проведення експертизи для встановлення причин смерті та характеру тілесних ушкоджень, для визначення психічного стану підозрюваного або обвинуваченого.

Крім того, обов'язковість проведення деяких слідчих дій зумовлена раніше проведеними процесуальними діями слідчого. Наприклад, особа, яку затримано в порядку, передбаченому ст. 106 КПК, підлягає обов'язковому допиту як підозрюваний, а особа, якій пред'явлено обвинувачення, – допиту як обвинувачений (статті 107, 143 КПК).

До слідчих дій кримінально-процесуальне законодавство відносить: допит, очну ставку, огляд, ексгумацію трупа, освідування, пред'явлення для впізнання, відтворення обстановки й обставин події, обшук, виїмку, призначення експертизи, накладання арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку.

Слідчі дії можна класифікувати залежно від цілей, об'єктів, методів виконання, часу і правил провадження, а також деяких інших критеріїв. Класифікація за різними критеріями допомагає усвідомити внутрішню сутність слідчих дій, визначити їх місце серед інших слідчих дій.

В юридичній літературі є різні критерії для класифікації слідчих дій. На нашу думку, найбільш вдалим є поділ слідчих дій, запропонований М. М. Михеєнком, В. Т. Нором і В. П. Шибікою:

1) *основні та додаткові*. Наприклад, після першого допиту свідка – очевидця розбійного нападу проводиться додатковий допит з метою з'ясування окремих обставин вчинення цього злочину;

2) *первинні та повторні*. Йдеться про те, що після першого допиту, огляду, обшуку тощо та сама дія проводитиметься в повному обсязі;

3) *невідкладні та інші*. При цьому слід мати на увазі, що невідкладність проведення певної слідчої дії може виявитися не тільки на початку розслідування, а й під час подальшого його провадження. Наприклад, достатні підстави для проведення обшуку на квартирі знайомої обвинуваченого виникли лише після допиту самого обвинуваченого;

4) *обов'язкові й необов'язкові*. Обов'язковість слідчої дії може визначатися прямою вказівкою в законі, наприклад, обов'язкове призначення судово-медичної експертизи для встановлення причин смерті або встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень¹⁷.

За своєю процесуальною формою слідчі дії можна поділити на такі, що провадяться:

1) *за постановою слідчого і без неї*. Без попереднього винесення постанови слідчий виконує допити, огляди, відтворення обстановки й обставин події, пред'явлення для впізнання і, як виняток, обшук особи та виїмку в неї предметів та документів (ч. 3 ст. 184 КПК). За постановою слідчого проводяться експертизи, виїмки, освідування;

2) *з дозволу (чи за рішенням) суду або без нього*. Лише голова апеляційного суду (або його заступник) своєю постановою може дозволити слідчому накласти арешт на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку. Обшук житла чи іншого володіння особи, за винятком невідкладних випадків, проводиться лише за мотивованою постановою судді;

3) *з санкції прокурора і без санкції*. З санкції прокурора проводиться обшук, за винятком житла та іншого володіння особи, виїмка документів, що становлять державну та/або банківську таємницю. Постанова слідчого про ексгумацію трупа має бути затверджена прокурором (ч. 2 ст. 192 КПК). Інші слідчі дії санкції прокурора не потребують;

4) *за участю понятих і без них*. Стаття 127 КПК визначає коло слідчих дій, які обов'язково провадяться в присутності не менше двох понятих – це провадження обшуку, виїмки, огляду, ексгумації трупа, огляду і виїмки кореспонденції, на яку накладено арешт, пред'явлення осіб та предметів для

¹⁷ Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України. Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Либідь, 1999. – С.234-235.

впізнання, відтворення обстановки й обставин події. До цього переліку не увійшли допити, очні ставки, призначення експертизи, зняття інформації з каналів зв'язку. В освідуванні поняті беруть участь, якщо слідчий вважатиме це потрібним.

Слідчі дії, залежно від їх мети, можуть бути спрямовані на збирання або перевірку доказів. Зауважимо, одна й та сама дія може за різних обставин справи на різних етапах провадження розслідування бути спрямованою як на збирання нових доказів, так і на перевірку вже зібраних.

Слідчий може використати будь-яку зі слідчих дій для досягнення мети досудового слідства, однак це не означає, що він повністю вільний в їх виборі. Багато залежить від досвіду і кваліфікації слідчого, його вміння орієнтуватися в слідчій ситуації і знання можливостей кожної слідчої дії. Слід мати на увазі, що помилка у виборі слідчої дії, підміна однієї слідчої дії іншою може спричинити незворотні наслідки: порушення строків розслідування, прав учасників досудового слідства. Слідчий, який добре володіє методикою розслідування різних видів злочинності, знає слідчу практику, володіє теоретичними, аналітичними підходами до розслідування, як правило, уникає грубих помилок у виборі слідчої дії.

Ефективність слідчих дій переважно залежить від умов сприйняття слідчим доказової інформації, яку він отримує в результаті виконання слідчих дій. Особливо важливими щодо цього є приписи закону про місце і час провадження слідчих дій.

Найчастіше слідчі дії проводяться в кабінеті слідчого, де зберігається кримінальна справа і є необхідні довідкові матеріали, бланки.

Деякі слідчі дії, які зручно було б виконувати в кабінеті, слідчий повинен проводити в іншому місці. Наприклад, потерпілих можуть допитувати в лікарні, обвинувачених – у слідчому ізоляторі.

Іноді необхідно почати слідчі дії в одному місці, а закінчити – в іншому. Виїжджаючи у відрядження, слідчий може поступово виконувати слідчі дії в різних містах, або ж ті самі дії за окремими дорученнями слідчого проводять органи дізнання чи інші слідчі.

Кримінально-процесуальний закон передбачає провадження слідчих дій у денний час. У нічний час (з 22.00 до 6.00) слідчі дії можуть бути проведені в тих випадках, якщо затримання загрожує настанням небажаних наслідків (втрата доказів, продовження злочинних дій тощо).

Іноді виконання слідчої дії зумовлено попередніми діями слідчого чи прямо вказано в законі. Наприклад, ч. 1 ст. 143 КПК на слідчого покладено

обов'язок допитати обвинуваченого негайно після його явки або приводу, в будь-якому разі не пізніше доби після пред'явлення йому обвинувачення.

Тривалість слідчих дій кримінально-процесуальним законом не обмежено. Вона повністю залежить від характеру безпосередньо слідчої дії, умов, в яких вона проводиться, а також досвідченості та кваліфікації слідчого.

Під час виконання слідчих дій, незважаючи на те, що вони в деяких випадках мають примусовий характер, неприпустимими є вимагання показань, посягання на честь і гідність учасника слідчої дії. Слідчий зобов'язаний, крім цього, забезпечити безпеку і майнові інтереси учасників слідчих дій.

Слідчий, розпочинаючи ту чи іншу слідчу дію, повинен роз'яснити права й обов'язки учасникам слідчої дії. За необхідності він попереджує свідків, потерпілих, цивільного позивача, цивільного відповідача, захисника, експерта, спеціаліста, перекладача, понятих та інших осіб, що присутні під час провадження слідчих дій, про неприпустимість розголошення даних досудового слідства без його дозволу. Учасники слідчих дій можуть оскаржити прокурору незаконні, на їх думку, дії слідчого.

Хід і результати провадження кожної слідчої дії відображаються в протоколі. Це основний вид фіксування інформації, отриманої під час провадження слідчих дій. Додатковими способами, що застосовуються поряд із веденням протоколу, є машинопис, звукозапис, стенографування, кінозйомка та відеозапис.

Протокол слідчої дії складається з трьох частин: вступної, описової та резолютивної. Зміст протоколу визначається характером слідчої дії і порядком її виконання.

Обов'язкові реквізити протоколу кожної слідчої дії передбачено у ст. 85 КПК. У ньому повинні бути вказані: місце і дата його складання, прізвище осіб, які брали участь у проведенні слідчої дії, адреси цих осіб, роз'яснення їхніх прав і обов'язків, зміст проведення слідчої дії, час її початку і закінчення, всі істотні для справи обставини, виявлені під час виконання слідчої дії.

Якщо в процесі виконання слідчої дії застосовувались технічні засоби, в протоколі зазначаються назва, призначення, умови і порядок використання цих засобів, об'єкти, до яких ці засоби застосовувались, отримані результати (як позитивні, так і негативні). При цьому повинно бути зазначено, що всі

присутні при виконанні слідчої дії були попереджені про застосування технічних засобів.

Протокол підписують всі особи, які брали участь у слідчій дії. Якщо обвинувачений, підозрюваний, свідок або інший учасник слідчих дій відмовляється підписати протокол, слідчий робить позначку в протоколі та завіряє її своїм підписом. Свою відмову підписати протокол особа має пояснити. Це пояснення заноситься до протоколу. Всі доповнення і виправлення повинні бути застережені в протоколі перед підписанням.

Якщо хто-небудь з учасників проведення слідчої дії не може особисто підписати протокол, то для підписання запрошується стороння особа.

Порядок провадження кожної слідчої дії та її оформлення визначено в чинному КПК та в спеціальній юридичній літературі.

3.2. Постанова як рішення слідчого, органу дізнання, прокурора, що приймається під час досудового розслідування

Постанова – це кримінально-процесуальний документ, у якому викладається, мотивується та формулюється рішення чи розпорядження органу дізнання, особи, що провадить дізнання, слідчого, прокурора, а також рішення, які виніс суддя одноособово чи апеляційний суд під час провадження в кримінальній справі (п. 14 ст. 32, ст. 130 КПК України).

Через винесення постанови порушуються кримінальні справи, притягуються особи як обвинувачені, застосовуються запобіжні заходи, призначаються експертизи, зупиняється та закривається провадження у справі тощо. Своїми постановами прокурори скасовують незаконні рішення органів досудового слідства.

Загальні реквізити постанов містяться в ст. 130 КПК України. Зокрема, в постанові повинні бути вказані: місце та дата її складання; посада й прізвище особи, що виносить постанову; справа, в якій постанова виноситься; обґрунтування прийнятого рішення та посилання на статті закону, на підставі яких виноситься постанова.

Постанову підписує посадова особа, котра її винесла, а в деяких випадках її санкціонують (статті 139, 147, 177 КПК України), затверджують (статті 104, 192 КПК України) чи узгоджують з прокурором (статті 7, 7², 7³, 8, 9, 10, 11¹ КПК України). У певних випадках закон передбачає для певних осіб ознайомлення з постановою (ст. 197 КПК України), оголошення постанови під розписку (ст. 165-1 КПК України).

Згідно з ч. 5 ст. 114 КПК України, постанови слідчого, винесені відповідно до закону в кримінальній справі, що перебуває в його

провадженні, є обов'язковими для виконання всіма підприємствами, установами й організаціями, посадовими особами та громадянами.

Виконання постанов забезпечується не лише можливістю застосування низки заходів процесуального примусу (привід, запобіжні заходи), а й моральними факторами, авторитетом органів і осіб, які винесли відповідні постанови. Ідеться про те, що закон не встановлює порядку примусового виконання постанов слідчого, наприклад, про освідування потерпілого, свідка, одержання від них зразків для експертного дослідження (волосся, крові тощо). Водночас, як засвідчує практика, в більшості випадків такі постанови слідчого відповідні особи виконують добровільно.

Аналіз вимог закону та слідчої практики в частині складання кримінально-процесуальних документів дає підстави виділити типову структуру постанови, що складається зі вступної, описово-мотивувальної та резолютивної частин.

У вступній частині постанови вказується: назва постанови, місце й дата складання, посада (якщо є, звання або чин) особи, котра винесла (затвердила, санкціонувала, узгодила) постанову, її прізвище й ініціали, номер справи, у якій виноситься постанова.

В описовій частині постанови викладаються встановлені обставини, їм дається юридична оцінка, наводяться підстави і мотиви прийнятого рішення, вказуються статті закону, якими керувалася особа, котра винесла постанову.

Резолютивна частина постанови містить формулювання прийнятих рішень, відмітки про виконання додаткових дій (оголошення постанови, направлення її копій, звернення до виконання певним особам та ін.), підписи особи, яка винесла постанову, та якій постанову оголошено.

3.3. Поняття протоколу слідчої дії, його форма, зміст і порядок складання

Протокол – це кримінально-процесуальний документ про проведення слідчих і судових дій, про їхній зміст і наслідки (п. 20 ст. 32 КПК). Таке визначення протоколу є досить вузьким, оскільки про проведення інших процесуальних дій також складається протокол (наприклад, відповідно до ст. 220 КПК України, протокол ознайомлення з матеріалами справи). Тому протоколом є процесуальний документ про проведення слідчих та інших процесуальних дій, про їхній зміст і наслідки. Згідно п. 31 ст. 7 КПК Республіки Казахстан, протокол – це процесуальний документ, у якому фіксується процесуальна дія, вчинена органом, що веде кримінальний процес. Таке визначення є більш правильним.

Статтею 84 України КПК встановлено обов'язковість ведення протоколів при провадженні слідчих дій під час досудового слідства й дізнання, в судових засіданнях суду першої інстанції та апеляційного суду.

Загальні реквізити протоколів слідчих дій визначені у ст. 85 КПК України. Зокрема, у протоколі про кожну слідчу дію повинні бути зазначені: місце і дата його складання; посади та прізвища осіб, що проводять дію; прізвища осіб, які брали участь у проведенні слідчої дії, адреси цих осіб, роз'яснення їхніх прав і обов'язків; зміст проведеної слідчої дії, час її початку і закінчення; всі істотні для справи обставини, виявлені при виконанні слідчої дії.

У протоколах не можна використовувати формулювання оцінного характеру, робити висновки, які вимагають спеціальних знань.

Протоколами оформлюються допити, фіксуються і засвідчуються певні факти, обставини, описується перебіг дій, які проводяться: огляду, обшуку, виїмки, пред'явлення для впізнання та ін.

Самостійну групу становлять протоколи судових засідань суду першої та апеляційної інстанції. Реквізити цих протоколів указані у ст. 87 КПК України.

Протоколи слідчих і судових дій, складені й оформлені у встановленому законом порядку, є джерелами доказів, оскільки в них підтверджуються обставини й факти, що мають значення для вирішення справи (ст. 82 КПК України).

До протоколу можуть додаватись фотознімки, матеріали звукозапису, кінозйомки, відеозапису, плани, схеми, зліпки та інші матеріали, які пояснюють його зміст.

Аналіз вимог закону та слідчої практики у частині складання кримінально-процесуальних документів, дає підстави виділити типову структуру протоколу, яка складається зі вступної, описової і заключної частин.

У вступній частині протоколу вказується місце і дата його складання, час початку і закінчення процесуальної дії, посади і прізвища осіб, які проводять дію, прізвища осіб, які брали участь у її проведенні, адреси цих осіб, роз'яснення прав та обов'язків.

В описовій частині протоколу зазначається зміст проведеної слідчої дії, всі важливі для справи обставини, виявлені під час її виконання, в тій послідовності, як вони виявлялися і в тому вигляді, як вони сприймалися.

Відносно кожного предмета, який підлягає вилученню, повинно бути вказано, в якому місці і за яких обставин його було виявлено.

З метою нерозголошення даних про особу, щодо якої застосовані заходи безпеки, у протоколах слідчих дій, передбачених статтями 95, 96, 107, 145, 170, 171, 173 та 176 КПК, обмежуються відомості про цю особу в порядку, передбаченому статтею 52³ КПК.

У заключній частині протоколу відзначається факт ознайомлення з протоколом учасників слідчої дії, при цьому їм роз'яснюється їх право вносити поправки і робити зауваження. Вставки і поправки повинні бути застережені в протоколі перед підписами. Протокол підписує особа, яка проводила процесуальну дію, а також всі особи, які брали в ній участь чи були присутні. Якщо хто-небудь з цих осіб через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, то для цього запрошується стороння особа. Коли особа, що брала участь в проведенні слідчої дії, відмовиться підписати протокол, то це зазначається в протоколі і стверджується підписом особи, яка провадила слідчу дію. Крім того, в протоколі робиться позначка про вручення або направлення його копії.

Копія протоколу обшуку, виїмки, опису майна вручається особі, у якої була проведена ця процесуальна дія. Копія протоколу затримання з переліком прав та обов'язків негайно вручається затриманому і направляється прокуророві.

3.4. Порядок та процесуальне оформлення допиту свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених

Допит – це слідча дія, в процесі якої слідчий отримує від допитуваних (свідка, потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого) словесну інформацію про обставини злочину й інші факти, що мають значення для справи.

Особливість отримання інформації в ході допиту полягає в тому, що її джерелом є людина, її психічне (ідеальне) відображення, яке треба розкрити. Були спроби розглядати проблему допиту комплексно, з погляду низки наук: як засіб доказування; як процес специфічного спілкування для отримання інформації, що має значення для справи; як спеціальне явище, що має етичний і виховний бік. У наш час допит розглядають, з одного боку, як метод отримання інформації про психічне (ідеальне) відбиття людиною обставин, пов'язаних із подією, що розслідується, а з іншого – як діяльність (спілкування), що має процесуальну форму, щодо реалізації цього методу. Допит як процесуальна діяльність є формою реалізації тактичних,

психологічних та інших прийомів і засобів розслідування для отримання, дослідження, фіксування і перевірки показань особи, яку допитують, щодо події, яку розслідують. Допит проводить особа, яка здійснює дізнання, слідчий, прокурор, суддя (суд).

Як свідок може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі обставини, які відносяться до справи. Водночас закон (ст. 69 КПК) встановив перелік осіб, які не підлягають допиту як свідки.

Свідка викликають до слідчого, як правило, повісткою, яка вручається йому під розписку, а в разі його тимчасової відсутності – кому-небудь із дорослих членів сім'ї, житлово-експлуатаційній організації, виконкому селищної чи сільської Ради або адміністрації за місцем його роботи. Свідок може бути викликаний також телеграмою і телефонограмою, а за необхідності й особисто запрошений слідчим, наприклад, щоб приховати від обвинуваченого факт виклику свідка на допит.

У повістці зазначається, кого викликають як свідка, куди і до кого, день і час явки, наслідки неявки, передбачені статтями 70 і 71 КПК.

Повістка надсилається поштою або з посильним з таким розрахунком, щоб свідок мав реальну можливість вчасно з'явитися за викликом. Розписку з датою і часом вручення повертають слідчому.

Якщо свідок не з'явиться за викликом без поважних причин, слідчий має право застосувати до нього привід через органи міліції, про що складає мотивовану постанову. За злісне ухилення від явки до органів дізнання, досудового слідства і суду свідок несе відповідальність за ч. 1 ст. 185³ або за ст. 185⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Допитувати свідка дозволяється як за місцем провадження досудового слідства, тобто в службовому кабінеті слідчого, так і за місцем його перебування (у лікарні, вдома, за місцем роботи чи навчання), що може бути зумовлено хворобою, немічністю, малолітством свідка, а інколи й потребою негайного допиту чи тактичними міркуваннями.

Свідка допитують за відсутності інших свідків. При цьому слідчий вживає заходів для того, щоб свідки, викликані в одній справі, не могли спілкуватися між собою до закінчення допиту. Викликати таких свідків потрібно на різний час і вчасно розпочинати допит.

До допиту слідчий повинен належним чином підготуватися, вивчити матеріали справи, а за потреби також нормативні акти і спеціальну літературу, що стосується предмета допиту, скласти план допиту,

визначивши ті питання, які слід з'ясувати під час допиту, щоб уникнути повторних викликів громадян, намітити тактику допиту.

Свідка можна допитувати про факти, які стосуються даної справи, а також про особу підозрюваного або обвинуваченого та потерпілого.

Перед допитом слідчий встановлює особу свідка, перевіrivши особисті документи (паспорт, військовий квиток, службове посвідчення), повідомляє, в якій справі його викликано, роз'яснює обов'язки свідка, попереджає про кримінальну відповідальність за відмову дати показання і за дачу завідомо неправдивих показань за статтями 384 і 385 КК. Водночас ст. 69 КПК встановила перелік осіб, які мають право відмовитись давати показання. Потім слідчий з'ясовує стосунки свідка з обвинуваченим (підозрюваним) та потерпілим і пропонує свідку розповісти все, що йому відомо про обставини, у зв'язку з якими його викликали на допит, за необхідності орієнтує, щоб той виклав події в їх хронологічній та логічній послідовності до найменших подробиць і з зазначенням інших джерел доказів, що підтвердили б його показання. Не можуть бути доказами дані, повідомлені свідком, джерело яких невідоме. Якщо показання свідка базуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані.

Після вільної розповіді про те, що саме і з яких джерел йому відомо про ці обставини, свідок відповідає на запитання слідчого. Запитання слідчий повинен сформулювати стисло, конкретно і в такий спосіб, щоб свідок не зміг одержати інформацію для своєї відповіді. Заборонено ставити запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї (навідні запитання).

КПК передбачає особливості виклику і допиту неповнолітнього свідка (статті 166 і 168 КПК). Неповнолітній свідок, тобто свідок, який не досяг 18-річного віку, викликається до слідчого через законних представників, за винятком випадків, коли ті зацікавлені в наслідках вирішення справи. Повістка, телеграма чи телефонограма про виклик для допиту неповнолітнього свідка надсилається його батькам, опікунам, піклувальникам або ж адміністрації тієї установи чи організації, під опікою чи піклуванням якої він перебуває.

Свідок, якому ще не виповнилось 16 років, про кримінальну відповідальність за відмову від дачі показань і за дачу завідомо неправдивих показань за статтями 384, 385 КК не попереджається. Йому лише роз'яснюється обов'язок говорити на допиті тільки правду. Крім того, КПК передбачає присутність під час допиту неповнолітніх свідків певних осіб:

лікаря, педагога, батьків та ін. Допит свідка у віці до 14 років (а за розсудом слідчого – віком до 16 років) проводиться в присутності педагога, а за необхідності – лікаря, батьків чи інших законних представників неповнолітнього. Присутність лікаря при допиті неповнолітнього свідка віком до 16 років може бути визнана слідчим необхідною в разі відсталості у фізичному чи розумовому розвитку допитуваного, його хворобливості. Присутність батька, матері чи іншого законного представника свідка може сприяти захисту його законних інтересів, встановленню з ним психологічного контакту і отриманню повних і правдивих показань. Перед викликом законного представника до участі в допиті слідчий повинен з'ясувати, чи не є він особисто заінтересованим в показаннях неповнолітнього і які між ними стосунки.

Перед допитом слідчий може порадитись з педагогом, лікарем, законним представником із приводу тактики ведення допиту, формулювання і послідовності постановки запитань неповнолітньому, які запитання доцільно поставити їм самим. Слід також враховувати, що неповнолітній свідок зазвичай легше, ніж дорослий, піддається навіюванню, схильний до фантазування і швидше втомлюється, стає неуважним. Через це його допит не повинен бути дуже тривалим, іноді необхідні перерви в допиті.

Показання неповнолітнього свідка у протоколі допиту слід записувати простими, зрозумілими йому реченнями, з урахуванням особливостей його мовлення. Щоб зайвий раз не викликати його на допит, доцільно з метою повної і точної фіксації перебігу і результатів допиту застосувати стенографування, звукозапис чи відеозапис.

Існують певні особливості виклику і допиту працівників дипломатичних і консульських представників іноземних держав. Особи, які мають право дипломатичної недоторканості, не можуть бути допитані як свідки без їх згоди, а працівники дипломатичних представництв – без згоди дипломатичного представника. Глава дипломатичного представництва, члени дипломатичною персоналу представництва, члени їхніх сімей, якщо вони проживають з ними, не зобов'язані давати показання як свідки, а в разі їх згоди давати такі показання не зобов'язані для цього з'являтися в слідчі органи (ст. 31 Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 р.).

Консульські посадові особи, у тому числі глави консульського представництва, а також співробітники адміністративно-технічного й обслуговуючого персоналу консульського представництва, не можуть

відмовитися від дачі показань як свідки, крім показань з питань, пов'язаних з виконанням ними службових обов'язків.

Результати допиту оформлюються протоколом. Відповідно до ст. 170 КПК в протоколі допиту свідка зазначаються: анкетні дані свідка, відомості про стосунки його з обвинуваченим (підозрюваним) і потерпілим, попередження про кримінальну відповідальність за статтями 384, 385 КК з підписом свідка.

Показання свідка і відповіді на запитання викладаються від першої особи і по можливості дослівно. Скорочене, схематичне викладення показань не допускається і в тому разі, якщо при допиті застосувалися звуко- чи відеозапис, фонограма або відеокасета додається до протоколу.

Свідок має право особисто написати свої показання, але за таких умов: а) якщо він сам про це просить; б) у присутності слідчого. Бажано, щоб слідчий сам заповнив анкетну частину протоколу й усно допитав свідка перед тим, як надати йому можливість самому написати показання. Про те, що показання написані свідком особисто, зазначається в протоколі допиту.

Після закінчення допиту слідчий повинен надати свідку можливість ознайомитися зі змістом протоколу або ж прочитати протокол свідку, якщо він про це просить слідчого.

Свідок і особи, які були присутні при допиті, мають право просити про внесення змін і поправок до протоколу. Ці зміни і доповнення заносяться слідчим до протоколу.

Протокол підписують свідок, слідчий та особи, що були присутні під час допиту. Якщо протокол написаний на кількох сторінках, то свідок підписує кожен сторінку окремо.

Виклик та допит **потерпілого** проводяться за правилами виклику допиту свідка з деякими відмінностями. Перед початком допиту слідчий попереджає потерпілого тільки про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань за ст. 384 КК. Після цього слідчий з'ясовує стосунки між потерпілим і підозрюваним або обвинуваченим і пропонує потерпілому розповісти про все відоме йому в справі. Як і свідку, потерпілому забороняється ставити навідні запитання.

Орган дізнання і слідчий повинні гарантувати безпеку свідка і потерпілого, а також членів їхніх сімей і близьких родичів у разі наявності реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну, якщо робляться спроби вплинути на них, примусити дати завідомо неправдиві показання.

Показання **підозрюваного (обвинуваченого)** – це зафіксовані під час допиту за правилами, встановленими кримінально-процесуальним законом, повідомлені підозрюваним (обвинуваченим) фактичні дані щодо обставин, які послужили приводом для застосування заходів процесуального примусу, а також щодо інших відомих йому обставин справи.

Порядок виклику підозрюваного (обвинуваченого) врегульовано ст.ст. 107 та 134 КПК, а порядок допиту – ст.ст. 107 та 143 КПК.

Показання водночас є одним із засобів здійснення захисту. Як учасник кримінально-процесуальної діяльності підозрюваний (обвинувачений) за допомогою показань може істотно впливати на хід розслідування: в показаннях він може не тільки повідомити про обставини, які цікавлять слідчі органи, а й пояснити їх. Тому показання підозрюваного (обвинуваченого) є одним із видів доказів, на основі яких встановлюють обставини, що мають значення для правильного вирішення кримінальної справи. Особливості показань підозрюваного (обвинуваченого) визначаються його процесуальним станом, оскільки давати показання – це його право, а не обов'язок.

Якщо підозрюваного було затримано або до нього було обрано запобіжний захід у вигляді взяття під варту, його допит проводиться негайно, а за неможливості негайного допиту – не пізніше 24 годин після затримання. Обвинуваченого слідчий зобов'язаний допитати негайно після його явки або приводу і в усякому разі не пізніше доби після пред'явленого обвинувачення. У процесі допиту затриманого підозрюваного (обвинуваченого) присутність захисника є обов'язковою, за винятком випадків, коли він відмовляється від захисту та його відмову прийнято. Перед допитом підозрюваному (обвинуваченому) має бути роз'яснено його права, а також повідомлено, у вчиненні якого злочину він підозрюється (обвинувачується), про що робляться відмітки в протоколі його допиту.

Повідомлені підозрюваним (обвинуваченим) фактичні дані можуть бути покладені в основу обвинувального вироку в тих випадках, якщо вони підтверджені іншими доказами у справі. Показання підозрюваного (обвинуваченого) є цінними ще й тому, що можуть освітити фактичні обставини справи. Якщо підозрюваний (обвинувачений) – особа, яка вчинила злочин, – дає правдиві показання, він тим самим сприяє розкриттю злочину, повноті й всебічності дослідження обставин справи, допомагає слідчому виявити докази. Він може вказати, де знаходяться речі й цінності, придбані

злочинним шляхом, знаряддя злочину та інші предмети, які можуть стати доказом по справі, тощо.

Підозрюваний (обвинувачений) часто заперечує свою причетність до злочину, що розслідується. Ці показання можуть мати не менш важливе значення, ніж ті, якими він підтверджує свою участь у вчиненому злочині. В певних випадках вони допомагають органам дізнання чи слідчому виявити похибки і неточності в показаннях потерпілих, свідків, обвинувачених, у висновках експертів, а також викрити неправдиві свідчення.

Дуже важливо правильно оцінити показання підозрюваного (обвинуваченого). У слідчій практиці відомі випадки, коли підозрювані (обвинувачені) давали свідчення про злочини, яких вони в дійсності не чинили. Причинами, які спонукали їх давати такі показання, можуть бути неправильні чи незаконні методи ведення допиту, несприятливий збіг обставин, психічна неповноцінність, пригнічений моральний стан, намагання звільнитися від відповідальності близьку людину тощо.

Особа, яка проводить дізнання, слідчий, прокурор, суддя і суд оцінюють показання підозрюваного (обвинуваченого) за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю. Некритичне ставлення до показань підозрюваного (обвинуваченого), їх недооцінка та переоцінка мають наслідком серйозні помилки.

Результати допиту підозрюваного (обвинуваченого) оформлюються протоколом, зміст якого врегульовано ст. 145 КПК України.

3.5. Обшук та виїмка (поняття, види, підстави, процесуальний порядок проведення та оформлення)

Обшук – це слідча дія, яка проводиться в тих випадках, коли є достатні підстави вважати, що знаряддя злочину, речі й цінності, здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети і документи, які мають значення для встановлення істини в справі чи забезпечення цивільного позову, знаходяться в певному приміщенні або місці чи в певної особи. Обшук проводиться також і в тому випадку, коли є достатні дані про те, що в певному приміщенні або місці перебувають особи, що розшуковуються, а також труп чи тварини.

Для проведення обшуку орган дізнання, слідчий виносять мотивовану постанову і звертаються до прокурора чи його заступника для отримання санкції. Проаналізувавши матеріал справи і за наявності підстав прокурор чи його заступник санкціонують таку постанову, а за відсутності підстав для

обшуку відмовляють у проведенні цієї слідчої дії. Обшук житла чи іншого володіння особи прокурор не має права санкціонувати.

У невідкладних випадках обшук, за винятком житла чи іншого володіння особи, може бути проведений без санкції прокурора, але з подальшим повідомленням прокурора в добовий строк про проведений обшук та його результати.

Від тих чи інших підстав прийнято розрізняти декілька видів обшуку. Так, за характером об'єктів обшуку розрізняють обшук: приміщень, місцевості, транспортних засобів, особи. За характером об'єктів пошуку виділяють обшуки, спрямовані на виявлення людей, трупів (чи їх частин), знарядь та засобів вчинення злочину, предметів злочинного посягання, слідів, документів та інших об'єктів. Обшуки можна розрізняти за їх повторюваністю (первинний і повторний) та за їх одночасністю (груповий і одиночний).

Обшук житла чи іншого володіння особи, за винятком невідкладних випадків, проводиться лише за вмотивованою постановою судді. За необхідності провести обшук слідчий за погодженням з прокурором звертається з поданням до судді за місцем провадження слідства. Суддя негайно розглядає подання і матеріали справи, а у разі необхідності вислуховує слідчого, прокурора і за наявності підстав виносить постанову про проведення обшуку або постанову про відмову в цьому. Постанова судді про проведення обшуку оскарженню не підлягає. Але на постанову судді про відмову в проведенні обшуку протягом трьох діб з дня її винесення прокурор може подати апеляцію до апеляційного суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, обшук житла чи іншого володіння особи може бути проведено без постанови судді. При цьому в протоколі зазначаються причини, що зумовили проведення обшуку без постанови судді. Протягом доби з моменту проведення цієї слідчої дії слідчий направляє копію протоколу обшуку прокуророві (ст. 177 КПК).

Обшук полягає в примусовому огляді приміщень адміністративного, службового, технічного, господарського житлового та іншого призначення, ділянок місцевості та громадян з метою виявлення і вилучення предметів і документів, що мають значення для кримінальної справи. Обшук передбачає здійснення активних пошукових дій для віднайдення предметів і документів,

точне місце знаходження і ознаки яких заздалегідь визначити важко чи неможливо.

Обшук приміщень являє собою примусовий огляд житлових будинків, квартир, дач, гаражів чи інших будівель, що належать громадянам. Житло – це приміщення, призначене для постійного чи тимчасового проживання людини. Інше володіння особи – це різного роду будівлі, споруди, які належать приватній особі і в яких знаходиться, зберігається чи охороняється майно.

Дії, які застосовуються в процесі обшуку, пов'язані зі значним втручанням у сферу особистого життя громадян, обмеженням їх права на недоторканність житла, що обумовлює необхідність посилення гарантій законності й обґрунтованості проведення обшуку.

Виїмка – це слідча дія, яка проводиться в випадках, коли є точні дані, що предмети чи документи, які мають значення для справи, знаходяться у певної особи чи в певному місці. Виїмка проводиться за мотивованою постановою слідчого.

Виїмка матеріальних носіїв секретної інформації, документів, що містять банківську таємницю, проводиться тільки за вмотивованою постановою судді і в порядку, погодженому з керівником відповідної установи.

Примусова виїмка із житла чи іншого володіння особи, виїмка документа виконавчого провадження, а також виїмка оригіналів первинних фінансово-господарських, бухгалтерських документів проводиться лише за вмотивованою постановою судді, яка виноситься з додержанням порядку, встановленого для провадження обшуку житла чи іншого володіння особи (п. 5 ст. 177 КПК).

Підставами для обшуку і виїмки є відомості, що містяться в показаннях учасників процесу (свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених), у протоколах інших слідчих дій, заявах громадян, керівників підприємств, установ, фірм, а також одержані в процесі оперативно-розшукових заходів.

Під час провадження обшуку і виїмки посадові особи та громадяни не мають права відмовитися пред'явити або видати документи чи їх копії або інші предмети, які вимагає слідчий чи особа, яка проводить дізнання.

Обшук і виїмку орган дізнання (особа, яка проводить дізнання), слідчий здійснює, як правило, вдень, у присутності не менше двох понятих і особи, яка займає дане приміщення, а за її відсутності – представника житлово-експлуатаційної організації або місцевої ради.

Обшук і виїмка в приміщеннях, що займають підприємства, установи та організації, проводиться в присутності їх представників. Під час обшуку по можливості слід забезпечити присутність обшукуваного або повнолітнього члена його родини, а за необхідності – також і потерпілого.

Обшукуваним, понятим і відповідним представникам повинно бути роз'яснено їхнє право бути присутніми під час всіх дій слідчого і робити заяви щодо цих дій; ці заяви підлягають занесенню до протоколу (ст. 181 КПК).

У приміщеннях, які займають дипломатичні представництва, а також у приміщеннях, де мешкають члени дипломатичних представництв та їхні сім'ї, які користуються правом дипломатичної недоторканності, обшук і виїмку можна проводити лише за згодою дипломатичного представника. Про згоду дипломатичних представників на обшук або виїмку робиться запит через Міністерство закордонних справ України. Обшук і виїмка в зазначених приміщеннях проводяться обов'язково в присутності прокурора і представника Міністерства закордонних справ (ст. 182 КПК).

Перед обшуком або виїмкою слідчий пред'являє постанову особам, що займають приміщення, або представникові підприємства, установи чи організації, де проводиться обшук або виїмка, і пропонує їм видати зазначені в постанові предмети або документи, а також вказати місце, де переховується злочинець. У разі відмови виконати його вимоги слідчий проводить обшук або виїмку в примусовому порядку. Якщо особи, які займають приміщення, відсутні, постанова про проведення обшуку або виїмки пред'являється представникові житлово-експлуатаційної організації або місцевої Ради і обшук або виїмка проводиться в їх присутності.

Проводячи обшук, слідчий має право розкривати замкнені приміщення і сховища, якщо володілець відмовляється їх відкрити. При цьому слідчий повинен уникати не викликаних необхідністю пошкоджень дверей, замків та інших предметів.

Слідчий має право заборонити особам, що перебувають у приміщенні під час обшуку або виїмки, а також особам, які під час обшуку або виїмки увійшли в це приміщення, виходити з приміщення і спілкуватись один з одним або з іншими особами до закінчення обшуку чи виїмки.

За необхідності слідчий має право залучати до участі в проведенні обшуку працівників органів внутрішніх справ та відповідних спеціалістів (ст. 183 КПК).

Окрім обшуку житла чи іншого володіння приватної особи, в приміщеннях підприємств, установ, організацій тощо, кримінально-процесуальне законодавство регулює обшук особи. Згідно зі ст. 184 КПК, за наявності підстав, передбачених ч. 1 ст. 177, ст. 178 КПК з метою вилучення предметів і документів, які можуть мати доказове значення і які знаходяться у певної особи, слідчий може провести обшук особи чи виїмку в неї цих предметів або документів. Слід також мати на увазі, що обшук співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним службових обов'язків здійснюється тільки в присутності офіційних представників цього органу (ст. 184 КПК).

Обшук особи та виїмка у неї предметів і документів можуть бути проведені без постанови у таких випадках:

1) при фізичному захопленні підозрюваного уповноваженими на це особами, якщо є достатні підстави вважати, що затриманий має при собі зброю або інші предмети, що становлять загрозу для оточуючих, чи намагається звільнитися від доказів, які викривають його чи інших осіб у вчиненні злочину;

2) при затриманні підозрюваного;

3) при взятті підозрюваного, обвинуваченого під варту;

4) за наявності достатніх підстав вважати, що особа, яка знаходиться в приміщенні, де проводиться обшук чи примусова виїмка, приховує при собі предмети або документи, які мають значення для встановлення істини в справі.

Особа, які беруть участь у виконанні цих слідчих дій, повинні бути однієї статі з особою, яку обшуковують чи в якій проводиться виїмка.

Особа, яка проводить обшук або виїмку, повинна вживати заходів до того, щоб не були розголошені виявлені при цьому обставини особистого життя обшукуваного та інших осіб, які проживають або тимчасово перебувають у цьому приміщенні.

При обшуку або виїмки може бути вилучено лише предмети і документи, які мають значення для справи, а також цінності й майно обвинуваченого або підозрюваного з метою забезпечення цивільного позову або можливої конфіскації майна. Предмети і документи, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до справи.

Усі документи і предмети, які підлягають вилученню, слідчий повинен пред'явити понятим та іншим присутнім особам і перелічити в протоколі обшуку або виїмки чи в доданому до нього описі з зазначенням їх назви,

кількості, міри, ваги, матеріалу, з якого вони виготовлені, та індивідуальних ознак. У необхідних випадках вилучені предмети і документи повинні бути на місці обшуку або виїмки упаковані та опечатані (ст. 186 КПК). У всіх випадках підлягають вилученню предмети, що можуть бути придбані лише в порядку особливого дозволу (наприклад, зброя, якщо в особи немає дозволу на її збереження, хоч вона і не є речовим доказом по справі, щодо якої проводиться обшук чи виїмка).

Копії вилучених документів за клопотанням власника, а також інших осіб, які за законодавством мають право користуватися цими документами, можуть бути надані слідчим під час вилучення документів. Копії вилучених документів виготовляються з використанням копіювальної техніки, електронних засобів цих осіб (за їх згодою) або копіювальної техніки, електронних засобів органів, що проводять вилучення, та засвідчуються підписом слідчого і завіряються печаткою.

У разі неможливості виготовлення копій вилучених документів або встановлення їх власника під час вилучення слідчий вносить до протоколу слідчої дії запис про клопотання щодо надання копій документів і в десятиденний строк з дня вилучення документів надає відповідним особам їх копії або виносить вмотивовану постанову про відмову у видачі копій документів, яка може бути оскаржена прокурору або до суду.

Про проведення обшуку або виїмки слідчий складає протокол у двох примірниках. В протоколі зазначаються: підстави для обшуку або виїмки; приміщення чи інше місце, в якому було проведено обшук або виїмку; особа, у якої проведено обшук або виїмку; дії слідчого і результати обшуку або виїмки. Щодо кожного предмета, який підлягає вилученню, повинно бути зазначено, в якому саме місці і при яких обставинах він був виявлений.

В протокол обшуку або виїмки заносяться всі заяви і зауваження присутніх під час обшуку або виїмки осіб, зроблені з приводу тих чи інших дій слідчого. Обидва примірники протоколу, а також опис вилучених предметів підписують слідчий, особа, у якої проводився обшук або виїмка, та запрошені особи, що були присутні.

Другий примірник протоколу обшуку або виїмки, а також другий примірник опису вручається особі, у якої проведено обшук або виїмку, а в разі її відсутності – повнолітньому членові її сім'ї або представникові житлово-експлуатаційної організації чи місцевої Ради.

При проведенні обшуку або виїмки на підприємстві, в установі або організації другий примірник протоколу і опису вручається представникові

підприємства, установи або організації. При наявності в протоколі зауважень на неправильні дії, допущені під час обшуку, слідчий не пізніше двох днів повідомляє про це прокурора, який здійснює нагляд за слідством.

3.6. Пред'явлення для впізнання (поняття, види, підстави, процесуальний порядок проведення та оформлення)

Пред'явлення для впізнання (статті 174–176 КПК) є слідчою дією, яка полягає у пред'явленні раніше допитаному свідкові, потерпілому, підозрюваному, обвинуваченому людини, предмета, тварини, трупа або його частини з метою встановлення його ідентичності.

Підставою для проведення впізнання є відомості, що містяться в показаннях свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених, про можливість встановлення тотожності, схожості між об'єктом впізнання та образом, який залишився у пам'яті допитаної особи у межах розслідування кримінальної справи.

Змістом пред'явлення для впізнання є ідентифікація об'єкта.

За необхідності пред'явлення якої-небудь особи для впізнання свідкові, потерпілому, обвинуваченому або підозрюваному слідчий спочатку допитує їх про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких впізнаючий бачив цю особу, про що складає протокол допиту.

Коли впізнаючий є свідком чи потерпілим, він попереджається про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань, а свідок, крім того, і за відмову від дачі показань.

Особа, що підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї самої статі у кількості не менше трьох, які не мають різких відмінностей у зовнішності та одягу. Перед тим як пред'явити особу для впізнання, їй пропонується зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються. Особі, яка впізнає, пропонується вказати особу, яку він має впізнати, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала.

У виняткових випадках з метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, впізнання проводиться поза візуальним спостереженням того, кого впізнають. Про результати впізнання обов'язково повідомляють особі, яка пред'являлася для впізнання. Пред'явлення особи для впізнання проводиться в присутності не менше двох понятих. У разі проведення впізнання поза візуальним спостереженням, поняті повинні пересвідчитися у можливості впізнання поза візуальним спостереженням того, кого впізнають, і засвідчити таке впізнання (ст. 174 КПК).

За необхідності впізнання може проводитися за фотознімками.

За необхідності пред'явити для впізнання який-небудь предмет, слідчий спочатку допитує того, хто впізнає, про ознаки цього предмета і обставини, за яких він цей предмет бачив, про що складається протокол допиту.

Предмет, що підлягає впізнанню, пред'являється особі серед інших однорідних предметів. Особа має вказати предмет і пояснити, за якими ознаками вона його впізнала. Пред'явлення предметів для впізнання проводиться в присутності двох понять.

Про пред'явлення для впізнання особи або предмета і про наслідки впізнання складається протокол з додержанням правил, зазначених у ст. 85 КПК. Крім того, в протоколі зазначаються відомості про особу того, хто впізнавав, і про те, що його попереджено про кримінальну відповідальність за відмову від дачі показань та за дачу неправдивих показань, наводяться дані про осіб і предмети, пред'явлені для впізнання, і докладно вказуються ознаки, за якими було впізнано особу чи предмет. У разі проведення впізнання поза візуальним спостереженням у протоколі обов'язково це зазначається, а також указуються всі обставини і умови проведення такого впізнання. Протокол підписують всі учасники процесу, які брали участь у проведенні впізнання, поняті та слідчий. До протоколу додаються фотознімки, якщо особу або предмети, пред'явлені для впізнання, було сфотографовано (ст. 176 КПК).

3.7. Освідування (поняття, види, підстави, процесуальний порядок проведення та оформлення)

Освідування – це слідча дія, направлена на виявлення або засвідчення наявності на тілі живої людини слідів злочину чи особливих прикмет.

Кримінально-процесуальне законодавство передбачає два види освідування (огляд живої людини): слідче і судово-медичне.

Слідче освідування проводить орган дізнання, слідчий, прокурор, а судово-медичне – судово-медичний експерт, а за його відсутності – лікар, що має для цього спеціальні медичні знання.

Освідування полягає в огляді слідчим або судово-медичним експертом чи лікарем тіла живої людини з метою виявити або засвідчити наявність у неї особливих прикмет, а також слідів злочину.

Особливими прикметами можуть бути родимі плями, татування, шрами, рубці, бородавки, відсутність певних частин тіла, сліди колишніх хвороб, наприклад, віспи тощо.

Слідами злочину на тілі можуть бути синці, тілесні ушкодження, що залишилися після вчинення насильницького злочину, плями крові, сліди виділень людського організму (слини, сперми).

Підставою для проведення освідування є наявність зафіксованих у матеріалах справи, зокрема, в протоколах допиту свідків, потерпілих, протоках обшуку, огляду місця події або предметів, даних про те, що на тілі певної особи є особливі прикмети чи сліди злочину, виявлення та засвідчення наявності яких має значення для правильного вирішення кримінальної справи, передусім для встановлення осіб, які вчинили злочин.

Оскільки об'єктом освідування є тіло людини, його проведення зачіпає права людини на свободу та особисту недоторканність. Під час освідування закон забороняє будь-які дії, які принижують гідність обвинуваченої особи або небезпечні для її здоров'я.

Коло осіб, які можуть бути піддані освідуванню, визначено у ст. 193 КПК – це обвинувачений, підозрюваний, потерпілий і свідок.

Про провадження слідчого освідування слідчий виносить постанову. У ній, крім загальних даних, передбачених ст. 130 КПК, коротко викладаються обставини справи, зокрема ті, що зумовили необхідність проведення освідування, зазначається, хто підлягає освідуванню і з якою метою. Перед початком освідування постанова оголошується особі, тіло якої оглядатимуть.

Щодо обвинувачених і підозрюваних освідування може проводитись як у добровільному, так і в примусовому порядку. Освідування потерпілого і свідка проводиться за їх згодою. Як виняток, потерпілого (потерпілу) можна освідувати примусово, якщо обвинувачений (підозрюваний) заявляє про це клопотання, захищаючись від обвинувачень у вчиненні насильницького злочину, висунутих потерпілим (потерпілою).

Свідка може бути піддано освідуванню для того, щоб шляхом виявлення у нього на тілі слідів (пилу, бруду, крові, плям фарби, мазуту тощо) пересвідчитись в правдивості показань потерпілого, обвинуваченого чи підозрюваного про те, що він є очевидцем злочину.

До участі у проведенні освідування може бути залучено понятих, якщо слідчий визнає це за необхідне, а в необхідних випадках ще й лікаря як спеціаліста.

Слідчий і поняті не мають права бути присутніми при освідуванні особи іншої статі, якщо це пов'язано з необхідністю оголення особи, котра підлягає освідуванню. У цьому разі проведення освідування може бути

доручено слідчому або співробітнику органу дізнання іншої статі або ж лікарю.

Понятим роз'яснюється їх право бути присутніми при всіх діях слідчого з освідування й обов'язок засвідчити своїми підписами в протоколі факт проведення освідування та його результат. Спеціалістові роз'яснюються його права та обов'язки, передбачені ст. 128¹ КПК. Понятим, спеціалісту та освідуваній особі роз'яснюється їх право робити зауваження щодо освідування та правильності його фіксації в протоколі. Ці зауваження підлягають обов'язковому занесенню до протоколу.

Про результати освідування слідчий складає протокол, де зазначає час і місце освідування, особу, яку освідували, понятих, спеціаліста, а також результати освідування, зауваження щодо освідування. Протокол підписують слідчий, поняті, освідуваний та спеціаліст, якщо він брав участь у цій слідчій дії.

Судове-медичне освідування проводиться у разі, якщо для його виконання потрібні спеціальні знання в галузі медицини для виявлення подряпин на тілі, укусів зубів, плям крові, слідів хірургічних операцій тощо. Слідчий дає письмове доручення судово-медичному експерту або лікарю, і ті про результати освідування складають відповідно судово-медичний акт або довідку. В подальшому судово-медичне освідування не може замінити судово-медичну експертизу.

3.8. Відтворення обстановки та обставин події (поняття, види, підстави, процесуальний порядок проведення та оформлення)

Відтворення обстановки та обставин події – це слідча дія, яка проводиться з метою перевірки й уточнення результатів допиту свідка, потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого або даних, одержаних під час провадження огляду та інших слідчих дій, і складається в перевірці показань на місці події в умовах, в яких ті чи інші події могли відбуватися в дійсності, або в проведенні слідчого експерименту з метою перевірки можливості вчинення певних дій саме даною особою і в конкретній обстановці.

Завдання відтворення обстановки та обставин події полягає в перевірці зібраних доказів, одержанні нових доказів, виявленні причин та умов, які сприяли вчиненню злочину.

Шляхом відтворення обстановки та обставин події перевіряється також можливість сприйняття певного факту (можливість бачити, чути тощо).

Відтворення обстановки та обставин події здійснюється зі свідками, потерпілими, підозрюваними та обвинуваченими. Ця слідча дія проводиться в присутності понятих, а в невідкладних випадках – з участю спеціаліста.

Відтворення обстановки та обставин події охоплює дві дії:

- 1) перевірку показань на місці;
- 2) слідчий експеримент.

Умовами, які висуваються до порядку проведення слідчої дії є такі:

- 1) попередній допит особи, яка буде приймати участь у відтворенні обстановки та обставин події;
- 2) відтворення обстановки в такому вигляді, в якому вона постає перед слідчим з показань та інших зібраних у справі доказів;
- 3) наявність двох понятих;
- 4) неприпустимість приниження гідності осіб, які беруть участь у відтворенні обстановки та обставин події;
- 5) неприпустимість ставлення під небезпеку життя та здоров'я осіб, які беруть участь у відтворенні обстановки та обставин події.

Слідчий перед початком слідчої дії повинен попередити свідка про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань та за відмову від дачі показань, а потерпілого – за дачу завідомо неправдивих показань.

За результатами відтворення обстановки та обставин події складається протокол, в якому, крім загальних даних, зазначаються умови, в яких відбувалося відтворення, проведено експериментальні дії, хто їх проводив, їхню кількість і результати, зауваження учасників слідчої дії, якщо вони надійшли. Право робити такі зауваження слідчий повинен роз'яснити їх до початку відтворення.

Протокол підписують усі особи, які брали участь у відтворенні обстановки та обставин події. Якщо під час відтворення проводились заміри, складались схеми, здійснювались фотографування або відеозйомка, то відповідні матеріали додаються до протоколу (ст. 195 КПК).

3.9. Процесуальний порядок призначення та оформлення судових експертиз

Судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового слідства чи суду (ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р.).

Судова експертиза надає велику допомогу слідству і суду при здійсненні правосуддя, вона є засобом отримання доказів (ч. 2 ст. 65 КПК).

Судові експертизи може призначати особа, яка проводить дізнання, дізнавач, слідчий, суддя або суд першої інстанції, якщо для вирішення певних питань при провадженні в справі виникає необхідність у залученні наукових, технічних або інших спеціальних знань. У деяких точно встановлених законом випадках (ст. 76 КПК України) експертизи призначаються в обов'язковому порядку, а саме:

- 1) для встановлення причини смерті;
- 2) для встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень;
- 3) для визначення психічного стану підозрюваного або обвинуваченого за наявності в справі даних, які викликають сумнів щодо його осудності;
- 4) для встановлення статевої зрілості потерпілої в справах про злочини, передбачені ст. 155 КК України;
- 5) для встановлення віку підозрюваного або обвинуваченого, якщо це має значення для вирішення питання про його кримінальну відповідальність і якщо про це немає відповідних документів і неможливо їх одержати.

Експертиза – самостійна процесуальна форма отримання нових доказів і перевірки тих, які вже є. Судова експертиза, як самостійна процесуальна дія, має форми призначення, проведення і процесуального оформлення. Її особливість полягає у тому, що фактичні дії у процесі проведення експертизи отримує не безпосередньо слідчий (як, наприклад, під час обшуку, виїмки, допиту), а за дорученням (постановою) слідчого – експерт, тобто спеціаліст у галузі науки та техніки.

Процесуальна форма призначення і проведення експертизи покликана забезпечити законність, обґрунтованість та наукову правдивість висновків експертів.

Експертами можуть бути працівники судово-експертних (науково-дослідних інститутів, лабораторій, бюро, що діють у системі Міністерства юстиції, Міністерства охорони здоров'я тощо) або інших спеціалізованих установ (пожежних інспекцій, насінневих лабораторій, торгівельно-промислових палат тощо). Однак органи, що призначають експертизу, мають право запросити як експерта будь-яку особу, якщо вона має необхідні спеціальні знання для дачі висновку з досліджуваних питань. Питання, які ставляться експертові і його висновок по них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта.

Інститут судової експертизи подібний до інституту спеціалістів у кримінальному процесі – вони мають спільні та відмінні ознаки. *Подібність між ними* – у використанні спеціальних знань для вирішення питань, що виникають у слідчого чи суду. Відмінність полягає в тому, що:

а) експертиза – самостійна процесуальна дія, а допомога спеціаліста використовується в ході слідчих чи судових дій;

б) процесуальний обов'язок експерта – дати мотивований висновок по суті поставлених питань. Цей висновок за законом є джерелом доказування. Спеціаліст виконує в кримінальному процесі функцію помічника слідчого або суду, застосовуючи наукові методи й засоби виявлення і фіксації доказів, дає консультацію зі спеціальних питань, його думка не розглядається законодавцем як джерело доказування, хоч може вплинути на отримання та оцінку доказів;

в) експерт, як правило, для отримання висновку проводить самостійні дослідження. Спеціаліст бере участь у зібранні й вивченні доказів під керівництвом слідчого чи суду.

Експертиза надає допомогу у встановленні часу настання й існування окремих явищ (смерті, горіння, замерзання тощо). Експертні дослідження забезпечують вирішення питань про ідентифікацію осіб, предметів, тварин, речовин, про їхню групову належність; дозволяють встановити склад речовин, дати якісну та кількісну характеристику цих елементів. За допомогою експертизи встановлюються факти і стан, що мають юридичне значення (алкогольне сп'яніння, психічний стан людини, статева зрілість, розмір шкоди, характер і вид тілесних ушкоджень).

Експертні дослідження допомагають дати правильну юридичну оцінку випадку, що розслідується. Це необхідно при розслідуванні пожеж, фальшивомонетництва, крадіжок, дорожньо-транспортних пригод, статевих злочинів. Наприклад, якщо при зґвалтуванні потерпілій завдано тілесних ушкоджень чи у неї виник розлад психіки, то слідчому для правильної кваліфікації ознак зґвалтування не обійтись без даних судово-психіатричної експертизи.

Звертаючись по допомогу до експертизи й користуючись її матеріалами в процесі доказування, працівники правоохоронних органів, адвокати повинні чітко уявляти собі різновиди експертиз, що класифікуються за організаційними і предметними критеріями.

За послідовністю проведення експертизи поділяють на *первинні* та *повторні*. Повторна експертиза проводиться у випадках, коли висновок

експерта буде визнано необґрунтованим чи таким, що суперечить іншим матеріалам справи або інакше викликає сумніви в його правильності. Поряд з основними завданнями під час повторної експертизи проводиться і перевірка первинної. Повторна експертиза доручається іншим (іншому) спеціалістам.

За обсягом дослідження розрізняють експертизи *основні* та *додаткові*. Додаткова призначається в разі, якщо експертиза буде визнана неповною або не досить ясною. На відміну від повторної, вона не ревізує, не перевіряє основну, а є продовженням основної експертизи. Тому її проводить той самий експерт (експерти), хоча не виключено, що проведення додаткової експертизи може бути доручено іншому (іншим) експерту.

За чисельністю і складом виконавців експертизи поділяють на *одноособові*, *комісійні* та *комплексні*. Одноособова експертиза проводиться одним експертом, комісійна – комісією в складі двох і більше спеціалістів, якщо необхідно спільне дослідження групою експертів однієї спеціальності (за найбільш складних випадків у первинних і повторних судово-медичних експертизах). Наприклад, комісійно у складі трьох експертів однієї спеціальності проводяться стаціонарні судово-психіатричні та повторні судово-медичні експертизи. *Комплексні експертизи* проводять кілька експертів різних спеціальностей. Це має місце в тих випадках, якщо встановити ту чи іншу обставину неможливо шляхом проведення окремих експертиз або це виходить за межі компетенції одного експерта чи комісії експертів. У разі призначення комплексної експертизи висновки на поставлені питання отримують шляхом проведення низки досліджень, що здійснюються кількома експертами на основі використання різних спеціальних знань. Найчастіше комплексні перевірки організуються, якщо відповідь на питання можна отримати при спеціальних експертних дослідженнях спеціалістами суміжних областей науки, техніки, мистецтва чи ремесла.

Експертизи розрізняють також за змістом спеціальних знань. Практично їх важко навіть перерахувати: судово-медична, судово-психіатрична, судово-бухгалтерська, криміналістична тощо. Перелік судових експертиз, які проводяться у тих чи інших установах, визначено відповідними відомчими нормативними актами.

Експертиза призначається постановою слідчого, в якій, крім загальних даних, вказуються підстави для проведення експертизи, прізвище експерта або назва установи, експертам якої доручається провести експертизу, питання, з яких експерт повинен дати висновок, об'єкти, які мають бути

досліджені, а також перелічуються матеріали, що пред'являються експертові для ознайомлення.

Коли експертиза проводиться не в експертній установі, слідчий, упевнившись в особі експерта, вручає йому копію постанови про призначення експертизи, роз'яснює обов'язки і права, встановлені статтею 77 КПК, і попереджає його про кримінальну відповідальність за статтею 385 Кримінального кодексу України за відмову від виконання покладених на нього обов'язків, а також про відповідальність за статтею 384 Кримінального кодексу України за дачу завідомо неправдивого висновку. Про виконання цих дій слідчий складає протокол, в якому, крім іншого, зазначає також відомості про особу експерта, його компетентність у певній галузі знань і зроблені ним заяви.

Слідчий зобов'язаний своєчасно ознайомити обвинуваченого (підозрюваного) з постановою про призначення експертизи (постанова про призначення судово-психіатричної експертизи не оголошується, якщо психічний стан обвинуваченого не дає змогу це зробити) та роз'яснити права, які надані йому ст. 197 КПК, про що складається протокол.

Обвинувачений має право заявити відвід експерту. Відповідно до закону, експертами не можуть бути особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від обвинуваченого, потерпілого або які раніше були ревізорами в справі (ст. 75 КПК). Крім того експерт підлягає відводу у випадках, передбачених ст. ст. 54 та 62 КПК, зокрема:

- якщо він є потерпілим, цивільним позивачем або відповідачем, родичем кого-небудь із них, а також родичем слідчого, особи, що провадила дізнання, обвинувача або обвинуваченого;
- якщо він брав участь у даній справі як свідок, спеціаліст, перекладач, особа, що провадила дізнання, слідчий, обвинувач, захисник або представник інтересів потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;
- якщо він особисто або його родичі заінтересовані в результатах справи;
- за наявності інших обставин, які викликають сумнів у його об'єктивності у справі (статті 54 і 62 КПК).

Обвинувачений (підозрюваний) має право просити про призначення експерта з числа указаних ним осіб, про постановку перед експертом додаткових питань, про призначення повторної або додаткової експертизи. Він також може давати пояснення експерту, пред'являти додаткові документи (ст. 197 КПК). Реалізація цих прав обвинуваченим сприятиме повнішому й

об'єктивнішому встановленню обставин справи за допомогою такого заходу доказування, як висновок експерта.

Під час проведення експертизи можуть бути присутніми слідчий, підозрюваний, обвинувачений; у тих випадках, якщо її проводять у ході судового слідства поза залом судового засідання, право бути присутніми мають судді та учасники судового розгляду.

Матеріали експертизи мають бути пред'явлені обвинуваченому (підозрюваному), про що складається протокол. Ознайомлюючись із висновками, він може давати пояснення, висловлювати зауваження, заперечення і заявляти клопотання, які заносяться до протоколу (ст. 202 КПК).

Орган дізнання, слідчий і суддя (суд) в процесі доказування дуже часто надають перевагу висновку експерта порівняно з іншими зібраними доказами у кримінальній справі, що може привести до грубих помилок у здійсненні правосуддя. Однак з точки зору закону висновок експертизи необхідно оцінювати в сукупності з іншими доказами, він не має наперед визнаної сили. Висновок експерта для особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора і суду не є обов'язковим, але незгода з ним повинна бути мотивована у відповідних постанові, ухвалі, вирокі.

Висновок експерта підлягає ретельній оцінці суб'єктами доказування з точки зору додержання норм кримінально-процесуального закону під час проведення експертизи й обґрунтованості, правильності висновків експерта. При цьому перевіряється компетентність експерта, його незаінтересованість у результатах справи, встановлюється, чи не вийшов він за межі своєї компетенції, чи ґрунтуються висновки на одержаних ним відомостях. Підлягають оцінці також наукова обґрунтованість висновку, правильність застосування конкретних методик і дозволеність їхнього використання експертом (наприклад, коли й ким вона рекомендована, її апробованість, наявність сучасніших методик тощо). Слід проаналізувати, наскільки логічними є висновки експерта, чи на всі питання дано відповіді.

У постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» від 30 травня 1997 р. № 8 зазначено, що у випадках, якщо в справі щодо одного й того самого предмета проведено кілька експертиз, в тому числі комплексну, комісійну, додаткову чи повторну, суд повинен дати оцінку кожному висновку щодо всебічності, повноти й об'єктивності експертного дослідження. Такій оцінці підлягають також окремі висновки експертів – членів комісійної чи комплексної

експертизи, які не підписали спільний висновок. Не слід надавати перевагу висновку експертизи лише тому, що її проведено комісійно, повторно, експертом авторитетної установи або таким, що має більший досвід експертної роботи, тощо.

Важливим етапом оцінки висновку є зіставлення висновків експерта зі встановленими в справі фактичними даними. Наявність суперечностей між ними може стати підставою для проведення додаткових слідчих (судових) дій або для призначення повторної експертизи.

Відомості, встановлені за допомогою судової експертизи, й оцінка висновку експерта мають відобразитися в обвинувальному висновку і вироку.

3.10. Підстави та процесуальний порядок зупинення досудового слідства

У кримінально-процесуальній літературі є різні погляди на поняття і підстави інституту зупинення досудового слідства.

На думку більшості авторів, зупинення досудового слідства є зумовленою об'єктивними обставинами перерви в провадженні по справі. Винесення постанови про зупинення, а пізніше про відновлення справи, – це кінцевий етап прийняття процесуального рішення, що характеризує відповідно початок або закінчення певного періоду в діяльності органів розшуку. Оскільки зупинення досудового слідства, як і будь-яке інше процесуальне рішення, має породжувати, змінювати чи припиняти правовідносини, цей етап повинен мати інший зміст, ніж попередня чи наступна діяльність. Інакше в існуванні цього правового інституту немає сенсу. Постанова про зупинення провадження по справі виноситься не для того, щоб підбити певні підсумки досудового слідства; цю функцію виконує обвинувальний висновок. В цій постанові фактичні дані про обставини злочину та осіб, що його вчинили, наводяться для того, щоб обґрунтувати, мотивувати прийняте рішення.

Отже, жодних правових наслідків, окрім перерви в провадженні досудового слідства, а, отже, і перебігу процесуальних строків, зупинення провадження по справі не породжує.

Зупинення досудового слідства – це тимчасова перерва в провадженні розслідування у справі, перерва в процесуальній діяльності, яка не виключає за необхідності проведення розшукових і оперативно-розшукових заходів з метою розкриття злочину і розшуку обвинуваченого.

Рішення про необхідність зупинення досудового слідства приймається у випадках:

- 1) якщо місцезнаходження обвинуваченого невідоме;
- 2) якщо психічне або інше захворювання обвинуваченого перешкоджає закінченню провадження в справі;
- 3) якщо не встановлено особу, яка вчинила злочин;
- 4) зупинення судом слідчих дій на час розгляду скарги на постанову про порушення кримінальної справи.

Існування інституту зупинення зумовлено не тим, що органи розслідування стикаються з ситуаціями, які виключають можливість пізнання об'єктивної істини, а з наявністю обставин, що тимчасово виключають можливість застосування до особи, що вчинила злочин, кримінально-правових норм, можливість його покарання. Наприклад, досудове слідство зупиняється у випадках, якщо місцезнаходження обвинуваченого невідоме або він має психічне чи інше тяжке захворювання (пункти 1, 2 ст. 206 КПК).

На думку деяких авторів, з числа підстав зупинення досудового слідства слід виключити п. 3 ст. 206 КПК – якщо не встановлено особу, яка вчинила злочин. Доки злочин не розкрито, особу, що його вчинила, не встановлено і не притягнуто до кримінальної відповідальності, а, отже, завдання досудового слідства не вирішено, процесуальну діяльність у справі не можна зупинити, хоч і тимчасово. Оперативно-розшукові та розшукові заходи органу дізнання повинні доповнювати процесуальну діяльність слідчого, а не замінювати її. Тільки таке розв'язання питання дозволить виключити ситуації, коли слідчі не відчують себе відповідальними за розкриття злочинів, зупинивши кримінальну справу, відсторонюються від роботи зі встановлення обвинувачених. Реалізація запропонованого вимагає зміни певного порядку продовження строків розслідування. Проте покладання на слідчого обов'язків проводити розслідування до розкриття злочину і направлення справи в суд або її закриття позитивно позначиться на їх взаємодію з органами дізнання, сприятиме активізації боротьби зі злочинністю.

Однак із такими пропозиціями навряд чи можна погодитись, оскільки, якщо орган дізнання та слідчий не встановили особу, яка вчинила злочин, але провели по кримінальній справі всі можливі слідчі й інші процесуальні дії, то по такій справі провадження досудового слідства повинно зупинитись і в подальшому мають проводитись оперативно-розшукові дії для встановлення особи, яка вчинила злочин.

Перелік обставин, які є підставою для зупинення розслідування, вказаний у ст. 206 КПК, вичерпний і розширеному тлумаченню не підлягає. Тому незаконним буде зупинення провадження досудового слідства чи дізнання через те, що обвинувачений перебуває в тривалому відрядженні або поміщений до медичного закладу для проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи; потрібен тривалий час на доставлення обвинуваченого етапом до місця провадження досудового слідства; невідоме місцезнаходження потерпілого, його хвороба; у невідомому напрямку виїхав свідок – очевидець злочину, без якого неможливе подальше розслідування тощо.

Якщо ці підстави є причиною затримки розслідування і неможливо його закінчити у встановлений законом строк, то необхідно порушити клопотання про продовження строку досудового слідства (за ст. 120 КПК).

Зупинення досудового слідства у випадках, якщо місцезнаходження обвинуваченого невідоме або якщо він тяжко захворів, допускається лише за умови:

- винесення слідчим постанови про притягнення особи як обвинуваченого;
- виконання всіх слідчих дій, проведення яких можливе за відсутності обвинуваченого;
- вжиття заходів до збереження документів та інших можливих доказів у справі (ч. 2 ст. 206 КПК).

Коли місце перебування обвинуваченого невідоме, а також якщо він ухиляється від слідства, слідчий до закінчення строку, встановленого для провадження досудового слідства, зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів до встановлення місця перебування обвинуваченого.

Якщо, незважаючи на вжиття всіх необхідних заходів безпосередньо слідчим (шляхом допиту родичів, знайомих обвинуваченого, накладання арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку тощо), виконання за його дорученнями органами дізнання оперативно-розшукових заходів, місце перебування обвинуваченого залишилось невстановленим, слідчий, керуючись статтями 138 і 207 КПК, оголошує розшук обвинуваченого.

Перед оголошенням розшуку необхідно зібрати якнайповніші матеріали про обвинуваченого, зокрема його анкетні дані, відомості про зовнішність, особливі прикмети, родинні, дружні та інші зв'язки, особливості поведінки, фотографії та інші дані, що можуть сприяти розшуку.

Згідно зі ст. 139 КПК про оголошення розшуку обвинуваченого слідчий складає постанову, в якій зазначає потрібні відомості про особу розшукуваного. Постанова про розшук і обрання запобіжного заходу направляється до відповідних органів розшуку.

Слідчий після оголошення розшуку повинен і далі вживати всіх необхідних заходів для встановлення місця перебування обвинуваченого (ч. 2 ст. 139 КПК).

Після затримання обвинуваченого, якого розшукували і щодо якого обрано як запобіжний захід тримання під вартою, орган розшуку негайно повідомляє про це прокурора за місцем затримання. Прокурор протягом 24 годин зобов'язаний особисто допитати затриманого для з'ясування його особи, обставин ухилення від слідства, а також вчиненого злочину і наявності законних підстав для арешту. При цьому прокурор зобов'язаний перевірити, чи дійсно затриманий є тією особою, яку розшукують, і, впевнившись у наявності законних підстав для арешту, дає санкцію на відправлення заарештованого етапом до місця провадження слідства (ч. 3 ст. 139 КПК).

Психічне чи інше тяжке захворювання обвинуваченого може стати підставою для зупинення провадження в справі, якщо хвороба за своїм характером є тяжкою, тимчасовою, виліковною.

Отримати повідомлення про тяжку хворобу обвинуваченого слідчий може із будь-яких джерел. Але цих відомостей недостатньо для зупинення справи. Підставою для зупинення досудового слідства у цьому випадку будуть медичні документи, які підтверджують факт тяжкої хвороби обвинуваченого (довідка лікаря, висновок судово-медичної або судово-психіатричної експертизи).

У разі невстановлення особи, яка вчинила злочин, перш ніж слідчий прийме рішення про зупинення досудового слідства, закон вимагає від нього виконати певні дії та прийняти певні рішення: провести всі слідчі дії щодо збирання доказів у справі, закріпити їх і прийняти заходи щодо їх збереження, а також усі необхідні та можливі слідчі дії, що спрямовані на розкриття злочину. Після зупинення слідства слідчий зобов'язаний як безпосередньо, так і через органи дізнання вживати заходів до встановлення особи, що вчинила злочин.

Рішення слідчого про зупинення провадження в справі оформлюється мотивованою постановою, копія якої направляється прокуророві. Якщо в справі притягнуто двох або кількох обвинувачених, а підстави для зупинення

справи стосуються не всіх обвинувачених, слідчий має право виділити і зупинити справу відносно окремих обвинувачених або зупинити провадження в усій справі (ч. 4 ст. 206 КПК).

В постанові про зупинення провадження в справі має бути викладено кваліфікацію, фактичні обставини злочину, вчиненого обвинуваченим, або тільки подію злочину, якщо особу, яка його вчинила, ще не встановлено, а також мотиви, які викликали необхідність зупинити провадження.

Крім випадків, коли зупинення провадження у справі здійснює слідчий, законом передбачено положення, коли суд може зупинити слідчі дії за наступними умовами:

1) подання до місцевого суду особою, стосовно якої було порушено кримінальну справу, її захисником чи законним представником скарги на постанову органу дізнання, слідчого чи прокурора про порушення кримінальної справи;

2) подання до місцевого суду особою, інтересів якої стосується порушена кримінальна справа, її захисником чи законним представником скарги на постанову про порушення кримінальної справи за фактом вчинення злочину;

3) наявність у скарзі достатнього обґрунтування щодо порушення прав та законних інтересів відповідної особи¹⁸.

Для відкриття провадження за скаргою на постанову про порушення кримінальної справи суддя повинен на підставі ч. 4 ст. 236⁸ КПК винести постанову, у якій також вирішує питання про доцільність зупинення слідчих дій у справі на час розгляду скарги.

Досудове слідство за зупиненою справою відновлюється в тому випадку, коли зникли підстави для зупинення провадження у справі: за результатами розгляду скарги на постанову про порушення кримінальної справи суддя залишає скаргу без задоволення; встановлено особу, яка вчинила злочин; встановлено місце перебування обвинуваченого; поліпшився стан здоров'я обвинуваченого; необхідно провести додаткові слідчі дії, які можуть бути проведені без участі обвинуваченого. В останньому випадку, після проведення необхідних слідчих дій, слідство знову зупиняється.

Провадження у зупиненій кримінальній справі відновлюється мотивованою постановою. У ній зазначається підстава, за якою слідство

¹⁸ Назаров В.В., Омеляненко Г.М. Кримінальний процес України: навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. і переробл. – К.: Атіка, 2007. – С. 328.

зупинено, та обставини, в зв'язку з якими його відновлено. Копії постанов про відновлення слідства і про нове його зупинення надсилаються прокуророві.

3.11. Підстави та процесуальний порядок пред'явлення обвинувачення й допиту обвинуваченого

Притягнення особи як обвинуваченого охоплює три дії: 1) винесення постанови про притягнення як обвинуваченого; 2) пред'явлення обвинувачення; 3) допит обвинуваченого.

Постанова про притягнення як обвинуваченого виноситься тоді, коли зібрано достатньо доказів, що викривають певну особу у вчиненні злочину.

Зміст постанови врегульовано ст. 132 КПК. У постанові про притягнення як обвинуваченого повинно бути зазначено: хто склав постанову; місце і час її складання; назву справи; прізвище, ім'я та по батькові обвинуваченого, день, місяць та рік його народження; злочин, у вчиненні якого обвинувачується дана особа, час, місце та інші обставини вчинення злочину, наскільки вони відомі слідчому, і стаття кримінального закону, якою передбачений цей злочин. Коли обвинувачений притягається до відповідальності за вчинення декількох злочинів, що підпадають під ознаки різних статей кримінального закону, в постанові про притягнення як обвинуваченого повинно бути вказано, які саме дії ставляться обвинуваченому в вину по кожній з цих статей.

Копія постанови негайно направляється прокурору. З моменту винесення такої постанови до обвинуваченого можна вживати заходи процесуального примусу. Якщо є кілька обвинувачених у справі, тоді щодо кожного обвинуваченого має бути складена окрема постанова.

Постанову про притягнення як обвинуваченого повинно бути пред'явлено в порядку, передбаченому статтями 133 і 140 КПК.

Для пред'явлення обвинуваченому постанови він викликається до слідчого по телефону, телефонограмою, телеграмою або повісткою, яка йому вручається під розписку із зазначенням часу вручення. У разі тимчасової відсутності обвинуваченого повістка для передачі йому вручається під розписку кому-небудь із дорослих членів сім'ї, які разом із ним мешкають, житлово-експлуатаційній організації або адміністрації за місцем його роботи. Обвинувачений, що перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця попереднього ув'язнення (ст. 134 КПК).

У разі неявки без поважних причин обвинувачений підлягає приводу. Згідно з ч. 3 ст. 135 КПК поважними причинами неявки обвинуваченого до

слідчого визнаються: несвоєчасне одержання повістки, хвороба та інші обставини, які фактично позбавляють його можливості своєчасно з'явитися до слідчого. Привід обвинуваченого здійснюється органами внутрішніх справ за мотивованою постановою слідчого. Привід обвинуваченого, крім виняткових випадків, здійснюється вдень. Постанова про привід оголошується обвинуваченому перед її виконанням.

Для забезпечення обвинуваченому можливості реалізувати своє право на захист обвинувачення повинно бути пред'явлено не пізніше двох днів з моменту винесення слідчим постанови про притягнення даної особи як обвинуваченого і в усякому разі не пізніше дня явки обвинуваченого або його приводу (ст. 133 КПК).

При пред'явленні обвинувачення особі присутність захисника є обов'язковою, крім випадків, коли особа відмовляється від нього та її відмову буде прийнято.

Сам процес пред'явлення обвинувачення досить чітко регламентований законом. Слідчий, упевнившись в особі обвинуваченого, оголошує йому постанову про притягнення як обвинуваченого (ст. 140 КПК) або надає обвинуваченому можливість самостійно прочитати постанову. Перевага надається останньому варіанту, бо, прочитавши текст постанови, обвинувачений краще засвоює її зміст і в нього не може виникнути сумнів, що слідчий оголосив постанову неточно. Після цього слідчий роз'яснює суть обвинувачення та вручає обвинуваченому копію постанови про притягнення його як обвинуваченого.

Обвинувачений може висловити своє ставлення до пред'явленого обвинувачення лише в тому разі, якщо воно йому зрозуміло у всіх деталях. Тому закон пов'язує пред'явлення обвинувачення з обов'язком слідчого роз'яснити його сутність. Слідчий повинен зрозуміло, доступно для обвинуваченого пояснити фактичний зміст обвинувачення і його юридичну кваліфікацію. Також корисно ознайомити обвинуваченого з текстом кримінального закону, відповідно до якого пред'явлено обвинувачення, спеціально роз'яснивши його термінологію. Доречно також ознайомити обвинуваченого і з тим, яке покарання може бути призначено йому судом.

Про пред'явлення обвинувачення, роз'яснення його суті та вручення копії постанови слідчий складає протокол із зазначенням години і дати пред'явлення обвинувачення, який підписують обвинувачений, слідчий і захисник. На наш погляд, порядок підписання протоколу, вказаний у ч. 3 ст. 140 КПК, необхідно змінити. Після підписання обвинуваченим

доцільніше було б підписувати протокол захисникові, а потім слідчому. У разі відмови обвинуваченого поставити підпис у протоколі, слідчий робить на ньому відмітку про це і зазначає мотиви відмови, про що сповіщає прокурора.

У разі якщо обвинувачений не володіє мовою, якою ведеться судочинство, зміст постанови перекладачем перекладається рідною мовою обвинуваченого чи іншою мовою, якою він володіє. Про це робиться відмітка на постанові за підписом слідчого, перекладача та обвинуваченого. Якщо обвинувачений глухий або німий, то при пред'явленні обвинувачення, крім захисника, запрошується також особа, яка розуміє їх знаки.

Закон (ст. 142 КПК) зобов'язує слідчого під час пред'явлення обвинувачення роз'яснити обвинуваченому його процесуальні права на досудовому слідстві, а саме:

- знати, в чому його обвинувачують;
- давати показання по пред'явленому йому обвинуваченню або відмовитися давати показання і відповідати на запитання;
- подавати докази;
- заявляти клопотання про допит свідків, про проведення очної ставки, проведення експертизи, витребування і приєднання до справи доказів, а також заявляти клопотання з усіх інших питань, які мають значення для встановлення істини в справі;
- заявляти відвід слідчому, прокуророві, експертові, спеціалістові та перекладачеві;
- з дозволу слідчого бути присутнім під час виконання окремих слідчих дій;
- знайомитись з усіма матеріалами справи після закінчення досудового слідства;
- мати захисника і побачення з ним до першого допиту;
- подавати скарги на дії та рішення слідчого і прокурора.

Про роз'яснення обвинуваченому його прав слідчий зазначає в постанові про притягнення як обвинуваченого, що підтверджує своїм підписом обвинувачений.

Якщо під час пред'явлення обвинувачення і роз'яснення обвинуваченому його прав брали участь інші особи (перекладач, захисник, педагог або лікар, законний представник обвинуваченого, прокурор), то й вони повинні поставити свої підписи під постановою (статті 85, 144 і 438 КПК).

Іноді обвинувачений відмовляється підписати пред'явлену постанову, вважаючи, що підписом він підтверджує правильність викладених у постанові фактів. Слідчий повинен пояснити, що підписом лише підтверджується факт ознайомлення з постановою про притягнення як обвинуваченого, пояснення ж із приводу пред'явленого обвинувачення будуть зафіксовані в протоколі допиту.

Слідчий зобов'язаний допитати обвинуваченого негайно після його явки або приводу і в усякому разі не пізніше доби після пред'явлення йому обвинувачення.

Допит обвинуваченого, крім випадків, які не терплять зволікання, або за вимогою самого обвинуваченого, має проводитися в денний час. Обвинувачений допитується в місці провадження досудового слідства, а в разі необхідності – і в місці його перебування. При цьому обвинуваченого допитують у відсутності свідків та інших учасників процесу. Обвинувачені по одній і тій самій справі допитуються окремо, а слідчий повинен ужити заходів для того, щоб особи, викликані на допит по одній і тій самій справі, не могли спілкуватися між собою.

Під час допиту обвинуваченого за його бажанням може бути присутнім захисник, а в тих випадках, якщо участь захисника у справі має обов'язковий характер, його присутність при допиті також обов'язкова.

Дача обвинуваченим показань є його правом на захист, а не обов'язком, тому він не попереджається про відповідальність за відмову від дачі показань та за дачу завідомо неправдивих показань. Не можна допускати випадки, коли фактично обвинувачений, але як такий процесуально не притягнутий, на досудовому слідстві допитується як свідок про його ж власні дії, що підлягають включенню в зміст обвинувачення. Цей фактично обвинувачений, що допитується як свідок, зобов'язаний відповідати на питання, давати показання, будучи попередженим про кримінальну відповідальність.

Практика допиту як свідка особи, підозрюваної у вчиненні злочину, не узгоджується з чинним кримінально-процесуальним законодавством України і суперечить Міжнародному пакту про громадянські й політичні права, яким встановлено, що кожен має право не бути поневолею до дачі свідчень про самого себе чи до визнання себе винним (п. 3 ст. 14 Пакту).

Обвинувачений допитується щодо пред'явленого йому обвинувачення і про інші відомі йому обставини справи, а також щодо наявних у справі доказів. Пояснення обвинуваченого мають важливе доказове значення і підлягають обов'язковій перевірці й оцінці. Як слушно зазначає

В.О. Коновалова, свідчення, які одержують під час допиту, зазвичай оцінюють у двох напрямках: щодо їх відповідності об'єктивній дійсності та щодо їх доказового значення, тобто їх цінності, як доказів, що сприяють розслідуванню злочинів. Саме з'ясування ролі цих свідчень у кримінально-процесуальному пізнанні визначає пізнавальну функцію оцінки доказів, яку проводить слідчий.

Закон забороняє домагатися показань обвинуваченого шляхом насильства, погроз та іншими незаконними методами (ч. 3. ст. 22 КПК). За одержання таким шляхом показань винні в цьому особи можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності (ст. 373 КК).

На початку допиту слідчий повинен запитати обвинуваченого, чи визнає він себе винним у пред'явленому йому обвинуваченні. Поставлення такого запитання на початку допиту виправдовується логікою розвитку процесуальних правовідносин: допит проводиться одразу ж за пред'явленням обвинувачення і здійснюється в зв'язку з пред'явленим обвинуваченням. Відповідь на це запитання має істотне юридичне значення: з визнанням обвинуваченим своєї вини закон часто пов'язує можливість припинення справи за nereабілітуючими підставами: у зв'язку з дійовим каяттям, передачею особи на поруки, у зв'язку з примиренням обвинуваченого з потерпілим тощо. Згідно з відповіддю обвинуваченого на це запитання в протоколі повинно бути зазначено, визнає чи не визнає він себе винним, а якщо визнає, то повністю чи частково. Своєю відповідь обвинувачений засвідчує підписом у протоколі.

На перший погляд, у цьому запитанні є невідповідність принципу презумпції невинуватості (ч. 2 ст. 15 КПК) чинних норм КПК, що регулюють пред'явлення особі обвинувачення. Проте це твердження є помилковим. Дійсно, слідчий повинен запитати в обвинуваченого, чи визнає він себе винним, тобто про суб'єктивне розуміння особою, яка обвинувачується у вчиненні злочину, своєї ролі в ньому. Отже, слідчий не визнає винною особу у вчиненні злочину, а тільки запитує її думку про причетність до злочину, в якому особу обвинувачують, з погляду саме цієї особи.

Після виконання зазначених дій слідчий пропонує обвинуваченому дати свої показання по суті обвинувачення. За необхідності слідчий може ставити йому запитання. У процесі допиту обвинувачений може скласти план, схеми, що пояснюють його показання, зробити малюнки, що додаються до протоколу допиту (ч. 4 ст. 85 КПК).

Показання обвинуваченого заносяться до протоколу, що складається з додержанням вимог статей 85 і 145 КПК.

Після закінченні допиту слідчий пред'являє протокол обвинуваченому для прочитання. Обвинувачений може вимагати доповнення протоколу і внесення до нього поправок, які підлягають обов'язковому занесенню до протоколу. Протокол підписують слідчий, обвинувачений та інші особи, які були присутні або брали участь у проведенні допиту. Обвинувачений підписує кожну сторінку окремо.

Обвинуваченому на його прохання надається можливість викласти свої показання в протоколі власноруч, про що робиться відмітка в протоколі допиту.

3.12. Поняття та види запобіжних заходів, їх мета, підстави та процесуальний порядок застосування

Запобіжні заходи – це способи примусового впливу на обвинуваченого, а у виняткових випадках і на підозрюваного, з тим, щоб запобігти такій їхній поведінці, яка може перешкодити досягненню завдань кримінального судочинства (встановленню дійсних обставин справи, правильному застосуванню закону, покаранню винних, запобіганню притягненню до кримінальної відповідальності невинних).

Застосування запобіжних заходів пов'язано з найбільш інтенсивним обмеженням особистої свободи громадян, зокрема, права на недоторканність особи, безперешкодне переміщення і вибір місця проживання. Запобіжні заходи можуть застосовуватись лише відповідно до їх призначення за наявності встановлених законом підстав і з додержанням відповідної правової процедури.

Отже, **запобіжний захід** – це кримінально-процесуальний примус, який здійснюється до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого з метою запобігти спробам ухилитися від дізнання, слідства і суду, перешкодити встановленню істини в кримінальній справі, продовжити злочинну діяльність, а також для забезпечення виконання процесуальних рішень.

Обрання запобіжного заходу до пред'явлення обвинувачення, допускається, наприклад, за таких обставин:

а) підозрюваний був затриманий, строки затримання закінчуються, звільнення з-під варти не виправдано через тяжкість вчиненого злочину та інші обставини, але пред'явити обвинувачення не є можливим, оскільки в

строк, що залишився, неможливо забезпечити явку обраного підозрюваним захисника або перекладача;

б) для пред'явлення обвинувачення необхідно уточнити особу затриманого, хоч сам факт здійснення злочину саме даною особою не викликає сумніву;

в) затриманий тимчасово захворів на тяжку хворобу і не може брати участі у слідчих діях.

У разі застосування запобіжного заходу до підозрюваного обвинувачення йому має бути пред'явлене не пізніше десяти діб з моменту застосування запобіжного заходу. Якщо в цей строк обвинувачення не буде пред'явлено, запобіжний захід скасовується (ч. 4 ст. 148 КПК).

Застосовувати запобіжні заходи до обвинуваченого мають право слідчі, прокурор, суддя (суд) – у справах, що перебувають в їх провадженні, а прокурор – також у справах, що перебувають у провадженні слідчих, за розслідуванням яких він здійснює нагляд.

Законодавець виходить із того, що обрання запобіжного заходу є правом, а не обов'язком уповноваженої на це особи, її рішення залежить від багатьох чинників, що мають об'єктивний і суб'єктивний характер (тяжкість злочину, індивідуальні особливості особи, до якої застосовуються запобіжні заходи, тощо). Однак будь-який запобіжний захід завжди пов'язаний з обмеженням особистої волі людини і через це може застосовуватися лише за наявності дійсної на те необхідності, за вказаними в законі підставами та з додержанням визначеного процесуального порядку. При цьому в основі рішення про застосування того чи іншого запобіжного заходу завжди повинна бути сукупність конкретних доказів, які свідчать про необхідність попередження неналежної поведінки обвинуваченого (підозрюваного).

Запобіжні заходи застосовуються за наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений, підсудний, засуджений буде намагатися ухилитися від слідства і суду або від виконання процесуальних рішень, перешкодити встановленню істини в кримінальній справі, продовжувати злочинну діяльність (ч. 2 ст. 148 КПК).

Питання про наявність достатніх підстав для застосування запобіжних заходів щоразу вирішуються особою, яка провадить дізнання, слідчим, прокурором і суддею (судом) з урахуванням тяжкості вчиненого злочину та характеристики обвинуваченого (підозрюваного). Зокрема, враховується те, що він схиляє свідків чи потерпілих до відмови від показань чи до дачі

неправдивих показань, намагався знищити документи, предмети, що можуть бути речовими доказами, замислив чи готує новий злочин тощо.

Оцінюючи тяжкість вчиненого злочину при обранні запобіжного заходу, слід зважати на обставини, що обтяжують чи пом'якшують відповідальність (статті 66, 67 КК), ступінь суспільної небезпечності злочину в конкретних умовах місця і часу.

Особу обвинуваченого характеризують, зокрема, наявність або відсутність певних занять, постійного місця проживання, її минула діяльність, наявність або відсутність зв'язку з особами з антигромадською спрямованістю тощо. Вік, стан здоров'я, сімейний стан обвинуваченого також можуть вплинути на обрання запобіжного заходу. До неповнолітніх, осіб літнього віку, тяжкохворих, вагітних жінок, матерів, що годують дитину, самотніх матерів, багатодітних батьків взяття під варту, як правило, не застосовується.

Кримінально-процесуальне законодавство України передбачає такі запобіжні заходи:

- 1) підписка про невиїзд (ст. 151 КПК);
- 2) особиста порука (ст. 152 КПК);
- 3) порука громадської організації або трудового колективу (ст. 154 КПК);
- 4) застава (ст. 154-1 КПК);
- 5) взяття під варту (ст. 155 КПК);
- 6) нагляд командування військової частини (ст. 163 КПК);
- 7) віддання неповнолітнього під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи (ст. 436 КПК).

Тимчасовим запобіжним заходом є затримання підозрюваного, яке застосовується з підстав і в порядку, передбачених статтями 106, 115, 165-2 КПК.

Система різних запобіжних заходів, передбачена КПК, дозволяє органу дізнання, слідчому, прокурору і судді (суду) індивідуалізувати їх застосування з урахуванням тяжкості та характеру інкримінованого злочину, особи обвинуваченого чи підозрюваного. При цьому слід мати на увазі, що до них може бути застосовано тільки один з передбачених законом запобіжних заходів, а не кілька одночасно. На практиці найбільш поширеними запобіжними заходами є підписка про невиїзд і взяття під варту.

Підписка про невиїзд полягає у відібранні від підозрюваного або обвинуваченого письмового зобов'язання не відлучатися з місця постійного

проживання або з місця тимчасового перебування без дозволу особи, яка провадить дізнання, слідчого або судді (суду) (ч. 1 ст. 151 КПК).

Основна перевага цього запобіжного заходу полягає в тому, що з його застосуванням людина не втрачає свободу, не відривається від сім'ї та роботи за фахом. Свобода переміщення в межах даного населеного пункту, де підозрюваний чи обвинувачений мешкає, не обмежується. Однак підписка про невиїзд – це захід процесуального примусу, адже особа в примусовому порядку втрачає на певний час свободу пересування за межі місця проживання, і через це її законні інтереси не можна повністю задовольнити (вона не може навідати родичів, що живуть в іншому населеному пункті, обрати місце проведення відпустки на свій розсуд, відправитися в ділову поїздку тощо).

Обвинувачений може поїхати в будь-яке місце, якщо це необхідно в інтересах служби (відрядження) або в інтересах самого обвинуваченого (у випадку тяжкої хвороби або смерті близького родича, стихійного лиха, пожежі тощо) лише з дозволу посадової особи, яка обрала цей запобіжний захід.

Жодних інших обмежень для осіб, що дали підписку про невиїзд, законом не встановлено. Ці особи користуються всім комплексом конституційних і галузевих прав і свобод, зокрема правом на працю, відпочинок, політичними правами і свободами тощо.

У разі переїзду в межах місця проживання, наприклад, в зв'язку з орендуванням квартири, підозрюваний чи обвинувачений повинні повідомити про це особу, в провадженні якої перебуває кримінальна справа.

Якщо підозрюваний або обвинувачений порушить дану ним підписку про невиїзд, її може бути замінено більш суворим запобіжним заходом. Про це їм повинно бути оголошено під час відібрання підписки про невиїзд (ч. 2 ст. 151 КПК).

Особиста порука полягає у відібранні від осіб, що заслуговують на довіру, письмового зобов'язання про те, що вони ручаються за належну поведінку та явку обвинуваченого за викликом і зобов'язуються за необхідності доставити його в органи дізнання, досудового слідства чи в суд на першу про те вимогу. Кількість поручителів визначає слідчий, але їх не може бути менше двох. Поручитель повідомляється про суть справи, за якою обирається запобіжний захід, а також попереджається про те, що коли обвинувачений ухилиться від слідства і суду, то на поручителя може бути

накладено грошове стягнення до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 152 КПК).

Поручителями можуть бути тільки особи, які заслуговують на довіру органів розслідування та суду, тобто громадяни, які завдяки своїм високим моральним якостям, чесному ставленню до праці та виконанню громадських обов'язків мають авторитет у колективі чи за місцем проживання і можуть забезпечити належну поведінку та явку обвинуваченого за викликом зазначених органів. За необхідності особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор, суддя (суд) можуть витребувати характеристики, довідки, що містять основні відомості про поручителя. Ці документи додаються до справи.

Особиста порука застосовується тільки за клопотанням або згодою поручителів. Громадяни, які виявили бажання взяти на себе відповідне зобов'язання, повинні подати про це письмову заяву органу дізнання, слідчому чи суду, які після перевірки даних про особу поручителів та їх взаємини з обвинуваченим вирішують питання про можливість застосування цього запобіжного заходу.

Поручителі несуть грошову відповідальність лише за невиконання зобов'язання забезпечити явку обвинуваченого до слідчих органів чи суду.

Якщо обвинувачений ухилиться від явки до органів досудового розслідування чи суду, особа, що провадить дізнання, або слідчий складає про це протокол і приєднує його до кримінальної справи. Факт неявки обвинуваченого до суду фіксується в протоколі судового засідання. При цьому слід з'ясувати, чи є поважні причини неявки обвинуваченого за викликом, взяти пояснення у поручителів чи допитати їх про причини невиконання взятого на себе зобов'язання.

Питання про грошове стягнення з поручителя вирішується судом, якому підсудна ця справа, в судовому засіданні під час розгляду кримінальної справи або в іншому судовому засіданні (ст. 153 КПК). Для вирішення питання про грошове стягнення в. судове засідання викликається поручитель (поручителі). Визначаючи розмір грошового стягнення, суд повинен зважати на особу, майнове становище і ступінь вини поручителя, а також вплив наслідків неявки обвинуваченого на перебіг розслідування чи судового розгляду кримінальної справи.

Якщо поручитель або всі поручителі переконуються в тому, що вони не можуть гарантувати належну поведінку обвинуваченого і його явку до слідчих органів чи суду, вони повинні негайно заявити про відмову від

узятого на себе зобов'язання. У разі відмови поручителя від взятого на себе зобов'язання особиста порука замінюється іншим запобіжним заходом (ч. 3 ст. 152 КПК).

Порука громадської організації або трудового колективу полягає у винесенні зборами громадської організації або трудового колективу підприємства, установи, організації, цеху, бригади постанови про те, що ця організація або колектив ручається за належну поведінку та своєчасну явку обвинуваченого до органу дізнання, слідчого і суду. Громадська організація або трудовий колектив повинні бути ознайомлені з характером обвинувачення, пред'явленого особі, що віддається на поруки (ст. 154 КПК). Якщо обвинувачений вибуває з організації чи колективу або виявиться, що вони не можуть забезпечити належну поведінку і своєчасну явку обвинуваченого за викликом, організація чи колектив зобов'язані відмовитися від поруки і повідомити про це органу, який обрав запобіжний захід. Цей орган повинен негайно вирішити питання про обрання щодо обвинуваченого іншого запобіжного заходу.

У разі, якщо керівництво громадської організації чи трудового колективу не вжило заходів до забезпечення належної поведінки та явки обвинуваченого або не повідомило своєчасно органу, який обрав цей запобіжний захід, про неправильну поведінку обвинуваченого або про те, що він не піддається заходам громадського впливу, цей орган може надіслати організації або колективу подання чи окрему постанову (ухвалу) або поставити перед громадським органом вищого рівня питання про притягнення до відповідальності винних осіб.

Застава полягає у внесенні на депозит органу досудового розслідування або суду підозрюваним, обвинуваченим, підсудним, іншими фізичними чи юридичними особами грошей чи передачі їм інших матеріальних цінностей з метою забезпечення належної поведінки, виконання зобов'язання не відлучатися з місця постійного проживання або з місця тимчасового перебування без дозволу слідчого чи суду, явки за викликом до органу розслідування і суду особи, щодо якої застосовано запобіжний захід.

Розмір застави встановлюється з урахуванням обставин справи органом, який застосував запобіжний захід. Щодо особи, обвинуваченої у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, цей розмір не може бути меншим однієї тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян; щодо особи, обвинуваченої у вчиненні іншого тяжкого або особливо тяжкого

злочину чи раніше судимої особи, – п'ятисот неоподаткованих мінімумів доходів громадян; щодо інших осіб – п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян. У всіх випадках розмір застави не може бути меншим розміру цивільного позову, обґрунтованого достатніми доказами.

У разі внесення застави підозрюваному, обвинуваченому, підсудному роз'ясняють його обов'язки і наслідки їх невиконання, а заставодавцеві – у вчиненні якого злочину підозрюється чи обвинувачується особа, щодо якої застосовується запобіжний захід, і що у разі невиконання нею своїх обов'язків заставу буде звернуто в дохід держави.

Заставодавець може відмовитися від взятих на себе зобов'язань до виникнення підстав для звернення застави в дохід держави. У цьому випадку він забезпечує явку підозрюваного, обвинуваченого, підсудного до органу розслідування чи суду для заміни йому запобіжного заходу на інший. Застава повертається лише після обрання нового запобіжного заходу.

Якщо підозрюваний, обвинувачений, підсудний порушує взяті на себе зобов'язання, застава звертається в дохід держави. Питання про звернення застави в дохід держави вирішується судом у судовому засіданні під час розгляду справи або в іншому судовому засіданні. В судове засідання викликається заставодавець для дачі пояснень. Неявка без поважних причин заставодавця в судове засідання не перешкоджає розгляду питання про звернення застави в дохід держави.

Питання про повернення застави заставодавцю вирішується судом під час розгляду справи. Застава, внесена підозрюваним, обвинуваченим, підсудним може бути звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень.

Вивчення практики застосування ст. 154-1 КПК засвідчило, що органи дізнання, розслідування та суди використовують зазначену норму неефективно, часто припускаючись помилок, на що звернув увагу Пленум Верховного Суду України в своїй постанові «Про практику застосування судами застави як запобіжного заходу» від 26 березня 1999 р. № 6 у якій, зокрема, зазначається, що застава має стати дієвим запобіжним заходом. З огляду на це суди на стадії досудового розслідування кримінальної справи, вирішуючи питання про обрання запобіжного заходу чи продовження строків тримання під вартою, а також на стадіях попереднього і судового розгляду справи повинні за наявності відповідних підстав застосовувати заставу за клопотанням обвинуваченого (підсудного), його законного представника чи захисника, заставодавця, прокурора або за власною ініціативою.

За змістом ст. 154-1 КПК застосування чи незастосування застави повністю залежить від розсуду особи чи органу, в провадженні яких перебуває справа. Суд повинен вирішувати це питання (з наведенням відповідних мотивів) у кожному конкретному випадку з урахуванням зазначених у ст. 150 КПК обставин справи та обирати цей запобіжний захід замість тримання під вартою лише тоді, коли є всі підстави вважати, що він може забезпечити належну поведінку підсудного та виконання ним процесуальних обов'язків, а також виконання вироку.

Згідно зі ст. 154-1 КПК предметом застави можуть бути гроші чи інші матеріальні цінності, будь-яке майно, що перебуває в цивільному обігу, належить заставодавцю на праві власності та може бути відчужене ним.

Приймаючи як заставу майно, суд повинен визначити таке:

- чи є підозрюваний, обвинувачений, підсудний або заставодавець власником майна;
- яка вартість останнього;
- як забезпечити зберігання майна, переданого як застава;
- чи не виникнуть труднощі або цивільно-правові спори під час вирішення питання про його звернення в доход держави чи на користь цивільного позивача.

Взяття під варту є найбільш суворим запобіжним заходом, у зв'язку з чим він обирається лише за наявності підстав вважати, що інші (менш суворі) запобіжні заходи, передбачені ст. 149 КПК, можуть не забезпечити виконання підозрюваним, обвинуваченим процесуальних обов'язків, що випливають із ч. 2 ст. 148 КПК, і його належної поведінки.

Важливою гарантією законних інтересів особистості є встановлення в законі межі кримінального покарання, за якою вибір як запобіжного заходу взяття під варту не допускається. Якщо особі не загрожує серйозне кримінальне покарання, то немає сенсу брати її під варту, оскільки навряд чи вона сховається, чи заважатиме встановленню істини, чи вчинить новий злочин. Запобіжний захід не може бути суворішим за покарання. Тому взяття під варту на стадії досудового розслідування за загальним правилом застосовується у випадку, коли особа підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за який законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад три роки (ч. 1 ст. 155 КПК), і коли є достатні підстави вважати, що ця особа може ухилитися від слідства й суду або виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі чи продовжувати злочинну діяльність (ч. 2 ст. 148 КПК). Якщо

законом передбачено покарання рівно три роки позбавлення волі, то взяття під варту не може бути застосовано.

У виняткових випадках цей запобіжний захід може бути застосований у справах про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі й на строк не більше трьох років (ч. 1 ст. 155 КПК). Що таке «виняткові випадки» – закон не роз'яснює. Слідчий зобов'язаний дуже ретельно мотивувати необхідність застосування цього запобіжного заходу, довівши винятковість випадку, що робить необхідним взяття обвинуваченого під варту. Найчастіше зустрічаються такі спроби пояснення необхідності взяття під варту у «виняткових випадках»:

- особа в даний момент соціально небезпечна – погрожує вбивством, знищенням майна, займається бродяжництвом тощо;
- особа не виконує процесуальні обов'язки – не з'являється на виклики слідчого, прокурора, суду, доставляється приводом;
- особа погано веде себе у побуті (пиячить, бешкетує тощо);
- існують ймовірні дані про те, що обвинувачений сховався чи сховається, перешкоджає чи перешкоджатиме встановленню істини, вчинив чи вчинить злочин.

Не всі ці обґрунтування, на наш погляд, є переконливими. Якщо особа соціально небезпечна, то їй необхідно пред'явити додаткові обвинувачення і з їх урахуванням вирішувати питання про запобіжний захід. Якщо соціальна небезпечність не досягла рівня злочину, то підстав для взяття під варту немає. Невиконання особою процесуальних обов'язків – це ще не підстава для взяття під варту. Але якщо раніше було обрано більш м'який запобіжний захід, після чого особа не з'являлася на виклики, то це можна розглядати як невиконання умов запобіжного заходу і застосувати взяття під варту. Погана поведінка у побуті не може бути підставою для взяття під варту, оскільки запобіжний захід обирається не для врегулювання сімейно-побутових відносин. У цьому разі даних про те, що обвинувачений може поводитися неналежним чином, недостатньо для взяття під варту.

Винятковими є випадки, коли на підставі наявних у справі фактичних даних із певною вірогідністю можна стверджувати, що інші запобіжні заходи не забезпечать належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого. Це можливо, наприклад, коли особа не має постійного місця проживання, зловживає спиртними напоями чи вживає наркотичні засоби, продовжує вчиняти злочини, порушила умови запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі, раніше ухилялася від слідства, суду чи виконання

судових рішень або ж коли особу підозрюваного взагалі не встановлено. Винятковість такого випадку має бути обґрунтована у поданні про обрання запобіжного заходу і в постанові судді.

Взяття під варту частіше застосовується для того, щоб завадити обвинуваченому ухилитися від слідства і суду, але у поданнях слідчих про обрання цього запобіжного заходу дуже часто відсутні дані про намір обвинуваченого зробити це. Точне зазначення мети взяття під варту необхідне для можливого оскарження обвинуваченим цього запобіжного заходу.

Однією з основних небезпек для правосуддя є те, що громадян беруть під варту в багатьох випадках лише за вчинення злочину, який карається за законом позбавленням волі. Деякі слідчі міркують так: обвинуваченому все одно «сидіти», тож нехай «сяде» раніше, щоб не сховався чи не завадив встановленню істини; шкоди йому не буде, оскільки строк тримання під вартою враховується під час призначення кримінального покарання. Така практика є помилковою, оскільки слідчий не може знати, яку міру покарання призначить підсудному суд. У таких міркуваннях відчувається зневага до інтересів людей, намагання посилити кримінальну репресію, вплинути на суд, який при призначенні покарання іноді має враховувати те, що обвинувачений тримається під вартою. З іншого боку, такі слідчі не зважають на те, що суд може призначити позбавлення волі умовно, звільнити від покарання через хворобу та ін.

Застосовуючи як запобіжний захід взяття під варту, слідчий іноді намагається налякати як заарештованого, так й інших обвинувачених, які перебувають на волі, для того, щоб примусити їх не відмовлятися від своїх свідчень. Така практика є не лише незаконною, а й антиконституційною, оскільки суперечить ст. 29 Конституції України.

Негативні сторони арешту такі: особа відривається від суспільно корисної праці зі своєї спеціальності, а це, своєю чергою, дезорганізує певним чином роботу установи, підприємства, організації, де вона працює чи служить; особа залишається відірваною від сім'ї, що негативно позначається на вихованні дітей; арешт компрометує людину в очах сусідів, товаришів по службі; тримання під вартою озлоблює людину, налаштовує її проти правоохоронних органів, подавляє її волю, робить схильною до обмови, самообмови і взагалі до небажаних свідчень; деякі заарештовані підпадають під негативний вплив рецидивістів та інших небезпечних злочинців; знищує

моральні ідеали; арешт завдає шкоду здоров'ю людини (особливо психіці), заподіює їй та її сім'ї матеріальні збитки.

Отже, запобіжний захід взяття під варту слід застосовувати лише у разі, якщо інші запобіжні заходи не можуть відвернути небажану поведінку обвинуваченого. В жодному разі не можна обіцяти заарештованому звільнення з-під варту за умови, що він визнає себе винним та видасть співучасників.

Взяття під варту щодо неповнолітніх застосовується лише у виняткових випадках. Вважається доцільним не застосовувати взяття під варту до осіб, які обвинувачуються у вчиненні необережних злочинів. Винятками, звичайно, є випадки, коли навмисний злочин помилково кваліфікують як необережний, або такі необережні злочини як дорожньо-транспортні пригоди, які потягли загибель людей.

Якщо орган дізнання чи слідчий вважає, що є підстави для обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, він вносить подання до суду, попередньо отримавши на це згоду прокурора. Вирішуючи це питання, прокурор зобов'язаний ознайомитися з усіма матеріалами кримінальної справи, що дають підстави для взяття під варту, перевірити законність одержання доказів, їх достатність для обвинувачення. Аналогічне подання має право внести сам прокурор.

Взяття під варту застосовується лише за вмотивованою постановою судді чи ухвалою суду. Як роз'яснив Пленум Верховного Суду України в постанові «Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства» від 25 квітня 2003 р. № 4, за змістом ст. 165-2 КПК (зокрема ч. 7) вирішення питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту віднесено виключно до компетенції місцевих судів. У зв'язку з цим апеляційні суди не вправі брати до провадження і розглядати по суті подання про обрання такого запобіжного заходу.

Відповідно до ст. 37 КПК подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту повинно розглядатися тим місцевим судом, у районі діяльності якого вчинено злочин або провадиться дізнання чи досудове слідство в даній справі. Питання про передачу цього подання для розгляду до іншого суду має вирішуватися за правилами, встановленими статтями 38, 39, частинами 2, 3 ст. 40 та 41 КПК.

Пленум Верховного Суду України роз'яснив, що суди, керуючись ст. 165-1 КПК, повинні вимагати від органу дізнання, слідчого чи прокурора,

щоб подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту містило необхідні реквізити: найменування органу, який вносить подання; дані про погодження подання з прокурором (у разі внесення його органом дізнання чи слідчим); прізвище, ім'я та по батькові особи, щодо якої вноситься подання; дата й місце її народження; посилання на обставини, зазначені у ст. 150 КПК; дані про злочин, у вчиненні якого особа підозрюється, обвинувачується, та його кримінально-правову класифікацію; підстави для обрання запобіжного заходу. Суди не повинні брати до провадження подання, внесені відповідно до ст. 165-2 КПК, якщо на порушення цієї статті вони не були погоджені з прокурором, або той із ними не погодився, або з подання не зрозуміло, який саме прокурор (його посада і прізвище) дав згоду.

Відповідно до п. 3 ч. 6 ст. 106, частин 3 і 4 ст. 165-2 КПК питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту має бути вирішено протягом 72 годин з моменту затримання підозрюваного, обвинуваченого, а в разі перебування особи за межами населеного пункту, в якому діє суд, – не пізніше 48 годин з моменту доставки затриманого в цей населений пункт. Проте надходження до суду подання про взяття затриманої особи під варту після закінчення цих строків не є підставою для відмови в його розгляді. На таке порушення суддя відповідно до ст. 23-2 КПК зобов'язаний реагувати окремою постановою.

Час, протягом якого особа доставлялася до населеного пункту, в якому діє суд (серед іншого і в порядку екстрадиції з території іншої держави), до строку тримання під вартою, визначеного ст. 156 КПК, не зараховується.

Якщо в поданні порушується питання про взяття під варту особи, яка перебуває на волі, й ця особа до суду не з'явилась або орган дізнання, слідчий не змогли її туди доставити, суддя має право мотивованою постановою дати дозвіл на затримання зазначеної особи й доставку в суд під вартою.

За змістом ст. 165-2 КПК матеріали кримінальної справи для вивчення судді надають безпосередньо орган дізнання, слідчий, прокурор. Ознайомлення в цьому випадку з кримінальною справою підозрюваного, обвинуваченого, їхніх захисників чи законних представників у суді законом не передбачено.

У разі відмови органа дізнання, слідчого, прокурора у наданні матеріалів кримінальної справи або надання тільки копій окремих процесуальних документів суддя повертає подання прокуророві без розгляду.

Як впливає з положень ч. 5 ст. 165-2 КПК, про час і місце розгляду подання суд зобов'язаний попередити прокурора, захисника, законного представника, вжити заходів до забезпечення органом дізнання, слідчим явки (доставки) в суд підозрюваного, обвинуваченого, а також у разі потреби викликати особу, в провадженні якої перебуває справа. У випадках, передбачених частинами 4 і 5 ст. 47 КПК, суд призначає захисника.

У розгляді подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту участь прокурора, а також підозрюваного, обвинуваченого, щодо якого надійшло подання, є обов'язковою. Неявка захисника чи законного представника підозрюваного, обвинуваченого не перешкоджає розгляду подання, якщо їм було повідомлено про його час і місце.

Подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту розглядається за процедурою, встановленою ч. 5 ст. 165-2. У судовому засіданні суддя оголошує, яке подання розглядатиметься; з'ясовує, хто з учасників розгляду з'явився, необхідні дані про них та роз'яснює їм права (заявляти відводи і клопотання в межах предмета судового дослідження, давати пояснення, висловлювати свою думку щодо клопотань і пояснень інших учасників розгляду, оскаржувати постанову судді); повідомляє своє прізвище, прізвища прокурора і секретаря судового засідання, захисника й законного представника (якщо вони з'явилися); з'ясовує наявність відводів та клопотань і вирішує їх; допитує підозрюваного, обвинуваченого; в разі потреби бере пояснення в особи, у провадженні якої перебуває справа; заслуховує думку прокурора, захисника, законного представника й ухвалює постанову.

Оскільки ст. 84 КПК передбачено обов'язкове ведення протоколу в судових засіданнях суду першої інстанції, він ведеться і під час розгляду подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

За результатами розгляду подання суд виносить постанову:

- про відмову в обранні запобіжного заходу, якщо для його обрання немає підстав;
- про обрання підозрюваному, обвинуваченому як запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

Обвинувачений має право знати, на якій підставі його взяли під варту, тому його необхідно негайно ознайомити під розписку з постановою про обрання цього запобіжного заходу. Одночасно особі роз'яснюється порядок оскарження такого рішення (ч. 3 ст. 165-1 КПК).

За відсутності особи суд приймає рішення про взяття під варту лише у разі оголошення її в міжнародний розшук.

Відмовивши в обранні такого запобіжного заходу, суд може обрати підозрюваному чи обвинуваченому будь-який запобіжний захід, не пов'язаний з утриманням під вартою.

Прокурор, підозрюваний, обвинувачений, захисник, а також законні представники підозрюваного та обвинуваченого протягом трьох діб з дня винесення постанови можуть подати на неї апеляцію до апеляційного суду. Подача апеляції не зупиняє виконання постанови судді.

Коли в особи, відносно якої як запобіжний захід обрано взяття під варту, є неповнолітні діти, які залишаються без нагляду, слідчий зобов'язаний негайно внести з цього приводу подання до служби у справах дітей для вжиття необхідних заходів до передачі зазначених неповнолітніх на піклування родичів або влаштування їх в дитячі установи. Про вжиті заходи слідчий письмово повідомляє прокурора, а також заарештовану особу і копію листа приєднує до справи.

При ув'язненні підозрюваного або обвинуваченого слідчий зобов'язаний вжити заходів до охорони майна і житла ув'язненого, якщо майно і житло залишаються без нагляду.

Про арешт підозрюваного або обвинуваченого і його місце перебування слідчий зобов'язаний повідомити його дружину або іншого родича, а також сповістити за місцем його роботи. Якщо обвинувачений є іноземним громадянином, то постанова про арешт направляється в Міністерство закордонних справ України.

Побачення родичів або інших осіб з заарештованим може дозволити особа або орган, які провадять провадження у справі. Тривалість побачення встановлюється від однієї до чотирьох годин. Побачення може бути дозволено, як правило, не більше одного разу на місяць. Питання про побачення родичів або інших осіб з особою, до якої застосовано тимчасовий або екстрадиційний арешт, вирішує орган, який проводить екстрадиційну перевірку.

Тримання під вартою під час досудового розслідування не повинно тривати більше двох місяців (ст. 156 КПК). У випадках, коли у цей строк розслідування справи закінчити неможливо, а підстав для скасування чи заміни запобіжного заходу на більш м'який немає, він може бути продовжений:

1) до чотирьох місяців – суддею того суду, який виніс постанову про застосування запобіжного заходу (за поданням, погодженим з прокурором, який здійснює нагляд за додержанням законів органами дізнання і досудового слідства, або за особистим поданням цього прокурора);

2) до дев'яти місяців – суддею апеляційного суду (за поданням, погодженим із заступником Генерального прокурора України, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя та прирівняних до них прокурорів, або за їх особистим поданням) у справах про тяжкі і особливо тяжкі злочини;

3) до вісімнадцяти місяців – суддею Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ (за поданням, погодженим з Генеральним прокурором України, його заступником, або за їх особистим поданням) в особливо складних справах про особливо тяжкі злочини.

За відсутності підстав для зміни запобіжного заходу чи у разі неможливості закінчення розслідування справи в частині доведеного обвинувачення слідчий за погодженням з відповідним прокурором або прокурор особисто звертається до суду з поданням про продовження строку тримання під вартою. У поданні зазначаються причини, у зв'язку з якими необхідно продовжити строк, обставини та факти, що належить дослідити, докази, які підтверджують, що злочин вчинено особою, яка тримається під вартою, і обґрунтування необхідності збереження цього запобіжного заходу.

Подання про продовження строку тримання особи під вартою повинно бути подане до суду:

1) при продовженні строку тримання під вартою до чотирьох місяців – не пізніш як за п'ять діб до закінчення строку тримання особи під вартою;

2) при продовженні строку тримання під вартою до дев'яти місяців – не пізніше п'ятнадцяти діб до закінчення строку тримання під вартою;

3) при продовженні строку тримання під вартою до вісімнадцяти місяців – не пізніше двадцяти діб до закінчення строку тримання під вартою;

4) при продовженні строку тримання під вартою для ознайомлення обвинуваченого та його захисника з матеріалами кримінальної справи – не пізніш як за 5 діб до закінчення граничного строку тримання під вартою.

Одержавши подання, суддя вивчає матеріали кримінальної справи, при необхідності опитує обвинуваченого, особу, у провадженні якої перебуває справа, вислуховує думку прокурора, захисника, якщо він з'явився, після чого залежно від наявності до того підстав виносить постанову про продовження строку тримання під вартою або відмовляє в його продовженні.

На постанову судді до апеляційного суду прокурором, підозрюваним, обвинуваченим, його захисником чи законним представником протягом трьох діб з дня її винесення може бути подана апеляція. Подача апеляції не зупиняє виконання постанови судді. Постанови судді апеляційного і Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ оскарженню не підлягають, на них не може бути подано скаргу прокурора.

Нагляд командування військової частини за підозрюваним або обвинуваченим, який є військовослужбовцем, полягає у вжитті заходів, передбачених статутами Збройних Сил України, для того, щоб забезпечити належну поведінку та явку підозрюваного або обвинуваченого за викликом особи, що провадить дізнання, слідчого, прокурора, суду. Командування військової частини повідомляється про суть справи, за якою обрано такий запобіжний захід.

Про встановлення нагляду командування військової частини у письмовій формі повідомляє орган, що обрав цей запобіжний захід (ст. 163 КПК).

Для обрання зазначеного запобіжного заходу згоди командування військової частини не потрібно, але для того, щоб воно могло правильно визначити, яких заходів зі здійснення нагляду необхідно вжити, слідчий і суд зобов'язані повідомити командування про суть справи і про обрання цього запобіжного заходу. Питання про відповідальність командування за невиконання обов'язків з нагляду вирішується в кожному конкретному випадку, виходячи з положень статутів Збройних Сил.

Віддання неповнолітнього під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи. До неповнолітніх обвинувачених, окрім запобіжних заходів, передбачених ст. 149 КПК, може застосовуватися передача їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, – передача їх під нагляд адміністрації цієї установи.

Від батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи в цих випадках відбирається письмове зобов'язання про забезпечення ними належної поведінки неповнолітнього та його явки до слідчого, прокурора і суду. При цьому зазначені особи попереджаються про характер обвинувачення, пред'явленого неповнолітньому, і про їх відповідальність у разі неявки його до слідчого, прокурора або до суду.

У разі порушення цього зобов'язання до батьків, опікунів і піклувальників може застосовуватися грошове стягнення в розмірі до

двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 436 КПК), якщо обвинувачений ухиляється від явки до органів дізнання чи досудового слідства. Особа, що провадить дізнання, або слідчий складають про це протокол і приєднують його до кримінальної справи. Питання про грошові стягнення з батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи в цих випадках вирішується судом в судовому засіданні під час розгляду справи, або в іншому судовому засіданні, на яке обов'язково викликаються батьки та інші зазначені особи, неявка яких не зупиняє розгляд цього питання.

Затримання особи за підозрою у скоєнні злочину є тимчасовим запобіжним заходом. Затримання – це короточасний захід примусу, що застосовується до особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, з метою з'ясування її причетності до злочину і вирішення питання про застосування до неї запобіжного заходу.

Спеціальною метою затримання є:

- з'ясування причетності затриманого до злочину;
- вирішення питання про взяття його під варту.

Підстави затримання є такі:

1) особу застали під час вчинення злочину або безпосередньо після його вчинення;

2) очевидці, зокрема потерпілий, прямо вказали на дану особу, що саме вона вчинила злочин;

3) коли на підозрюваному, на його одязі, при ньому або у його житлі виявлено явні сліди злочину.

4) За наявності інших даних, які дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише в тому разі:

- коли ця особа намагалася втекти;
- коли її місце проживання чи перебування не зареєстровано;
- якщо не встановлено особу підозрюваного.

Законом передбачено дві основні *умови затримання*. По-перше, воно можливе лише після порушення кримінальної справи. По-друге, слідчий, орган дізнання має право затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у виді позбавлення волі.

Про затримання особи орган дізнання, слідчий зобов'язані скласти протокол, в якому зазначається підстави, мотиви, день, година, рік, місяць, місце затримання, пояснення затриманого, час складання протоколу про роз'яснення підозрюваному права мати побачення із захисником з моменту

затримання. Протокол підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу з переліком прав та обов'язків негайно вручається затриманому і направляється прокурору. На вимогу прокурора йому також надсилаються матеріали, що стали підставою для затримання.

Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, орган дізнання (слідчий) повинні негайно повідомити одного з її родичів.

Протягом 72 годин після затримання орган дізнання або слідчий:

- звільняє затриманого – якщо не підтвердилась підозра у вчиненні злочину, вичерпався встановлений законом термін затримання або затримання було здійснено з порушенням законодавства;

- звільняє затриманого і обирає щодо нього запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою;

- доставляє затриманого до судді з поданням про обрання йому запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

Затримання може бути оскаржено до суду. Скарга розглядається суддею разом із поданням органу дізнання або слідчого про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. Якщо скарга надійшла після обрання запобіжного заходу, вона розглядається суддею протягом 3 діб з часу надходження. Якщо подання не надійшло або коли скарга надійшла після закінчення 72 годин після затримання, скарга на затримання розглядається суддею протягом 5 діб з часу надходження.

За результатами розгляду скарги суддя виносить постанову про законність затримання чи про задоволення скарги і визнання затримання незаконним. Копія постанови направляється прокурору, органу дізнання, затриманому і начальнику місця попереднього ув'язнення. На постанову судді протягом 7 діб можна подати апеляцію. Подача апеляції не зупиняє виконання постанови судді.

Контрольні питання:

1. Поняття слідчих дій та їх система.
2. Поняття та види процесуальних документів, які складаються під час проведення слідчих дій.
3. Поняття та види процесуальних рішень.
4. Структура та зміст постанови.
5. Структура та зміст протоколу.
6. Порядок проведення допиту свідка. Особливості складання протоколу допиту свідка.

7. Що є предметом допиту свідка?
8. Які особи не підлягають допиту як свідки? Які особи мають право відмовитися давати свідчення?
9. Які особливості проведення допиту неповнолітнього свідка?
10. Які особливості проведення допиту працівників дипломатичних і консульських представництв іноземних держав?
11. Особливості проведення допиту потерпілого та оформлення протоколу його допиту.
12. Особливості проведення допиту підозрюваного (обвинуваченого).
13. Поняття обшуку. Які є види обшуку?
14. Назвіть підстави до проведення обшуку у житлі.
15. Порядок провадження обшуку у житлі.
16. Процесуальні підстави та порядок огляду житла та іншого володіння громадян?
17. Поняття виїмки. Які є види виїмки?
18. Умови проведення примусової виїмки.
19. Як проводиться виїмка матеріальних носіїв секретної інформації, документів, що містять банківську таємницю?
20. Які особливості проведення обшуку особи та виїмки у неї предметів?
21. Зміст протоколу обшуку і виїмки.
22. Поняття пред'явлення для впізнання. Підстави проведення пред'явлення для впізнання.
23. Процесуальний порядок проведення і оформлення пред'явлення для впізнання.
24. Поняття та види освідування. Підстава для проведення освідування.
25. Процесуальний порядок проведення та оформлення освідування.
26. Поняття та види відтворення обстановки та обставин події.
27. Умови проведення відтворення обстановки та обставин події.
28. Процесуальний порядок проведення та оформлення відтворення обстановки та обставин події.
29. Поняття експертизи, її види.
30. Підстави та процесуальний порядок призначення та проведення експертизи.
31. Яке процесуальне становище експерта у кримінальній справі?
32. Назвіть випадки обов'язкового призначення експертизи.
33. Поняття та підстави зупинення досудового слідства.

34. Умови зупинення досудового слідства за різними підставами.
35. Підстави притягнення особи як обвинуваченого.
36. Процесуальний порядок і строки пред'явлення обвинувачення.
37. Структура та зміст постанови про притягнення особи як обвинуваченого.
38. Права обвинуваченого на досудовому слідстві.
39. Поняття запобіжних заходів.
40. Особливості обрання запобіжного заходу до пред'явлення обвинувачення.
41. Мета та підстави для обрання запобіжного заходу.
42. Види запобіжних заходів.
43. Поняття та процесуальний порядок обрання підписки про невиїзд.
44. Поняття та процесуальний порядок обрання особистої поруки.
45. Поняття та процесуальний порядок обрання поруки громадської організації або трудового колективу.
46. Поняття та процесуальний порядок обрання застави.
47. Поняття та процесуальний порядок обрання нагляду командування військової частини.
48. Поняття та процесуальний порядок віддання неповнолітнього піл нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи.
49. Поняття та процесуальний порядок обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.
50. Строки утримання під вартою та порядок їх продовження.
51. Які заходи повинні бути застосовані відносно неповнолітніх дітей та майна особи після взяття її під варту?
52. Поняття, підстави та умови затримання особи за підозрою у вчиненні злочину.
53. Процесуальний порядок затримання особи за підозрою у вчиненні злочину. Строк затримання.
54. Зміст протоколу затримання особи за підозрою у вчиненні злочину.

РОЗДІЛ 4. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ, ЯКІ СКЛАДАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

4.1. Рішення, які приймаються на етапі закінчення досудового розслідування

Досудове слідство можна вважати закінченим лише тоді, коли його завдання виконано. Для цього слідчий чи орган дізнання повинен усебічно, повно й об'єктивно у встановленому законом порядку дослідити всі обставини, що складають предмет доказування у кримінальній справі. Порухення цієї вимоги ст. 22 КПК тягне за собою повернення справи на додаткове розслідування прокурором, а за неможливості усунення в судовому засіданні неповноти або неправильності досудового розслідування – також судом (статті 246 і 281 КПК).

Оцінка зібраних у справі доказів слідчим чи особою, що проводить дізнання, має визначити, яке саме підсумкове рішення слід прийняти.

Відповідно до ст. 212 КПК досудове слідство закінчується складанням слідчим:

- 1) обвинувального висновку з направленням справи до суду;
- 2) постанови про закриття кримінальної справи;
- 3) постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру.

Аналіз КПК надає можливість указати ще й на інші рішення, які можуть бути прийняті у зв'язку із закінченням досудового слідства:

- за наявності певних підстав слідчий направляє кримінальну справу зі своєю постановою, узгодженою із прокурором, до суду для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

- ст. 7-3 КПК передбачає обов'язок слідчого наприкінці розслідування кримінальної справи про суспільно небезпечне діяння особи, яка досягла 11-річного віку, але не досягла віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, закрити справу та направити її до суду для вирішення питання про застосування до цієї особи примусових заходів виховного характеру.

Слідчий закінчує досудове слідство складанням обвинувального висновку тоді, коли він дослідив всі обставини справи, зібрав докази, що переконують його у винності обвинуваченого у вчиненні злочину і пересвідчився у відсутності обставин, що виключають провадження у справі (ст. 6 КПК).

Визнавши досудове слідство закінченим, слідчий, перш ніж скласти обвинувальний висновок, зобов'язаний виконати такі процесуальні дії:

- а) повідомити про закінчення досудового слідства учасникам процесу;
- б) роз'яснити їм право на ознайомлення з усіма матеріалами справи;
- в) ознайомити їх з матеріалами справи, якщо вони побажають скористатися цим правом;
- г) вислухати і розв'язати клопотання, заявлені учасниками процесу після ознайомлення з матеріалами справи.

Слідчий насамперед має виконати вимоги статті 217 КПК. Спочатку він повідомляє про закінчення досудового слідства потерпілому та його представникові, цивільному позивачеві і цивільному відповідачеві або їх представникам і роз'яснює їм право ознайомитися з матеріалами справи. Про це слідчий складає протокол або додає до справи копію письмового повідомлення.

У разі надходження від цих осіб усного або письмового клопотання про ознайомлення їх з матеріалами справи слідчий зобов'язаний надати їм таку можливість. Цивільний відповідач або його представник можуть ознайомитися лише з матеріалами, що стосуються цивільного позову. Під час ознайомлення з матеріалами справи ці особи мають право робити виписки зі справи і заявляти клопотання про доповнення досудового слідства, які слідчий повинен розглянути в тридобовий строк і задовольнити їх, якщо обставини, про встановлення яких заявлено клопотання, мають значення для справи (ст. 129 КПК). Матеріали про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, для ознайомлення зазначеним особам не пред'являються. Про ознайомлення цих осіб з матеріалами справи та про заявлені ними клопотання складаються протоколи.

Виконавши вимоги ст. 217 КПК, слідчий зобов'язаний оголосити обвинуваченому, що слідство у його справі закінчено і що він має право на ознайомлення з усіма матеріалами справи як особисто, так і за допомогою захисника, а також може заявити клопотання про доповнення досудового слідства. Слідчий зобов'язаний роз'яснити обвинуваченому право заявити клопотання про розгляд його справи у суді першої інстанції одноособово чи колегіально судом у складі трьох осіб у випадках, передбачених законом.

Якщо обвинувачений не виявив бажання ознайомитися з матеріалами справи з участю захисника, йому пред'являються для ознайомлення всі матеріали справи. При ознайомленні з матеріалами справи обвинувачений

має право робити виписки з матеріалів справи і порушувати клопотання. Якщо в справі притягнуто кількох обвинувачених, слідчий повинен пред'явити кожному з них усі матеріали слідства.

Про те, що обвинуваченому оголошено про закінчення слідства і що йому пред'явлено матеріали справи для ознайомлення, зазначається в протоколі про оголошення обвинуваченому про закінчення слідства і пред'явлення йому матеріалів справи.

Якщо у справі бере участь захисник, слідчий надає можливість ознайомитися з усіма матеріалами справи і захисникові, про що складає окремий протокол. Пред'явлення матеріалів справи має бути відкладено до явки захисника, але не більше як на три дні. За неможливості для обраного обвинуваченим захисника з'явитися в цей строк слідчий вживає заходів, передбачених частинами 4 і 6 ст. 47 КПК і призначає захисника в установленому законом порядку через адвокатське об'єднання.

При ознайомленні з матеріалами справи захисник обвинуваченого має право: робити виписки з матеріалів справи, мати побачення з обвинуваченим віч-на-віч, роз'яснювати обвинуваченому зміст обвинувачення, обмірковувати з обвинуваченим питання про заявлення клопотань, подавати докази, заявляти відводи, оскаржувати дії та рішення слідчого і прокурора (ст. 219 КПК).

Як і іншим учасникам досудового слідства, обвинуваченому і його захисникові кримінальну справу пред'являють підшитою та з пронумерованими сторінками. Це дуже зручно, оскільки деякі учасники процесу роблять виписки з матеріалів, що містяться на конкретних аркушах справи, і вони повинні мати можливість посилатися на них в обґрунтуванні своїх клопотань та вимог як при закінченні досудового слідства, так і в суді.

На вимогу обвинуваченого слідчий зобов'язаний вручити йому засвідчену копію опису матеріалів справи.

Матеріали про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, для ознайомлення не пред'являються і зберігаються окремо від кримінальної справи.

Обвинуваченого і його захисника не можна обмежувати в часі, потрібному для ознайомлення з усіма матеріалами справи.

Ознайомлюючись із матеріалами справи обвинувачений і його захисник мають право заявити клопотання про доповнення досудового слідства, зміну кваліфікації злочину і закриття справи в усній чи письмовій формі. Якщо обставини, для з'ясування яких заявлено клопотання, мають

значення для справи, слідчий зобов'язаний його задовольнити. Відмовляючи в задоволенні клопотання, слідчий складає мотивовану постанову, яку оголошує обвинуваченому і його захиснику. Якщо пі час провадження додаткових слідчих дій присутній захисник, то він має право через слідчого задавати питання свідкові, потерпілому, експертові, спеціалістові та обвинуваченому, а також клопотатися про занесення до протоколу обставин, які мають значення для справи. Слідчий може відвести запитання, які ставить захисник, але відведене запитання заносить до протоколу (ч. 4 ст. 221 КПК).

Після виконання додаткових слідчих дій слідчий зобов'язаний ознайомити обвинуваченого і його захисника, а також надати можливість потерпілому і його представникові, цивільному позивачу і цивільному відповідачу або їх представникам ознайомитися з усіма додатковими матеріалами, а в разі їх клопотання – з усією справою (ст. 222 КПК).

У протоколі ознайомлення з матеріалами справи згідно зі ст. 220 КПК зазначається, які саме матеріали (кількість томів і аркушів) були пред'явлені для ознайомлення, чи ознайомились відповідні учасники досудового слідства з матеріалами справи, протягом якого часу відбувалось ознайомлення зі справою та які клопотання було заявлено. При цьому усні клопотання заносяться до протоколу, письмові додаються до нього. Протокол підписують особи, які ознайомилися з матеріалами кримінальної справи, та слідчий.

4.2. Підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про складання обвинувального висновку та направлення кримінальної справи до суду

Закінчивши досудове слідство і виконавши зазначені вище вимоги закону (статті 217 – 222 КПК), слідчий складає обвинувальний висновок.

Обвинувальний висновок – це процесуальний документ, у якому на основі оцінки зібраних у справі доказів підбито підсумки досудового слідства і сформульовано обвинувачення особі чи особам. Обвинувальний висновок, згідно із законом, складається з описової і резолютивної частини.

Описова частина обвинувального висновку містить шість елементів:

- вказівку на приводи і підстави до порушення кримінальної справи;
- виклад фактичних обставин справи, як їх встановлено на досудовому слідстві (місце, час, способи, мотиви і наслідки злочину, відомості про потерпілого);
- докази, які зібрано в справі. Кожне твердження слідчого повинно бути

підтверджене посиланням на матеріали справи із вказівкою на конкретні аркуші, на яких містяться докази;

- дані про особу обвинуваченого (дані про судимість, про поведінку на роботі та вдома та інші відомості, які можуть вплинути на міру покарання);
 - показання обвинуваченого по суті пред'явленого йому обвинувачення, чи визнав він себе винним, доводи, наведені ним на свій захист, і результати їх перевірки;
 - вказівку на обставини, які обтяжують та пом'якшують його покарання.
- Резолютивна частина* обвинувального висновку містить три елементи:
- анкетні дані обвинуваченого;
 - формулювання обвинувачення;
 - юридичну кваліфікації злочину.

Таким чином, у резолютивній частині містяться юридичні висновки, юридичні обґрунтування вимог прокурора. Фактичні обставини наводяться у стислій формі.

Складаючи резолютивну частину, слід пам'ятати, що вона повинна:

- повністю впливати з описової частини;
- не повторювати всіх обставин справи, а давати їх юридичне формулювання;
- містити індивідуалізоване обвинувачення стосовно кожного обвинуваченого.

Обвинувальний висновок підписує слідчий, зазначаючи місце і час його складання.

Якщо обвинувальний висновок складено мовою, якою не володіє обвинувачений, його має бути перекладено рідною мовою обвинуваченого або іншою мовою, якою він володіє. Переклад обвинувального висновку приєднується до справи (ст. 223 КПК).

До обвинувального висновку додаються:

- 1) список осіб, що підлягають виклику в судове засідання, з зазначенням їх адреси і аркушів справи, де викладено їхні показання або висновки;
- 2) довідка про перебіг справи та про застосування запобіжного заходу із зазначенням часу і місця тримання під вартою кожного з обвинувачених, якщо їх заарештовано;
- 3) довідки про речові докази, про цивільний позов, про заходи, вжиті для забезпечення цивільного позову і можливості конфіскації майна;

4) довідка про судові витрати в справі за час досудового слідства з посиланням на відповідні аркуші справи.

У списку осіб, які підлягають виклику в судове засідання, з метою нерозголошення відомостей про осіб, щодо яких у порядку, передбаченому статтями 52-1 та 52-3 КПК, застосовані заходи безпеки, замість їхніх справжніх прізвища, ім'я і по батькові зазначається псевдонім, а замість адреси – назва органу, який здійснює заходи безпеки, та його адреса (ст. 224 КПК).

Склавши обвинувальний висновок, слідчий направляє справу прокуророві (ст. 225 КПК). Для того щоб обвинувальний висновок набрав юридичної сили, його має затвердити прокурор.

4.3. Підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про закриття кримінальної справи

Закриття кримінальної справи є одним із способів її остаточного вирішення. Справа має закритися після всебічного, повного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи та оцінки органом дізнання, слідчим, прокурором усіх зібраних і перевірених доказів.

Законне й обґрунтоване закриття кримінальної справи забезпечує:

а) виконання завдання кримінального процесу, яке полягає в тому, щоб жодну невинну особу не було притягнуто до кримінальної відповідальності та засуджено;

б) незастосування кримінального покарання до тих осіб, які винні у вчиненні злочинів, що не становлять великої суспільної небезпеки і можуть бути виправлені та перевиховані шляхом застосування заходів адміністративного впливу, або до осіб, які зовсім перестали бути суспільно небезпечними.

Водночас, необґрунтоване закриття кримінальної справи шкодить боротьбі зі злочинністю, дозволяє уникнути покарання особам, винним у вчиненні злочину, обмежує права та законні інтереси осіб, які постраждали від злочину.

Підставами для закриття кримінальної справи у стадії досудового слідства є:

- обставини, що виключають провадження у справі (ст. 6 КПК);
- недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину (п. 2 ст. 213 КПК).

Обставини, що виключають провадження у справі, є й підставами для відмови в порушенні кримінальної справи. Якщо ж ці обставини було встановлено вже в ході досудового слідства чи дізнання, то вони є підставами для закриття кримінальної справи слідчим або органом дізнання.

Безумовними підставами закриття кримінальної справи, що виключають провадження у справі, є ті, що визначені в ст. 6 КПК. Кримінальну справу може бути закрито за реабілітуючими чи нереабілітуючими обставинами.

Реабілітуючими є такі обставини закриття справи, за якими особа визнається невинною у вчиненні злочину, в зв'язку з чим відновлюється її добре ім'я, репутація. До реабілітуючих обставин відносяться відсутність події злочину, відсутність у діянні складу злочину, недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину (пункти 1, 2 ст. 6, п. 2 ст. 213 КПК). Усі інші обставини є нереабілітуючими, тобто хоча особу звільнено від кримінальної відповідальності за вказаними в законі підставами, але вона вважається такою, що вчинила злочин.

Кримінальну справу не може бути порушено, а порушена підлягає закриттю (ст. 6 КПК):

1) *За відсутністю події злочину в таких випадках:*

а) якщо встановлено, що не було самого факту, для розслідування якого порушено справу. Наприклад, ревізія фінансово-господарської діяльності підприємства засвідчила, що не було недостачі, дані про яку були основою до порушення кримінальної справи, бо виникла підозра про розкрадання державного майна;

б) якщо встановлено, що сама подія мала місце, однак її не можна визнати злочином, бо вона не була результатом діяння будь-кого. Прикладом можуть слугувати випадки, коли смерть людини була результатом дії стихійного лиха (повінь, пожежа), фізіологічних процесів (хвороба) тощо;

в) якщо встановлено, що подія мала місце, проте не була злочином, оскільки пов'язана з діями постраждалого, а не сторонніх осіб (самогубства, нещасні випадки на підприємствах).

2) *За відсутністю в діянні складу злочину.*

Ця підстава до закриття справи застосовується, якщо встановлено, що подія, з приводу якої проводилось розслідування, мала місце, була результатом діянь певної особи, проте це діяння не є злочинним.

Розглянемо, в яких конкретних випадках виявляється відсутність складу злочину:

- відсутність одного з елементів складу злочину (об'єкта, суб'єкта, об'єктивної та суб'єктивної сторони). Відсутність хоча б одного з елементів складу злочину означає відсутність складу злочину в розслідуваному діянні. Наприклад, відсутність об'єкта виявляється дуже часто в тому, що об'єкт охороняється не кримінальним законом, а іншою галуззю права (наприклад, неповернення грошей, що були отримані в позику, тягне не кримінальну відповідальність, а матеріальну в цивільно-правовому порядку);
- непричетність особи до злочину. Ця обставина виявляється у двох можливих ситуаціях: 1) якщо достовірно встановлено, що злочин вчинено не даною особою, а іншою, яку встановлено, та 2) якщо встановлено, що злочин вчинено не даною особою, а іншою, проте невідомо, ким саме.

3) *Внаслідок акту амністії*, якщо він усуває застосування покарання за вчинене діяння, а також у зв'язку з *помилуванням окремих осіб*.

Амністія та помилування – це акти вищих органів державної влади, які, не відміняючи закону, що встановлює відповідальність за ті чи інші злочини, звільняють осіб, що вчинили ці злочини, від кримінальної відповідальності, а також повністю або частково від покарання, передбачають заміну призначеного судом покарання більш м'яким, зняття судимості. Ці акти не виключають протиправності та караності діянь; навпаки, діяння, що потрапляють під акт амністії чи помилування, мають всі ознаки злочину.

4) *Щодо особи, яка не досягла на час вчинення суспільно небезпечного діяння 11-річного віку*.

Якщо суспільно небезпечне діяння вчинено особою, яка досягла одинадцяти років, але не досягла віку, з якого законом передбачено кримінальну відповідальність, за фактом такого діяння порушується кримінальна справа. Така справа вирішується у порядку, передбаченому ст. 7-3 КПК.

5) *За примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим у справах, які порушуються не інакше як за скаргою потерпілого*, крім випадків, передбачених частинами 2, 4 і 5 ст. 27 КПК.

Справи про злочини, передбачені ст. 125, ч. 1 ст. 126 КК України, а також справи про злочини, передбачені ст. 356 КК України щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян, порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, якому і належить в такому разі право підтримувати обвинувачення. В цих справах дізнання і досудове слідство не

проводяться. Зазначені справи підлягають закриттю, якщо потерпілий примирився з обвинуваченим, підсудним. Примирення може статися лише до видалення суду в нарадчу кімнату для постановлення вироку (ч. 1 ст. 27 КПК)

У перелічених справах потерпілий сам підтримує обвинувачення, яке у кримінально-процесуальній літературі прийнято називати приватним.

б) За відсутністю скарги потерпілого, якщо справу може бути порушено не інакше як за його скаргою, крім випадків, коли прокуророві надано право порушувати справи і за відсутності скарги потерпілого (ч. 3 ст. 27 КПК).

Справи про злочини, передбачені ч. 1 ст. 152 КК України, порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, але закриття її за примиренням потерпілого з обвинуваченим, підсудним неможливе.

Якщо справа про будь-який із зазначених у ст. 125, ч. 1 ст. 126 і ст. 356 КК України злочинів має особливе громадське значення, а також у виняткових випадках, коли потерпілий у такій справі через свій безпорадний стан залежить від обвинуваченого чи з інших причин не може захищати свої законні інтереси, прокурор може порушити справу і за відсутності скарги потерпілого. Наприклад, злочин вчинено щодо неповнолітнього, або особи, яка через свої фізичні або психічні вади не може сама здійснити право на захист тощо. Така справа, порушена прокурором, направляється для провадження дізнання чи досудового слідства, а після закінчення розслідування розглядається судом у загальному порядку. Якщо потерпілий і примириться з обвинуваченим чи підсудним у такій справі, вона закриттю не підлягає (частини 2 і 3 ст. 27 КПК).

Справи про злочини, вказані в частинах 2 і 3 ст. 27 КПК, називають справами приватно-публічного обвинувачення. Слід зазначити, що прокурор має право в будь-який момент вступити в справу, порушену суддею за скаргою потерпілого, про злочин, передбачений ст. 125, ч. 1 ст. 126 і ст. 356 КК України, і підтримувати обвинувачення в суді, якщо цього вимагає охорона державних або громадських інтересів чи прав громадян. Вступ прокурора в провадження по такій справі не позбавляє потерпілого прав, передбачених ст. 49 КПК, але справу в таких випадках за примиренням потерпілого з обвинуваченим, підсудним не може бути закрито (ч. 4 ст. 27 КПК).

7) *Щодо померлого, за винятком випадків, коли провадження в справі є необхідним для реабілітації померлого або відновлення справи щодо інших осіб за нововиявленими обставинами.*

Таке закриття кримінальної справи може мати місце як після притягнення особи як обвинуваченого, так і до цього. Проте в будь-якому разі повинно бути зібрано достатньо доказів, які підтверджують злочинність діяння, яке вчинила померла особа.

Чинний закон встановлює, що смерть особи, яка вчинила злочин, не може слугувати підставою для закінчення справи, якщо провадження по ній необхідне для реабілітації померлого. Провадження по справі можливе також при відновленні справи щодо інших осіб за нововиявленими обставинами. Продовження розслідування для реабілітації померлого може бути здійснено за клопотанням його родичів, громадських організацій, зацікавлених осіб. Якщо в результаті розслідування з'ясується, що померлий не вчиняв злочину, то кримінальну справу має бути закрито за відсутністю події злочину, складу злочину в діянні особи або за недоведеністю його участі у вчиненні злочину, що означатиме реабілітацію померлого.

8) *Щодо особи, про яку є вирок за тим самим обвинуваченням, що набрав законної сили, або ухвала чи постанова суду про закриття справи з тієї самої підстави.*

Через виключність судового вироку, який набрав законної сили, не допускається повторний розгляд та інше рішення питань, що відображені у вирoku. Наявність вироку, що набрав законної сили, ухвали чи постанови суду про закриття справи може слугувати підставою для закриття провадження: а) щодо особи, стосовно якої це рішення винесли; б) за тим самим обвинуваченням. Якщо в злочині брали участь інші особи, які не притягувались до кримінальної відповідальності, наявність вироку по даній справі не перешкоджає веденню розслідування для виявлення ролі цих осіб у вчиненому злочині та притягненні їх до відповідальності. В тих випадках, коли після вступу вироку в законну силу буде встановлено, що засуджений вчинив інший злочин, який не розслідувався, це буде підставою для формулювання нового обвинувачення.

9) *Щодо особи, про яку є нескасована постанова органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи за тим самим обвинуваченням.*

10) *Якщо про відмову в порушенні справи за тим самим фактом є нескасована постанова органу дізнання, слідчого, прокурора.*

11) Стосовно злочину, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу.

Крім підстав для закриття кримінальної справи, передбачених ст. 6 КПК, кримінальна справа закривається у разі *недоведеності участі обвинуваченого у вчиненні злочину (п. 2 ст. 213 КПК).*

Закриття справи при недоведеності участі обвинуваченого у вчиненні злочину можливе лише в тому разі, якщо достовірно встановлено, що злочин було вчинено, винесено постанову про притягнення особи як обвинуваченого і їй пред'явлено обвинувачення у вчиненні злочину, але під час досудового слідства з'ясувалося, що зібраних доказів недостатньо для направлення справи до суду, а додаткових доказів зібрати неможливо.

Порядок вирішення справ про суспільно небезпечні діяння, вчинені особою, яка не досягла віку, з якого можлива кримінальна відповідальність (ст. 7-3 КПК).

Якщо суспільно небезпечне діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачено покарання у вигляді позбавлення волі понад 5 років, вчинила особа, яка досягла 11 років, але не досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність, і є підстави, які передбачені для обрання запобіжних заходів, то за поданням слідчого або органу дізнання, за згодою прокурора та мотивованим рішенням суду таку особу може бути поміщено у приймальник-розподільник для дітей строком до 30 діб. Цей строк може бути продовжено рішенням суду ще до 30 діб.

Слідчий, встановивши, що суспільно небезпечне діяння, вчинене особою у віці від одинадцяти років і до виповнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, виносить мотивовану постанову про закриття справи та застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру. Справа разом з постановою направляється прокурору.

Неповнолітньому, щодо якого винесено постанову, а також його батькам або особам, що їх замінюють, перед направленням справи прокурору надається можливість ознайомитись з усіма матеріалами справи, при цьому вони мають право користуватися послугами захисника.

Слідчий, встановивши в кримінальній справі, що суспільно небезпечне діяння вчинено дитиною, яка не досягла 11-річного віку, виносить постанову про закриття справи, про що повідомляє прокурора і службу в справах дітей за місцем проживання дитини.

Порядок провадження в суді щодо такої особи визначено в главі 36 КПК «Особливості провадження в справах про злочини неповнолітніх».

4.4. Підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру

Під час досудового слідства в справах про суспільно небезпечні діяння осіб у стані неосудності (обмеженої осудності), а також про злочини осіб, які захворіли на психічну хворобу після вчинення ними злочину, проводяться всі необхідні слідчі дії для всебічного і повного з'ясування обставин суспільно небезпечного діяння і особи того, хто його вчинив, а також обставин, які характеризують цю особу та її психічне захворювання (ч. 2 ст. 417 КПК).

Ст. 93 КК містить вичерпний перелік осіб, до яких застосовуються ці примусові заходи:

- особи, які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечне діяння;
- особи, які вчинили у стані обмеженої осудності злочини;
- особи, які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли психічним захворюванням до постанови вироку або під час відбуття покарання.

Кримінальні справи відносно першої категорії осіб – осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння у стані неосудності, розслідуються та розглядаються у порядку, встановленому КПК України, за винятками, що передбачені главою 34. Загальним правовим наслідком у цих випадках є повне звільнення осіб від кримінальної відповідальності.

Особи другої групи – з обмеженою осудністю підлягають кримінальній відповідальності на загальних підставах, а примусові заходи медичного характеру застосовуються до них тільки поряд із кримінальним покаранням.

Третю категорію – осіб, в яких після вчинення злочину настав психічний розлад, що унеможливило призначення або виконання покарання, можна розділити на підгрупи:

- Особи, які вчинили злочин в стані осудності, але до винесення вироку набули психічного захворювання.
- Особи, які набули психічного розладу під час відбуття покарання. Кримінальні справи відносно них розглядаються у порядку виконання вироку. У разівилікування ці особи можуть в подальшому відбувати покарання у межах строків давності виконання обвинувального вироку.

Застосування примусових заходів медичного характеру можливо за наявності до того **підстав**:

- 1) вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке передбачене нормою Особливої частини Кримінального кодексу, або злочину;

2) наявність у такої особи на момент вчинення суспільно небезпечного діяння або злочину психічного розладу, який виключає можливість усвідомлення характеру дій, які нею вчиняються, або керування своєю поведінкою;

3) в силу характеру захворювання та ступеню хворобливого стану дана особа становить небезпеку для себе або інших осіб; або встановлена можливість заподіяння нею іншої суттєвої шкоди.

В теорії кримінального процесу існує точка зору, щодо якої загальною підставою примусових заходів медичного характеру є висновок суду про неможливість покращення стану психічного здоров'я особи та попередження з її боку рецидивів суспільно небезпечних діянь іншим чином, окрім як застосувавши до неї цих заходів¹⁹. У процесуальному аспекті це втілюється у винесенні судом відповідної постанови. Таким чином, необхідно вважати суспільну небезпечність особи як спеціальну підставу застосування примусових заходів медичного характеру з обов'язковим урахуванням двох її основних характеристик – характеру й ступеня суспільної небезпечності.

Суспільна небезпечність особи, яка не хворіє на психічний розлад або хворобу, має оцінний характер та визначається її свідомою та вольовою антисуспільною поведінкою, негативним відношенням до суспільних благ, які охороняються КК України. На відміну від цього суспільна небезпечність неосудної або обмежено осудної особи має об'єктивний характер, оскільки вона насамперед визначається видом психічної хвороби та тяжкістю психічного розладу. Характер суспільної небезпечності психічно хворого визначається тими конкретними суспільними відносинами, яким заподіюється шкода або ставиться під загрозу заподіяння такої шкоди. Ступінь суспільної небезпечності такої особи визначається тяжкістю шкоди та вірогідністю її спричинення у майбутньому.

Суспільна небезпечність неосудної особи визначається з урахуванням наступних обставин:

- попередньої поведінки, пов'язаної із вчиненням забороненого кримінальним законом діяння;
- наявності у цієї особи такого психічного розладу, який робить її небезпечним для нього самого або інших осіб чи припускає заподіяння ним іншої суттєвої шкоди.

¹⁹ Беклеміщев О.В. Підстави призначення, продовження, зміни та припинення застосування примусових заходів медичного характеру // Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС. – 2009. – № 1. – С. 98-106.

До осіб, які вчинили злочин та мають хворобу, яка небезпечна для здоров'я інших осіб, незалежно від призначеного покарання, також може застосовуватися примусове лікування (ст. 96 КК).

Слідство у справі про суспільно небезпечне діяння осіб, що визнані неосудними (обмежено осудними), завершується складанням постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру. В такій постанові повинні бути викладені всі обставини, що підтверджують вчинення цією особою суспільно небезпечного діяння, а також дані, які підтверджують, що ця особа захворіла на психічну хворобу. До цієї постанови додаються список осіб, які підлягають виклику на судові засідання, довідки про перебіг справи тощо.

Постанова разом із справою надсилається прокуророві, який:

- 1) погодившись з постановою, затверджує її і надсилає справу до суду;
- 2) визнавши, що психіатрична експертиза та інші докази, зібрані в справі, є недостатніми для того, щоб зробити висновок про психічний стан обвинуваченого, або що в справі не зібрано достатніх доказів про те, що суспільно небезпечне діяння, щодо якого провадилось досудове слідство, вчинено даною особою, повертає справу з своєю письмовою вказівкою слідчому для проведення додаткового досудового слідства.

Рішення про застосування до психічно хворого примусових заходів медичного характеру приймає суд. Якщо суд визнає непотрібним застосовувати примусові заходи медичного характеру, справа підлягає закриттю, про що виноситься ухвала (постанова). Якщо неосудність або обмежену осудність особи на момент вчинення суспільно небезпечного діяння або на час розгляду справи не встановлено, суд виносить ухвалу, а суддя – постанову про направлення справи для досудового розслідування в загальному порядку. Якщо вчинення суспільно небезпечного діяння особою, щодо якої розглядається справа, не буде доведено, суд своєю ухвалою, а суддя – постановою закривають справу (ст. 421 КПК).

4.5. Підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності

Питання про закриття кримінальної справи за статтями 7 – 10 КПК може вирішувати тільки суд за наявності таких обставин: звільнення від кримінальної відповідальності та від покарання внаслідок зміни обстановки; закриття кримінальної справи у зв'язку з дійовим каяттям; з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим; із застосуванням до

неповнолітнього примусових заходів виховного характеру; з передачею особи на поруки; із закінченням строків давності.

До направлення кримінальної справи до суду особі повинно бути роз'яснено сутність обвинувачення, підставу звільнення від кримінальної відповідальності та право заперечувати проти закриття справи з цих підстав.

Направлення кримінальної справи до суду із зазначених підстав не допускається, якщо обвинувачений проти цього заперечує. В цьому разі провадження у справі продовжується в звичайному порядку.

Прокурор або слідчий у разі винесення постанови про направлення справи до суду, повинні ознайомити обвинуваченого, його захисника, потерпілого або його представника з цією постановою, а в разі їх вимоги – з усіма матеріалами справи та роз'яснити їхні права.

Звільнення від кримінальної відповідальності та від покарання внаслідок зміни обстановки (ст. 7 КПК).

Якщо особа вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, а на час розслідування справи внаслідок зміни обстановки вчинене діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною, прокурор, а також слідчий за згодою прокурора складає мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності внаслідок зміни обстановки.

Зміна обстановки може означати соціально-економічні або організаційно-господарські зміни в масштабі всієї держави, окремого регіону чи конкретного підприємства, установи, організації. Вона може полягати, наприклад, у переході від воєнного часу до мирного, скасуванні надзвичайного стану, через що діяння втратило суспільну небезпечність, а особа припинила бути суспільно небезпечною.

Зміна обстановки може стосуватися також умов життя особи, яка вчинила злочин, і бути пов'язаною з її спеціальним статусом (скажімо, призив на строкову військову службу), станом здоров'я (особа зазнала каліцтва, що позбавило її можливості самотійно пересуватись) тощо.

Суд має право звільнити підсудного від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час розгляду справи в суді внаслідок зміни обстановки вчинене особою діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа припинила бути суспільно небезпечною. Крім того за цими ж підставами суд може закрити справу, яка надійшла з обвинувальним висновком.

Суд своїм вироком може звільнити від покарання особу, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, якщо визнає, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.

Порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 7-2 КПК).

Прокурор, а також слідчий за згодою прокурора за наявності підстав, зазначених у ст. 45 КК України, мають право своєю мотивованою постановою направити кримінальну справу до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності, а суд у судовому засіданні може винести постанову про закриття справи. Таке ж рішення суд може прийняти у справі, яка надійшла з обвинувальним висновком.

Умови звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям такі: а) злочин вчинено особою вперше; б) це злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості; в) особа після вчинення злочину щиро покаялась; г) активно сприяла розкриттю злочину; г) повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим (ст. 8 КПК).

Прокурор, а також слідчий за згодою прокурора має право за наявності підстав, зазначених у ст. 46 КК України, винести мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого з потерпілим.

У зв'язку із примиренням сторін суд може закрити справу не тільки у разі надходження справи із зазначеною постановою слідчого або прокурора, але й у разі надходження справи із обвинувальним висновком.

Підставою закриття справи є додержання сукупності передбачених нею умов: а) особа вчинила злочин уперше; б) це злочин невеликої тяжкості або необережний середньої тяжкості; в) винний примирився з потерпілим; г) відшкодував завдані ним збитки або усунув заподіяну шкоду.

Примирення винного з потерпілим означає досягнення між ними угоди, в якій фіксується, що потерпілий помирився з своїм кривдником, задоволений вжитими останнім заходами з відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди і внаслідок цього не заперечує проти звільнення винного від кримінальної відповідальності (чи просить про таке

звільнення). Примирення має бути добровільним, а не зробленим потерпілим через його залякування з боку особи, яка вчинила злочин, її родичів чи інших осіб. Мотиви примирення можуть бути різними як у потерпілого (прощення, задоволення поведінкою правопорушника після злочину, жалість до його малолітніх дітей тощо), так і у винного (розкаяння, сором за вчинене, боязнь майбутнього покарання тощо). Ініціатива примирення може виходити від особи, яка вчинила злочин, потерпілого, сторонніх осіб (родичів, знайомих та ін.), а також від правоохоронного органу чи суду.

Процедура примирення у справах приватного обвинувачення продовжує функціонувати і з введенням інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Водночас положення ст. 46 КК України мають поширюватись і на справи приватного обвинувачення, якщо на цьому наполягає потерпілий (інакше не буде примирення, що пов'язане з відмовою потерпілого від обвинувачення винної у вчиненні злочину особи).

Порядок звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру (ст. 9 КПК).

Якщо неповнолітній вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості і якщо його виправлення можливе без застосування покарання прокурор, а також слідчий за згодою прокурора виносять мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності. У цьому разі неповнолітньому пред'являється обвинувачення і після винесення постанови пред'являються всі матеріали справи. Справа зі списком осіб, які підлягають виклику до суду, надсилається до суду прокурором.

За вказаною підставою суд може закрити справу не тільки у випадку, якщо надійшла справа із зазначеною постановою, але й якщо надійшла справа із обвинувальним висновком.

Досягнення завдань і цілей кримінального процесу не завжди пов'язане з притягнення винної у вчиненні злочину особи до кримінальної відповідальності, особливо що стосується неповнолітніх.

Звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру належить до виключної компетенції суду і є його правом, а не обов'язком. Таке звільнення може бути застосовано за наявності одночасно трьох умов: а) неповнолітній вчинив злочин уперше; б) це злочин невеликої тяжкості або необережний

злочин середньої тяжкості; в) виправлення неповнолітнього можливе без застосування покарання.

Злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше двох років або інше більш м'яке покарання. До таких злочинів належать, зокрема, хуліганство (ч. 1 ст. 296 КК), побої (ч. 1 ст. 126), умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125).

Особливо ретельно суд має дослідити питання щодо можливості виправлення неповнолітнього без застосування покарання. Мають бути встановлені й оцінені дані, які характеризують особу до і після вчинення нею злочину (поведінка, ставлення до праці, розкаяння у вчиненому тощо).

Порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 10 КПК).

Якщо особа вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості та щиро покаялася прокурор, а також слідчий за згодою прокурора мають право своєю мотивованою постановою направити справу до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності з передачею його на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням про це, прийнятим на загальних зборах. Протокол загальних зборів додається до справи. За клопотанням колективу слідчий, прокурор інформують такий колектив про обставини вчиненого злочину невеликої або середньої тяжкості.

За вказаною підставою суд може звільнити особу від кримінальної відповідальності у справах, які надійшли не тільки з постановою, але й з обвинувальним висновком. Суд, прокурор, слідчий зобов'язані повідомити колектив про передачу їм особи на поруки.

Сутність передбаченого цією статтею виду звільнення полягає в тому, що особа умовно не притягається до кримінальної відповідальності та передається на поруки колективу підприємства, установи або організації для її виправлення шляхом застосування заходів виховного характеру, але остаточне вирішення цього питання залежить від подальшої поведінки особи. Відповідно до ст. 47 КК України на неї покладаються обов'язки, які водночас є умовами остаточного вирішення цього питання, – не ухилятися від заходів виховного характеру та не порушувати громадського порядку.

Якщо протягом року з дня її передачі на поруки особа не виправдає довіру колективу і порушить зазначені вище умови, колектив може відмовитись від поручительства. Суд за наявності прийнятого на загальних

зборах рішення про відмову від поручительства за взяття ними на поруки особу, вирішує питання про кримінальну відповідальність цієї особи.

Порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 11-1 КПК).

У разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності прокурор, а також слідчий за згодою прокурора виносять мотивовану постанову про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності. За наявності підстав суд закриває таку справу.

У випадках, коли справа надійшла до суду з обвинувальним висновком, а після цього закінчився строк давності, суд також закриває справу.

Якщо в ході дізнання та досудового слідства протягом строків давності не встановлено особу, яка вчинила злочин, прокурор або слідчий за згодою прокурора направляє кримінальну справу до суду для вирішення питання про її закриття у зв'язку із закінченням строків давності.

Питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно з законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі не може бути призначено і замінюється позбавленням волі на певний строк.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте сутність та форми закінчення досудового слідства.
2. Яку систему процесуальних дій встановлено на етапі закінчення досудового слідства?
3. Назвіть порядок ознайомлення потерпілого з матеріалами закінченої кримінальної справи.
4. Який порядок ознайомлення обвинуваченого з матеріалами закінченої кримінальної справи?
5. Які передбачені підстави та процесуальний порядок відмови в задоволенні клопотання обвинуваченого?
6. Значення, структура та зміст обвинувального висновку.
7. Які підстави для закриття кримінальної справи передбачені законодавством?
8. Охарактеризуйте реабілітуючі підстави для закриття кримінальної справи.
9. Сутність нереабілітуючих підстав для закриття кримінальної справи.

10. Назвіть умови і процесуальний порядок прийняття рішень слідчого під час провадження у справах про дії неосудних або обмежено осудних осіб.

11. Назвіть підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності.

12. Дайте характеристику загальних умов та загального порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності.

13. Назвіть підстави закриття кримінальної справи, за якою досудове слідство зупинено.

14. Зміна обстановки як підстава для звільнення особи від кримінальної відповідальності .

15. Який порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності?

РОЗДІЛ 5. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

5.1. Сутність прокурорського нагляду за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства під час розслідування злочинів

Прокуратура є невід'ємною частиною державного механізму, що наділена певним обсягом влади для здійснення державного нагляду за виконанням законів у державі.

Прокурорський нагляд є однією з форм державної діяльності, що забезпечує точне і неухильне виконання законів в Україні, однією з конституційних гарантій охорони прав і законних інтересів громадян.

Законодавство регулює структуру і систему органів прокуратури, організацію їх роботи, правовідносини, що виникають при здійсненні нагляду прокурорами за точним і неухильним виконанням законів у державі.

Слідство, що проводиться органами прокуратури, внутрішніх справ, Службою безпеки України, слідчими податкової міліції, має назву досудового, бо остаточне рішення в кримінальних справах приймає суд. Однак під час його провадження визначаються характер і обсяг обвинувачення, юридична оцінка злочину, що обумовлює вид і розмір покарання, встановлюється коло доказів у кримінальній справі, в межах якого зазвичай здійснюється судовий розгляд. Правильно організоване дізнання, досудове слідство завдяки прокурорському нагляду є однією з істотних гарантій швидкого і повного розкриття та розслідування злочину та зрештою винесення судом законного і справедливого вироку.

Здійснюючи свої повноваження в галузі кримінального судочинства, прокурор наглядає за тим, щоб слідчі та працівники органів дізнання суворо додержувалися вимог законодавства.

Прокурорський нагляд за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства – один із важливих напрямів у діяльності органів прокуратури. Це самостійна галузь державного нагляду за точним та неухильним виконанням законів. Її самостійність обумовлена специфікою предмета, завданнями, формами й методами нагляду.

Предметом прокурорського нагляду за органами, які провадять дізнання та досудове слідство, є додержання законів посадовими особами органів дізнання і досудового слідства у процесі розслідування кримінальних справ.

Цей нагляд слід відрізнити від прокурорського нагляду за всією діяльністю вказаних органів. Наприклад, під час виконання органами міліції адміністративних функцій об'єктом прокурорського нагляду є точне виконання законів посадовими особами органів міліції в галузі їх адміністративної діяльності. Цей нагляд здійснюється прокуратурою в порядку загального нагляду. Якщо міліція виступає як орган, що здійснює дізнання в кримінальних справах, об'єктом нагляду є виконання законів у діяльності посадових осіб органів дізнання в процесі розслідування злочинів. Такий нагляд здійснюється в порядку і методами нагляду за досудовим розслідуванням.

Характерною ознакою прокурорського нагляду за виконанням законів органами досудового розслідування є те, що, на відміну від загального нагляду, він здійснюється в процесуальній формі. Кожну дію прокурора під час здійснення цього нагляду передбачено і регламентовано кримінально-процесуальним законом. Важливою особливістю нагляду за досудовим розслідуванням є наявність у прокурора владно-розпорядчих повноважень, що закріплені в законі.

Отже, нагляд прокурора за виконанням законів органами досудового розслідування полягає у процесуальному керівництві діяльністю органів розслідування; таке керівництво рівною мірою і в однакових правових формах поширюється на всі органи досудового слідства і дізнання, за діяльністю яких прокурор здійснює нагляд, і не залежить від їх відомчої належності.

5.2. Форми та методи прокурорського нагляду за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства

Здійснюючи нагляд за виконанням законів органами досудового розслідування, прокурор використовує відповідні форми й методи.

Форми нагляду – це правові засоби реалізації повноважень прокурора. Вони визначені законом, а також наказами й інструкціями Генерального прокурора України, якими на основі закону врегульовано організацію і діяльність органів прокуратури. *Методи нагляду* – це вироблені прокурорською практикою способи, прийоми, шляхи реалізації повноважень прокурора. Іншими словами, форми нагляду – це те, що повинен робити прокурор, а методи нагляду – це те, яким чином він повинен виконувати покладені на нього функції.

Форми і методи прокурорського нагляду використовуються для виявлення, усунення і попередження порушень закону. Ці напрями

прокурорської діяльності нерозривні, взаємообумовлені та являють собою ємний процес прокурорського нагляду в стадії досудового розслідування. Однак у теоретичному плані ці види діяльності можуть бути розділені, тому розгляд форм і методів нагляду в кожному із вказаних напрямів доречно побудувати такий спосіб: передусім показати, як ці форми і методи використовуються з метою виявлення порушень закону під час розслідування злочинів, а потім – як вони використовуються для їх усунення.

Отже, для виявлення порушень закону в перебігу розслідування злочинів прокурор застосовує такі форми нагляду і методи їх здійснення:

1) *Ознайомлення з матеріалами розслідування та матеріалами про відмову в порушенні кримінальної справи*, що може здійснюватись: шляхом заслуховування доповіді слідчого про хід розслідування як загалом за справою, так і за окремими епізодами (план і тактика розслідування тощо); в процесі ознайомлення з наглядом провадженням по справі, в якому повинні знаходитись копії важливих документів; за допомогою безпосередньої перевірки кримінальних справ та матеріалів про відмову у порушенні кримінальної справи.

2) *Безпосередня участь у розслідуванні злочинів*. Прокурор, беручи участь у провадженні дізнання і досудового слідства, може бути присутнім під час виконання важливих слідчих дій або брати активну і безпосередню участь в їх проведенні. Активна участь прокурора у проведенні процесуальної дії може полягати в постановці ним питань допитуваному, пред'явленні обвинуваченому документів, інших речових доказів тощо. В обох випадках прокурор наглядає за тим, щоб слідчий точно додержувався вимог кримінально-процесуального закону. Своїми порадами і вказівками прокурор допомагає слідчому провести слідство тактично правильно і більш ефективно.

Слід мати на увазі, що участь прокурора в слідчій дії не підсилює доказового значення його результатів, не є додатковою формою закріплення отриманих показань обвинувачених, потерпілих, свідків.

Безпосередня участь прокурора в розслідуванні злочинів може полягати і в самостійному провадженні слідчих дій у справах, що перебувають у провадженні слідчого. Наприклад, якщо у справі необхідно виконати кілька слідчих дій одночасно, найважливіші може проводити прокурор. Іноді прокурор проводить слідчу дію, раніше виконувану слідчим. Найчастіше це буває тоді, коли прокурор має сумніви в правильності проведення слідчої дії або хоче уточнити найбільш важливі деталі. Прокурор

нерідко здійснює слідчі дії, від результатів яких, на його думку, залежить встановлення істини у справі.

Необхідність провадження слідчої дії особисто прокурором виникає й у разі, якщо обвинувачений або інші особи з тих чи інших причин відмовляються давати показання слідчому.

Як часто і за яких обставин прокурору слід особисто брати участь у розслідуванні злочинів, залежить від ситуацій, що конкретно складаються в процесі слідства.

3) *Вказівки органам дізнання і досудового слідства.* Відповідно до ст. 227 КПК прокурор, здійснюючи нагляд за виконанням законів під час розслідування злочинів, може в межах своєї компетенції давати письмові вказівки органу дізнання і досудового слідства в будь-якій кримінальній справі, що перебуває в їх провадженні. До них належать вказівки: про розслідування злочинів, про обрання, зміну або скасування запобіжного заходу, кваліфікації злочину, проведення окремих слідчих дій та розшук осіб, які вчинили злочини, у тому числі щодо видачі особи (екстрадиції). Крім того, прокурор має право доручити органам дізнання виконання постанов про затримання, привід, взяття під варту, проведення обшуку, виїмки, виконання інших слідчих дій, а також дає вказівки про вжиття необхідних заходів для розкриття злочинів і виявлення осіб, які їх вчинили, у справах, що перебувають у провадженні прокурора або слідчого прокуратури.

Вказівки прокурор дає в письмовій формі, вони повинні бути чіткими і конкретними. Письмові вказівки прокурора є процесуальними документами і тому додаються до кримінальної справи, а їх копії зберігаються в наглядовому провадженні.

Слідчий зобов'язаний виконати вказівки прокурора, однак з основних питань слідства, які конкретно вказані в законі, він може оскаржити ці вказівки прокурору вищого рівня, не приступаючи до їх виконання (ч. 2 ст. 114 КПК). Це право слідчого не можна розглядати як обмеження повноважень прокурора. Навпаки, це право є не лише гарантією процесуальної самостійності слідчого, а й гарантією прийняття прокурором законного й обґрунтованого рішення у справі.

Прокурор повинен враховувати думку слідчого, критично зважуючи його аргументи. Зі свого боку, слідчий зобов'язаний глибоко вивчити і проаналізувати вказівки прокурора. Такий підхід до спірних питань, що виникають, повинен сприяти швидкому усуненню суперечностей. Вважається, що надання справи прокурору вищого рівня в порядку ч. 2

ст. 114 КПК має бути не правилом, а винятком, і відбуватися тоді, коли слідчий, не зважаючи на обговорення спірного питання, твердо переконаний у правильності своєї позиції.

Що ж до органів дізнання, то для них всі вказівки прокурора обов'язкові, оскарження їх прокурору вищого рівня не може зупинити виконання отриманих від прокурора вказівок.

4) *Розгляд скарг на дії та акти слідчого і органів дізнання.* Відповідно до статей 234 і 235 КПК прокурор зобов'язаний розглядати скарги на дії та акти слідчих і органів дізнання. Перевіряючи їх, прокурор ознайомлюється з кримінальними справами, опитує заявників, інших осіб, отримує пояснення від працівників органів дізнання і слідчих. У разі виявлення порушень закону прокурор вживає заходів до їх усунення.

5) Для попередження порушень законів під час розслідування кримінальних справ важливе значення має така форма прокурорської діяльності, як *згода (санкція) прокурора на провадження деяких слідчих і процесуальних дій органів дізнання і слідчого.* Санкція прокурора обов'язкова для відсторонення обвинуваченого від посади та проведення обшуку, крім обшуку житла чи іншого володіння особи. Прокурор продовжує строк розслідування, дає згоду або подає до суду подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, а також про продовження строку тримання під вартою (п.п. 6, 7, 7-1 ст. 227 КПК).

Відмовляючи в провадженні вказаних дій за мотивами їх необґрунтованості, невідповідності закону, прокурор тим самим попереджає порушення закону. До прийняття рішення про відмову в санкціонуванні він зобов'язаний ретельно вивчити матеріали справи, вислухати особу, що проводить дізнання, або слідчого про те, чому він прийняв рішення, з якими не може погодитись прокурор. За необхідності прокурор дає вказівку особі, яка веде розслідування, про провадження додаткових слідчих дій.

б) *Скасування незаконних і необґрунтованих постанов слідчого та осіб, які провадять дізнання.*

Постанови слідчого та осіб, що провадять дізнання, повинні бути законними й обґрунтованими. Постанови, що не відповідають закону, не можуть залишатися в силі, прокурор зобов'язаний відмінити їх своєю мотивованою постановою. В постанові прокурора вказуються причини відміни постанови слідчого, конкретизується, що і в який термін необхідно виконати для усунення припущених помилок і порушень закону.

7) Здійснюючи нагляд за виконанням законів органами дізнання та досудового слідства, прокурор в межах своєї компетенції порушує кримінальну справу або відмовляє в її порушенні; закриває або зупиняє провадження у кримінальних справах; дає згоду на закриття кримінальних справ слідчим у тих випадках, коли це передбачено законом; затверджує постанови та обвинувальні висновки, направляє кримінальні справи до суду (п. 11 ст. 227 КПК).

Ці права прокурора підтверджують сформульоване вище положення про те, що повноваження прокурора мають владно-розпорядчий характер і остаточне рішення у кожній справі приймає прокурор. При цьому він або затверджує відповідний процесуальний акт слідчого чи особи, що провадить дізнання, або погоджується з цим актом, якщо закон не вимагає його затвердження прокурором, або відмінює будь-яке рішення по справі, винесене органом розслідування.

8) Усунення слідчого або особи, яка провадить дізнання, від подальшого розслідування, якщо вони допустили порушення закону при розслідуванні справи.

Питання про те, за які порушення законів особа, яка провадить дізнання, або слідчий підлягає усуненню, прокурор вирішує в кожному конкретному випадку, виходячи з конкретних обставин справи і характеру порушення. Однак очевидно, що усунення особи від провадження дізнання або досудового слідства може мати місце лише у випадках грубого порушення закону. Для усунення особи від провадження розслідування прокурор виносить мотивовану постанову, в якій повинен бути описаний факт грубого порушення закону, що послужив підставою для прийняття прокурором такого рішення.

Крім того, прокурор усуває слідчого у разі його відводу або самовідводу за підставами, передбаченими законом (ст. 60 КПК).

Розглядаючи заяву про відвід або самовідвід, прокурор повинен докладно перевірити мотиви таких заяв, що надійшли. Для цього він відбирає у слідчого й інших осіб пояснення, вимагає необхідні документи, вивчає матеріали кримінальної справи тощо. За результатами перевірки прокурор виносить мотивовану постанову про усунення слідчого від подальшого розслідування або про відмову в задоволенні заяви про відвід або самовідвід. Про прийняте рішення повідомляється заявнику.

9) *Вилучення від органів дізнання кримінальної справи і передача її слідчому або передача справи від одного органу досудового слідства іншому, від одного слідчого іншому.*

З метою забезпечення найбільш повного й об'єктивного розслідування прокурор має право вилучити будь-яку справу від органу дізнання і передати її слідчому, а також передати справу від одного органу досудового слідства іншому і від одного слідчого іншому.

Рішення прокурора про направлення справи для розслідування в той чи інший слідчий орган або про передачу справи для розслідування тому або іншому слідчому обов'язкове для виконання.

За постановою Генерального прокурора України, його заступників, прокурора області та прирівняних до них прокурорів слідчому прокуратури може бути передана справа про будь-який злочин (ч. 1 ст. 112 КПК).

Прокурор не повинен допускати випадків закінчення слідчими ОВС кримінальних справ, підслідних слідчим прокуратури. Таке порушення закону тягне повернення судом кримінальної справи на додаткове розслідування. Тому, якщо справа, підслідна слідчому прокуратури, перебуває в провадженні слідчого ОВС, прокурор вилучає її і передає слідчому прокуратури.

10) *Участь у судовому розгляді кримінальних справ.* Ця форма діяльності прокурора формально перебуває за межами нагляду за додержанням законів в стадії досудового розслідування. Проте вона є ефективним засобом виявлення порушень закону, що допускаються органами дізнання і слідчими під час розслідування кримінальних справ. У ході судового розгляду кримінальної справи виявляються процесуальні помилки й порушення, що були допущені в стадії досудового розслідування. Про ці недоліки прокурор доводить до відома відповідного органу дізнання і досудового слідства.

Виявити недоліки досудового розслідування прокурор може і шляхом ознайомлення з рішеннями суду про порушення закону в цій стадії, а також шляхом ознайомлення з виправдувальними вироками, рішеннями суду про припинення справи або направлення її на додаткове розслідування.

11) У разі необхідності прокурор може внести начальнику слідчого підрозділу *подання про усунення порушень законів під час розслідування злочинів і вимагати усунення причин і умов, що сприяли цим порушенням.* Прокурор зобов'язаний добиватись того, щоб внесені ним подання не тільки

розглядалися відповідними органами, а й щоб останні вживали відповідні заходи, спрямовані на усунення вказаних недоліків.

12) *Ужиття заходів щодо притягнення до відповідальності слідчих і посадових осіб органів дізнання.*

Встановивши факти порушення законності під час розслідування кримінальних справ слідчими або посадовими особами органів дізнання, прокурор може порушити питання про притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

Слідчі та посадові особи органів дізнання можуть притягуватись до дисциплінарної відповідальності не тільки за відповідні дії, а й за бездіяльність, у результаті якої допущено порушення законності (наприклад, за тяганину в розслідуванні кримінальних справ, невиконання важливих слідчих дій тощо). Дисциплінарне переслідування проти вказаних осіб прокурор порушує як винесенням постанови про порушення дисциплінарного провадження, так і шляхом указівки на це в поданні, що він вносить за фактами порушення законності при розслідуванні злочинів. Якщо слідчим чи посадовою особою органу дізнання у процесі розслідування кримінальної справи вчинено злочин, прокурор притягує таку особу до кримінальної відповідальності у встановленому законом порядку.

13) *Вимога провадження органами вищого рівня перевірок діяльності органів слідства і дізнання з розслідування злочинів.* За наявності даних про серйозні недоліки в роботі органів досудового розслідування із розкриття і розслідування злочинів прокурор має право доручати від керівникам органів досудового слідства та дізнання проведення у підвідомчих їм підрозділах перевірок з метою усунення порушень закону. Може бути проведено перевірку повноти реєстрації та законності вирішення заяв і повідомлень про злочини, додержання законності в діяльності з розкриття, розслідування злочинів.

14) *Узагальнення практики розслідування злочинів.* Узагальнюючи практику розслідування за відповідний період або за окремими категоріями кримінальних справ, прокурор виявляє типові помилки і порушення закону, що допускаються слідчими та органами дізнання. Матеріали узагальнення використовуються для розробки заходів із удосконалення якості розслідування.

Отже, нагляд за додержанням законності в діяльності органів дізнання та досудового слідства в процесі розслідування кримінальних справ – один із важливих напрямів у діяльності прокурора.

5.3. Основні завдання та напрями прокурорського нагляду за дотриманням законності під час порушення кримінальної справи і в процесі провадження досудового розслідування

Завданням прокурорського нагляду за виконанням законів органами досудового розслідування є сприяння розкриттю злочинів, захисту особи, її прав, свобод, власності, прав підприємств, установ, організацій від злочинних посягань; виконанню вимог закону про невідворотність відповідальності за вчинений злочин; запобіганню незаконному притягненню особи до кримінальної відповідальності; охороні прав і законних інтересів громадян, які перебувають під слідством; здійсненню заходів щодо запобігання злочинам, усунення причин та умов, що сприяють їх вчиненню.

Прокурорський нагляд за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства є надійною гарантією додержання законності.

Прокурор вживає заходів до того, щоб органи дізнання і досудового слідства додержували передбаченого законом порядку порушення кримінальних справ, розслідування діянь, що містять ознаки злочину, застосування технічних засобів, припинення та закриття справ, а також додержували строків провадження слідства та тримання під вартою; при розслідуванні злочинів неухильно виконували вимоги закону про всебічне, повне і об'єктивне дослідження всіх обставин справи, з'ясовували обставини, які викривають чи виправдовують обвинуваченого, а також пом'якшують і обтяжують його відповідальність; виявляли причини вчинення злочинів і умови, що сприяють цьому, вживали заходів до їх усунення.

Не менш як один раз на місяць прокурор перевіряє виконання вимог закону про приймання, реєстрацію і вирішення заяв та повідомлень про злочини. Особливої уваги потребує питання порушення кримінальної справи і відмови в порушенні кримінальної справи. Прокурор повинен наглядати за тим, щоб рішення про порушення чи відмову в порушенні кримінальної справи приймалися із суворим додержанням закону. Порушення кримінальної справи в кожному випадку наявності ознак злочину – обов'язок органів дізнання, слідчого, прокурора і суду.

Тільки після порушення кримінальної справи допустиме провадження слідчих та інших процесуальних дій. Винятком є огляд місця події та накладання арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку з метою запобігти злочину; ці дії можуть проводитись до порушення кримінальної справи.

Закон передбачає, що за заявами і повідомленнями про злочини можуть бути витребувані необхідні матеріали та отримані пояснення, однак без провадження слідчих дій.

Копія постанови про порушення кримінальної справи або про відмову в порушенні справи направляється прокурору. Прокурор, перевіряючи законність порушення кримінальної справи чи відмови в ній, зобов'язаний оцінити законність і обґрунтованість прийнятого процесуального рішення як по суті, так і відповідно до норм матеріального і процесуального права.

У разі виявлення незаконної постанови про порушення кримінальної справи прокурор закриває справу, а у випадках, коли в цій справі ще не проводилось слідчих дій, прокурор скасовує цю постанову. Якщо прокурор виявив незаконність відмови в порушенні кримінальної справи, він скасовує постанову слідчого або органу дізнання та порушує кримінальну справу (ст. 100 КПК).

Якщо матеріали про злочин перебувають на розгляді прокурора, то він сам вирішує питання про порушення кримінальної справи й в постанові вказує, кому доручає її розслідування. Він має право доручити перевірку матеріалів органам дізнання або особисто вимагати необхідні дані, якщо недостатньо підстав для порушення кримінальної справи.

Прокурор здійснює нагляд за законністю затримання (статті 106 і 115 КПК), законністю притягнення особи як обвинуваченого, перевіряє законність застосування примусових заходів щодо підозрюваного та обвинуваченого, обґрунтованість застосування інших процесуальних примусових заходів. Наприклад, відсторонення обвинуваченого від посади здійснюється тільки з санкції прокурора (ст. 147 КПК). А поміщення обвинуваченого в лікувально-психіатричну установу в разі необхідності стаціонарного спостереження під час провадження судово-психіатричної експертизи (ст. 205 КПК) здійснюється судом тільки за погодженням із прокурором. Санкція прокурора потрібна для здійснення, наприклад, виїмки документів, що становлять державну або банківську таємницю (ст. 178 КПК), для етапування заарештованого до місця провадження слідства та в інших випадках, передбачених законом.

Прокурор наглядає за тим, щоб додержувались вимоги закону про всебічне, повне й об'єктивне дослідження обставин справи, забезпечувалось додержання прав і законних інтересів усіх учасників у справі.

Зокрема, прокурор не тільки наглядає за додержанням права обвинуваченого користуватись послугами захисника, але й сам має право

визнати необхідним і допустити захисника до участі у будь-якій справі. Прокурор наглядає також за своєчасністю і правильністю визнання відповідних осіб потерпілими, цивільними позивачами, цивільними відповідачами, за виконанням вимог закону із забезпечення відшкодування матеріальної шкоди і застосування конфіскації майна.

Прокурорської санкції не потрібно, але під наглядом прокурора перебуває прийняте рішення слідчого про зупинення кримінальних справ (статті 206 – 209 КПК), ефективність розшуку обвинуваченого (ст. 139 КПК). Прокурор наглядає за дотриманням строків розслідування та в разі неможливості закінчити слідство протягом двох місяців, продовжує ці строки (ст. 120 КПК).

Про кожний випадок зупинення чи закриття кримінальної справи прокурор повідомляється копією постанови особи, яка веде розслідування. Визнавши незаконним зупинення чи закриття справи, прокурор відмінює таку постанову і дає вказівку про продовження розслідування.

Звільнення від кримінальної відповідальності внаслідок зміни обстановки, у зв'язку з дійовим каяттям, з примиренням обвинуваченого з потерпілим, із застосуванням примусових заходів виховного характеру, з передачею особи на поруки або із закінченням строків давності (статті 7 – 11 КПК) допускається тільки зі згоди прокурора й остаточно вирішується судом.

Повнота розкриття злочину передбачає невідкладний початок розслідування, проведення його оперативно і в максимально короткий строк. Повнота розкриття злочину означає, що у справі виявлено всіх осіб, які вчинили злочини, всі злочинні діяння і причини та умови, які цьому сприяли. Тому прокурор зобов'язаний наглядати за своєчасністю порушення кримінальної справи, своєчасним виїздом на місце пригоди, виявленням та закріпленням слідів злочину і затриманням злочинця, застосуванням у всіх можливих випадках криміналістичної техніки, залученням спеціалістів до розслідування злочинів. Він зобов'язаний координувати і спрямовувати зусилля органу дізнання та слідчого, здійснюючи процесуальне керівництво із взаємодії в розкритті злочинів.

Нагляд за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства здійснюється прокурором також із тим, щоб затримання громадян за підозрою у вчиненні злочинів проводилось тільки в порядку і за умов, що встановлені в законі (ст. 106 КПК). Перевірки законності затримання осіб

прокурор проводить не менш як один раз на 10 діб. Він має право витребувати матеріали, що стали підставою для затримання.

Затримання – це захід примусового характеру, що серйозно обмежує волю та права громадян. Тому при вирішенні питання про затримання неприпустимі навіть дрібні порушення закону. Затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, до порушення кримінальної справи неприпустимо.

Здійснюючи нагляд за законністю затримання, прокурор повинен перевірити, чи виконані вимоги закону про негайне повідомлення родичів про затримання особи.

Прокурор також здійснює нагляд за точним додержанням порядку звільнення осіб, які затримані за підозрою у вчиненні злочинів. Вони звільняються, якщо: не підтвердилась підозра у вчиненні злочину, немає необхідності застосування до затриманого запобіжного заходу у вигляді взяття під варту або закінчився встановлений законом строк затримання. Встановивши незаконність затримання, прокурор зобов'язаний негайно звільнити затриманого і вирішити питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у цьому незаконному затриманні.

Здійснюючи нагляд за законністю розслідування кримінальних справ, прокурор стежить за тим, щоб нікого не було незаконно піддано кримінальній відповідальності або іншому обмеженню в правах, незаконно усунуто з посади, позбавлено можливості виїхати в іншу місцевість, розпоряджатися своїм майном тощо.

Закон встановив процесуальні гарантії, тобто засоби, якими забезпечуються права і законні інтереси учасників процесу. Їх неухильне додержання належить до повноважень прокурорського нагляду.

Незаконне притягнення особи до кримінальної відповідальності не тільки грубо порушує її права, а й перешкоджає виявленню та покаранню справжніх злочинців, що дає їм можливість учинити нові злочини. Нікого не може бути притягнуто як обвинуваченого не інакше, як на підставі та в порядку, що встановлено законом. Тому прокурор перевіряє обґрунтованість і законність притягнення осіб як обвинувачених з додержанням встановленого кримінально-процесуальним законом порядку (статті 131 – 132 КПК).

Прокурор здійснює нагляд за тим, щоб нікого не було заарештовано без згоди прокурора і санкції судді або без рішення суду. Нагляд прокурора за точним виконанням законів під час арешту обвинувачених має подвійне

завдання. З одного боку, прокурор не повинен допускати жодного випадку незаконного арешту, бо такий арешт є не тільки грубим порушенням законності, а й завдає серйозної шкоди інтересам громадян. З іншого боку, прокурор повинен уживати заходів до того, щоб на волі не лишались особи, які вчинили небезпечні злочини, передусім рецидивісти. Залишення на волі небезпечних злочинців створює об'єктивні умови для вчинення ними нових злочинів і ухилення від слідства та суду.

Прокурор здійснює нагляд за тим, щоб органи дізнання та слідчі вживали всіх необхідних заходів до виявлення злочинів і осіб, що їх вчинили, щоб за нерозкритими злочинами, після виконання невідкладних слідчих дій, орган дізнання продовжував здійснювати оперативно-розшукові заходи, повідомляючи слідчого про результати.

Кримінально-процесуальний закон регламентує строки проведення дізнання, досудового слідства й утримання обвинуваченого під вартою. Прокурор наглядає за тим, щоб ці строки неухильно дотримувались, а за наявності підстав для їх продовження дає вказівки для своєчасного порушення клопотань про продовження строків.

Прокурор здійснює нагляд за виконанням вимог закону про участь захисника у досудовому слідстві. Він звертає увагу на допуск захисника відповідно до закону, особливо у випадках, якщо участь захисника є обов'язковою; на неухильне дотримання права обвинуваченого користуватись послугами вибраного ним захисника; на забезпечення участі захисника на прохання обвинуваченого; на створення умов захиснику для здійснення ним своїх прав.

Прокурор здійснює нагляд за тим, щоб під час розслідування злочинів неухильно виконувались вимоги закону про всебічне, повне й об'єктивне дослідження всіх обставин справи, а також реалізувались інші принципи кримінального процесу.

Неухильне дотримання цих важливих вимог і принципів кримінального процесу є важливим завданням прокурора в процесі нагляду за виконанням законів органами досудового розслідування. А це, своєю чергою, передбачає нагляд за суворим дотриманням встановлених кримінально-процесуальним законодавством принципів, загальних підстав проведення розслідування, а також правил здійснення окремих слідчих дій, що передбачені кримінально-процесуальним законом: допиту, очної ставки, огляду, експертизи, пред'явлення особи та предметів для впізнання, здійснення виїмки, обшуку тощо.

Прокурор зобов'язаний наглядати й за тим, щоб неухильно додержувались права обвинуваченого, захисника, потерпілого, цивільного позивача і відповідача, їх представників, інших учасників процесу і громадян, щоб слідчий і особа, яка здійснює дізнання, виконували покладені на них законом обов'язки, роз'яснювали учасникам процесу їхні права і забезпечували можливість здійснення цих прав.

Одним із завдань нагляду за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства є виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину і вжиття необхідних заходів до їх усунення (ст. 23 КПК).

Закон зобов'язує прокурора при вивченні справ з обвинувальним висновком перевіряти, чи виявлено причини та умови, що сприяли вчиненню злочину, чи вжито заходів до їх усунення (п. 10 ст. 228 КПК). Якщо ці обставини не з'ясовано чи з'ясовано неповно, то прокурор може повернути справу слідчому зі своєю письмовою вказівкою для додаткового розслідування. Однак прокурор повинен звертати увагу на перевірку виконання цієї вимоги закону органом дізнання і слідчим ще у ході розслідування справи. Прокурор також перевіряє, чи виявлено вказані обставини й у закритих кримінальних справах (за винятком справ, що виключають провадження в кримінальній справі через відсутність події злочину).

Прокурор повинен усувати випадки, коли слідчі виявляють причини та умови, що сприяли вчиненню злочину, тільки в кінці розслідування. Залишаючись не встановленими і не усунутими, ці причини та умови сприяють вчиненню нових злочинів. Тому важливо одразу ж після виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочину, вжити заходів до їх усунення.

Якщо керівники підприємств, установ і організацій не виконують вимоги слідчого про усунення причин і умов, що сприяли вчиненню злочинів, то прокурор сам уживає заходів до своєчасного та якісного розгляду подання і за необхідності вирішує питання про вжиття заходів до посадових осіб, які не реагують на подання органу дізнання та слідчого.

Перевірки своєчасності розгляду подання органу дізнання та слідчого, законності вжитих за ним заходів прокурор здійснює за отриманими скаргами і заявами громадян, інформацією слідчого, а в ряді випадків і з власної ініціативи.

У разі прийняття рішення про направлення справи до суду слідчий складає обвинувальний висновок, який разом із справою направляється прокурору. Прокурор, одержуючи від слідчого справу, зобов'язаний

перевірити: чи мала місце подія злочину; чи має діяння, яке ставиться у вину обвинуваченому, склад злочину; чи були додержані під час провадження дізнання і досудового слідства вимоги про забезпечення права підозрюваного та обвинуваченого на захист; чи немає в справі обставин, що тягнуть за собою закриття справи; чи пред'явлено обвинувачення за всіма встановленими злочинними діяннями обвинуваченого; чи притягнуті як обвинувачені всі особи, що викриті у вчиненні злочину; чи правильно кваліфіковано дії обвинуваченого за статтями кримінального закону; чи додержано вимог закону при складанні обвинувального висновку; чи правильно обрано запобіжний захід; чи вжито заходів до забезпечення відшкодування збитків, заподіяних злочином, і можливої конфіскації майна; чи виявлено причини та умови, які сприяли вчиненню злочину, і чи вжито заходів до їх усунення; чи додержано органами дізнання або досудового слідства всіх інших вимог кримінального-процесуального законодавства (ст. 228 КПК).

У разі виявлення порушень закону прокурор повинен дати письмову вказівку щодо їх усунення. Якщо виявлені порушення вплинули на повноту, всебічність і об'єктивність розслідування, істотно порушили права і законні інтереси учасників процесу, справу має бути повернено на додаткове розслідування.

Перевіривши справу, що надійшла з обвинувальним висновком, прокурор приймає одне з таких рішень: 1) визнавши, що є всі достатні підстави для направлення справи в суд, затверджує обвинувальний висновок або складає новий обвинувальний висновок; 2) повертає справу слідчому із своїми письмовими вказівками для проведення додаткового слідства; 3) закриває справу, склавши про це постанову відповідно до вимог закону.

Прокурор має право змінити складений слідчим список осіб, які підлягають виклику в судове засідання, а також скасувати чи замінити раніше обраний запобіжний захід або обрати запобіжний захід, якщо його не було обрано, чи поставити перед судом питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

Якщо прокурор не погоджується з обвинувальним висновком, він має право скласти новий, а раніше складений обвинувальний висновок із справи вилучається (статті 229 – 230 КПК).

Вирішуючи питання про затвердження обвинувального висновку прокурор має право своєю постановою виключити з обвинувального висновку окремі пункти обвинувачення, а також застосувати закон про менш

тяжкий злочин (при цьому в разі необхідності складається новий обвинувальний висновок). Однак, якщо необхідно змінити обвинувачення на більш тяжке або таке, що істотно відрізняється за фактичними обставинами від раніше пред'явленого обвинувачення, прокурор повинен повернути справу слідчому для пред'явлення нового обвинувачення.

Прокурор має право скасувати, змінити чи обрати новий запобіжний захід (окрім запобіжного заходу у вигляді взяття під варту).

Прокурор, затвердивши обвинувальний висновок, складений слідчим, або склавши новий обвинувальний висновок, направляє справу до суду, якому вона підсудна, і повідомляє суд про те, чи вважає він за потрібне підтримувати державне обвинувачення. Одночасно з цим прокурор повідомляє обвинуваченого, до якого суду направлено справу (ст. 232 КПК).

Норма закону про те, що прокурор при направленні справи до суду повідомляє суд, чи вважає за потрібне підтримувати державне обвинувачення, є застарілою, оскільки відповідно до вимог Конституції (статті 121, 129) підтримання державного обвинувачення в суді є функцією прокуратури, а змагальність сторін – однією із основних засад судочинства. Пленум Верховного Суду України у постанові «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 р. № 9 зазначив, що участь прокурора у суді у справах, направлених до суду з обвинувальним висновком, необхідно вважати обов'язковою.

Прокурор має право відкликати із суду кримінальну справу, в якій попередній розгляд ще не відбувся (ст. 232 КПК).

Контрольні питання:

1. Проаналізуйте сутність прокурорського нагляду за виконанням законів органами досудового розслідування.
2. Які існують форми та методи прокурорського нагляду за виконанням законів органами досудового розслідування?
3. Які повноваження має прокурор на стадії порушення кримінальної справи?
4. Які повноваження має прокурор по здійсненню нагляду за дотриманням законності при провадженні досудового розслідування?
5. Які вказівки прокурора є обов'язковими для виконання органами досудового розслідування?
6. Повноваження прокурора по здійсненню нагляду за законністю затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину.

7. Яка періодичність перевірок прокурором виконання вимог закону про прийняття, реєстрацію і вирішення заяв та повідомлень про злочини, перевірок законності затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів?

8. На проведення яких слідчих та інших процесуальних дій необхідна згода прокурора?

9. Які повноваження прокурора при надходженні до нього кримінальних справ з обвинувальним висновком?

РОЗДІЛ 6. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ ТА РІШЕННЯ НА СУДОВИХ СТАДІЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

6.1. Процесуальний порядок попереднього розгляду справи суддею. Рішення, які приймаються на цій стадії кримінального процесу

Після надходження від прокурора кримінальної справи з обвинувальним висновком до суду починається третя стадія кримінального процесу – попередній розгляд справи суддею.

У справі, що надійшла від прокурора з обвинувальним висновком суддя щодо кожного обвинуваченого з'ясовує такі питання (ст. 237 КПК):

1. Чи підсудна справа суду, на розгляд якого вона надійшла?

Якщо після одержання справи суддя дійде висновку, що вона не підсудна даному суду, або з метою забезпечення найбільш об'єктивного і повного розгляду справи, а також виховного впливу судового розгляду її доцільно передати на розгляд суду за місцем проживання чи роботи обвинуваченого або за місцем знаходження більшості свідків, то він виносить постанову про направлення її за підсудністю відповідно до вимог статей 38, 41 та ч. 3 ст. 249 КПК.

2. Чи немає підстав для закриття справи або її зупинення?

За наявності обставин, передбачених статтями 6 – 10 та 11-1 КПК, суддя своєю мотивованою постановою закриває справу, скасовує запобіжні заходи, заходи забезпечення цивільного позову і конфіскації майна, а також вирішує питання про речові докази, зокрема про гроші, цінності та інші речі, нажиті злочинним шляхом. Копія постанови протягом трьох діб після її винесення надсилається сторонам. На постанову протягом семи діб від дня її винесення сторони можуть подати апеляції до апеляційного суду (ст. 248 КПК).

Встановивши, що підстав для закриття справи немає, суддя має з'ясувати, чи немає на момент призначення справи на розгляд у судовому засіданні підстав для зупинення провадження у кримінальній справі. Якщо є такі підстави (наприклад, обвинувачений зник і місцеперебування його ні слідчому, ні судді невідомо), суддя виносить постанову про зупинення провадження в справі до розшуку обвинуваченого. Крім того, у разі захворювання обвинуваченого, що виключає можливість його участі в судовому розгляді справи, суддя своєю постановою зупиняє провадження в справі до одужання обвинуваченого.

3. Чи складено обвинувальний висновок відповідно до вимог КПК?

Відповідно до ст. 223 КПК обвинувальний висновок повинен складатись з описової та резолютивної частин. В описовій частині зазначаються: обставини справи, як їх встановлено на досудовому слідстві; місце, час, способи, мотиви і наслідки злочину, вчиненого кожним з обвинувачених, а також докази, які зібрано в справі; відомості про потерпілого; показання кожного з обвинувачених по суті пред'явленого йому обвинувачення, доводи, наведені ним на свій захист, і результати їх перевірки; обставини, що обтяжують та пом'якшують його покарання. При посиланні на докази в обвинувальному висновку обов'язково повинна зазначатись нумерація аркушів справи.

У резолютивній частині наводяться відомості про особу кожного з обвинувачених, викладається суть пред'явленого обвинувачення із зазначенням статті Кримінального кодексу, що передбачає даний злочин.

Якщо обвинувальний висновок складено мовою, якою не володіє обвинувачений, його має бути перекладено рідною мовою обвинуваченого або іншою мовою, якою він володіє. Переклад обвинувального висновку додається до справи. Крім того, обвинувальний висновок повинен бути підписаний слідчим із зазначенням місця і часу його складання.

Якщо вимоги закону щодо змісту обвинувального висновку не будуть виконані, суддя повертає справу прокурору.

4. Чи немає підстав для зміни, скасування або обрання запобіжного заходу?

Перевірка законності й обґрунтованості застосування до обвинуваченого запобіжного заходу здійснюється відповідно до вимог статей 148 – 165-3, 434, 436 КПК. При цьому суддя може змінити запобіжний захід як на менш, так і на більш суворий, обрати його (якщо він раніше не обирався чи був скасований) або скасувати його.

5. Чи не було допущено під час порушення справи, провадження дізнання і досудового слідства таких порушень вимог закону, без усунення яких справу не може бути призначено до судового розгляду?

Під час попереднього розгляду справи суддя з власної ініціативи або за клопотанням прокурора, обвинуваченого, його захисника чи законного представника, потерпілого, позивача, відповідача або їх представників своєю постановою повертає справу на додаткове розслідування у випадках, якщо під час порушення справи, провадження дізнання або досудового слідства були допущені такі порушення вимог закону, без усунення яких справа не може бути призначена до судового розгляду.

З'ясовуючи це питання, суддя має встановити, який характер (істотний чи неістотний) мали такі порушення. За наявності істотних процесуальних порушень (тобто таких, що призвели до обмеження гарантованих законом прав учасників процесу або інакше можуть перешкодити суду об'єктивно, повно та всебічно розглянути справу і винести законний і обґрунтований вирок) попередній розгляд справи суддею не може відбутись. Постановою судді справа у такому разі має бути повернута на додаткове розслідування. Встановлення ж неістотних процесуальних порушень, що не потягли і не могли потягти за собою загальних неправильних висновків органів досудового слідства і прокурора, не є перешкодою для попереднього розгляду справи суддею. Питання про істотність допущеного порушення кримінально-процесуальної форми і про вплив його на загальні висновки слідчого і прокурора вирішується у кожному конкретному випадку відповідно до вимог ст. 370 КПК (наприклад, якщо порушено право обвинуваченого користуватися рідною мовою чи мовою, якою він володіє, з допомогою перекладача, розслідування справи провадила особа, яка підлягала відводу, тощо). В разі виявлення порушень кримінально-процесуального закону з боку органів досудового слідства чи прокурора суддя під час попереднього розгляду справи має право винести на їх адресу окрему постанову.

6. Чи немає підстав для притягнення до кримінальної відповідальності інших осіб (це питання з'ясовується за клопотанням прокурора, обвинуваченого, його захисника чи законного представника, потерпілого чи його представника)?

Принцип всебічності, повноти й об'єктивності дослідження обставин справи (ст. 22 КПК) вимагає від органів досудового слідства і суду встановити всіх осіб, винних у вчиненні злочину. Тому, в разі встановлення, що не всі особи, які викриті у вчиненні злочину, притягнуті як обвинувачені, суддя має право повернути всю справу на додаткове розслідування для притягнення до кримінальної відповідальності інших осіб, якщо окремий розгляд справи щодо них неможливий.

7. Чи немає підстав для кваліфікації дії обвинуваченого за статтею Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за більш тяжкий злочин чи для пред'явлення йому обвинувачення, яке до цього не було пред'явлено (це питання з'ясовується за клопотанням прокурора, потерпілого чи його представника)?

При цьому на практиці можуть виникнути різні ситуації. Наприклад, дії обвинуваченого, на думку судді, слід перекваліфікувати на статтю кримінального закону з більш суворою санкцією, або на статтю, яка передбачає інші істотні фактичні обставини порівняно з пред'явленим обвинуваченням. У таких ситуаціях, переконавшись у необхідності змінити кваліфікацію дій обвинуваченого, суддя повертає кримінальну справу за клопотанням прокурора, потерпілого чи його представника на додаткове розслідування.

Попередній розгляд справи здійснюється суддею одноособово з обов'язковою участю прокурора. Про день досудового розгляду справи повідомляються також інші учасники процесу, однак їх неявка не перешкоджає розгляду справи.

Попередній розгляд справи починається з доповіді прокурора щодо можливості призначення справи до судового розгляду. Якщо в судове засідання з'явилися інші учасники судового розгляду, вони висловлюють свої думки щодо розглянутих вище питань та заявлених ними клопотань. Прокурор висловлює свою думку щодо клопотань, заявлених іншими учасниками судового розгляду. Постанова судді виноситься в нарадчій кімнаті.

Під час попереднього розгляду справи ведеться протокол.

Справа повинна бути призначена до попереднього розгляду суддею не пізніше десяти діб, а у разі складності справи – не пізніше тридцяти діб з дня надходження її до суду (ст. 241 КПК).

За результатами попереднього розгляду справи суддя своєю постановою приймає одне з таких рішень:

- про призначення справи до судового розгляду;
- про зупинення провадження в справі;
- про повернення справи прокурору;
- про направлення справи за підсудністю;
- про закриття справи;
- про повернення справи на додаткове розслідування (ст. 244 КПК).

За наявності достатніх підстав для розгляду справи в судовому засіданні суддя, не вирішуючи наперед питання про винуватість, виносить постанову про призначення справи до судового розгляду. Постанова судді оскарженню не підлягає.

У постанові повинні бути зазначені: місце і дата її винесення, посада і прізвище судді, прізвище, ім'я і по-батькові обвинуваченого, підстави

призначення справи до розгляду, стаття Кримінального кодексу, за якою пред'явлено обвинувачення, та рішення з інших питань, пов'язаних з підготовкою справи до розгляду.

6.2. Процесуальна діяльність у стадії судового розгляду кримінальних справ, умови її здійснення та оформлення

Судовий розгляд – це самостійна стадія кримінального процесу, в якій суд, здійснюючи правосуддя, остаточно досліджує всі істотні обставини, перевіряє докази, зібрані при провадженні дізнання і досудового слідства, та постановляє виправдувальний чи обвинувальний вирок з призначенням або без призначення покарання.

Кримінальні справи розглядаються в суді першої інстанції одноособово суддею, який діє від імені суду. Кримінальні справи про злочини, за які законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, розглядаються в суді першої інстанції колегіально судом у складі трьох осіб, якщо підсудний заявив клопотання про такий розгляд, а про злочини, за які законом передбачена можливість призначення покарання у виді довічного позбавлення волі, – у складі трьох осіб незалежно від наявності клопотання підсудного про такий розгляд.

Керує судовим засіданням головуєчий, який повинен забезпечити учасникам судового розгляду справи здійснення їх прав, а також належний порядок під час судового процесу. Всі учасники судового розгляду звертаються до суду, дають свої показання і роблять заяви стоячи. Відступати від цього правила можна лише з дозволу головуєчого.

Учасники судового розгляду, а також присутні в залі судового засідання особи зобов'язані виконувати розпорядження головуєчого. Якщо хто-небудь з учасників судового розгляду заперечує проти дій головуєчого, які обмежують або порушують їхні права, такі заперечення заносяться до протоколу (ч. 2 ст. 260 КПК). Важливу роль головуєчого в судовому засіданні підкреслив і Пленум Верховного Суду України в постанові «Про додержання судами України процесуального законодавства, яке регламентує судовий розгляд кримінальних справ» від 27 грудня 1985 р. № 11. Покладений на головуєчого обов'язок керувати судовим засіданням та усувати із судового слідства все те, що не стосується справи, дає йому право знімати запитання учасників судового розгляду, якщо вони достатньо з'ясовані або явно виходять за межі цієї справи, однак запитання і мотиви його зняття обов'язково заносяться до протоколу судового засідання. Разом із

тим, виходячи з принципу рівності суддів у судовому засіданні, головуєчий не має права зняти запитання, поставлене допитуваній особі іншим суддею.

Кримінально-процесуальний закон виділяє кілька структурних елементів (частин) судового розгляду, що об'єднують процесуальні дії з чітко окресленим змістом:

- 1) підготовча частина судового розгляду;
- 2) судове слідство;
- 3) судові дебати;
- 4) останнє слово підсудного;
- 5) постановлення і проголошення вироку.

Кожна з цих частин має свої конкретні завдання, завдяки яким обґрунтовано і законно вирішуються ті чи інші кримінальні справи (глави 25–28 КПК). Однак поряд із цими спеціальними нормами, що регулюють процесуальну діяльність у всіх частинах судового розгляду кримінальної справи, кримінально-процесуальний закон передбачає і загальні норми, що об'єднані в главу 24 КПК «Загальні положення судового розгляду».

Загальні положення судового розгляду – це система процесуальних дій, що спрямовані на виконання основних завдань (принципів) кримінального судочинства: безпосередність, усність судового розгляду, незмінність складу суду при розгляді справи, рівність прав учасників судового розгляду та ін.

Безпосередність, усність судового розгляду полягає в тому, що суд першої інстанції при розгляді справи повинен безпосередньо дослідити, перевірити всі докази в кримінальній справі, зібрані органами дізнання і досудового слідства; допитати підсудних, потерпілих, свідків, заслухати висновки експертів, оглянути речові докази, оголосити протоколи та інші документи (ч. 1 ст. 257 КПК). Завдяки цій нормі закону суддя, прокурор, захисник та інші учасники процесу мають можливість одержати інформацію про обставини справи шляхом особистого, безпосереднього сприйняття всіх доказів у судовому засіданні, одержаних із першоджерел. Таке дослідження доказів дозволяє уникнути неповноти та перекручування під час передачі відомостей, необхідних для правильного вирішення справи. Вимога про безпосереднє дослідження доказів не дозволяє суду замість безпосереднього їх сприйняття обмежитися вивченням та оголошенням матеріалів справи, в яких докази були закріплені під час проведення досудового слідства. Проте законодавець не може не рахуватися з тим, що можуть виникнути обставини, що зумовляють необхідність зробити винятки з цього правила і замість

безпосереднього одержання інформації з її першоджерела дослідити відомості, що були закріплені у матеріалах справи, шляхом їх оголошення.

Закон, як виняток, дозволяє оголосити в судовому засіданні показання підсудного, потерпілого та свідка (статті 301, 306 і 308 КПК), які вони дали під час проведення допитів при провадженні дізнання чи досудового слідства, в таких випадках:

1) за наявності істотних суперечностей між показаннями підсудного, свідка і потерпілого, які вони дали на суді та під час дізнання або досудового слідства;

2) у разі відмови підсудного давати показання на судовому слідстві та якщо справа розглядається за його відсутності;

3) у разі неявки в судове засідання свідка або потерпілого, явка яких з тих чи інших причин неможлива;

4) якщо справа розглядається у відсутності свідка, щодо якого здійснюються заходи безпеки;

5) у разі винесення судом ухвали про відкладення розгляду справи суд може допитати свідків, потерпілих та інших учасників судового розгляду, які з'явилися. Повторний виклик зазначених осіб у судове засідання провадиться лише в необхідних випадках (ст. 292-1 КПК). В таких ситуаціях, як правило, допитані у першому судовому засіданні особи повторно не викликаються для дачі показань, а за необхідності їх показання оголошуються в судовому засіданні за клопотанням потерпілого, прокурора, захисника та інших учасників процесу.

Судове засідання у кожній справі відбувається безперервно, крім часу, призначеного для відпочинку (ч. 2 ст. 257 КПК).

Із принципом безпосередності нерозривно пов'язана засада усності судового розгляду, яка полягає в тому, що судовий розгляд кримінальної справи, всі докази у справі, заявлені клопотання тощо підлягають усному обговоренню. Але вся ця діяльність, яка проводиться усно, обов'язково фіксується в письмовій формі у протоколі судового засідання.

Незмінність складу суду при розгляді справи означає, що кожна справа повинна бути розглянута в одному й тому ж складі суддів. Якщо справа розглядалась колегіальним складом суду і один із суддів, наприклад, через хворобу, позбавлений можливості продовжувати розгляд справи по суті, він повинен бути змінений іншим суддею, якщо неможливо відкласти розгляд справи на інший час. У таких випадках розгляд справи розпочинається з початку.

Рівність прав учасників судового розгляду як один із принципів кримінального процесу закріплений не тільки в кримінально-процесуальному законодавстві, а й у Конституції України (п. 2 ч. 3 ст. 129). Згідно зі ст. 261 КПК учасники судового розгляду поділяються на дві групи, які у справі мають протилежні процесуальні інтереси: а) сторона обвинувачення; б) сторона захисту. До сторони обвинувачення закон відносить прокурора, потерпілого, цивільного позивача та їх представників. До сторони захисту – підсудного, захисника, законного представника підсудного, цивільного відповідача та його представника.

Кожна із сторін у судовому розгляді справи користується рівними правами на заявлення відводів і клопотань, подання доказів, участь в їх дослідженні та доведенні їх переконливості, виступ у судових дебатах, оскарження процесуальних рішень суду. За допомогою цих прав сторони вони мають можливість успішно захищати свої власні інтереси або інтереси тих, представниками яких виступають в процесі.

В усіх питаннях, які вирішуються судом під час судового розгляду, суд виносить **ухвали**. Ухвали про направлення справи для провадження додаткового розслідування, про закриття справи, про обрання, зміну або скасування запобіжного заходу, про застосування заходів безпеки, про відводи і про призначення експертизи, при вирішенні деяких інших питань, а також окремі ухвали виносяться судом у нарадчій кімнаті і викладаються у вигляді окремого документа, який підписується всім складом суду. Всі інші ухвали можуть за розсудом суду виноситися або у зазначеному вище порядку, або після наради суддів на місці з занесенням ухвали до протоколу судового засідання. Ухвали, винесені судом під час судового розгляду, підлягають оголошенню, крім ухвал, що виносяться в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 52-1 і ч.1 статті 52-3 КПК.

При одноособовому розгляді справи суддя виносить **постанови**.

Судовий розгляд кримінальної справи починається з **підготовчої частини**. У призначений для розгляду справи час головуєчий відкриває судові засідання, оголошує, яка справа буде розглядатися, хто із учасників судового розгляду і викликаних осіб з'явився, і повідомляє про причини неявки відсутніх (ст. 284 КПК). У разі необхідності суд вживає заходів до з'ясування причин неявки викликаної особи та вживає необхідних заходів для забезпечення їх явки до суду, якщо неможливо далі розглядати справу без їх участі. Якщо в судові засідання викликався перекладач, то головуєчий роз'яснює йому обов'язок правильно робити потрібний переклад і попереджає

його про відповідальність за ст. 384 КК за завідомо неправильний переклад, про що відбирається підписка.

Суд встановлює особу підсудного, з'ясовуючи його прізвище, ім'я, по-батькові, місце, рік, місяць і день народження, місце проживання, заняття, сімейний стан та інші потрібні дані, що стосуються його особи. Після цього головуючий запитує підсудного, чи вручено йому і коли саме копію обвинувального висновку, а в справах, зазначених у ч. 1 ст. 27 КПК, – копія скарги, копія постанови про порушення справи та повістка.

У разі невручення підсудному зазначених документів або вручення їх у строк менший ніж три дні до розгляду справи в судовому засіданні розгляд справи належить відкласти на три дні з обов'язковим врученням підсудному цих документів для ознайомлення. За несвоєчасного вручення підсудному зазначених документів справа може бути розглянута в судовому засіданні лише тоді, коли про це просить підсудний (ст. 286 КПК).

Після виконання зазначених вище дій головуючий оголошує учасникам судового розгляду склад суду по даній справі, прізвище прокурора, захисника, перекладача, експерта, спеціаліста, секретаря і роз'яснює підсудному та іншим учасникам судового розгляду їх право на відвід.

Якщо учасники судового розгляду відводів не заявили, суд вирішує питання щодо можливості розгляду справи у випадку неявки кого-небудь з учасників судового розгляду або інших викликаних у судове засідання осіб.

Якщо суд визнає можливим почати слухання справи, головуючий видаляє свідків із зали судового засідання в окрему кімнату, роз'яснює права й обов'язки учасникам судового розгляду і розглядає заявлені клопотання про виклик нових свідків і експертів, про витребування і приєднання до справи нових доказів.

Особа, яка заявила такі клопотання, повинна вказати, для встановлення яких обставин вона просить викликати нових свідків, витребувати чи приєднати до справи нові докази. З'ясування обставин, для підтвердження яких викликаються нові свідки, повинно мати місце у відсутності цих свідків.

При заявленні клопотання суд вислуховує думку прокурора та інших учасників судового розгляду і розв'язує ці клопотання мотивованою ухвалою, а суддя – постановою.

Відхилення клопотань не позбавляє права заявляти ті самі клопотання протягом усього судового слідства (статті 293 – 296 КПК).

Після закінчення підготовчих дій головуючий оголошує про початок судового слідства.

Судове слідство – це основна частина судового розгляду, в якій в умовах гласності відбуваються остаточне дослідження й оцінка доказів, зібраних органами дізнання і досудового слідства у кримінальній справі, вирішується головне питання кримінального судочинства – про винуватість чи невинуватість особи, притягнутої до кримінальної відповідальності. Підсумок судового розгляду повинен підвести законний і обґрунтований вирок, що є найважливішим актом правосуддя.

Судове слідство починається з читання обвинувального висновку та оголошення цивільного позову. Обвинувальний висновок оголошує прокурор, за згодою сторін – тільки резолютивну частину обвинувального висновку. У справах приватного обвинувачення (ч. 1 ст. 27 КПК) свою скаргу оголошує потерпілий чи його представник. Позовну заяву оголошує цивільний позивач або його представник.

Після оголошення зазначених документів головуєчий роз'яснює підсудному, а якщо підсудних декілька – кожному з них суть обвинувачення. Суть обвинувачення роз'яснюється підсудному незалежно від того, чи має він захисника.

Обвинувачення повинно бути роз'яснено у формі, доступній для підсудного, оскільки повне і точне знання підсудним фактичних обставин обвинувачення та юридичної оцінки його діяння є обов'язковою передумовою здійснення ним свого права на захист у судовому розгляді справи. Тому головуєчий повинен не тільки роз'яснити суть формули обвинувачення з урахуванням віку, інтелектуального розвитку підсудного, а й пересвідчитися в тому, що підсудний зрозумів, у чому конкретно його обвинувачують, шляхом постановки запитань у певній послідовності:

- 1) чи зрозуміле йому обвинувачення;
- 2) чи визнає він себе винним;
- 3) чи бажає давати показання.

Якщо в справі заявлено цивільний позов, головуєчий запитує підсудного і цивільного відповідача, чи визнають вони заявлений позов.

Підсудному роз'яснюється його право давати показання. У разі відмови давати показання за підсудним залишається право в будь-який момент судового слідства давати пояснення по суті справи (п. 5 ст. 263 КПК).

Після цього головуєчий з'ясовує думку учасників судового розгляду та визначає порядок дослідження доказів. Суд вправі, якщо проти цього не заперечують учасники судового розгляду, визнати недоцільним дослідження доказів стосовно тих фактичних обставин справи та розміру цивільного

позову, які ніким не оспорюються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють підсудний та інші учасники судового розгляду зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності та істинності їх позиції, а також роз'яснює їм, що у такому разі вони будуть позбавлені права оспорювати ці фактичні обставини справи та розмір цивільного позову в апеляційному порядку.

Якщо для вирішення питання щодо обсягу доказів, які будуть досліджуватися, необхідно допитати підсудного, суд вирішує його після допиту підсудного. При цьому допит підсудного, якщо він не відмовляється від дачі показань, проводиться обов'язково (ст. 299 КПК).

Звичайним порядком дослідження доказів вважається такий, коли спочатку допитується підсудний, потім потерпілий, свідки, заслуховується висновок експерта, оглядаються речові докази, оглядаються та оголошуються документи. Причому останні дві процесуальні дії можуть проводитись одразу після допиту певної особи, якщо вони пов'язані з показаннями цієї особи.

Встановлюючи черговість дослідження доказів, суд враховує ставлення підсудного до обвинувачення, його бажання давати показання, повноту показань свідків, які вони робили на досудовому слідстві, кількість злочинних епізодів та ін.

Якщо підсудний визнає себе винним у пред'явленому обвинуваченні й бажає давати показання, його допит доцільно передбачити першим. У разі, якщо підсудний не визнає свою вину повністю або частково, але бажає давати показання, його допит, виходячи з конкретних обставин справи, може бути проведено в першу чергу або після провадження інших судових дій з метою дослідження доказів, які викривають підсудного у вчиненні злочину та які виправдовують його.

Заява підсудного про відмову давати показання зобов'язує суд вирішити питання про послідовність процесуальних дій, проведення яких можливе без участі в них підсудного.

Якщо у справі кілька підсудних, допит доцільно починати з того підсудного, який визнає себе винним; якщо кілька потерпілих чи свідків – з тих, хто був очевидцем вчинення злочину і дає найбільш повні показання.

Допит підсудного починається з пропозиції головуєчого дати в справі показання, після чого підсудного допитують прокурор, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, їх представники, захисник. Після цього підсудному можуть задати питання інші підсудні. Потім підсудного допитують суддя. Суд має право протягом усього допиту підсудного

учасниками судового розгляду задавати йому питання для уточнення і доповнення його відповідей.

У судовому засіданні підсудний має право користуватися нотатками (ст. 300 КПК).

Допит підсудного у відсутності іншого підсудного допускається за мотивованою ухвалою суду тільки у виняткових випадках, якщо цього вимагають інтереси справи або безпека підсудного. Після повернення підсудного до зали суду головуючий ознайомлює його з показаннями, які були дані у його відсутності, та надає йому можливість задавати питання підсудному, що був допитаний у його відсутності, а також дати пояснення з приводу цих показань.

Визнання підсудним своєї вини у пред'явленому обвинуваченні не є підставою для спрощеного порядку дослідження доказів. Воно не є вирішальним доказом у кримінальній справі та може становити основу обвинувального вироку лише при підтвердженні цього визнання сукупністю доказів, досліджених у даній справі (ст. 74 КПК).

Якщо підсудний, який раніше відмовився давати показання, змінив своє попереднє рішення і заявив про бажання дати показання, суд зобов'язаний допитати його, і внести своїм рішенням зміни до встановленого ним порядку судового слідства.

Встановлений законом порядок допиту підсудного передбачає:

- надання підсудному можливості висловитися з приводу пред'явленого йому обвинувачення та доказів, на яких воно ґрунтується, підтверджуючи чи спростовуючи це обвинувачення повністю або частково;
- постановку запитань з боку учасників судового розгляду і суддів про обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Допит підсудного є не тільки процесуальним способом перевірки правдивості показань, які він давав на досудовому слідстві, а й самостійною процесуальною дією в центральній стадії кримінального процесу, в ході якої можуть бути одержані показання, що відрізняються від попередніх. Тому головуючий не може звертатися до підсудного на початку допиту із запитанням, чи підтверджує він показання, які дав на досудовому слідстві.

Із метою забезпечення об'єктивності суддів законодавець надав їм право останніми допитувати підсудного про ті обставини, які залишились ще неповністю з'ясованими, що не позбавляє їх права ставити йому запитання для уточнення і доповнення відповідей протягом усього допиту підсудного учасниками судового розгляду.

Головуючий може зняти запитання учасника судового розгляду, якщо воно достатньо з'ясоване або явно виходить за межі цієї справи, або сформульоване таким чином, що наштотує підсудного на певну, підказану запитанням відповідь. Однак і зняте запитання належить записати до протоколу судового засідання, як і заперечення учасника судового розгляду проти дій головуючого. Водночас головуючий не має права зняти запитання іншого судді, оскільки вони мають рівні права.

Закон (ст. 301 КПК) дозволяє оголошувати показання підсудного, які він давав під час досудового або судового слідства:

- за наявності істотних суперечностей між його показаннями;
- у разі відмови підсудного давати показання на судовому слідстві;
- якщо справа розглядається за відсутності підсудного.

При цьому суд зобов'язаний оцінити показання, зроблені підсудним у суді та на досудовому слідстві, в сукупності з іншими дослідженими доказами і не повинен виходити з необґрунтованої переваги одних показань перед іншими. Суд також зобов'язаний встановити причини зміни підсудним показань у суді та перевірити його заяву про незаконні методи, що були застосовані до нього у ході досудового слідства, якщо така надійшла.

Оголосивши показання підсудного, суд може відтворити їх звукозапис для прослуховування учасниками судового слідства.

У разі, якщо суд обмежив дослідження фактичних обставин справи допитом підсудного (ч. 3 ст. 299 КПК), він після його допиту оголошує судове слідство закінченим і переходить до судових дебатів (ст. 301-1 КПК).

Після допиту підсудного суд переходить до допиту свідків, потерпілих та інших учасників процесу.

Порядок допиту свідків і потерпілих при провадженні судового слідства встановлений статтями 302 – 308 КПК. Перед дачею кожним свідком показань головуючий встановлює його особу, роз'яснює свідкові його права та обов'язок повідомити все, що він знає в справі, та попереджає його про кримінальну відповідальність за статтями 384 і 385 КК за дачу суду завідомо неправдивих показань і за відмову давати показання.

Кожний свідок повинен мати певне джерело інформованості щодо фактів, про які він повідомляє на допиті. Не можуть бути доказами фактичні дані, як повідомляє свідок, якщо він не може вказати джерело своєї поінформованості. Таким джерелом для свідка може слугувати передусім особисте, безпосереднє сприйняття ним певних обставин, що мають значення для справи.

Потерпілого головуючий попереджає про кримінальну відповідальність тільки за ст. 384 КК за завідомо неправдиві показання, оскільки давати показання – це право потерпілого.

Свідки допитуються по одному за відсутності інших, ще не допитаних свідків. Кожному свідкові перед допитом задаються питання, щоб з'ясувати його стосунки з підсудним і потерпілим, та пропонується розповісти все те, що йому відомо в справі. Після того, як свідок розповів усе, що йому відомо в справі, його допитують прокурор, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, захисник, підсудний, суддя.

Якщо свідка викликано в судове засідання за клопотанням прокурора або інших учасників судового розгляду, запитання цьому свідкові ставить спочатку той учасник судового розгляду, за клопотанням якого викликано свідка.

Суд протягом усього допиту свідка учасниками судового розгляду має право ставити йому запитання для уточнення і доповнення відповідей.

Для забезпечення безпеки свідка, який підлягає допиту, суд за власною ініціативою або за клопотанням прокурора, захисника чи самого свідка виносить мотивовану ухвалу про проведення допиту свідка з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, та надання права учасникам процесу слухати його показання, ставити запитання та слухати відповіді на них.

У разі, коли існує загроза ідентифікації голосу свідка, допит може супроводжуватися створенням акустичних перешкод. Якщо допитати свідка з використанням технічних засобів неможливо, суд (суддя) допитує його за відсутності підсудного. Допитаний свідок видаляється із зали судового засідання. Після повернення підсудного до зали суду головуючий знайомить його з показаннями свідка і надає йому можливість дати пояснення з цього приводу.

Підсудний і учасники судового розгляду мають право ставити запитання свідкові. Свідок відповідає на запитання у відсутності підсудного.

Допитані свідки залишаються в залі судового засідання і не можуть залишити її до закінчення судового розгляду без дозволу головуючого (ст. 303 КПК).

Допит у судовому засіданні має свої певні особливості. Зокрема, тут може бути застосований так званий перехресний допит. Але на сьогодні у практиці такий вид допиту застосовується дуже рідко.

Кожний учасник судового розгляду має право задавати свідкові додаткові запитання для з'ясування або доповнення відповідей, даних на запитання інших осіб.

Кожного свідка можна додатково допитати в присутності інших уже допитаних свідків або на очній ставці.

Свідок, даючи показання, може мати при собі нотатки в тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших даних, які важко тримати в пам'яті. Свідкові дозволяється зачитувати документи, які стосуються даного ним показання. Ці документи належить пред'явити суду і учасникам судового розгляду на їх вимогу; за ухвалою суду вони можуть бути приєднані до справи.

Допит неповнолітнього свідка віком до чотирнадцяти років, а за розсудом суду – до шістнадцяти років проводиться в суді за правилами, зазначеними в ст. 168 КПК. По закінченні допиту неповнолітній свідок видаляється із зали суду, крім випадків, коли суд з власної ініціативи або за клопотанням прокурора чи інших учасників судового розгляду визнає присутність цього свідка в залі суду необхідною.

У виняткових випадках, якщо цього вимагають інтереси справи або безпека свідка, допит неповнолітнього свідка за ухвалою суду може бути проведений за відсутності підсудного. Після повернення підсудного до зали суд зобов'язаний ознайомити його з показаннями свідка і надати йому можливість задавати питання свідкові, а також дати пояснення з приводу показань свідка (ст. 307 КПК).

Під час проведення судового слідства може бути призначено і проведено судову експертизу. Експертиза у судовому слідстві може призначатися як за клопотанням учасників процесу, так і з ініціативи суду.

За необхідності призначення експертизи у судовому розгляді суд з'ясовує можливість проведення її в судовому засіданні та викликає експерта, який проводив експертизу на досудовому слідстві, а якщо експертиза не проводилась – іншу особу, яка має необхідні спеціальні знання.

Відповідно до норм КПК експертиза в судовому засіданні проводиться у кілька етапів:

- 1) подання учасниками судового розгляду на пропозицію суду письмових питань, які вони бажають поставити експертові;
- 2) оголошення головуючим поданих питань;
- 3) заслуховування думки учасників судового розгляду щодо питань, поданих учасниками судового розгляду і додатково запропонованих судом,

на які повинен відповісти експерт;

4) остаточне визначення судом кола питань, на які повинен відповісти експерт, з усуненням питань, що не стосуються справи або виходять за межі компетенції експерта;

5) винесення судом у нарадчій кімнаті ухвали (постанови) про призначення експертизи та оголошення її в судовому засіданні;

6) передача судом експерту ухвали (постанови) про призначення експертизи, а також інших матеріалів, що необхідні експерту для дачі висновку, передусім матеріалів справи, речових доказів, зразків для порівняльного дослідження;

7) проведення експертного дослідження і складання експертом висновку;

8) оголошення експертом висновку в судовому засіданні і приєднання його судом до справи;

9) допит експерта для роз'яснення і доповнення його висновку.

Під час допиту експерта в суді питання йому спочатку задає прокурор, потім потерпілий, цивільний позивач і відповідач, їх представники, захисник, підсудний, суддя. Питання, поставлені експертові, та відповіді на них заносяться до протоколу судового засідання (ст. 311 КПК).

Після того, як суд з'ясував у експерта час, необхідний для проведення експертизи, робиться перерва у судовому засіданні або відкладається розгляд справи, залежно від обсягу експертного дослідження, до одержання висновку експерта, якщо інші докази вже досліджено.

У судовому засіданні за необхідності проводиться огляд речових доказів (ст. 313 КПК), огляд і оголошення документів (ст. 314 КПК), огляд місця події (ст. 315 КПК).

З метою перевірки і уточнення фактичних даних, одержаних під час судового слідства, суд мотивованою ухвалою, а суддя – постановою мають право доручити органу, який проводив розслідування, виконати певні слідчі дії. В ухвалі (постанові) зазначається, для з'ясування яких обставин і які саме слідчі дії необхідно провести та встановлюється строк виконання доручення.

Особа, яка виконує доручення, проводить відповідну слідчу дію з додержанням вимог, передбачених главами 11 – 18 КПК. Протокол слідчої дії та інші докази, що надійшли від органу, який виконував доручення, досліджуються в судовому засіданні та приєднуються до справи (ст. 315-1 КПК).

Після розгляду судом усіх доказів, що є в справі, головуючий опитує учасників судового розгляду, чи бажають вони доповнити судове слідство і чим саме. У разі заявлення клопотань суд їх обговорює і розв'язує, про що виносить ухвалу, а суддя – постанову. Після розв'язання клопотань і виконання додаткових дій головуючий оголошує судове слідство закінченим, що означає повне припинення дослідження доказів у справі.

По закінченні судового слідства суд переходить до **судових дебатів**, які полягають у промовах прокурора, потерпілого і його представника, цивільного позивача, цивільного відповідача або їх представників, захисника, підсудного.

Учасники судового розгляду мають право в судових дебатах посилатися тільки на ті докази, які були досліджені в судовому засіданні. Якщо під час судових дебатів виникне потреба надати нові докази, суд відновлює судове слідство. Після закінчення відновленого судового слідства суд знову відкриває судові дебати щодо додаткового дослідження обставин.

Суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом. Головуючий зупиняє учасників судових дебатів лише в тих випадках, якщо вони в промовах виходять за межі справи, що розглядається.

Після закінчення промов учасники судових дебатів мають право обмінятися **репліками**. Право останньої репліки належить підсудному.

У разі, якщо у справі бере участь прокурор, судові дебати відкриваються його промовою. Промова державного обвинувача стосується таких питань: громадсько-політична оцінка злочину й особи підсудного; характеристика складу злочину, що, на його думку, знайшло своє підтвердження в судовому засіданні; вичерпний аналіз зібраних і перевірених на судовому слідстві доказів і обґрунтування ними своєї позиції щодо вини підсудного, кваліфікації його дій та міри покарання. Крім того, прокурор у своїй промові підтримує пред'явлений ним або цивільним позивачем цивільний позов, якщо цього вимагає охорона державних чи громадських інтересів та інтересів громадян, що не можуть їх належним чином захистити (ч. 2 ст. 29, ч. 4 ст. 264 КПК), а також висловлює й обґрунтовує свою думку з усіх інших питань, що належить вирішити суду під час постановлення вироку (ст. 324 КПК).

Підтримуючи обвинувачення в суді, прокурор керується законом і своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на розгляді всіх обставин справи. Якщо він переконується, що дані судового слідства не підтверджують пред'явленого підсудному обвинувачення, він повинен відмовитися від

обвинувачення та у своїй постанові викласти мотиви відмови. В цьому разі суд роз'яснює потерпілому та його представникові їх право вимагати продовжити розгляд справи і підтримувати обвинувачення (ч. 3 ст. 264 КПК).

Зміст промови цивільного позивача і цивільного відповідача або їх представників становлять питання, що стосуються відшкодування завданої злочином майнової шкоди: доведення чи недоведення факту вчинення злочину, наявності чи відсутності підстав для пред'явлення і задоволення позову, його предмета та розміру відшкодування. Питання вини підсудного та обрання йому міри покарання ними не обговорюється, оскільки вони не пов'язані з цивільним позовом.

Промова захисника зумовлена його функцією у кримінальному процесі – функцією захисту законних інтересів свого підзахисного (підсудного). За структурою вона, як правило, є аналогічною промові державного обвинувача: громадсько-політична оцінка злочину; фактичні обставини справи та їх правова суть; доведення чи недоведення вини підсудного у вчиненні злочину; характеристика підсудного; питання його кримінальної відповідальності, покарання та матеріальних наслідків вчиненого злочину. Проте, захисник може відмовитися від виконання своїх обов'язків при судовому розгляді справи, якщо є обставини, які згідно зі ст. 61 КПК виключають його участь у справі.

Відповідно до ч. 1 ст. 48 КПК, захисник у своїй промові всі факти та докази розглядає під кутом зору інтересів підсудного, тлумачить їх так, щоб спростувати обвинувачення, а якщо воно доведено, – пом'якшити його вини і відповідальність.

Залежно від обставин конкретної справи та результатів судового слідства захисник може: 1) спростувати обвинувачення в цілому і просити суд виправдати підсудного або заперечувати окремі пункти обвинувачення; 2) не заперечуючи обвинувачення в цілому, якщо воно повністю підтвердилося на судовому слідстві, під іншим кутом зору, ніж обвинувач, дати пояснення діяння підсудного, доказуючи його меншу суспільну небезпеку; 3) заперечувати кваліфікацію злочину, пропонуючи іншу, менш тяжку; 4) висловлювати свою думку про обставини, що пом'якшують відповідальність підсудного; 5) сперечатися щодо підстав та розміру цивільного позову.

У своїй захисній промові захисник має право посилатися, так само, як і інші учасники дебатів, тільки на докази, що були досліджені в судовому засіданні.

У разі, якщо у підсудного немає захисника, право на проголошення захисної промови надається підсудному.

Після промови захисника або підсудного головуючий оголошує судові дебати закінченими і надає підсудному **останнє слово**. Суд не має права обмежувати тривалість останнього слова підсудного, а також задавати при цьому питання.

Якщо підсудний в останньому слові повідомить про нові обставини, що мають істотне значення для правильного вирішення справи, суд зі своєї ініціативи, а також за клопотанням прокурора чи інших учасників судового розгляду відновлює судове слідство. По закінченні відновленого судового слідства суд відкриває судові дебати щодо додатково досліджених обставин і надає останнє слово підсудному (ст. 319 КПК).

Після реалізації підсудним свого права на останнє слово, суд негайно видаляється до нарадчої кімнати для постановлення вироку, про що головуючий в судовому засіданні оголошує присутнім у залі судового засідання.

6.3. Сутність, форма та зміст вироку як підсумкового акту судового розгляду кримінальних справ

Вирок – це акт правосуддя, який постановляється і проголошується ім'ям України. Вирок суду повинен бути законним і обґрунтованим та постановлений лише на тих доказах, що були розглянуті в судовому засіданні.

Тільки законний і обґрунтований вирок забезпечує виховний результат судової діяльності. Як вираження правосвідомості суддів, вирок формує правосвідомість громадян, зміцнює їх віру в непорушність гарантованих їм Конституцією України прав і законних інтересів.

Поняття обґрунтованості вироку пов'язане з достовірним вирішенням питань, що підлягають встановленню у кримінальній справі. Обґрунтованість вироку – це така його властивість, за якої висновки суду про подію злочину, про винність або невинність підсудного у вчиненні злочину, про призначення йому міри покарання, про задоволення цивільного позову або відмову в ньому, а також вирішення всіх інших питань, що виникають у кримінальній справі, з достовірністю впливають з повністю зібраних і правильно оцінених судом доказів.

Згідно зі ст. 324 КПК, постановляючи вирок, суд повинен вирішити такі питання:

- 1) чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується підсудний;

2) чи має це діяння склад злочину і якою саме статтею кримінального закону він передбачений;

3) чи винен підсудний у вчиненні цього злочину;

4) чи підлягає підсудний покаранню за вчинений ним злочин;

5) чи є обставини, що обтяжують або пом'якшують покарання підсудного, і які саме;

б) яка саме міра покарання повинна бути призначена підсудному і чи повинен він її відбувати;

7) чи підлягає задоволенню пред'явленій цивільній позов, на чію користь та в якому розмірі, та чи підлягають відшкодуванню збитки, заподіяні потерпілому, а також кошти, витрачені закладом охорони здоров'я на його стаціонарне лікування, якщо цивільний позов не був заявлений;

8) що зробити з майном, описаним для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна;

9) що зробити з речовими доказами, зокрема з грошима, цінностями та іншими речами, нажитими злочинним шляхом;

10) на кого повинні бути покладені судові витрати і в якому розмірі;

11) який запобіжний захід слід обрати щодо підсудного;

12) чи слід у випадках, передбачених ст. 96 КК, застосовувати до підсудного примусове лікування;

13) чи необхідно застосувати до підсудного заходи безпеки.

Якщо підсудний обвинувачується у вчиненні кількох злочинів, суд вирішує зазначені питання окремо по кожному злочину. Якщо у вчиненні злочину обвинувачується кілька осіб, суд вирішує питання окремо щодо кожного з підсудних.

Вирок може бути обвинувальним або виправдувальним. У свою чергу, обвинувальний вирок буває двох видів: 1) з призначенням покарання; 2) без призначення покарання. Обвинувальний вирок не може ґрунтуватися на припущеннях і постановляється за умови, якщо в ході судового розгляду винність підсудного у вчиненні злочину повністю доведено.

Виправдувальний вирок постановляється у разі: 1) якщо не встановлено подію злочину; 2) якщо в діянні підсудного немає складу злочину; 3) якщо не доведено участі підсудного у вчиненні злочину. Виправдання підсудного за будь-якою з перелічених підстав має однакову юридичну силу – підсудний визнається невинуватим у вчиненні злочину і повністю реабілітується.

Виправдувальний вирок за відсутністю події злочину постановляється у разі встановлення, що діяння, у вчиненні якого обвинувачувався підсудний, взагалі не мало місця або відсутній причинний зв'язок між діянням підсудного і шкідливими наслідками, що настали.

Виправдувальний вирок за відсутністю в діянні підсудного складу злочину виноситься у разі, якщо встановлено, що діяння, яке ставилось у вину підсудному, вчинено не даною особою, а іншою або ж воно не передбачене чи не розцінюється кримінальним законом як злочин, зокрема, якщо воно лише формально містить ознаки злочину, але через малозначність не становить суспільної небезпеки; діяння вчинені в стані необхідної оборони чи крайньої необхідності тощо.

За недоведеністю участі підсудного у вчиненні злочину виправдувальний вирок постановляється лише тоді, коли факт суспільно небезпечного діяння встановлено, але досліджені судом докази виключають або не підтверджують вчинення його підсудним (п. 21 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про виконання судами України законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України з питань судового розгляду кримінальних справ і постановлення вироку» від 29 червня 1990 р. № 5).

Вирок повинен складатися з трьох частин – вступної, мотивувальної і резолютивної.

Вступна частина вироку – як обвинувального, так і виправдувального – згідно зі ст. 333 КПК повинна містити ряд важливих даних, що логічно підводять до викладу його мотивувальної частини.

Перш за все у вступній частині повинно бути зазначено, що вирок постановлено ім'ям України. Це надає йому необхідного авторитету, завдяки чому він сприймається громадянами і самим засудженим як правова оцінка державою вчиненого діяння. Далі зазначається повна назва суду, який постановив вирок (будь-які скорочення є недопустимими), місце і час постановлення вироку.

Трапляються випадки неправильного зазначення у вироку місця й часу його постановлення. Зокрема, як місце постановлення вироку іноді вказується назва приміщення, в якому відбувався судовий розгляд справи (палац культури тощо). Як дату постановлення вироку деякі суди помилково вказують весь проміжок часу, протягом якого проходила нарада суддів у нарадчій кімнаті і складався текст вироку, наприклад, 5 – 20 травня, 7 – 10 червня тощо. Суди повинні керуватись положенням, що датою постановлення вироку є день його підписання складом суду, а місцем його

постановлення – місто чи інший населений пункт, де фактично відбулося судове засідання.

Крім прізвищ осіб, що входять до складу суду, і секретаря судового засідання, у вступній частині вироку необхідно вказати їх ініціали. У вирокі вказуються також прізвища й ініціали всіх учасників судового розгляду, зокрема, прокурора, потерпілого, його представника, законного представника підсудного, цивільних позивача і відповідача та їх представників, а також перекладача (якщо він брав участь у судовому засіданні).

У складних кримінальних справах зі значною кількістю учасників судового розгляду вступну частину вироку слід викладати не на бланку (де обмаль місця), а на аркуші паперу – з тим, щоб у вирокі був зазначений кожен учасник судового розгляду і перекладач. Експерти та спеціалісти до них не належать, тому їх прізвища у вступній частині вироку зазначати не треба.

У вступній частині вироку вказуються також дані про особу кожного з підсудних: прізвище, ім'я та по батькові, рік, місяць і день народження, місце народження й місце мешкання, заняття (місце роботи чи навчання), освіта, сімейний стан (наявність утриманців), інші дані про особу підсудного, що мають значення для справи. Пленум Верховного Суду України в п. 14 постанови № 5 від 29 червня 1990 р. «Про виконання судами України законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України з питань судового розгляду кримінальних справ і постановлення вироку» роз'яснив, що до відомостей про особу підсудного, які мають значення для справи і які слід зазначити у вступній частині вироку, крім тих, що прямо передбачені ст. 333 КПК, належать, зокрема, й такі: громадянство, інвалідність, наявність державних нагород, дані про непогашену й не зняту судимість тощо.

Викладаючи дані про не зняті й непогашені судимості, слід вказати точну дату попереднього вироку, назву суду, який його постановив, кримінальний закон, за яким підсудного було раніше засуджено (статтю та її частину чи пункт), міру покарання, дату і підставу звільнення від нього (за відбуттям покарання чи з інших підстав), види покарання (штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадські роботи, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі тощо).

Дані про погашені чи зняті судимості до вступної частини вироку заноситись не повинні. У цих випадках, як і тоді, коли підсудний раніше не засуджувався, у вирокі зазначається, що він несудимий.

Якщо за попереднім вироком, судимість за яким знята чи погашена, підсудного було засуджено до позбавлення волі й він його відбув, то достатньо вказати це в мотивувальній частині вироку, обґрунтовуючи обрання підсудному покарання у вигляді позбавлення волі.

Оскільки ст. 333 КПК прямо вимагає зазначити у вступній частині вироку місце проживання підсудного, його заняття і сімейний стан, тут слід вказувати й те, що підсудний не має певного місця проживання, не працює (з якого часу) і не вчиться, що він не одружений. У разі, якщо підсудний раніше перебував у зареєстрованому шлюбі, який було розірвано, деякі суди у вступній частині вироку зазначають, що підсудний розлучений. Проте ця обставина не має жодного значення для справи, тому у вироку досить вказати, що підсудний неодружений. Якщо ж неодружений підсудний має утриманців (батьки, діти від розірваного шлюбу, інші близькі родичі), суд повинен зазначити це у вступній частині вироку.

Однак не слід захаращувати вступну частину вироку такими даними про особу підсудного, що не мають значення для справи. Деякі суди без будь-якої потреби зазначають тут, що підсудний не є військовозобов'язаним, не має утриманців, не є депутатом тощо. Адже відомості, що не стосуються особи підсудного, можна перераховувати без кінця, проте це не матиме жодного значення для правильного вирішення справи.

У вступній частині вироку не слід зазначати, який запобіжний захід було обрано підсудному на досудовому слідстві, оскільки це призведе до непотрібних повторень: в резолютивній частині вироку суд обов'язково має викласти рішення про застосування щодо підсудного певного запобіжного заходу до набрання вироком законної сили, а також про зарахування попереднього тримання під вартою до часу відбування покарання.

Після викладення даних про особу підсудного необхідно послатись на кримінальний закон, що передбачає відповідальність за злочин, за вчинення якого підсудного віддано до суду, вказавши точну назву цього закону та відповідну його статтю (її частину або пункт). Якщо у справі притягнуто до відповідальності кількох осіб, які віддані до суду за один і той самий злочин, з метою уникнути повторень доцільно після викладення даних про особу кожного із підсудних вказати, що всіх їх віддано до суду за одним і тим самим законом, і зазначити частину чи пункт відповідної статті.

Як впливає зі ст. 333, цим вступна частина вироку закінчується і далі, після слова «Встановив», починається виклад *мотивувальної частини*.

Однак деякі суди після зазначення кримінального закону, за яким при попередньому розгляді справи суддею піддано підсудного до суду, іноді посилаються у вступній частині вироку на те, що в судовому засіданні було допитано підсудного, потерпілого, свідків, досліджено висновки експертиз, заслухано судові дебати, останнє слово підсудного тощо. В такому переліку судово-слідчих дій та досліджених судом джерел доказів немає необхідності, це, знову ж таки, тільки призведе до непотрібного повторення, оскільки в мотивувальній частині вироку суд зобов'язаний буде знову згадати про виконані ним судово-слідчі дії, назвати джерела доказів, розкрити їх зміст, проаналізувати одержані фактичні дані й дати їм правову оцінку.

Мотивувальна частина обвинувального вироку (ст. 334 КПК) повинна містити формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним, із зазначенням місця, часу, способу вчинення та наслідків злочину, форми вини і мотивів злочину. В цій частині вироку наводяться обставини, що назначають ступінь тяжкості вчиненого злочину та докази, на яких ґрунтується висновок суду щодо кожного підсудного із зазначенням мотивів, з яких суд відкидає інші докази; обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання; мотиви зміни обвинувачення; у разі визнання частини обвинувачення необґрунтованою – підстави для цього.

Якщо у вчиненні злочину брали участь кілька осіб, обвинувачення слід формулювати таким чином, щоб була зрозуміла роль кожного із співучасників, форма його співучасті (організатор, підмовник, пособник, виконавець), які дії він вчинив, а також щоб були наведені обставини, що виключають ступінь винуватості кожного із співучасників. Якщо до кримінальної відповідальності притягнуто кількох осіб, які визнаються винними в багатьох епізодах злочинної діяльності, формулювання доведеного обвинувачення слід викладати не окремо щодо кожного з підсудних, а за епізодами злочинної діяльності, зазначаючи за кожним із них роль усіх співучасників.

При призначенні підсудному покарання суди повинні враховувати постанову Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначенням судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7, тяжкість вчиненого злочину. Суди повинні виходити з класифікації злочинів (ст. 12 КК), а також із особливостей конкретного злочину й обставин його вчинення (форма вини, мотив і мета, спосіб, стадія вчинення, кількість епізодів злочинної діяльності, роль кожного із співучасників, якщо злочин вчинено групою осіб, характер і ступінь тяжкості наслідків, що настали, тощо).

Досліджуючи дані про особу підсудного, суд повинен з'ясувати його вік, стан здоров'я, поведінку до вчинення злочину як у побуті, так і за місцем роботи чи навчання, його минуле (зокрема, наявність незнятих чи непогашених судимостей, адміністративних стягнень), склад сім'ї (наявність на утриманні дітей та осіб похилого віку), його матеріальний стан тощо.

Суд зобов'язаний також мотивувати призначення покарання у вигляді позбавлення волі, якщо санкція кримінального закону передбачає й інші покарання, не пов'язані з позбавленням волі; звільнення від відбування покарання з випробуванням; призначення покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті Особливої частини КК України, або перехід до іншого більш м'якого основного виду покарання, не зазначеного в санкції статті за цей злочин; звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, та у зв'язку з закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.

Якщо суд відповідно до ст. 96 КК визнав за необхідне застосувати до підсудного примусове лікування, в мотивувальній частині вироку зазначаються мотиви такого рішення.

Пленум Верховного Суду України у зазначеній постанові (п. 8) роз'яснив судам, що призначення основного покарання, нижчого від найнижчої межі, передбаченої законом за даний злочин, або перехід до іншого, більш м'якого виду основного покарання, або непризначення обов'язкового додаткового покарання (с. 69 КК) може мати місце лише за наявності декількох (не менше двох) обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого особливо тяжкого, тяжкого злочинів або злочину середньої тяжкості, з урахуванням особи винного.

У кожному такому випадку суд зобов'язаний у мотивувальній частині вироку зазначити, які саме обставини або дані про особу підсудного він визнає такими, що істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину і впливають на пом'якшення покарання, а в резолютивній – послатися на ч. 1 ст. 69 КК. При цьому необхідно враховувати не тільки мету й мотиви, якими керувалась особа при вчиненні злочину, а й її роль серед співучасників, поведінку під час та після вчинення злочинних дій тощо.

У мотивувальній частині виправдувального вироку викладаються:

- 1) формулювання обвинувачення, яке було пред'явлене підсудному;
- 2) аналіз і оцінка доказів як тих, що були зібрані під час розслідування, так і тих, що отримані в судовому слідстві;

- 3) мотивований висновок суду про те, чому суд відкинув докази обвинувачення;
- 4) за яких підстав (відсутність події злочину; відсутність в діянні підсудного складу злочину; недоведеність участі підсудного у вчиненні злочину) виправдано підсудного.

Усі вказані обставини викладаються так, щоб вони приводили до висновку про безпідставність обвинувачення і невинуватість підсудного.

Резолютивна частина вироку – заключна частина вироку, яка повинна логічно впливати з попередніх його частин.

У резолютивній частині *обвинувального* вироку зазначається:

- 1) прізвище, ім'я та по батькові підсудного;
- 2) кримінальний закон, за яким підсудного визнано винним;
- 3) покарання, призначене підсудному за кожний злочин;
- 4) остаточна міра покарання, обрана судом;
- 5) початок строку відбуття покарання;
- 6) тривалість іспитового строку, якщо застосовано звільнення від відбування покарання з випробуванням;
- 7) рішення про цивільний позов;
- 8) рішення про речові докази і судові витрати;
- 9) рішення про залік попереднього ув'язнення, якщо підсудний перебуває під вартою;
- 10) рішення про запобіжний захід щодо підсудного до набрання вироком законної сили;
- 11) вказівка про порядок і строк оскарження вироку.

Покарання, призначене судом із застосуванням ст. 69 КК, не може бути нижчим за мінімальну межу відповідного виду покарання, встановлену у Загальній частині КК, тобто меншим, ніж один рік позбавлення чи обмеження волі, шість місяців виправних робіт, один місяць арешту тощо.

У резолютивній частині *виправдовувального* вироку зазначається:

- 1) прізвище, ім'я та по батькові підсудного;
- 2) рішення про виправдання підсудного у вчиненні злочину, передбаченого статтею особливої частини Кримінального кодексу України;
- 3) передбачені законом підстави виправдання;
- 4) рішення про скасування запобіжного заходу;
- 5) рішення щодо цивільного позову;

- б) рішення про скасування заходів забезпечення конфіскації майна і відшкодування збитків;
- 7) рішення щодо речових доказів;
- 8) рішення щодо судових витрат;
- 9) вказівка про порядок і строк оскарження вироку.

Після підписання вироку судді повертаються до залу засідання, де головує або один з суддів проголошує вирок. Всі присутні в залі судового засідання, в тому числі і склад суду, заслухують вирок стоячи. Головуючий роз'яснює підсудному, його законному представникові, а також потерпілому, цивільному позивачеві, цивільному відповідачеві та їх представникам зміст вироку, строки і порядок його оскарження та право подати клопотання про помилування.

Якщо підсудний не володіє мовою, якою постановлено вирок, то після його проголошення перекладач зачитує вирок підсудному його рідною мовою або іншою мовою, якою він володіє.

6.4. Рішення, які приймаються в апеляційному порядку

Справедливість судового рішення неможлива без реалізації права заінтересованої особи на його перевірку іншим складом суду, який є колегіальним, незалежним від суду, що постановив оскаржуване рішення, та який без відправлення справи в той самий суд може сам скасувати попереднє рішення і, дослідивши необхідні обставини, постановити своє, остаточне рішення. Такий порядок перевірки судових рішень має назву апеляційного.

Апеляційне провадження – самостійна стадія кримінального процесу, в якій суд інстанції вищого рівня на підставі апеляцій перевіряє законність і обґрунтованість вироків, ухвал суду першої інстанції та постанов судді, що не набрали законної сили, а також постанов про застосування чи незастосування примусових заходів виховного та медичного характеру, ухвалених місцевими судами.

Перед судом апеляційної інстанції під час перегляду ним кримінальної справи в порядку апеляційного провадження стоять такі завдання:

- а) не допустити виконання незаконного, необґрунтованого та несправедливого вироку;
- б) швидко виправити допущені на попередніх стадіях помилки, прорахунки та порушення;
- в) забезпечити захист і реалізацію прав, законних інтересів учасників процесу;

г) сприяти однаковому розумінню та застосуванню законів судами першої інстанції.

Апеляційне провадження є важливою гарантією досягнення цілей і виконання завдань кримінального судочинства. Воно допомагає попередити набрання законної сили неправосудними вироками, ухвалами і постановами, швидко виправити допущені судом першої інстанції помилки і цим самим забезпечити охорону прав, свобод і законних інтересів учасників процесу, а також сприяє поліпшенню якості роботи судів нижчого рівня та формуванню судової практики відповідно до вимог матеріального та процесуального закону.

Основними рисами апеляційного провадження слід вважати:

1) реалізацію права учасника судового розгляду на перевірку рішення суду першої інстанції іншим складом суду, який є колегіальним і незалежним від суду, який постановив оскаржуване рішення;

2) поєднання перевірки законності з перевіркою обґрунтованості судового рішення і виправлення допущених судом першої інстанції помилок;

3) можливість подання в апеляційну інстанцію нових документів;

4) право апеляційного суду витребувати у необхідних випадках додаткові докази;

5) право апеляційного суду постановити свій вирок;

6) обов'язковість для органів дізнання і досудового слідства при додатковому розслідуванні та суду першої інстанції при повторному розгляді справи вказівок апеляційного суду, який скасував вирок (постанову) і повернув справу на додаткове розслідування чи новий судовий розгляд.

Апеляція може бути подана:

1) на вироки, які не набрали законної сили, ухвалені місцевими судами;

2) на постанови про застосування чи незастосування примусових заходів виховного і медичного характеру, ухвалені місцевими судами.

Апеляція також може бути подана:

1) на ухвали (постанови), ухвалені місцевим судом, про закриття справи або направлення справи на додаткове розслідування;

2) на окремі ухвали (постанови), ухвалені місцевим судом;

3) на інші постанови місцевих судів у випадках, передбачених КПК

України.

Суб'єктами, які мають право подати апеляцію на зазначені рішення місцевих судів, є:

1) засуджений, його законний представник і захисник – у частині, що стосується інтересів засудженого;

2) виправданий, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав виправдання;

3) законний представник, захисник неповнолітнього та сам неповнолітній, щодо якого застосовано примусовий захід виховного характеру, – у частині, що стосується інтересів неповнолітнього;

4) законний представник та захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусового заходу медичного характеру;

5) обвинувачений, щодо якого справу закрито, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав закриття справи;

6) обвинувачений, щодо якого справу направлено на додаткове розслідування, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав направлення справи на додаткове розслідування;

7) цивільний відповідач або його представник – в частині, що стосується вирішення позову;

8) прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої інстанції, а також прокурор, який затвердив обвинувальний висновок, – у межах обвинувачення, що підтримував прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої інстанції;

9) потерпілий і його представник – у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції;

10) цивільний позивач або його представник – у частині, що стосується вирішення позову;

11) особа, щодо якої винесено окрему ухвалу (постанову) суду;

12) інші особи у випадках, передбачених КПК (ст. 348 КПК).

В апеляційному провадженні важливого процесуального значення набувають форма та зміст апеляції.

Зміст, порядок підготовки апеляції і перелік документів, які додаються до апеляції, визначаються ст. 350 КПК. В апеляції мають бути відображені конкретні правові формулювання, оскільки від них залежать відповідні правові наслідки. Зокрема, в апеляції повинно бути зазначено: повну назву апеляційного суду, якому адресується апеляція; прізвище, ім'я та по батькові особи, яка подає апеляцію, її процесуальне становище, місце проживання або перебування; вирок, ухвалу чи постанову, на які подається апеляція, число, місяць і рік їх постановлення та назву суду, який їх постановив; особу, щодо якої постановлено судове рішення, її прізвище, ім'я, по батькові; суть

судового рішення, короткий його зміст; вказівку на те, в чому полягає незаконність судового рішення та доводи на її обґрунтування; конкретне прохання, узгоджене з передбаченими ст. 366 КПК можливостями апеляційного суду.

Прокурор та захисник в апеляції зобов'язані посилатися на аркуші справи, де є відповідний доказовий матеріал, та додати до апеляції її копії в кількості, необхідній для вручення їх кожному учаснику процесу, інтересів якого стосується апеляція.

До апеляції додаються документи, яких немає у справі, але на які є посилення в апеляції, а перелік цих документів наводиться в апеляції.

Процесуальний порядок апеляційного провадження відрізняється від провадження в місцевих судах тим, що воно не повторює порядку розгляду справи судом першої інстанції (судове слідство при розгляді апеляції проводиться лише у випадках, коли апеляційний суд визнає необхідним його проведення), і порядок судочинства з точки зору перевірки законності зібраних доказів у справі, виявлення односторонності або неповноти проведеного дізнання, досудового і судового слідства тощо, дозволяє апеляційному суду в стислі строки виправити порушення кримінального та кримінально-процесуального закону, допущені судами першої інстанції.

У КПК України застосований неоднаковий підхід до строків подання апеляції. Зокрема, на вирок, ухвалу чи постанову, якщо інше не передбачено КПК, апеляції подаються протягом 15 діб з моменту їх проголошення, а засудженим, який перебуває під вартою, – з моменту вручення йому копії вироку. На постанови місцевих судів у випадках, передбачених статтями 52⁵, 165², 165³, 177, 205, 462, 463 КПК, апеляція подається протягом 3 діб з дня їх винесення; у випадках, передбачених статтями 106, 236², 236⁶ тощо, – протягом 7 діб з дня їх винесення; у випадку, передбаченому ст. 99¹ КПК, – протягом 7 діб з дня одержання копії постанови; на окремі ухвали (постанови) – протягом 15 діб з моменту їх проголошення; а у статтях 352 і 353 КПК не встановлено строк, в який може бути подано апеляцію на постанову про визнання апеляції такою, що не підлягає розгляду. Така непослідовність законодавця призводить до помилок у застосуванні закону і має бути усунена в новому КПК.

Не вважається пропущеним строк на подання апеляції, якщо до його закінчення апеляцію було здано на пошту або адміністрації місця попереднього ув'язнення.

Протягом строку, встановленого для подання апеляції, справа ніким не може бути витребувана із суду. Протягом цього строку суд зобов'язаний надати сторонам за їх клопотанням можливість ознайомитися з матеріалами справи (ст. 349 КПК).

Про надходження апеляції суд першої інстанції оповіщає прокурора, інших заінтересованих осіб, яких стосується апеляція. Протягом 5 днів з часу поміщення оголошення на дошці об'яв суду, зазначені особи мають право одержати в суді копію апеляції (копії апеляції зобов'язані додавати до апеляції прокурор і захисник) або ознайомитися з нею в суді. Одночасно з врученням копії або з ознайомленням з апеляцією їм роз'яснюється право протягом п'яти днів з цього часу подати свої заперечення.

Щодо засудженого, який утримується під вартою, повідомлення про надходження апеляції та її копія вручаються через начальника відповідної установи. При цьому засудженому також роз'яснюється право протягом 5 днів з моменту вручення цих документів подавати свої заперечення на апеляцію.

Заперечення на апеляцію додаються до справи або передаються безпосередньо до суду апеляційної інстанції (ст. 351 КПК).

У разі подання апеляції з пропуском встановленого строку і за відсутності клопотання про його відновлення постановою головуючого вона визначається такою, що не підлягає розгляду.

У разі пропуску строку на апеляційне оскарження з поважних причин особи, які мають право на подання апеляції, можуть заявити клопотання перед судом, який постановив вирок, виніс ухвалу, постанову про відновлення пропущеного строку.

Кримінально-процесуальне законодавство не вказує, які саме причини пропуску апеляційного строку визнаються поважними і можуть бути основою для відновлення строку. Проте практика свідчить, що це може бути тяжка хвороба учасника процесу, який має намір подати апеляційне оскарження, порушення транспортного сполучення через стихійне лихо, самі стихійні лиха, несвоєчасне виготовлення протоколу судового засідання. Цей перелік не є вичерпним. Можливі й інші поважні причини, які визначає суд.

Питання про відновлення строку вирішується в судовому засіданні судом, який розглядав справу. Про день і час розгляду клопотання своєчасно повідомляються сторони, неявка яких не перешкоджає судовому розгляду клопотання.

За результатами розгляду клопотання суд виносить ухвалу, постанову, якою відновлює пропущений строк або відмовляє у його відновленні та

визнає апеляцію такою, що не підлягає розгляду. У разі винесення судом ухвали чи постанови судді про відмову у відновленні пропущеного строку, вона може бути оскаржена до суду апеляційної інстанції, який має право своєю ухвалою відновити пропущений строк, визнати апеляцію такою, що підлягає розгляду.

Апеляція, як правило, подається через суд, який постановив вирок, ухвалу чи постанову. Однак чинне кримінально-процесуальне законодавство передбачає винятки. Наприклад, при вирішенні питань про відмову в застосуванні заходів безпеки або при їх скасуванні на постанову судді про відмову в задоволенні такої скарги протягом трьох діб з дня її винесення може бути подано апеляцію безпосередньо до апеляційного суду за місцем проживання особи, яка подала скаргу (ст. 52⁵ КПК).

Аналогічний порядок і строки подання апеляції безпосередньо в апеляційний суд встановлені, якщо надійшла скарга на дії судді про відмову чи обрання підозрюваному, обвинуваченому як запобіжного заходу взяття під варту (ст. 165² КПК). На постанову судді про продовження строку тримання особи під вартою також протягом трьох діб з дня її винесення може бути подано апеляцію до апеляційного суду прокурором, підозрюваним, обвинуваченим, його захисником чи законним представником (ст. 165³ КПК). Такий самий порядок подання апеляції у випадках, передбачених статтями 177, 205, 462 та 463 КПК.

До апеляції прокурора та захисника необхідно додавати стільки її копій, щоб їх можна було вручити всім учасникам судового розгляду, інтересів яких стосується апеляція.

Подання апеляції на вирок, ухвалу чи постанову суду зупиняє набрання ними законної сили та їх виконання, за винятком деяких випадків, передбачених у законі (статті 165², 165³, 205 КПК тощо).

Після повідомлення прокурора та інших зацікавлених осіб про надходження апеляції, суд, який постановив вирок чи виніс ухвалу, постанову, протягом семи діб передає справу разом із поданою апеляцією і запереченнями на неї до апеляційного суду і визначає дату розгляду ним справи.

Справа призначається до розгляду не пізніше трьох місяців з дня направлення її до апеляційного суду. Вона повинна надійти до апеляційного суду не пізніше як за один місяць до визначеної судом першої інстанції дати розгляду.

Про дату призначення справи до апеляційного розгляду суд першої інстанції оповіщає заінтересованих осіб направленням відповідних повідомлень та шляхом поміщення оголошення на дошці об'яв суду. Засудженому, що утримується під вартою, про призначення справи до апеляційного розгляду повідомляється через начальника відповідної установи.

Якщо в апеляції ставиться питання про погіршення становища засудженого чи виправданого, суд першої інстанції одночасно повинен викликати до суду апеляційної інстанції цих осіб, їх законних представників, а також захисників, якщо участь останніх у справі згідно зі ст. 45 КПК є обов'язковою (ст. 354 КПК). Неявка своєчасно повідомлених учасників судового процесу, крім прокурора, не є перешкодою для розгляду справи апеляційним судом.

Неповідомлення заінтересованих осіб або несвоєчасне їх повідомлення про дату призначення справи для розгляду в апеляційному суді є істотним порушенням прав учасників судового розгляду і підставою для скасування рішення апеляційного суду.

У разі необхідності апеляційний суд може провести попередній розгляд справи, який здійснюється в судовому засіданні суддею одноособово з обов'язковою участю прокурора. Рішення про те, проводити попередній розгляд справи чи ні, приймає суддя-доповідач залежно від виявлених обставин в ході вивчення справи, який визначає день, час і місце такого розгляду, про що повідомляється прокурор.

На судові засідання можуть бути викликані й інші учасники судового розгляду кримінальної справи: засуджений, захисник, законний представник потерпілого, засудженого тощо. Неявка в судове засідання зазначених учасників процесу не перешкоджає судовому розгляду.

Попередній розгляд справи починається з доповіді судді, який повідомляє про підстави, з яких справу було внесено на попередній розгляд. Прокурор та інші учасники судового розгляду висловлюють свої думки щодо питань, винесених на розгляд, після чого суддя видаляється до нарадчої кімнати для підготовки винесення постанови.

При попередньому розгляді справи апеляційний суд може прийняти одне з таких рішень:

- 1) про питання, пов'язані з підготовкою справи до апеляційного розгляду;
- 2) про відмову в прийнятті апеляції до свого розгляду;

- 3) про зупинення провадження в справі;
- 4) про повернення справи суду першої інстанції.

При попередньому розгляді справи апеляційний суд може розглянути такі питання, які пов'язані з підготовкою справи до апеляційного розгляду:

- 1) про необхідність проведення судового слідства та його обсяг;
- 2) про витребування у необхідних випадках додаткових доказів;
- 3) про список осіб, які підлягають виклику в судове засідання;
- 4) про доручення суду першої інстанції;
- 5) про зміну, скасування або обрання запобіжного заходу;
- 6) про виклик у необхідних випадках перекладача;
- 7) про розгляд справи у відкритому чи закритому судовому засіданні;
- 8) про день і місце розгляду справи;
- 9) всі інші питання, які стосуються підготовчих дій до розгляду справи.

При попередньому розгляді справи за необхідності ведеться протокол. Цю необхідність визначає суддя, який проводить судове засідання (наприклад, у випадку, коли з'явилися засуджений, потерпілий чи інші учасники судового розгляду, які дають пояснення). Законом не вирішено питання про можливість оскарження постанови судді в касаційному порядку.

Засуджений чи виправданий, їх законні представники підлягають обов'язковому виклику в апеляційний суд, якщо в апеляції ставиться питання про погіршення їх становища або суд визнає за необхідне провести судове слідство. У цих випадках викликаються також їхні захисники, якщо їх участь у справі відповідно до вимог ст. 45 КПК є обов'язковою. Засуджений, який утримується під вартою, підлягає обов'язковому виклику в апеляційний суд також у випадках, якщо про це надійшло його клопотання.

Апеляційний суд може визнати необхідним проведення судового слідства в повному обсязі чи частково, якщо є підстави вважати, що судове слідство судом першої інстанції було проведено неповністю або однобічно.

З метою усунення неповноти чи однобічності судового слідства в суді першої інстанції апеляційний суд вправі дати цьому суду доручення про виконання окремих процесуальних дій. Для цього апеляційний суд у постанові вказує, які саме конкретні дії суд першої інстанції повинен виконати (наприклад, допитати певну особу як свідка, вказати строк виконання доручення, дату, до якої протоколи слідчих дій повинні бути подані апеляційному суду). На виконання цього доручення суд першої інстанції проводить відповідну дію, складає протокол та передає його до апеляційного суду, який дав доручення, і приєднується до справи.

Суд апеляційної інстанції розглядає справу в призначений судом першої інстанції день. Проте у випадках, якщо при попередньому або апеляційному розгляді справи апеляційний суд визнав за необхідне провести судове слідство, витребувати додаткові докази, викликати в судове засідання певних осіб, зробити доручення суду першої інстанції, а також у разі особливої складності справи, він може перенести розгляді справи не більше ніж на тридцять діб (ст. 360 КПК).

Розгляд справи в апеляційному провадженні починається з перевірки явки учасників апеляційного провадження, оголошення головуючим складу суду і роз'яснення учасникам судового розгляду права відводу всьому складу суду або комусь із суддів, прокурору, а також секретареві, експерту, перекладачу, якщо вони беруть участь у справі. Далі головуючий роз'яснює учасникам судового розгляду їх права, а також право давати пояснення з приводу поданих апеляцій та виступати в судових дебатах, а особам, які подали апеляції, – права підтримувати апеляції або відмовитися від них. клопотання учасників судового розгляду повинні стосуватися частини вироку, яка оскаржена в апеляційному порядку, і вирішуються судом за правилами ст. 296 КПК.

Після цього головуючий або один із суддів доповідає суть вироку чи постанови, повідомляє, ким і в якому обсязі вони були оскаржені, викладає основні доводи апеляцій і заперечень інших учасників процесу, якщо вони були подані. Головуючий з'ясовує, чи підтримують свої апеляції особи, які їх подали.

Неявка учасників процесу (крім прокурора) на засідання суду апеляційної інстанції не є перешкодою для розгляду справи, якщо інше не передбачено КПК або рішенням апеляційного суду.

Якщо суд апеляційної інстанції не проводив судового слідства, головуючий ознайомлює учасників судового розгляду з додатковими матеріалами, якщо вони були подані, матеріалами, що надійшли з суду першої інстанції на виконання доручень, вислуховує їх пояснення з приводу поданих апеляцій у порядку, передбаченому ст. 318 КПК, і переходить до судових дебатів.

Судове слідство в апеляційному суді провадиться за правилами глави 26 КПК (проведення судового слідства судом першої інстанції) лише щодо тієї частини вироку, законність і обґрунтованість якої заперечується в апеляції. Судові дебати в суді апеляційної інстанції проводяться відповідно до вимог ст. 318 КПК і полягають у промовах учасників судового розгляду

справи щодо тієї частини вироку, яка оскаржена. Першими виступають особи, які подали апеляції.

Прокурор, якщо він підтримує апеляцію, подану ним чи іншим прокурором, виступає першим, а в інших випадках – останнім.

Перед видаленням суду до нарадчої кімнати для постановлення рішення щодо законності й обґрунтованості вироку суду першої інстанції підсудному, якщо він брав участь в апеляційному розгляді справи, надається останнє слово.

Протокол судового засідання та фіксування технічними засобами перебігу судового процесу в апеляційному суді ведуться у разі проведення ним судового слідства (ст. 362 КПК).

За результатами розгляду апеляції суд апеляційної інстанції виносить ухвалу. Прийнята та підписана всіма суддями в умовах нарадчої кімнати ухвала апеляційної інстанції оголошується в залі судового засідання негайно після її постановлення. Проте згідно з ч. 2 ст. 379 КПК у справах, що вимагають значного часу для складання мотивованої ухвали, суд має право обмежитись складанням і оголошенням лише її резолютивної частини, яку підписують всі судді. Повний текст ухвали повинен бути складений не пізніше п'яти діб з дня оголошення резолютивної частини та оголошений учасникам судового розгляду. Про час оголошення повного тексту ухвали має бути зазначено у раніше складеній її резолютивній частині.

У результаті розгляду апеляції на вирoki і постанови про застосування чи незастосування заходів виховного і медичного характеру, ухвалені місцевими судами, апеляційний суд відповідно до вимог ст. 366 КПК має право:

1) винести ухвалу про залишення вироку чи постанови без зміни, а апеляції – без задоволення; скасування вироку чи постанови і повернення справи прокурору на додаткове розслідування або на новий судовий розгляд у суд першої інстанції; скасування вироку чи постанови і закриття справи; про зміну вироку чи постанови;

2) постановити свій вирок, скасувавши повністю чи частково вирок суду першої інстанції;

3) постановити свою постанову, скасувавши повністю чи частково постанову суду першої інстанції.

У результаті розгляду апеляцій на рішення, зазначені у ч. 2 ст. 347 КПК (ухвали, постанови про закриття справи або направлення справи на додаткове

розслідування, окремі ухвали (постанови) та інші постанови місцевих судів) апеляційний суд:

1) виносить ухвалу, якою має право:

- залишити ухвалу (постанову) без зміни, а апеляції – без задоволення;
- скасувати ухвалу (постанову) і повернути її на новий судовий розгляд у суд першої інстанції;
- скасувати ухвалу (постанову) про закриття справи і повернути справу на додаткове розслідування або на новий судовий розгляд;
- змінити ухвалу (постанову);
- скасувати окрему ухвалу (постанову);
- скасувати цілком або частково ухвалу (постанову) і ухвалити свою.

2) постановляє свою ухвалу, скасовуючи повністю або частково ухвалу чи постанову суду першої інстанції.

Скасовуючи ухвалу (постанову) суду першої інстанції про закриття справи або направлення справи на додаткове розслідування, апеляційний суд не вправі постановити свій вирок.

Ухвала апеляційної інстанції є остаточною і набирає законної сили після її оголошення. Вона може бути скасована за наявності до того підстав лише в касаційному провадженні або в порядку провадження за ново виявленими обставинами.

Апеляції на постанови судді про відмову в застосуванні заходів безпеки (ст. 52⁵ КПК), про взяття особи під варту або про відмову в цьому (ст. 165² КПК), про подовження строку тримання під вартою або про відмову в цьому (ст. 165³ КПК), про відмову в проведенні обшуку (ст. 177 КПК), про направлення обвинуваченого на стаціонарну судово-медичну або судово-психіатричну експертизу або про відмову в цьому (ст. 205 КПК) розглядаються не пізніше ніж через три доби після їх надходження в апеляційний суд, для чого відповідні матеріали негайно витребуються із суду, що ухвалив оскаржувану постанову.

Пленум Верховного Суду України у постанові «Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства» від 25 квітня 2003 р. № 4 роз'яснив, що на вимогу апеляційного суду, який розглядає апеляцію на постанову про взяття особи під варту або про відмову в цьому, може також бути надана кримінальна справа органом чи особою, у провадженні яких вона перебуває. Про час і місце розгляду апеляції негайно повідомляються прокурор, а також через місцевий суд, який

ухвалив постанову, – підозрюваний, обвинувачений, його захисник і законний представник.

6.5. Рішення, які приймаються в касаційному порядку

Однією із стадій кримінального процесу, в якій перевіряється законність і обґрунтованість судових рішень судів у кримінальних справах, є касаційне провадження.

Відповідно до чинного законодавства єдиною касаційною інстанцією з перегляду кримінальних справ в Україні є колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Колегія суддів для розгляду конкретної справи визначається у порядку, встановленому ч. 3 ст. 16-2 «Автоматизована система документообігу суду».

У касаційному порядку можуть бути перевірені:

- Вироки і постанови апеляційного суду, постановлені ним в апеляційному порядку.

- Вироки місцевих судів, постанови (ухвали) цих судів у справах про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру, інші постанови (ухвали), які перешкоджають подальшому провадженню у справі, ухвали апеляційного суду, постановлені щодо цих вироків, постанов (ухвал), крім випадків, коли апеляційною інстанцією зазначені рішення скасовано, а справу направлено на нове розслідування чи новий судовий розгляд, а також ухвали апеляційного суду, постановлені ним в апеляційному порядку щодо видачі особи (екстрадиції).

Касаційні скарги на вирoki і постанови апеляційного суду, постановлені ним в апеляційному порядку (ч.1 ст. 383 КПК) мають право подати особи, коло яких визначено у ст. 348 КПК, а саме:

- 1) засуджений, його законний представник і захисник – у частині, що стосується інтересів засудженого;

- 2) виправданий, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав виправдання;

- 3) законний представник, захисник неповнолітнього та сам неповнолітній, щодо якого застосовано примусовий захід виховного характеру, – у частині, що стосується інтересів неповнолітнього;

- 4) законний представник та захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусового заходу медичного характеру;

5) обвинувачений, щодо якого справу закрито, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав закриття справи;

6) обвинувачений, щодо якого справу направлено на додаткове розслідування, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав направлення справи на додаткове розслідування;

7) цивільний відповідач або його представник – у частині, що стосується вирішення позову;

8) прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої інстанції, а також прокурор, який затвердив обвинувальний висновок, — у межах обвинувачення, що підтримував прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої інстанції;

9) потерпілий і його представник – у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції;

10) цивільний позивач або його представник – у частині, що стосується вирішення позову;

11) особа, щодо якої винесено окрему ухвалу (постанову) суду;

12) інші особи у випадках, передбачених КПК.

Касаційні скарги на вироки місцевих судів, постанови (ухвали) цих судів у справах про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру, інші постанови (ухвали), які перешкоджають подальшому провадженню у справі, ухвали апеляційного суду, постановлені щодо цих вироків, постанов (ухвал), крім випадків, коли апеляційною інстанцією зазначені рішення скасовано, а справу направлено на нове розслідування чи новийсудовий розгляд, а також ухвали апеляційного суду, постановлені ним в апеляційному порядку щодо видачі особи (екстрадиції) мають право подати (ч. 2 ст. 383 КПК) :

1) засуджений, його законний представник і захисник – у частині, що стосується інтересів засудженого;

2) виправданий, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав виправдання;

3) законний представник, захисник неповнолітнього та сам неповнолітній, щодо якого застосовано примусовий захід виховного характеру, – у частині, що стосується інтересів неповнолітнього;

4) законний представник та захисник особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусового заходу медичного характеру;

5) обвинувачений, щодо якого справу закрито, його законний представник і захисник – у частині мотивів і підстав закриття справи;

б) цивільний відповідач або його представник – у частині, що стосується вирішення позову;

7) потерпілий і його представник - у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції;

8) цивільний позивач або його представник - у частині, що стосується вирішення позову;

9) особа, щодо якої винесено окрему ухвалу (постанову) суду;

10) особи, які в судовому порядку оскаржили постанову про відмову в порушенні кримінальної справи, за винятком випадків, встановлених законом, – у частині мотивів і підстав відмови в порушенні кримінальної справи.

Касаційну скаргу на судові рішення, зазначені у ч. 1 ст. 383 КПК, має право подати прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої чи апеляційної інстанції, чи прокурор, який затвердив обвинувальний висновок.

Касаційну скаргу на судові рішення, зазначені у ч. 2 ст. 383 КПК, має право подати прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої чи апеляційної інстанції, а також Генеральний прокурор України та його заступники, прокурор Автономної Республіки Крим, прокурор області, міст Києва і Севастополя, прирівняні до них прокурори та їх заступники в межах їх повноважень – незалежно від їх участі в розгляді справи судом першої чи апеляційної інстанції.

Особам, які вправі подати касаційну скаргу, надається можливість ознайомитися в суді з матеріалами справи для вирішення питання про внесення касаційної скарги.

Кримінально-процесуальним законом встановлені наступні строки касаційного оскарження. Касаційні скарги на судові рішення, зазначені у частині першій ст. 383 КПК, можуть бути подані протягом одного місяця з моменту проголошення вироку чи оголошення ухвали або постанови, які оскаржуються, а засудженим, який перебуває під вартою, – в той же строк з моменту вручення йому копії вироку чи постанови.

Касаційні скарги на судові рішення, зазначені у частині другій ст. 383 КПК, можуть бути подані протягом трьох місяців з моменту набрання ними законної сили.

Протягом строку, встановленого на касаційне оскарження, справа ніким не може бути витребувана із суду, який виконує судові рішення, за винятком суду касаційної інстанції.

У разі подачі скарги з пропуском зазначеного строку і при відсутності клопотання про його відновлення скарга постановою судді визнається такою, що не підлягає розгляду. Цей строк може бути відновлений у випадках і в порядку, передбачених ст. 353 КПК.

Касаційні скарги на судові рішення, зазначені у частині першій ст. 383 КПК, подаються через суд, який постановив вирок чи виніс ухвалу або постанову, а на інші рішення – безпосередньо до касаційного суду. До скарги додається стільки її копій, щоб їх можна було вручити всім учасникам судового розгляду, інтересів яких вона стосується. Цей обов'язок не поширюється на засудженого, який перебуває під вартою. До скарги на судові рішення, зазначені у ч. 2 ст. 383 КПК, додаються копії судових рішень, що оскаржуються.

Зміст касаційної скарги і подання має важливе процесуальне значення, оскільки від викладених у них формулювань, доводів і обґрунтувань залежать наслідки розгляду скарги чи подання. Тому законодавець визначив, що їх зміст повинен відповідати вимогам, які пред'являються до апеляції. Зокрема у скарзі, поданні зазначаються: назва суду, якому адресується скарга; особа, яка подає скаргу; вирок, ухвала чи постанова, на які подається скарга, і назва суду, який їх постановив; вказівка на те, в чому полягає незаконність вироку, ухвали, постанови та доводи на її обґрунтування; прохання особи, яка подає скаргу; перелік документів, які додаються до скарги.

Повідомлення про надходження касаційних скарг на судові рішення, зазначені у ч.1 ст. 383 КПК, здійснюється судом, який постановив оскаржуване рішення, з додержанням вимог ст. 351 КПК.

Про надходження скарги апеляційний суд зобов'язаний направити письмове повідомлення особам, інтересів яких вона стосується, а також помістити про це оголошення на дошці об'яв суду. День поміщення оголошення має важливе значення, оскільки саме з ним пов'язується право на одержання в суді протягом п'яти діб копії скарги або ознайомлення з ним у суді, і тому він повинен бути зафіксований у справі відповідним документом (наприклад довідкою секретаря судового засідання).

Подання касаційних скарг на судові рішення, зазначені у частині першій ст.383 КПК, зупиняє набрання ними законної сили. А подання касаційних скарг на судові рішення, зазначені у частині другій ст. 383 КПК, не зупиняє набрання ними законної сили.

Після виконання вимог, передбачених ст. 351 КПК, суд, який постановив судові рішення, зазначені у ч.1 ст. 383 КПК, протягом семи діб передає справу разом з поданою скаргою і запереченнями на неї до касаційного суду і визначає дату розгляду справи, про що повідомляє сторони у справі.

Касаційну скаргу на судові рішення, зазначені у ч. 2 ст. 383 КПК, протягом тридцяти діб після надходження справи призначає до розгляду суддя касаційного суду, який виніс постанову про витребування справи. Про призначення справи до розгляду суддя повідомляє прокуророві, а також особам, зазначеним у ст. 384 КПК, роз'яснює їм, що вони вправі подати заперечення на скаргу або ж подати власні скарги про перегляд справи у касаційному порядку.

Апеляційний суд, що ухвалив судові рішення, сповістивши про надходження скарги від учасників процесу, інтересів яких вони стосуються, забезпечує їм можливість ознайомитися зі скаргою, вручає їх копії і роз'яснює право подати свої заперечення. Касаційні скарги і заперечення на них приєднуються до кримінальної справи.

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення учаснику процесу про день розгляду скарги у касаційній інстанції або про перенесення розгляду справи, внаслідок чого учасник процесу був позбавлений можливості взяти в ньому участь, розглядається як істотне порушення вимог кримінально-процесуального закону, що впливає на правильність судового рішення і є підставою для перегляду судового рішення, яке набрало законної сили, в порядку передбаченому гл. 32 КПК.

До початку розгляду справи в касаційному суді особа, що подала скаргу, та особи, зазначені у ч. 4 ст. 384 КПК, – щодо скарги прокурора в межах його позицій, мають право доповнити, змінити або відкликати її, а також подати свої заперечення на скаргу іншого учасника судового розгляду, додержуючись при цьому вимог ст. 355 КПК.

На ствердження або спростування доводів, викладених у скарзі особи, що їх подали, мають право подати до касаційного суду документи, яких не було в справі. Нові матеріали не можуть отримуватися шляхом проведення слідчих дій. Особа, яка подала нові матеріали, повинна вказати, яким шляхом вони були одержані та яке значення вони мають для вирішення справи.

Нові матеріали можуть бути витребувані також касаційним судом.

Виконавши всі дії з ознайомлення з протоколом судового засідання та матеріалами справи, розглянувши зауваження на протокол судового

засідання, повідомивши заінтересованих осіб про надходження касаційних скарг і подань та вручивши їм копії (копій скарг не подає засуджений, який перебуває під вартою), апеляційний суд протягом семи діб зобов'язаний передати справу разом зі всіма скаргами, поданнями та запереченнями на них до касаційного суду, визначивши дату розгляду справи та повідомивши про це учасників судового розгляду.

Після надходження до суду касаційної інстанції справа передається судді-доповідачу. У судовому засіданні справа з касаційними скаргами на судові рішення, розглядається з обов'язковим повідомленням прокурора та осіб, зазначених у ст. 384 КПК.

Справа розглядається касаційним судом у складі трьох суддів за участю прокурора з додержанням порядку, передбаченого частинами першою, другою і третьою ст. 362 КПК. До складу суду, що розглядає судові рішення, зазначені у частині другій ст. 383 КПК, входить суддя, який приймав рішення про витребування справи та призначення її до розгляду.

Нарада суддів касаційної інстанції провадиться з додержанням вимог, передбачених ст.ст. 322 і 325 КПК.

Отак, у розгляді справи можуть брати участь всі особи, яким надано право на касаційне оскарження судових рішень. Засідання проводиться з обов'язковою участю прокурора. Участь інших осіб є їхнім правом, а не обов'язком, і їхня неявка в судове засідання не перешкоджає розгляду справи. Учасники судового розгляду, які з'явилися у судове засідання, мають право давати пояснення і суд зобов'язаний надати їм слово для цього. Якщо засуджений, що перебуває під вартою, заявив клопотання про виклик його в судове засідання для дачі пояснень, суд касаційної інстанції зобов'язаний викликати його і заслухати пояснення. Ухвала суду касаційної інстанції ухвалюється в нарадчій кімнаті з дотриманням вимог, які пред'являються до постановлення вироку.

У касаційному провадженні протокол судового засідання не ведеться, тому істотні обставини судового засідання (суть пояснень учасників процесу, виступ прокурора) викладаються в ухвалі.

Касаційний суд перевіряє судові рішення з точки зору його законності й обґрунтованості, тобто відповідності нормам матеріального і процесуального закону, фактичним обставинам справи, доказам, дослідженим у судовому засіданні. При цьому суд касаційної інстанції перевіряє й оцінює і нові матеріали, подані особами, що надіслали скарги, або витребувані самим судом.

Касаційний суд зобов'язаний перевірити законність і обґрунтованість судового рішення за наявними у справі і додатково поданими матеріалами у межах оскарженої частини. Вийти за межі касаційних вимог суд може лише у випадку, якщо цим не погіршується становище засудженого або виправданого.

Якщо задоволення скарги або подання дає підстави для ухвалення рішення на користь інших засуджених, від яких не надійшли скарги або не внесено подання, суд касаційної інстанції повинен прийняти таке рішення (ст. 395 КПК).

Справа з касаційними скаргами на судові рішення, зазначені у частині першій ст. 383 КПК, передається до касаційного розгляду після надходження її до суду.

Касаційні скарги на судові рішення, зазначені в ч.2 ст. 383 КПК, передаються судді касаційного суду, що визначається у порядку, встановленому ч. 3ст. 162 КПК, який протягом 15 діб з часу їх надходження вирішує питання про витребування справи. Справа не витребується, якщо скарга відповідно до вимог ст. 350, ч. 2 ст. 383, ст. 384, ч. 2 ст. 386, ч. 1 ст. 398 КПК не може бути предметом розгляду суду касаційної інстанції. Про прийняте рішення суддя виносить мотивовану постанову, копія якої надсилається прокуророві чи особі, яка подала скаргу. Постанова оскарженню не підлягає. Відмова у витребуванні справи не перешкоджає витребуванню справи при повторному надходженні скарги за умови усунення зазначених у постанові суду недоліків і якщо вона надійшла в межах строку, визначеного ст. 386 КПК, або не пізніше одного місяця з дня одержання копії постанови про відмову у витребуванні справи.

Одночасно з витребуванням справи за наявності для цього підстав суддя може зупинити виконання судового рішення до розгляду скарги в суді, за винятком тих рішень, що зазначені у ч.1 ст. 383 КПК.

Зупинення виконання судового рішення – це тимчасове неприведення до виконання судового рішення, що набрало законної сили. Це може бути як відкладення виконання, яке ще не було почато, так і переривання виконання, коли судові рішення уже виконуються. Не можна зупинити уже виконане рішення. Зупинення виконання може стосуватися як рішення в цілому, так і якої-небудь його частини (наприклад додаткового покарання). Зупинення виконання вироку й інших судових рішень допускається тільки за наявності до того підстав. У законі не зазначено, які конкретно підстави можуть спричинити ухвалення рішення про зупинення виконання судового рішення.

До таких підстав, безпосередньо, належать істотні порушення закону, що свідчать про незаконність рішення. Виконання судового рішення зупиняється тільки до розгляду касаційної скарги у суді. Якщо суд касаційної інстанції залишає вирок, постанову або ухвалу без зміни, а касаційні скарги або подання – без задоволення, зупинення автоматично скасовується і судові рішення направляється на виконання. Саме по собі подання касаційних скарг на судові рішення, зазначені в ч. 2 ст. 383 КПК, не зупиняє набрання ними законної сили.

Перегляд судових рішень Верховним Судом України

Глава 32-1 КПК регламентує порядок перегляд судових рішень Верховним Судом України. Судячи з її змісту, перегляд судових рішень Верховним Судом України не є новою стадією кримінального процесу, а є, на нашу думку, формою касаційної інстанції, що переглядає рішення інших судів.

Згідно ст. 400-12 КПК, підставами для перегляду судових рішень Верховним Судом України є:

1) неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень;

2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом. Перегляд судових рішень на цій підставі з метою застосувати закон про більш тяжкий злочин, збільшити обсяг обвинувачення чи з інших підстав погіршити становище засудженого, а також виправдувального вироку, ухвали чи постанови про закриття справи не допускається.

У першому випадку право на звернення про перегляд судових рішень Верховним Судом України мають особи, коло яких визначено у ст. 384 КПК (особи, які мають право на касаційне оскарження), після перегляду цього рішення в касаційному порядку.

У другому випадку заяву про перегляд судового рішення вправі подати особа, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною.

Не може бути подана заява про перегляд ухвал суду касаційної інстанції, які не перешкоджають провадженню у справі. Заперечення проти

таких ухвал можуть бути включені до заяви про перегляд судового рішення, ухваленого за наслідками касаційного провадження.

Заява про перегляд судового рішення на підставі, передбаченій п. 1 ч. 1 ст. 400-12 КПК, подається протягом 3 місяців з дня ухвалення судового рішення, відносно якого заявлено клопотання про перегляд, або з дня ухвалення судового рішення, на яке здійснюється посилення на підтвердження підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 400-12 КПК, якщо воно ухвалено пізніше.

Заява про перегляд судового рішення з підстав, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 400-12 КПК, може бути подана протягом 1 місяця від дня, коли особі, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, стало відомо про набуття цим рішенням статусу остаточного.

Перегляд виправдувального вироку, ухвали чи постанови про закриття справи, інших судових рішень з метою погіршити становище засудженого, допускається лише протягом установлених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, але не пізніше одного року з дня постановлення такого судового рішення.

Відбуття покарання або смерть засудженого не є перешкодою для перегляду справи в інтересах його реабілітації.

Заява про перегляд судових рішень Верховним Судом України подається у письмовій формі. У заяві зазначаються: 1) найменування суду, до якого подається заява; 2) особа, яка подає заяву, а також її поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є; 3) конкретні різні за змістом судові рішення, в яких має місце неадекватне застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь; 4) обґрунтування необхідності перегляду судових рішень у зв'язку з ухваленням рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною; 5) вимоги особи, яка подає заяву; 6) у разі необхідності - клопотання; 7) перелік матеріалів, які додаються.

Заява підписується особою, яка її подає. До заяви додається оформлений належним чином документ, що підтверджує повноваження особи, яка її подає, відповідно до вимог КПК.

Заява про перегляд судових рішень подається до Верховного Суду України через Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Заява має певні додатки, зазначені у ст. 400-16 КПК).

Певну особливість має і порядок допуску Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ справи до провадження (ст. 400-18 КПК). Питання про допуск справи до провадження протягом 15 днів з дня надходження заяви вирішується колегією у складі п'яти суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, яка формується без участі суддів, що прийняли рішення, яке оскаржується, у порядку, встановленому ч. 3 ст. 16-2 КПК.

Ухвала про допуск справи до провадження разом із заявою про перегляд судового рішення та доданими до неї документами надсилається до Верховного Суду України протягом п'яти днів з дня її постановлення.

Підготовка справи до розгляду у Верховному Суді України здійснюється суддею-доповідачем протягом п'ятнадцяти днів з дня відкриття провадження. За результатами проведення підготовчих дій суддя-доповідач готує доповідь та постановляє ухвалу про закінчення підготовки та призначення справи до розгляду Верховним Судом України.

Справа розглядається Судовою палатою у кримінальних справах на її засіданні. Засідання є правомочним за умови присутності на ньому не менше двох третин суддів від складу Судової палати.

Справа про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої пунктом 2 частини першої статті 400-12 КПК, розглядається на спільному засіданні всіх судових палат Верховного Суду України. Засідання є правомочним за умови присутності на ньому не менше двох третин суддів від складу Верховного Суду України, визначеного законом.

Відкриття судового засідання, роз'яснення його учасникам прав та обов'язків, оголошення складу суду і роз'яснення права відводу здійснюються за правилами глави 25 КПК України.

Після проведення зазначених процесуальних дій та розгляду клопотань осіб, які беруть участь у справі, суддя-доповідач доповідає в необхідному обсязі про зміст вимог, викладених у заяві, яка надійшла до Верховного Суду України, та результати проведених ним підготовчих дій.

Особа, яка подала заяву до Верховного Суду України, та особи, що приєдналися до неї, у разі їх прибуття у судові засідання мають право надати пояснення по суті заявлених вимог. Якщо такі заяви подали обидві сторони, першою дає пояснення сторона обвинувачення. Для з'ясування сутності

норми кримінального закону, яка неоднаково застосована, можуть заслуховуватися пояснення представників органів державної влади.

Неприбуття осіб, які беруть участь у справі і належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, для участі у судовому засіданні не перешкоджає судовому розгляду справи.

Після закінчення заслуховування пояснень осіб суд виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення.

Строк розгляду справи Верховним Судом України не може перевищувати одного місяця з дня відкриття провадження у справі.

За наслідками розгляду справи більшістю голосів від складу суду приймається одна з таких постанов:

- про повне або часткове задоволення заяви;
- про відмову в задоволенні заяви.

Судді, які не погоджуються з постановою, можуть висловити окрему думку, що додається до постанови.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і не може бути оскаржена, крім як на підставі, передбаченій п. 2 ч. 1 ст. 400-12 КПК.

6.6. Рішення, які приймаються у стадії виконання вироку

Виконання вироку – завершальна стадія кримінального процесу, в якій суд звертає до виконання вироки, ухвали і постанови, слідкує за приведенням їх до виконання, а також вирішує в установленому порядку питання, які виникають при виконання судових актів.

Таким чином, завданням цієї стадії є :

- 1) звернення вироку до виконання;
- 2) забезпечення у встановлених законом випадках повної або часткової реалізації вироку;
- 3) вирішення встановлених законом питань, які виникають у ході фактичного виконання вироку;
- 4) здійснення контролю за виконанням вироку.

Після набрання вироком законної сили (ч. 1 ст. 404 КПК), суд направляє копію вироку, копію апеляційної чи касаційної ухвали, якщо вирок було змінено, а також розпорядження про виконання вироку, підписане головуючим або головою суду і секретарем і скріплене гербовою печаткою суду в органи, які будуть безпосередньо виконувати покарання.

У розпорядженні вказується: орган, якому адресується розпорядження; основні відомості про засудженого; коли, яким вироком і до якої міри

покарання він засуджений; якщо справа розглядалася апеляційною або касаційною інстанцією, то в розпорядженні зазначаються результати цього розгляду і прийнятих рішень щодо міри покарання; вимогу привести вирок до виконання та негайно повідомити про це суд; якщо засуджений позбавляється волі – повідомити сім'ю засудженого, в яке місце він направлений для відбування покарання.

Набрання вироком законної сили та його виконання регламентовані ст. 401 КПК. Вирок місцевого суду набирає законної сили після закінчення строку на подання апеляцій, а вирок апеляційного суду – після закінчення строку на подання касаційної скарги, якщо його не було оскаржено. У разі подачі апеляцій, касаційної скарги вирок, якщо його не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи відповідно апеляційною чи касаційною інстанцією, якщо інше не передбачено КПК.

У разі якщо оскаржено тільки частину вироку або якщо засуджено декількох підсудних, а вирок оскаржено щодо одного з них, вирок в інших частинах або щодо інших засуджених осіб законної сили не набирає до моменту винесення апеляційною чи касаційною інстанцією ухвали.

Обвинувальний вирок виконується після набрання ним законної сили. До набрання вироком законної сили засуджений, який перебуває під вартою, не може бути переведений в місця позбавлення волі, що знаходяться в іншій місцевості.

Виправдувальний вирок і вирок, що звільняє підсудного від покарання, виконуються негайно після проголошення вироку. Якщо підсудний перебуває під вартою, суд звільняє його з-під варти в залі судового засідання.

Порядок набрання ухвалою і постановою суду законної сили та їх виконання передбачений ст. 402 КПК. Згідно до цієї норми ухвала і постанова суду першої інстанції, якщо інше не передбачено КПК, набирають законної сили і виконуються після закінчення строку на подачу апеляцій, а ухвала і постанова апеляційного суду – після закінчення строку на подання касаційної скарги. Якщо на ці рішення були подані апеляції, касаційні скарги і якщо їх не було скасовано, то вони набирають законної сили і виконуються після розгляду їх апеляційним чи касаційним судом, крім випадків, передбачених КПК.

Ухвали і постанови апеляційної і касаційної інстанцій набирають законної сили негайно після їх оголошення, крім випадків, передбачених КПК.

Ухвала і постанова суду, які не підлягають оскарженню, набирають сили і виконуються негайно після їх винесення.

Порядок звернення вироку до виконання визначений у ст. 404 КПК. Даний порядок слід визначати не як безпосереднє виконання вироку, а як лише його приведення до виконання, тобто в цьому випадку суд, що ухвалив вирок, повинний вжити заходів щодо надання всіх необхідних матеріалів до того органу, який повинен виконати вирок. Згідно до ч. 1 ст. 404 КПК, вирок, що набрав законної сили, звертається до виконання судом, який постановив вирок, не пізніш як через 3 доби з дня набрання ним законної сили або повернення справи з апеляційної чи касаційної інстанції.

Суд разом із своїм розпорядженням про виконання обвинувального вироку надсилає копію вироку тому органу, на який покладено обов'язок виконати вирок.

З метою забезпечення виховного впливу вироку суд надсилає його копію в необхідних випадках підприємству, установі, організації за місцем роботи засудженого.

У разі звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням відповідно до статей 75 і 104 КК України, суд надсилає копію вироку органу виконання покарань за місцем проживання засудженого, а щодо неповнолітнього – також службі у справах неповнолітніх для здійснення контролю за його поведінкою, а щодо засуджених військовослужбовців – командирам військових частин, які відповідно до частини другої статті 76 КК України здійснюють контроль за поведінкою таких засуджених.

Якщо у виправданого або у особи, щодо якої справа закрита, були вилучені документи, цінності та інші предмети чи був накладений арешт на майно, копія вироку, що набрав законної сили, або ухвала апеляційної чи касаційної інстанції направляються відповідним органам для повернення вилучених документів, цінностей та інших предметів, а також для зняття арешту з майна.

Вирок не може бути звернено до виконання або виконуватися в частині засудження за діяння, караність якого була усунена нововиданим кримінальним законом.

Своєчасне звернення до виконання вироку, який набрав законної сили, покладається на суддю або голову відповідного суду, який постановив вирок.

Органи, що виконують вирок, постанову або ухвалу, повідомляють суд, який їх постановив про їх виконання.

Кримінально-процесуальний кодекс регулює різні питання, пов'язані із виконанням вироку, зокрема, порядок виконання закону, який звільняє від покарання; порядок застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 3 років, звільнення від покарання за хворобою, звільнення від покарання з випробуванням після закінчення іспитового строку тощо.

У ст. 409 КПК визначено суди, що вирішують питання, зв'язані з виконанням вироку та його повноваження. А саме, питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають при виконанні вироку, включаючи визначення розміру і розподілення судових витрат, якщо суд не вирішив цих питань, вирішуються судом, який постановив вирок. Приведення у відповідність із новим законом, який звільняє від покарання або пом'якшує покарання, вироку щодо осіб, які відбувають покарання, вирішується ухвалою суду за місцем відбування покарання. Питання про звільнення засудженого від відбування покарання в зв'язку з хворобою вирішуються суддею районного (міського) суду за місцем відбування покарання незалежно від того, яким судом було винесено вирок.

Питання зв'язані з виконанням вироку, вирішуються судом у судовому засіданні з участю прокурора.

В судове засідання, як правило, викликається засуджений, а за його клопотанням і захисник. Якщо питання стосується виконання вироку в частині цивільного позову, викликається також при необхідності цивільний позивач і цивільний відповідач. Неявка цих осіб не зупиняє розгляду справи.

При вирішенні судом питання про звільнення від відбуття покарання в зв'язку з хворобою обов'язкова присутність представника лікарської комісії, що дала висновок про стан здоров'я засудженого.

Розгляд справи починається доповіддю судді, після чого заслуховуються пояснення осіб, що з'явилися в судове засідання, і думка прокурора. Потім суддя виходить до нарадчої кімнати для винесення постанови.

При вирішенні судом питань, зв'язаних з виконанням вироку, ведеться протокол судового засідання.

Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи людини здійснюється прокурором. Розпорядження прокурора, що стосуються виконання вироків, ухвал і постанов суду, обов'язкові для всіх органів і посадових осіб, які їх виконують.

6.7. Рішення, які приймаються під час перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами

Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами (передбачений главою 32 КПК України) – це стадія кримінального процесу, змістом якої є перегляд за клопотаннями сторін рішень судів першої, апеляційної, касаційної інстанцій у зв'язку з нововиявленими обставинами.

У кримінальному процесі немає такої судової інстанції, рішення якої могли б бути остаточними і не могли переглядатися за нововиявленими обставинами.

Перегляд судових рішень — це самостійна і виняткова стадія кримінального процесу. Самостійність її визначається специфікою завдань, кола учасників, строків провадження, процесуальних засобів процесуальної діяльності, змісту процесуальних рішень.

Винятковий характер цієї стадії зумовлено:

- 1) перевіркою законності й обґрунтованості судових рішень, що набрали чинності, а в деяких випадках і тих, що вже виконано;
- 2) наявністю специфічних підстав для порушення провадження з перегляду судових рішень;
- 3) залежністю предмета перевірки судових рішень (їх законності й обґрунтованості) від нововиявлених обставин;
- 4) структурою та порядком кримінально-процесуального провадження;
- 5) вузьким колом повноважень судів, що переглядають справи в такому порядку.

Суд вищого рівня, який переглядає рішення суду нижчого рівня за нововиявленими обставинами, не є судом другої (апеляційної) чи третьої (касаційної) інстанції. Поняття інстанційності не може бути застосовано до цього суду, бо стадія процесу, в якій він діє, має виключний характер.

Місце стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, залежить від часу виявлення підстав для відновлення справи. Тому цю стадію може бути реалізовано після:

- стадії судового розгляду (якщо не було апеляції) або

- стадії апеляційного провадження або
- стадії касаційного провадження або
- стадії виконання вироку (або в її часових межах).

Місце стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, щодо стадії виконання вироку залежить від:

- виду вироку, який переглядають;
- обставин, які можуть бути підставами для відновлення справи.

Наприклад, перегляд виправдувального вироку, ухвали чи постанови про закриття справи допускається лише протягом встановлених кримінальним законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності і не пізніше одного року з дня виявлення нових обставин (ч. 1 ст. 400-6 КПК).

За наявності доказів, які підтверджують, що особа вчинила більш тяжкий злочин, ніж той, за який її було засуджено, справу може бути відновлено у зв'язку з нововиявленими обставинами тільки протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за більш тяжкий злочин (ч. 4 ст. 400-6 КПК).

За наявності доказів, які підтверджують невинуватість засудженого або вчинення ним менш тяжкого злочину, відновлення справи за нововиявленими обставинами строками не обмежено (ч. 5 ст. 400-6 КПК).

Відбуття покарання або смерть засудженого не є перешкодою для перегляду справи в інтересах його реабілітації (ч. 6 ст. 400-6 КПК).

Провадження в стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, здійснюється на підставі таких загальних положень:

- 1) свобода подання прокуророві заяв (клопотань) про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами;
- 2) ревізійний характер перевірки судового рішення (переглядають не тільки нововиявлені обставини, а й, що головне, — рішення у справі);
- 3) заборона суду, який переглядає судові рішення в порядку перегляду справ за нововиявленими обставинами, вносити зміни у рішення, яке переглядають;
- 4) попередній розгляд справи в апеляційному чи касаційному порядку не перешкоджає її розгляду в тій самій судовій інстанції в порядку відновлення справ у зв'язку з нововиявленими обставинами (ч. 2 ст. 400-10 КПК);
- 5) інші загальні правила, які діють у стадіях апеляційного і касаційного провадження (за винятком короткостроковості оскарження).

Значення стадії перегляду судових рішень за нововиявленими

обставинами, полягає у такому:

1) перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами є гарантією проти виконання незаконних, необґрунтованих і несправедливих судових рішень, що набрали чинності, а також гарантією прав і законних інтересів не тільки засудженого, а й інших учасників процесу;

2) ця стадія, як одна із форм судового контролю за діяльністю судів нижчого рівня, формує однакове застосування ними норм права на всій території України; формуючи єдину судову політику в сфері застосування кримінального та кримінально-процесуального права, сприяє підвищенню якості досудової підготовки матеріалів і тим самим зміцненню законності в діяльності органів досудового слідства і прокуратури;

3) забезпечує реалізацію виховно-запобіжного впливу на громадян, сприяючи зміцненню правопорядку в державі, правовому вихованню громадян.

Нововиявлені обставини — це юридичні факти (обставини), які існували під час досудового провадження і судового розгляду кримінальної справи, але не дістали відображення в матеріалах справи, через що вони залишились невідомими органам дізнання, слідчому, прокуророві, суду і (або) сторонам.

Нововиявленими обставинами згідно зі ст. 400-5 КПК є:

1) Фальсифікація доказів, неправильність перекладу, а також показань свідка, потерпілого, обвинуваченого, підсудного, висновку і пояснень судового експерта, на яких ґрунтується вирок.

2) Зловживання прокурора, дізнавача, слідчого чи суддів під час провадження в справі, тобто вчинення ними навмисних дій, що містять склад злочину і спричиняють викривлення суті справи:

- притягнення як обвинуваченого завідомо невинуватого;
- звільнення від кримінальної відповідальності завідомо винуватих;
- штучне створення доказів обвинувачення або виправдання;
- засудження завідомо невинуватого;
- ухвалення завідомо неправосудного судового рішення.

Для скасування вироку за цією підставою не має значення, чи було їх наслідком ухвалення неправосудного рішення. Вирок скасовують у будь-якому випадку. Такий підхід зумовлено тим, що сам по собі факт злочинного зловживання дає підстави сумніватися в законності й обґрунтованості судового рішення і підриває авторитет судової влади.

Ці дві обставини можуть бути підставами для перегляду судових рішень, що набрали чинності, за нововиявленими обставинами, лише в тому разі, якщо їх встановлено вироком, який набрав законної сили, а за неможливості постановлення вироку – матеріалами розслідування (наприклад, якщо свідок дав неправдиві показання ненавмисно).

Днем встановлення цих обставин є:

- день набрання вироком суду законної сили;
- за неможливості постановлення вироку – день складання прокурором за матеріалами розслідування висновку про наявність нововиявлених обставин.

3. Всі інші обставини, які не були відомі суду при винесенні судового рішення і які самі по собі або разом із раніше виявленими обставинами доводять неправильність засудження або виправдання підсудного.

Законодавець визначив лише загальні риси "інших обставин", бо дати їх вичерпний перелік неможливо. Це, як правило:

- відомості про вчинення злочину іншою особою, а не тією, яку засуджено за вчинення цього злочину;
- наявність у живих потерпілого, якого раніше вважали вбитим;
- самообмова тощо.

Завдання стадії:

1. Встановлення нововиявлених обставин, які істотно вплинули на правильність судового рішення.

2. Виявлення у зв'язку з цим помилок, допущених судами під час розгляду і вирішення справ судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій.

3. Вжиття передбачених законом заходів до усунення виявлених помилок шляхом скасування судових рішень, які набрали чинності.

Учасники стадії

Суд: у складі не менше трьох суддів апеляційного або касаційного суду.

Прокурор. Прокурор району (міста) приймає заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами; розслідує нововиявлені обставини або доручає це органам досудового слідства; за результатами розслідування нововиявлених обставин складає висновок, який разом із справою направляє прокурору області.

Прокурор області вносить до апеляційного суду подання про перегляд рішення місцевого суду за нововиявленими обставинами; направляє справи,

в яких вирок винесено апеляційним судом, Генеральному прокурору України;

Генеральний прокурор України вирішує питання про принесення подання до касаційного суду про перегляд рішення у справі, направлений йому обласним прокурором.

Органи дізнання чи слідчі, яким прокурором доручено розслідування нововиявлених обставин.

Учасники, які беруть участь у розслідуванні прокурором нововиявлених обставин.

Права учасників стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є такими самими, як і в інших стадіях процесу.

Залежно від того, хто має право використовувати процесуальні засоби діяльності, всі засоби поділяють на дві групи:

1) які використовує прокурор (витребування кримінальної справи із суду, розслідування нововиявлених обставин, направлення справи разом із своїм висновком до прокурора області та інші);

2) які використовує суд (ті самі засоби, що і в стадії касаційного провадження, бо перегляд здійснюється за правилами, встановленими для перегляду справ у касаційному порядку).

Етапи стадії

Стадія перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами має різні за змістом етапи:

I. Досудовий етап (порушення питання про перегляд судового рішення). Зміст цього етапу становлять такі процесуальні дії:

1) прийняття районним (міським) прокурором заяв заінтересованих осіб, підприємств, установ, організацій і посадових осіб про перегляд справи;

2) витребування прокурором справи із суду;

3) призначення прокурором розслідування нововиявлених обставин (а не порушення кримінальної справи), про що він складає постанову. Якщо щодо свідка, потерпілого, судового експерта, перекладача у зв'язку з його завідомо неправдивими показаннями, завідомо неправдивим висновком, поясненнями чи перекладом, щодо прокурора, дізнавача, слідчого, судді у зв'язку з допущеним ними зловживанням, а також щодо інших осіб у зв'язку з фальсифікацією ними доказів набрав чинності вирок суду, то розслідування прокурор не призначає;

4) розслідування нововиявлених обставин особисто прокурором або

через органи дізнання чи слідчих:

- здійснюється за правилами провадження досудового слідства;
- строк розслідування законом не встановлено, але тут застосовується кримінально-процесуальний закон за аналогією – до 2 місяців (саме скільки становить строк досудового слідства);

- особу не притягають як обвинуваченого, не складають обвинувальний висновок;

5) складання прокурором (і тоді, коли розслідування здійснювали органи дізнання або слідства) за результатами розслідування висновку.

Висновок прокурора – процесуальний документ, в якому прокурор викладає результати розслідування нововиявлених обставин і формулює пропозиції щодо скасування судового рішення.

У висновку прокурор зазначає:

- кому направляє висновок;
- стислий зміст вироку і наступних рішень, якщо їх ухвалювали;
- нововиявлені обставини і яким чином їх встановлено;
- яке рішення у справі пропонує ухвалити;
- ким складено висновок;
- час і місце складення висновку.

Якщо прокурор не вбачає підстав до перегляду справи у зв'язку з нововиявленими обставинами, він:

- відмовляє в цьому своєю постановою;
- повідомляє про це осіб та підприємства, установи, організації, які подали заяви.

Постанову прокурора може бути оскаржено прокурором вищого рівня;

б) направлення справи (за наявності підстав для її відновлення) разом із матеріалами розслідування і своїм висновком прокуророві області;

7) принесення прокурором області подання до апеляційного суду про перегляд справи. Справи, в яких вирок винесено апеляційним судом, прокурор області направляє Генеральному прокуророві України, який вирішує питання про принесення подання до касаційного суду.

II. Судовий етап: Заява про перегляд справи в зв'язку з нововиявленими обставинами розглядається апеляційним чи касаційним судом за правилами, встановленими для перегляду справ у касаційному порядку.

Попередній розгляд справи в апеляційному чи касаційному порядку не перешкоджає її розгляду в тій же судовій інстанції в порядку відновлення в зв'язку з нововиявленими обставинами.

Контрольні питання:

1. Які питання з'ясовуються суддею під час попереднього розгляду кримінальної справи?
2. Який порядок попереднього розгляду справи суддею?
3. Назвіть терміни попереднього розгляду справи суддею.
4. Які рішення приймає суддя за результатами попереднього розгляду справи?
5. У яких випадках відбувається повернення і закриття кримінальних справ суддею на стадії їх попереднього розгляду?
6. Назвіть загальні положення судового розгляду?
7. Визначте об'єм доказів, які підлягають дослідженню, та порядок їх дослідження.
8. Який порядок допиту підсудних під час судового розгляду кримінальних справ?
9. Який порядок допиту свідків під час судового розгляду кримінальних справ?
10. Який порядок допиту потерпілих під час судового розгляду кримінальних справ?
11. Який порядок провадження експертизи в суді?
12. Який порядок огляду місця події під час судового розгляду справ?
13. Назвіть значення, структуру, зміст і порядок складання протоколу судового засідання.
14. Яким вимогам повинен відповідати протокол судового засідання?
15. Який процесуальний порядок прийняття рішень про судові доручення та процесуальні акти, які складаються з цього приводу?
16. Назвіть особливості винесення вироку.
17. Які питання вирішуються судом під час винесення вироку?
18. Назвіть та коротко охарактеризуйте види вироків?
19. Як вирішується цивільний позов у суді?
20. Назвіть структуру та зміст вироку.
21. На які судові рішення може бути подана апеляція?
22. Назвіть порядок та строки апеляційного оскарження.
23. Який зміст апеляції?
24. У яких випадках апеляція залишається без розгляду?
25. Які судові рішення можуть бути перевірені в касаційному провадженні?

26. Які особи мають право на касаційне оскарження або внесення касаційного подання?
27. Які суди можуть розглядати справи в касаційному порядку?
28. Назвіть строки касаційного оскарження та внесення касаційного подання.
29. Який порядок касаційного оскарження та внесення касаційного подання?
30. Які можуть бути результати розгляду справи судом касаційної інстанції?
31. Підстави для перегляду судових рішень Верховним Судом України.
32. Вкажіть строки подання заяв про перегляд судових рішень Верховним Судом України.
33. Поняття та завдання стадії виконання вироку.
34. У чому полягає сутність звернення вироку до виконання?
35. Які питання вирішує суд у стадії виконання вироку?
36. Які передбачено підстави для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами?
37. Назвіть строки перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
38. Які дії прокурора по відновленню справи в зв'язку з нововиявленими обставинами?
39. Який порядок розгляду судом справ за нововиявленими обставинами?

РОЗДІЛ 7. СКЛАДАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

7.1. Поняття міжнародно-правової допомоги у сфері боротьби зі злочинністю

Міжнародно-правова допомога у кримінальних справах – це форма міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю, змістом якої є здійснення однією державою за запитом уповноваженого органу іншої кримінально-процесуальних дій, правовою підставою яких є міжнародні угоди та положення національного законодавства.

Джерелами права, у яких визначено підстави і процесуальний порядок співробітництва, є:

- 1) міжнародні договори і конвенції;
- 2) національне законодавство, яке в односторонньому порядку визначає загальні правила надання правової допомоги та уповноважену установу або посадову особу.

Якщо між державами не укладено договорів щодо надання правової допомоги, то вони діють на засадах взаємності, застосовуючи правила міжнародної ввічливості, коли задоволення клопотання про надання правової допомоги є виявом поваги однієї держави до іншої. При цьому держава, яка надає допомогу на таких засадах, розраховує на взаємність.

У чинному КПК порядок зносин судів, прокурорів, слідчих і органів дізнання з відповідними установами іноземних держав регулює стаття 31 та глави 37-39.

Залежно від того, з яких питань надають правову допомогу, є такі її різновиди:

- 1) видача (екстрадиція) осіб, які підлягають притягненню до кримінальної відповідальності, або для відбуття покарання згідно з вироком суду;
- 2) арешт осіб, які підлягають видачі;
- 3) конвоювання осіб, яких видають у порядку екстрадиції;
- 4) транзитне перевезення осіб, яких утримують під вартою;
- 5) порушення і (або) продовження кримінального переслідування;
- 6) видача предметів, що мають значення в кримінальній справі;
- 7) повідомлення про обвинувальні вироки і відомості про судимість;
- 8) інформування про міжнародні злочинні терористичні організації;
- 9) виклик обвинувачених (підсудних), свідків, потерпілих та інших

осіб;

- 10) вручення документів і допит громадян України, які перебувають за кордоном;
- 11) обмін відомостями оперативно-розшукового та інформаційно-довідкового характеру та ін.

7.2. Процесуальні документи, що складаються правоохоронними органами України з питань екстрадиції особи, яка вчинила злочин

Нормативно-правовий порядок екстрадиції докладно регламентується у гл. 37 «Видача особи (екстрадиція») чинного КПК України.

Екстрадиція – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, її встановлення на території однієї держави, перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі, а також прийняття рішення за запитом та фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися із запитом про видачу (ч.1 ст.450 КПК).

Екстрадицію здійснюють на основі таких **принципів**:

1. Принцип подвійності кримінальності, згідно з яким:

- видача для притягнення до кримінальної відповідальності здійснюється за такі діяння, які за законами запитуючої і запитуваної держав є караними і за вчинення яких передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на термін не менше 1 року або тяжче покарання;

- видача для виконання вироку здійснюється за такі діяння, які відповідно до законодавства запитуючої і запитуваної держав є караними і за здійснення яких особу було засуджено до позбавлення волі на термін не менше 4 місяців або до тяжчого покарання.

2. Обов'язковість видачі однією державою іншій за її запитом осіб, які перебувають на їх території, відповідно до умов передбачених договором (конвенцією) для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання обвинувального вироку суду. Із цього принципу є винятки.

Згідно ст. 466 КПК України, у видачі особи іноземній державі відмовляється у разі, якщо:

- особа, стосовно якої надійшов запит про видачу, відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України або особою без громадянства, що постійно проживає в Україні;

- злочин, за який запитано видачу, не передбачає покарання у виді

позбавлення волі за законом України;

- закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочин, за який запитано видачу;

- компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу центрального органу додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу (екстрадицію);

- видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України;

- наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України.

Особа, якій надано статус біженця, не може бути видана іноземній державі, де її здоров'ю, життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, крім випадків, передбачених міжнародним договором України. (ст. 466 КПК).

У разі відмови у видачі з мотивів громадянства та наявності статусу біженця або з інших підстав, що не виключають провадження у справі, за клопотанням компетентного органу іноземної держави Генеральна прокуратура України надає доручення органу досудового слідства здійснити розслідування кримінальної справи стосовно цієї особи в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Вищезазначені підстави відмови у видачі мають імперативний характер.

У видачі також може бути відмовлено з підстави, що має дискреційний характер: якщо злочин, у зв'язку з яким вимагають видачі, вчинено на території запитуваної Договірної Сторони. Такий самий характер мають підстави, що їх встановлюють окремі держави – учасниці міжнародних угод. Вони пов'язані із залишенням державою за собою права не здійснювати видачу у випадках, не передбачених угодою, наприклад, якщо:

Міжнародні договори уточнюють перелік підстав для відмови у видачі. Зокрема згідно зі ст. 57 Конвенції СНД **видача не здійснюється**, якщо:

- щодо особи, видачі якої вимагають, на території запитуваної Договірної Сторони за той самий злочин було ухвалено вирок або постанову про закриття провадження у справі, що набрала законної сили;

- злочин відповідно до законодавства запитуючої або запитуваної Договірної Сторони переслідується у порядку приватного обвинувачення (за заявою потерпілого).

Згідно з Європейською конвенцією про видачу правопорушників **підставами до відмови у видачі** також є:

- політичний характер вчиненого особою злочину (Конвенцією передбачено, що обвинувачення у вбивстві або замаху на вбивство глави держави або члена його сім'ї не заважає видачі);

- караність злочину смертною карою згідно із законодавством запитуючої держави, якщо тільки ця держава не дає достатніх, на думку запитуваної держави, гарантій, що вирок з покаранням у вигляді смертної кари не буде винесено, або, у разі його винесення, не буде звернено до виконання.

- є підстави вважати, що особу, стосовно якої надійшов запит, було або буде піддано катуванню чи іншим жорстоким або таким, що принижують її гідність, видам поведження або покарання або ж цій особі не буде забезпечено мінімальні гарантії, передбачені ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (йому мають терміново і докладно повідомити мовою, яку він розуміє, про характер і підставу висунутого проти нього обвинувачення; мати достатньо часу та можливостей для підготовки свого захисту і мати зносини з вибраним ним самим захисником; бути судимим без невинуватої затримки та ін.);

- із міркувань гуманності, є достатні підстави вважати, що видача особи може спричинити для неї серйозні ускладнення через її похилий вік або стан здоров'я та ін.

У разі відмови у видачі запитуючу Договірну Сторону має бути поінформовано про підстави відмови.

3. Самостійність Договірної Сторони у вирішенні питання про видачу особи в разі надходження запитів про видачу від кількох держав (колізії запитів).

4. Заборона без згоди запитуваної Договірної Сторони притягати до кримінальної відповідальності видану особу або карати її за вчинений до видачі злочин, за який вона не була видана (питання про межі кримінального переслідування виданої особи) (ст. 454 КПК України).

5. Заборона без згоди запитуваної Договірної Сторони видавати особу третій державі. Згоди цієї Договірної Сторони не вимагають, якщо видана особа до закінчення місяця після закінчення кримінального провадження, а у разі засудження – до закінчення 1 місяця після відбуття покарання або звільнення від нього не залишить територію запитуючої Договірної Сторони або якщо вона туди добровільно повернеться. У цей термін не зараховується

час, протягом якого видана особа не могла покинути територію запитуючої Договірної Сторони не з власної вини.

Центральними органами щодо видачі особи (екстрадиції) є Генеральна прокуратура України (на стадії досудового слідства) та Міністерство юстиції України. (на стадії судового розгляду або виконання вироку).

Видачу здійснюють у такому порядку.

1. З метою ініціювання питання про видачу особи, яка вчинила злочин, готують і направляють до відповідної держави **офіційний запит про видачу**. Направлення такого запиту є виключною компетенцією Генерального прокурора України.

2. **Підставою до направлення запиту** є достовірні дані про перебування обвинуваченого в іноземній державі, що містяться в документах та відомостях, які надають до Генеральної прокуратури України керівництво прокуратур областей і міст, Головного слідчого управління МВС України, слідчого управління Служби безпеки та інших органів розслідування і установ України.

Документи про видачу особи в Україну готує орган досудового слідства чи суд, у провадженні якого перебуває кримінальна справа або яким постановлено вирок, з дотриманням вимог, передбачених КПК та відповідним міжнародним договором України.

Такими документами є:

- копія постанови про притягнення особи як обвинуваченого;
- оригінал чи завірена копія постанови суду про взяття особи під варту (якщо такий запобіжний захід було обрано);
- копія постанови про розшук особи;
- завірений текст закону (у формі витягу з Кримінального кодексу), на підставі якого діяння визнається злочином. Витяги з кримінального та кримінально-процесуального закону, постанову судді про взяття особи під варту необхідно супроводити перекладом мовою держави, до якої направляється запит, або англійською мовою (для країн СНД — російською);
- документи про громадянство розшукуваної особи.

Відомостями є:

- опис обставин діянь зі стислим викладом доказів, що дозволяють переконатися в тому, що йдеться про злочин, який зумовлює видачу;
- прізвище, ім'я, по батькові, дата і місце народження особи, видачі якої запитують, вказівка на її громадянство з відповідним обґрунтуванням і посиланням на положення Закону про громадянство (може бути додано

копію мотивованого висновку паспортної служби органів внутрішніх справ);

- відомості про місце проживання або перебування особи на території держави, що запитує. Якщо особу не затримано або є труднощі з її ідентифікацією, додають фотографію, відбитки пальців, опис зовнішності та особливих прикмет, дані закордонного паспорта, відомості про зв'язки та можливе місцеперебування за кордоном;
- відомості щодо розміру завданих злочином збитків.

Документи підписуються слідчим або суддею, засвідчуються печаткою відповідного органу та перекладаються мовою, передбаченою міжнародним договором України.

Документи про видачу особи (екстрадицію) передаються до відповідного центрального органу через прокуратуру області (та прирівняних до неї) у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк Генеральній прокуратурі України безпосередньо передаються документи про видачу особи (екстрадицію) слідчих підрозділів у складі Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної податкової адміністрації України.

3. Запит про видачу готує Генеральна прокуратура або Міністерство юстиції України. Він згідно зі ст. 58 Конвенції СНД повинен містити:

- найменування запитуваної установи;
- опис фактичних обставин діяння і текст закону запитуючої Договірної Сторони, на підставі якого це діяння визнано злочином;
- прізвище, ім'я, по батькові особи, яка підлягає видачі, її громадянство, місце проживання або перебування, по можливості опис зовнішності та інші відомості про неї;
- вказівку на розмір шкоди, завданої злочином.

До запиту про видачу для здійснення кримінального переслідування додають завірену копію постанови про взяття під варту.

До запиту про видачу для виконання вироку — завірену копію вироку з відміткою про набрання ним законної сили і тексту положення кримінального закону, на підставі якого особу засуджено. Якщо засуджений вже відбув частину покарання, повідомляють також дані про це.

4. Надання додаткових відомостей. Якщо запит про видачу не містить всіх необхідних даних, то запитувана Договірна Сторона може зажадати додаткових відомостей, для чого встановлює термін до 1 місяця. Цей термін може бути продовжений ще до 1 місяця за клопотанням запитуючої Договірної Сторони (якщо запитуюча Договірна Сторона не

надасть у встановлений термін додаткових відомостей, то запитувана Договірна Сторона повинна звільнити особу, взяту під варту).

5. Взяття під варту для видачі. Після отримання запиту запитувана Договірна Сторона негайно вживає заходів до взяття під варту особи, видачі якої вимагають, за винятком тих випадків, коли видачу не може бути здійснено.

Особа, видачі якої запитують, за клопотанням може бути взята під варту і до отримання запиту про видачу. У клопотанні мають бути посилання на постанову про взяття під варту або на вирок, що набрав законної сили, і вказівка на те, що запит про видачу буде надано додатково. Клопотання про взяття під варту до отримання запиту про видачу може бути передано поштою, телеграфом, телексом або телефаксом.

Особу може бути затримано і без клопотання, якщо є передбачені законодавством підстави підозрювати, що вона вчинила на території іншої Договірної Сторони злочин, що тягне за собою видачу.

Про взяття під варту або затримання до отримання вимоги про видачу необхідно негайно повідомити іншу Договірну Сторону.

Особу, взяту під варту згідно з клопотанням, має бути звільнено, якщо запит про її видачу не надійде протягом 1 місяця з дня взяття під варту.

Особу, затриману без клопотання, має бути звільнено, якщо вимога про його видачу не надійде протягом терміну, передбаченого законодавством для затримання.

6. Відстрочення видачі. Якщо особу, видачі якої вимагають, притягнуто до кримінальної відповідальності або засуджено за інший злочин на території запитуваної Договірної Сторони, її видача може бути відстрочена до припинення кримінального переслідування, звернення вироку до виконання або до звільнення від покарання.

Якщо у разі відстрочення видачі закінчиться строк давності кримінального переслідування або буде заподіяно шкоди розслідуванню злочину, особу, про видачу є клопотання, може бути **видано на певний час**.

Видану на певний час особу повертають після проведення дії у кримінальній справі, для якої її було видано, але не пізніше ніж через 3 місяці з дня передачі особи. В обґрунтованих випадках термін може бути продовжено.

Якщо для дачі показань або участі у слідчих або інших процесуальних діях у справі необхідна присутність особи, яка тримається під вартою або відбуває покарання у виді позбавлення волі на території іноземної держави і

не притягується до кримінальної відповідальності у цій справі, орган досудового слідства, прокурор, суддя або суд України, у провадженні якого перебуває кримінальна справа, готує прохання про тимчасову передачу такої особи в Україну (ст. 478 КПК).

7. Передача виданої особи. Запитувана Договірна Сторона повідомляє запитуючу Договірну Сторону про місце і час видачі. Якщо остання не прийме особу, що підлягає видачі, протягом 15 днів після поставленої дати передачі, цю особу звільняють з-під варти.

8. Повторна видача. Якщо видана особа ухилиться від кримінального переслідування або від відбування покарання і повернеться на територію запитуваної Договірної Сторони, то за новим запитом вона повинна бути видана без надання матеріалів, які додаються до запиту про видачу, що направляється вперше.

9. Повідомлення про результати провадження у кримінальній справі. Договірні Сторони повідомляють одна одній про результати провадження у кримінальній справі щодо виданої особи. На прохання висилається і копія остаточного рішення. Для цього ініціатор клопотання про видачу (Головне слідче управління МВС України, слідче управління СБУ та ін.) повинен негайно повідомити Генеральну прокуратуру України.

7.3. Інші види міжнародно-правової допомоги у сфері боротьби зі злочинністю

Кримінальне переслідування, здійснюване в межах надання правової допомоги однією державою іншій, – це сукупність процесуальних дій і рішень, виконуваних компетентними органами запитуваної держави і пов'язаних із порушенням щодо особи кримінальної справи, її розслідуванням та судовим розглядом.

Кримінальне переслідування здійснюють за такими загальними правилами:

- кожна Договірна Сторона зобов'язується за дорученням іншої Договірної Сторони здійснювати відповідно до свого законодавства кримінальне переслідування проти власних громадян, підозрюваних у тому, що вони вчинили на території запитуючої Договірної Сторони злочин;

- якщо злочин, за яким порушено кримінальну справу, зумовлює цивільно-правові вимоги осіб, які зазнали збитків від злочину, ці вимоги за наявності клопотання про відшкодування збитків розглядають у справі;

- при направленні запитуючою Договірною Стороною порушеної кримінальної справи розслідування у ній продовжує запитувана Договірною

Стороною відповідно до свого законодавства;

- якщо Договірній Стороні було направлено доручення про здійснення кримінального переслідування після набрання сили вироком або ухвалення установою запитованої Договірної Сторони іншого остаточного рішення, кримінальна справа не може бути порушена установами запитуючої Договірної Сторони, а порушена ними справа підлягає закриттю;

- при обвинуваченні однієї особи або групи осіб у здійсненні кількох злочинів, справи про які підсудні судам двох або більше Договірних Сторін, розгляд їх належить до компетенції суду тієї Договірної Сторони, на території якої закінчено досудове розслідування. В цьому разі справу розглядають за правилами судочинства цієї Договірної Сторони.

Кожна з Договірних Сторін при розслідуванні злочинів і розгляді кримінальних справ судами враховує передбачені законодавством Договірних Сторін обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, незалежно від того, на території якої Договірної Сторони вони виникли.

Доручення про кримінальне переслідування направляють у такому порядку.

1. У разі неможливості направити до іноземної держави клопотання про видачу особи, що вчинила злочин на території України, або відмови держави, яку запитують про видачу, слідчий виносить мотивовану постанову, в описовій частині якої, окрім обставин вчинення злочину та наявних доказів винності, вказує причини відмови у видачі особи.

2. Кожний зі слідчих документів засвідчується гербовою печаткою органу розслідування, у провадженні якого перебуває кримінальна справа.

3. Матеріали разом із речовими доказами, після перевірки їх наглядом прокурором, подають до Генеральної прокуратури України ті самі посадові особи, до компетенції яких належить направлення документів і відомостей щодо видачі особи.

4. Доручення та слідчі матеріали до іноземних держав для порушення кримінального переслідування за злочини, вчинені на території України, направляє Генеральна прокуратура України після перевірки повноти і всебічності розслідування, проведеного за відсутності обвинуваченого.

Доручення про здійснення кримінального переслідування має містити:

- найменування запитуючої установи;
- опис діяння, у зв'язку з яким направлено доручення про здійснення переслідування;

- по можливості, якомога точніша вказівка на час і місце вчинення діяння;

- текст положення закону запитуючої Договірної Сторони, на підставі якого діяння визнається злочином, а також текст інших законодавчих норм, що мають істотне значення для провадження у справі;

- прізвище та ім'я підозрюваної особи, її громадянство, а також інші відомості про особу;

- заяви потерпілих у кримінальних справах, порушуваних за заявою потерпілого, і заяви про відшкодування шкоди;

- розмір збитків, завданих злочином.

5. Якщо обвинувачений у момент направлення доручення про здійснення переслідування перебуває під вартою на території запитуючої Договірної Сторони, він доставляється на територію запитуючої Договірної Сторони.

6. Запитувана Договірна Сторона повідомляє іншу про остаточне рішення. На прохання другої направляється також копія остаточного рішення.

У разі виконання правоохоронними органами доручення про кримінальне переслідування провадження у кримінальних справах здійснюється за такими правилами:

- 1) провадження у справі, прийнятій від компетентного органу іноземної держави, починається зі стадії досудового слідства та здійснюється відповідно до законів України;

- 2) докази, які здобуто до передачі провадження компетентними органами іноземної держави на її території і відповідно до її законодавства, мають доказову силу на території України і легалізації не потребують;

- 3) відповідні органи України у прийнятій до свого провадження від іноземної держави справі можуть здійснювати будь-які передбачені вітчизняними законами процесуальні дії, необхідні для забезпечення повноти, всебічності та об'єктивності розслідування;

- 4) за наявності достатніх підстав обвинувачення у справі повинно бути пред'явлено відповідно до КК і у порядку, передбаченому КПК України;

- 5) покарання, що призначається, не повинно бути суворішим, ніж покарання за такий самий злочин, передбачене законодавством компетентного органу іноземної держави, який передав провадження у кримінальній справі;

- б) про результати провадження у справі повідомляють компетентний

орган іноземної держави, якому надсилають копію чинного процесуального рішення. Копію рішення у справі, яке прийнято судом, він направляє Міністерству юстиції України, який і надсилає її відповідному органу іноземної держави;

7) у разі закриття кримінальної справи на стадії досудового слідства, орган розслідування направляє копію рішення Генеральному прокурору України, який надсилає її відповідному органу іноземної держави.

Окрім екстрадиції (видачі) та кримінального переслідування держави можуть надавати одна одній і інші види правової допомоги.

Передача предметів:

- 1) які було використано при вчиненні злочину, що тягне видачу особи, зокрема знаряддя злочину, які було придбано в результаті злочину або як винагороду за нього, або ж предмети, які злочинець одержав замість предметів, придбаних таким чином (якщо запитуваний Договірній Стороні ці предмети необхідні як докази у кримінальній справі, їх передачу може бути відстрочено до закінчення провадження у справі);
- 2) які можуть мати значення доказів у кримінальній справі; ці предмети передають і в тому разі, якщо видачу злочинця не може бути здійснено через його смерть, втечу або з інших обставин.

Права третіх осіб на передані предмети залишаються у силі. Після закінчення провадження у справі ці предмети має бути безоплатно повернено Договірній Стороні, яка їх передала.

Повідомлення про обвинувальні вироки і відомості про судимість.

Кожна з Договірних Сторін щорічно:

- повідомляє іншим Договірним Сторонам відомості про обвинувальні вироки, що набрали законної сили, винесені її судами щодо громадян відповідної Договірної Сторони, одночасно пересилаючи наявні відбитки пальців засуджених;

- надає іншим Договірним Сторонам безкоштовно на їх прохання відомості про судимість осіб, засуджених раніше її судами, якщо цих осіб притягують до кримінальної відповідальності на території запитуючої Договірної Сторони.

Інформування про міжнародні злочинні терористичні організації.

Орган дізнання, слідчий, прокурор при одержанні під час попередньої перевірки заяви, повідомлення чи іншої інформації про злочин або розслідування справи відомостей про підготовку або вчинення терористичного акту на території іншої країни, до яких причетна міжнародна

злочинна терористична організація, а також про місця переховування організаторів, підбурювачів, учасників та пособників цієї організації, виявлення належних цій організації знарядь злочину, зброї, документів та грошових коштів готівкою або на банківських рахунках, повинні терміново повідомити про це Міністерство закордонних справ України для інформування керівництва зацікавленої країни для вжиття невідкладних заходів щодо запобігання терористичним актам чи щодо їх розкриття.

При надходженні інформації про те, що організатори, підбурювачі, учасники та пособники міжнародної злочинної терористичної організації, знаряддя злочину, зброя, документи та грошові кошти готівкою або на банківських рахунках перебувають на території України, орган дізнання, слідчий, прокурор повинні терміново вжити всіх можливих передбачених законом заходів щодо зриву злочинних посягань, викриття і затримання зазначених осіб, вилучення зброї, знарядь злочину, документів, грошових коштів, арешту банківських рахунків.

Контроль за розслідуванням кримінальних справ про тероризм, до якого причетні міжнародні злочинні терористичні організації, покладено виключно на Генеральну прокуратуру України.

Згідно зі ст. 16 Закону України від 28 листопада 2002 р. "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" центральним органом, на який покладено повноваження щодо здійснення міжнародного співробітництва у запобіганні та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму, є Міністерство юстиції України - щодо судових рішень, які стосуються конфіскації доходів, і Генеральна прокуратура України — щодо вчинення процесуальних дій під час розслідування кримінальних справ (провадження окремих процесуальних дій щодо справ про виявлення доходів). Інформація або докази, одержані центральним органом у межах міжнародного співробітництва у запобіганні та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму без його попередньої згоди, не можуть бути використані або передані органам влади іноземної держави з метою проведення розслідування чи судового розгляду, не зазначеного у клопотанні. Уповноважений орган співпрацює з відповідними органами іноземних держав щодо обміну інформацією про ознаки легалізації (відмивання) доходів, у межах своєї компетенції забезпечує співробітництво з Групою розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (РАТР) та іншими міжнародними організаціями,

діяльність яких спрямована на співробітництво у запобіганні та протидії легалізації (відмиванню) доходів.

Видача (екстрадиція) організаторів, підбурювачів, учасників та пособників міжнародних злочинних терористичних організацій, знарядь злочину, зброї, документів та грошових коштів проводиться відповідно до міжнародних угод за дорученням зацікавленої країни.

Виклик обвинуваченого або підсудного з-за кордону та їх гарантії. Обвинуваченого або підсудного, який має місце проживання або місце перебування в іншій державі, може за їх згодою викликати особа, у провадженні якої перебуває кримінальна справа, з метою притягнення до відповідальності за злочинні діяння.

Викликані обвинувачений і підсудний, незалежно від громадянства, не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності, затримані, взяті під варту, до них не можуть бути застосовані інші заходи процесуального примусу та обмеження їх особистої свободи за будь-які діяння, які вчинені до перетинання державного кордону України і які не зазначені в повістці про виклик, щодо них не може бути виконано покарання, призначене за такий злочин.

Особа втрачає гарантії, якщо не залишить територію України, хоча могла це зробити, через 15 діб із часу, коли орган досудового слідства, прокурор або суд повідомили, що її присутність в Україні не є необхідною.

Виклик до органів досудового слідства або суду свідка, потерпілого, експерта, цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників та їх гарантії.

Свідка, потерпілого, експерта, цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників, які перебувають за межами території України, може за їхньою згодою викликати особа, у провадженні якої перебуває кримінальна справа, для провадження процесуальних дій на території України. Ці особи мають такі самі гарантії, як і обвинувачений та підсудний.

Окрім того, викликаному свідкові, експертові, потерпілому відшкодовуються витрати на проїзд і проживання в Україні, а також втрачений заробіток, а експерту, крім цього, сплачується винагорода за проведення експертизи.

У виклику, який вручається свідкові, експертові, потерпілому, що постійно перебуває за кордоном, роз'яснюються їхні права і гарантії. В ньому не може міститись попередження про застосування заходів процесуального примусу у зв'язку з неявкою.

Повістку про виклик особи, яка перебуває за межами України, до органів дізнання, досудового слідства чи суду має бути передано відповідним органам іноземної держави у строки, достатні для її явки, але не пізніше ніж за 7 діб перед датою, встановленою для явки.

Вручення документів і допит громадянина України, що перебуває за кордоном.

Клопотання про вручення документа громадянину України, який перебуває за кордоном, або його допит надсилає орган розслідування до Генерального прокурора України, а суд — до Міністерства юстиції України. Ці органи звертаються через Міністерство закордонних справ України до дипломатичного представництва або консульської установи України.

У разі неможливості проведення дії у такий спосіб, через Генеральну прокуратуру та Міністерство юстиції України можна звернутись до суду або іншого компетентного органу іноземної держави.

Для спрощення зносин між правоохоронними органами прикордонних областей України і сусідніх регіонів суміжних держав, а також між правоохоронними органами держав СНД обмін відомостями оперативно-розшукового та інформаційно-довідкового характеру може здійснюватися безпосередньо, але з обов'язковим наступним повідомленням про це Міністерства внутрішніх справ України.

Контрольні питання:

1. Дайте поняття процесуальних актів, які стосуються міжнародно-правової допомоги у сфері боротьби зі злочинністю.
2. Назвіть сутність процесуальних актів, які стосуються міжнародно-правової допомоги у сфері боротьби зі злочинністю.
3. Який зміст та форма процесуальних актів, що стосуються міжнародно-правової допомоги у сфері боротьби зі злочинністю?
4. Охарактеризуйте порядок складання запиту про проведення процесуальних дій на території іноземної держави.
5. Що таке запит про екстрадицію?

РОЗДІЛ 8. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ, ЯКІ СКЛАДАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ГРОМАДЯНИНОВІ НЕЗАКОННИМИ ДІЯМИ ОРГАНУ ДІЗНАННЯ, ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА, ПРОКУРАТУРИ ТА СУДУ

8.1. Поняття та значення реабілітації у кримінальному процесі

Реабілітація (від лат. - «відновлення») – термін, який широко використовують у медицині для позначення комплексу медичних (у т. ч. профілактичних) заходів, спрямованих на відновлення або компенсацію порушених функцій організму і працездатності хворих та інвалідів.

В юриспруденції під терміном «реабілітація» (відновлення в правах) розуміють:

1) рішення про закриття справи щодо громадянина або постановлення виправдувального вироку у зв'язку з відсутністю в його діях події злочину (п. 1 ч. 1 ст. 6 КПК), складу злочину (п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК), недоведеністю його участі у вчиненні злочину (п. 2 ст. 213 КПК);

2) вид відповідальності держави перед громадянами за діяльність створених нею органів;

3) процес (процедуру), яку здійснюють відповідні державні органи з приводу відшкодування шкоди;

4) стан, коли шкоду вже відшкодовано (реабілітація «відбулася»);

5) правовий інститут.

Реабілітацію доцільно розглядати в останньому значенні, бо саме через норми правового інституту регламентуються і підстави та порядок прийняття реабілітаційного рішення, і відповідальність держави перед громадянами, і процедура відшкодування завданої шкоди, і правовий стан після її відшкодування.

Галузеву належність інституту реабілітації остаточно не визначено. В юридичній літературі, переважно в навчальній, відомостей про цей інститут або взагалі немає, або вони настільки незначні за обсягом, що просто не дають навіть загального уявлення про його сутність. Пояснити таке «неуважне» ставлення до інституту реабілітації можна, зокрема, й тим, що він, перебуває на межі цивільного та кримінально-процесуального права.

Кримінальне судочинство ставить перед собою завдання не лише викрити і покарати винного у вчиненні злочину, але і звільнити від несправедливого обвинувачення невинного, поновити його добре ім'я та відшкодувати шкоду, протиправно заподіяну органами, що провадять процес.

Інститут реабілітації у кримінальному процесі і є тим правовим засобом, за допомогою якого здійснюється вказане завдання.

Реабілітація - це міжгалузевий правовий інститут, що регламентує процесуальний механізм реалізації відповідальності держави перед особою, метою якого є повне поновлення майнових, трудових, пенсійних, житлових, службових, інших особистих прав незалежно від вини посадових осіб державних органів, які порушили ці права в ході провадження у кримінальній справі.

На значення інституту реабілітації впливає низка чинників, які зумовлюють необхідність його вивчення.

1. Масштаби, в яких він має реалізовуватися. Щорічно в Україні у кримінальних справах публічного і приватного обвинувачення виносять близько 1000 виправдувальних вироків, за підставами, що реабілітують, суди і органи розслідування закривають до 300 кримінальних справ.

2. Основною причиною неналежної реалізації норм інституту реабілітації є незнання або недостатнє знання практичними працівниками судових і правоохоронних органів, які здійснюють дізнання і досудове слідство, чинного законодавства і практики його застосування. Серед них панує думка, що шкоду, спричинену незаконними діями, має у всіх випадках бути відшкодовано із їх власної кишені або за рахунок того органу, де вони працюють.

3. Для постраждалих від зловживань і помилок суддів та правоохоронних органів, їх посадових осіб факт виправдання або закриття кримінальної справи у зв'язку з обставинами, що реабілітують, є надзвичайно важливим: їх репутація повністю відновлюється, вони знову набувають «статусу» порядних і законослухняних громадян.

Реабілітація має також передбачати усунення будь-яких негативних наслідків, допущених унаслідок помилок чи зловживань під час провадження у кримінальній справі.

Види відшкодування шкоди:

1. *Повернення заробітку та інших грошових доходів*, які громадянин втратив внаслідок незаконних дій; майна (в т. ч. грошей, грошових вкладів і відсотків за ними, цінних паперів та відсотків за ними, частки у статутному фонді господарського товариства, учасником якого був громадянин, та прибутку, який він не отримав відповідно до цієї частки, інших цінностей), конфіскованого або зверненого в дохід держави судом, вилученого органом дізнання чи досудового слідства; а також майна, на яке накладено арешт;

штрафів, стягнутих на виконання вироку суду, судових витрат та інших витрат, сплачених громадянином; сум, сплачених громадянином у зв'язку з наданням йому юридичної допомоги.

2. *Компенсація моральної шкоди.* Згідно з п. 2 ч. 2 ст. 1167 ЦК України, якщо моральної шкоди фізичній особі завдано внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування як запобіжного заходу тримання під вартою або підписки про невиїзд, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту або виправних робіт, то ця шкода, так само як і майнова, відшкодовується незалежно від вини органу державної влади.

3. *Поновлення порушених прав:*

1) *трудових:* поновлення на колишній роботі (посаді), а в разі неможливості цього (наприклад, через ліквідацію підприємства, скорочення посади), надання державною службою зайнятості іншої відповідної роботи; визнання недійсним запису про звільнення з роботи (посади), зробленого у трудовій книжці; зарахування терміну перебування під вартою, терміну відбуття покарання, а також часу, протягом якого громадянин не працював у зв'язку з незаконним усуненням від роботи (посади), до загального трудового стажу та до стажу роботи за спеціальністю, стажу державної служби, безперервного стажу; врахування при наданні робітникам, службовцям різних пільг і переваг, в т. ч. при призначенні пенсій і допомоги за державним соціальним страхуванням, трудового стажу, обчисленого із зарахуванням періодів перебування під вартою, усунення від роботи тощо;

2) *пенсійних:* прирівнювання до роботи, яка передувала незаконному засудженню чи незаконному притягненню до кримінальної відповідальності або яку громадянин має після звільнення від кримінальної відповідальності чи після відбування покарання, періодів перебування під вартою, відбування покарання, усунення від посади при призначенні пенсії за віком на пільгових умовах (на вибір громадянина);

3) *житлових:* повернення громадянину, який втратив право користуватися житловим приміщенням внаслідок незаконного засудження, житлового приміщення, яке він займав раніше, а якщо воно не збереглося в натурі, то надання позачергово в тому самого населеному пункті рівноцінного впорядкованого житлового приміщення з урахуванням складу сім'ї та чинних норм житлової площі (це роблять місцеві органи влади і самоврядування);

4) *інших особистих прав*: поновлення військових або інших звань, а також повернення державних нагород; повідомлення в пресі (на вимогу громадянина, а в разі смерті - родичів чи органу дізнання, досудового слідства, прокуратури чи суду) про рішення, що реабілітує громадянина (відповідно до ст. 37 Закону України від 16 листопада 1992 р. "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні"), якщо відомості про засудження або притягнення громадянина до кримінальної відповідальності, застосування до нього як запобіжного заходу взяття під варту було опубліковано раніше; повідомлення про рішення (постановлення виправдувального вироку, закриття кримінальної справи) трудового колективу або громадської організації за місцем проживання громадянина (це роблять на прохання останнього).

8.2. Підстави та процесуальний порядок реабілітації, її оформлення в процесуальних документах

Правовими підставами реабілітації в кримінальному процесі є:

1) стаття 3 Конституції України, згідно з якою «держава відповідає перед людиною за свою діяльність».

2) ст. 62 Конституції України: «У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і державну шкоду, завдану безпідставним засудженням»;

3) ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: «Якщо будь-яка особа остаточним рішенням була засуджена за кримінальний злочин і якщо винесений їй вирок був згодом скасований або їй було дароване помилування на тій підставі, що якась нова чи нововиявлена обставина незаперечно доводить наявність судової помилки, то ця особа, котра зазнала покарання в результаті такого засудження, одержує компенсацію згідно з законом, якщо не буде доведено, що вказана невідома обставина не була свого часу виявлена виключно або частково з її вини»;

4) ст. 53¹ КПК: «У разі закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю в діянні складу злочину або за недоведеністю участі особи у вчиненні злочину, а також у разі постановлення виправдувального вироку орган дізнання, слідчий, прокурор і суд зобов'язані роз'яснити особі порядок поновлення її порушених прав і вжити необхідних заходів до відшкодування шкоди, завданої особі внаслідок незаконних засудження, притягнення як обвинуваченого, затримання, застосування запобіжного заходу та у разі незаконного продовження виконання призначеного покарання у випадках, коли кримінальний закон, який усуває

караність діяння, набрав чинності»;

5) ст. 1167 Цивільного кодексу України регламентує:

▪ Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини, крім випадків, встановлених частиною другою цієї статті.

▪ Моральна шкода відшкодовується незалежно від вини органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, фізичної або юридичної особи, яка її завдала, якщо шкоди завдано фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування як запобіжного заходу тримання під вартою або підписки про невиїзд, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту або виправних робіт;

б) частина 1 ст. 50 Закону України від 7 лютого 1991 р. «Про власність»: «Власник має право вимагати повернення (віндикації) свого майна із чужого незаконного володіння»;

7) Закон України від 1 грудня 1994 р. «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органу дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» (далі - Закон від 1 грудня 1994 р.);

8) Положення про застосування цього Закону (затверджене спільним наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, Міністерства фінансів України від 4 березня 1996 р. № 6/5/3/41).

Зобов'язаним суб'єктом у реабілітаційних правовідносинах є не безпосередній заподіювач шкоди (державний орган або посадова особа), а саме держава в особі уповноважених нею органів.

Правочинним суб'єктом є громадянин, щодо якого винесено виправдувальний вирок суду або кримінальну справу закрито з реабілітуючих підстав.

Обсяг процесуальних прав осіб, які реабілітуються, неоднаковий, оскільки реабілітуюче рішення може бути винесено на різних стадіях кримінального процесу. Однак можна виділити кілька загальних прав, якими наділяється громадянин незалежно від стадії кримінального процесу, на якій закрито кримінальну справу, і суб'єкта, що виносить таке рішення.

Особа, яку реабілітують, має право:

- знати про закриття кримінальної справи (ч. 3 ст. 214, ч. 2 ст. 248 КПК);
- оскаржити постанову (ухвалу) про закриття кримінальної справи

(статті 215, 236-5 КПК);

- бути повідомленою про порядок поновлення її порушених прав і відшкодування завданої шкоди (ст. 53-1 КПК, ст. 11 Закону України від 1 грудня 1994 року «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду»);
- одержати відшкодування моральної і матеріальної шкоди, завданої протиправними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду, а також бути поновленою у втрачених правах.

Завдану громадянам шкоду відшкодовують у повному обсязі незалежно від вини посадових осіб органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду.

Юридичними фактами, з настанням яких виникає право на відшкодування шкоди (ст. 2 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органу дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду»), є:

- 1) постановлення виправдувального вироку суду;
- 2) закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину або недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину;
- 3) відмова в порушенні кримінальної справи за відсутністю події або складу злочину;
- 4) непорушення протягом 6 місяців кримінальної справи (або скасування такого рішення) після проведення оперативно-розшукових заходів). Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 9-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» строк ведення оперативно-розшукових справ щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці або вчиненні злочину, становить до 6 місяців.

Право на відшкодування шкоди у сфері кримінального процесу мають громадяни, яким цю шкоду завдано незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокурора та суду. До таких дій належать:

- 1) незаконне засудження;
- 2) незаконне притягнення як обвинуваченого;
- 3) незаконне взяття та утримання під вартою;
- 4) незаконне проведення в ході розслідування чи судового розгляду кримінальної справи обшуку, виїмки, накладання арешту на майно, незаконне усунення від посади та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян (наприклад, незаконне застосування

примусових заходів медичного характеру за рішенням суду; незаконне порушення справи щодо особи тощо).

У частині 3 ст. 13 Закону України від 1 грудня 1994 р. йдеться про громадян, які перебували «під слідством і судом», однак не розтлумачено, що це означає. На думку В. М. Тертишника, «особа вважається під слідством або судом з моменту порушення щодо неї кримінальної справи, її затримання, арешту чи визнання її обвинуваченим до постановлення щодо неї виправдувального вироку або закриття справи за реабілітуючими підставами. У цей термін включається як час відбування покарання, так і час, протягом якого особа вважається судимою, до того часу, доки вона не визнана невинною, виправдана і реабілітована».

Після прийняття реабілітаційного рішення реабілітація здійснюється в певному порядку. Орган, що його прийняв, зобов'язаний роз'яснити громадянину порядок поновлення порушених прав і відшкодування шкоди, направивши йому повідомлення або склавши про це протокол.

Питання про відшкодування шкоди, яку можна визначити в грошовому еквіваленті, вирішують у такому порядку.

Протягом 6 місяців після направлення громадянину повідомлення, він для визначення розміру завданої шкоди (пункти 1, 3, 4 ст. 3 Закону України від 1 грудня 1994 р.) може звернутися:

- 1) при закритті кримінальної справи – до відповідних органу дізнання чи досудового слідства;
- 2) при постановленні виправдувального вироку або закритті кримінальної справи судом першої інстанції чи в апеляційному або касаційному порядку – до суду, який розглядав справу по першій інстанції.

Пропущений із поважних причин термін звернення поновлюється органом, до якого звернувся громадянин (реабілітант).

У місячний строк із дня звернення громадянина один із органів, який здійснював слідчі дії або розглядав справу, витребує від відповідних державних і громадських організацій всі необхідні документи, що мають значення для встановлення розміру завданої шкоди, і виносить постанову (суд - ухвалу) про відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями, в якій зазначає:

- 1) найменування органу (дані посадової особи);
- 2) дату винесення постанови, в якій викладено реабілітаційне рішення;
- 3) дату незаконного засудження громадянина або прийняття інших незаконних рішень чи незаконного провадження процесуальних дій;

- 4) зміст вимог громадянина (стягнення заробітку, випланих штрафів, судових витрат тощо);
- 5) докладний розрахунок втраченого заробітку (доходу) з посиланням на документи, на підставі яких його проведено;
- 6) розмір штрафів, судових витрат та інших сум, що виплачені у зв'язку з незаконними діями чи рішеннями;
- 7) розмір сум, що виплачені (стягнуті за виконавчим листом) на користь установи (адвоката), яка надала юридичну допомогу;
- 8) загальну суму, що підлягає виплаті громадянину, і порядок її виплати;
- 9) порядок і термін оскарження постанови (ухвали).

У разі незгоди з винесеною постановою (ухвалою) про відшкодування шкоди громадянин відповідно до положень цивільного процесуального законодавства може оскаржити її до суду, а ухвалу суду – до суду вищої інстанції в апеляційному порядку. Суд розглядає скаргу громадянина в порядку, встановленому для розгляду скарг на неправомірні дії органів державного управління і службових осіб, що ущемляють права громадян. Оскарження до суду не позбавляє громадянина права звернутись зі скаргою до відповідного прокурора.

Не пізніше 3 діб після винесення постанови (ухвали) про розмір шкоди завірену гербовою печаткою її копію надсилають громадянину (його спадкоємцям), останні - подають її до відповідного територіального органу Державного казначейства за місцем проживання для одержання чека.

Територіальний орган Державного казначейства, до якого звернувся громадянин, надсилає до Управління Державного казначейства в АРК, областях, містах Києві, Севастополі заявку, в якій вказує суму відшкодування, а Управління надсилає заявку до Головного управління Державного казначейства України.

Головне управління перераховує зазначені в заявці кошти на рахунок Управління Державного казначейства в області, а останнє - на рахунок відповідного територіального органу державного казначейства для виплати їх громадянину.

Суму відшкодування громадянину виплачує установа банку на підставі чека, виданого органом Державного казначейства після подання громадянином копії постанови органу дізнання, слідчого, прокурора чи ухвали суду за умов наявності коштів на рахунку відповідного територіального органу Державного казначейства.

Копія постанови (ухвали) залишається у справі органу Державного казначейства. На ній роблять відмітку із зазначенням дати, номера і суми чека, виданого громадянинуві для отримання ним коштів.

Повернення майна здійснюють у натурі ті установи чи органи, у яких воно міститься, у місячний термін із дня звернення громадянина або його спадкоємців, якщо це звернення відбулося протягом 6 місяців після направлення їх повідомлення. Пересилання і доставлення майна провадиться за рахунок цих установ (органів).

Якщо повернути майно в натурі неможливо, то за рахунок підприємств, установ, організацій, яким його було передано безоплатно, відшкодовують його вартість.

Якщо вимогу про повернення майна або відшкодування його вартості у безспірному порядку не задоволено або громадянин не згідний із прийнятим рішенням (постановою чи ухвалою), він має право звернутися до суду в порядку позовного провадження.

Повернення житла здійснюють місцеві органи влади і самоврядування протягом 1 місяця з дня звернення. Вони повертають громадянинуві раніше займане ним жиле приміщення, а в разі неможливості – надають йому поза чергою протягом 6 місяців з дня звернення в тому самому населеному пункті рівноцінне, впорядковане жиле приміщення з урахуванням складу сім'ї і діючих норм житлової площі.

Повернення військових та інших звань, орденів і медалів. Суд, який скасував вирок із закриттям справи, не пізніше 3 діб після винесення ухвали направляє подання до органу, який розглядав клопотання про позбавлення громадянина військових або інших звань, а також орденів і медалей, про їх поновлення і повернення.

Для **поновлення на попередньому місці роботи** громадянин повинен звернутися на те підприємство, в установу, організацію, де він працював до засудження або притягнення до кримінальної відповідальності. В разі ліквідації підприємства, установи, організації, скорочення посади тощо інша робота, що підходить особі, яка реабілітується, надається їй державною службою зайнятості.

Питання про **відшкодування моральної шкоди** вирішується за заявою громадянина з урахуванням всіх обставин справи згідно з цивільним законодавством.

З метою **поновлення доброго імені** громадянина на його прохання у місячний строк орган дізнання, слідчий, прокурор або суд повинні письмово

повідомити про реабілітацію у трудовий колектив або громадські організації за місцем проживання. Слід звернути увагу на те, що підставою доведення до відома громадськості факту невинності громадянина є його особисте прохання. Це правило пов'язано з тим, що особа, яка реабілітується, повинна сама вирішити, чи потребує захисту його право, принесе таке повідомлення користь чи шкоду її репутації.

Якщо відомості про засудження, притягнення громадянина до кримінальної відповідальності, обранні щодо нього як запобіжного заходу тримання під вартою були опубліковані у пресі, то на вимогу цього громадянина, а в разі його смерті – його родичів чи органу дізнання, слідчого, прокурора, суду редакція протягом одного місяця зобов'язана зробити повідомлення про рішення, що реабілітує громадянина, відповідно до ст. 37 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні».

Контрольні питання:

1. Назвіть передумови реабілітації в кримінальному процесі та їх значення для всебічного, повного та об'єктивного розгляду кримінальної справи.
2. Яке значення реабілітації для профілактики злочинів?
3. Які незаконні дії органів дізнання та слідчих тягнуть відшкодування шкоди?
4. Назвіть обставини, які враховуються під час прийняття рішення про реабілітацію на досудовому слідстві.
5. Назвіть обставини, які враховуються під час прийняття рішення про реабілітацію на стадіях судового розгляду кримінальних справ.
6. Назвіть обставини, які враховуються під час прийняття рішення про реабілітацію за нововиявленими обставинами у кримінальних справах?

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Глибоке та всебічне вивчення проблем кримінального процесу, зокрема його складової – прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих дій, можливе за умови правильно організованої самостійної роботи. Позааудиторна самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час і має визначальний сенс як для вивчення навчальної дисципліни, так і для опанування навичок майбутньої спеціальності.

Зміст самостійної роботи визначається робочою навчальною програмою і зазначеними в ній завданнями. Самостійна робота проводиться за розробленими темами навчальної дисципліни. Самостійна робота за дисципліною «Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих дій» забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретного матеріалу, та складається з підготовки процесуальних документів. Складання процесуальних документів відбувається поетапно за аналогією до розслідування кримінальної справи.

За пропонованими у планах практичних занять фабулами завчасно готуються зразки бланків процесуальних документів, які являють собою матеріал, побудований на основі реальних кримінальних справ, що створює єдину процесуальну форму, яку неможливо трактувати по-різному. Окрім цього, на кожному попередньому занятті слід ознайомлюватися із змістом теоретичних питань наступного заняття, до розв'язання яких слід готуватися також самостійно.

Під час підготовки до заняття необхідно з'ясувати загальний механізм прийняття процесуальних рішень у кримінальному судочинстві, ознайомитися з актами, які становлять правову базу прийняття процесуальних рішень органами дізнання, слідчим та прокурором щодо розслідування кримінальних справ, з'ясувати поняття, систему та види процесуальних актів. Для цього необхідно повторити положення глави 1 та 5 Кримінально-процесуального кодексу України, з'ясувати механізм прийняття процесуальних рішень, повторити положення відомчих актів МВС України (накази МВС України від 14.04.2004р. № 400 «Про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються», від 20.02.2006р. № 160 «Про організацію діяльності органів досудового слідства системи МВС України» і від 4.10.2003 р. № 1155 «Про вдосконалення реагування на повідомлення про злочини, що вчинені або готуються»). Необхідно звернути

увагу на ті рішення, які найбільш часто приймаються посадовими особами згідно з Кримінально-процесуальним кодексом України. Наприклад, у зв'язку з реагуванням посадових осіб на заяву про злочин, яка надійшла до органів внутрішніх справ (ст. 97 КПК України), або про прийняття рішення щодо обрання до підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу, пред'явлення обвинувачення підозрюваному тощо. Доцільно повторити і тему «Суб'єкти кримінального процесу», визначити коло таких суб'єктів, які відповідно до закону мають право на складання кримінально-процесуальних рішень. Для засвоєння вищевказаної теми доцільно повторити тему з кримінального процесу «Процесуальні документи, строки і судові витрати». Окрім того необхідно повторити положення глави 6, ст.ст.23¹, 23², 130, 223, 226 та інші КПК України.

Також необхідно звернути увагу на стадії досудового розслідування, виділити ті з них, які більше всього задіяні на початковому етапі розслідування злочинів. Під час вивчення теми слід повторити глави 8, 16, 17 КПК України визначити коло тих слідчих дій, які можуть проводитися до порушення кримінальної справи.

Готуючись до занять необхідно повторити поняття слідчих дій і процесуальні умови їх проведення. Особливу увагу потрібно звернути на конституційні та процесуальні гарантії права громадян на їх власну недоторканність та недоторканність їх житла або іншого володіння.

Визначаючи поняття та процесуальний порядок призначення і проведення експертиз, дати характеристику сутності цієї дії та її видів, з'ясувати умови призначення додаткової, повторної, комплексної, комісійної експертизи. При цьому обов'язково звернути увагу на права обвинуваченого у призначенні та проведенні експертизи.

Також слід ознайомитись з порядком складання актів міжнародно-правової допомоги у сфері боротьби зі злочинністю; вивчити кримінально-процесуальні норми, які регламентують умови та порядок складання обвинувального висновку (ст. ст. 223, 224 КПК), постанови про закриття кримінальної справи слідчим за реабілітуючими обставинами та постанови для направлення кримінальної справи в суд для застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Слід звернути увагу на співвідношення обвинувального висновку з постановою про притягнення особи як обвинуваченого, а також на додатки до обвинувального висновку як складову частину цього документа.

Необхідно також чітко визначити відмінність порядку закриття кримінальної справи органом дізнання або слідчим від порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності.

При підготовці до занять необхідно визначитись з поняттям прокурорського нагляду у кримінальному судочинстві і його співвідношенням з поняттям «учасники кримінального процесу». Також слід повторити повноваження прокурора щодо здійснення нагляду за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства (розділ 21 КПК України) і його функції у суді та під час розгляду за нововиявленими обставинами. Зокрема необхідно вивчити Закон України «Про прокуратуру».

Готуючись до практичних занять слід вивчити правила підсудності кримінальних справ, повторити види підсудності і навчатись чітко їх розмежовувати. Для зручності підготовки рекомендується користуватись главою 16 підручника «Кримінальний процес України» (автори Є.Г. Коваленко та В.Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688с.). Готуючи відповіді на запитання, доцільно повторити главу 23 КПК України. Опановуючи загальні положення судового розгляду справ, слід з'ясувати, що судовий розгляд – це центральна стадія кримінального процесу. Під час судового розгляду відбувається не тільки перевірка матеріалів, зібраних на досудовому розслідуванні, але й доказів, що отримані безпосередньо у залі судового засідання. Саме у судовому розгляді встановлюється істина, відбувається правосуддя у кримінальних справах та постановлення вироку. Слід звернути увагу на те, що при судовому розгляді головну роль відіграє суд як орган правосуддя.

Окрім того, під час підготовки до занять із зазначеної навчальної дисципліни слід повторити положення глави 24 КПК України (Загальні положення судового розгляду). Необхідно знати порядок провадження судового засідання. Доцільно запам'ятати послідовність процесуальних дій під час судового розгляду на різних його етапах. Особливу увагу слід приділити межах судового розгляду (ст. 275 КПК), підставам та порядку зміни обвинувачення в суді (ст. 277 КПК), порядку вирішення питання про порушення кримінальної справи за новим обвинуваченням або відносно нової особи (ст. ст. 278, 279).

Важливе значення має вирішення питання про зміст та структуру вироку. Законом ретельно врегульованні питання, що вирішуються судом при постановленні вироку. Зміст цих питань потрібно проаналізувати під час підготовки до семінарського заняття.

Вивчаючи питання, які винесені на семінарське заняття, слід звернути увагу на те, що стадії апеляційного та касаційного провадження мають багато спільних рис та відмінностей, тому необхідно визначити ці риси.

Закон визначає судові рішення, на які може бути подана апеляція та касація (ст.ст. 347, 383 КПК України), перелік осіб, які мають право подати апеляцію та касацію (ст.ст. 348, 384 КПК України), перелік судів, які розглядають справи у апеляційному та касаційному порядку (ст.ст. 356, 385 КПК України).

Необхідно засвоїти строки і порядок апеляційного та касаційного оскарження вироку і внесення апеляційних та касаційних подань (ст. 349, 386-387 КПК України). Увагу слід звернути на зміст апеляції (ст.ст. 350, 387 КПК) та на те, що у разі недотримання вимог, що ставляться до цього змісту, апеляція та касація залишаються без руху або без розгляду. Важливим є питання про наслідки подання апеляції та касації (ст. ст. 354, 389 КПК України).

Вивчаючи порядок розгляду судом апеляцій та касацій, слід звернути увагу на обсяг перевірки справи судом апеляційної та касаційної інстанції, а також на ті рішення, які можуть бути прийняті за результатами такого розгляду (ст. ст. 366, 396 КПК України), та підстави для прийняття кожного з цих рішень.

Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами (глава 32 КПК) є самостійною стадією кримінального процесу. Слід звернути увагу на те, що підставами для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є тільки нововиявлені обставини та суттєве порушення вимог кримінально-процесуального закону, які помітно вплинули на правильність судового рішення (ст. 404 КПК України). Необхідно звернути увагу на перелік осіб, які мають право порушити питання про перегляд судових рішень у порядку розгляду справ за нововиявленими обставинами (ст. 407 КПК України), на процедуру розслідування нововиявлених обставин, а також на відмінність стадії перегляду за нововиявленими обставинами від перегляду вироків у касаційному порядку.

Готуючись до теми з питань реабілітації необхідно звернути увагу на те, що питання щодо реабілітації у кримінальному процесі займають важливе місце, оскільки це пов'язано не тільки з відшкодуванням матеріальної шкоди, заподіяної внаслідок злочину. Вирішення інших питань у ході реабілітації свідчить про ретельну увагу держави до відновлення всіх конституційних прав та інтересів осіб, щодо яких застосовувались будь-які примусові заходи під час провадження у кримінальних справах.

Необхідно визначити поняття реабілітації як правового інституту та ті норми, які регламентують її порядок. Особливу увагу слід звернути на способи компенсації моральної шкоди.

Теоретична підготовка до семінарських та практичних занять відбувається за звичайною методою, але з деякими особливостями. При підготовці до практичних занять найчастіше виникає ускладнення із засвоєнням великого обсягу матеріалу за короткий проміжок часу. Використовуючи звичайну методику підготовки «зубріння» або повторення можна зіштовхнутися із проблемою повноти засвоєння матеріалу. Частина матеріалу засвоюється й запам'ятовується добре, частина не зовсім, окремих матеріал взагалі не запам'ятовується або залишається незрозумілим. У такому випадку для подолання ситуації, яка склалася необхідно мати природжену посидючість, допитливість і волю, щоб змусити себе зазубрити важкі в засвоєнні поняття та терміни, що властиво не всім. Однак виробити потрібні якості можна, для цього потрібно, при підготовці до семінарських та практичних занять, а згодом, і до іспитів визначити конкретні питання та знайти на них конкретні відповіді. Подібні питання й відповіді доцільно вносити в конспект, накопичуючи тим самим інформаційну базу. Отже, матеріал таким чином повторюється та добре запам'ятовується.

Позитивна сутність такого підходу є в тому, що слухач формуючи конкретну відповідь на конкретне запитання у своїй свідомості паралельно формує й цілісну логічно зв'язану структуру предмета по якому буде відповідати на занятті або здавати іспит. У цьому випадку відповіді на питання повинні носити короткий і конкретний характер (питання-відповідь). Визначивши логічну структуру предмета слухач наприкінці підготовки не тільки усвідомлює великий обсяг матеріалу, але й здобуває цілісне знання про досліджуваний предмет. Крім того, курсанти не витрачають зайвого часу на пошук відповідей на запитання, які не усвідомили в ході навчання. Навпроти проробивши все без винятку питання вони здобувають базові знання про всі сторони предмета, як теоретичних так і практичних аспектів матеріалу. Для реалізації такого методу, слухачі повинні мати перелік питань, що виносяться на семінарське(практичне) заняття або іспит і необхідну літературу (конспекти лекцій, підручники). Даний метод легко реалізується у короткий проміжок часу, або на протязі 2-3 днів при підготовці до екзамену.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти

- 1) Конституція України // Відомості Верховної Ради України – 1996. – № 30. – Ст. 141.
- 2) Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. — К.: Юрінформ, 1992. – С. 18-24.
- 3) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. - К.: Юрінформ, 1992. – С. 36-62.
- 4) Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини. Прийнята 4 листопада 1950 р. // Вісник Верховного Суду України. – 1997. – № 3 (вкладка).
- 5) Минимальные стандартные правила ООН, по осуществлению правосудия по отношению к несовершеннолетним (“Пекинские правила”). Приняты на 96 пленарном заседании ООН в 1985 г. // Советская юстиция. – 1991. – № 11-14.
- 6) Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року // ВВР. – 1961. – № 2. – Ст. 15.
- 7) Про адвокатуру: Закон України від 19 грудня 1992 р. // ВВР. – 1993. – № 9. – Ст. 62.
- 8) Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. // ВВР. – 1994. – № 11. – Ст. 50.
- 9) Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. // ВВР. – 1994. – № 11. – Ст. 51.
- 10) Про організацію діяльності органів досудового слідства системи МВС України”: Наказ МВС України № 160 від 20.02.2006р.
- 11) Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // ВВР. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
- 12) Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // ВВР. – 2002. – № 17. – Ст. 117.
- 13) Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. // ВВР. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

- 14) Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. // ВВР – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- 15) Про службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // ВВР. – 2002. – № 17. – Ст. 117.
- 16) Про статус суддів: Закон України від 15 грудня 1992 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2001. – № 8: Законодавство України про судову і правоохоронну діяльність. – С. 70-89;
- 17) Про судоустрій України: Закон України від 7 лютого 2002 р. // ВВР. – 2002. – № 27-28. – Ст. 180.
- 18) Про ратифікацію Конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року № 475/97-В // ВВР. – 1997. – № 40. – Ст. 263.
- 19) Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // ВВР. – 2006. – № 30. – Ст. 260.
- 20) Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання і попереднього слідства, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994р. // ВВР. – 1995. – № 1. – Ст. 193.
- 21) Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 р. //Збірник нормативних актів України з питань правопорядку. – К., 1993. – С. 173 – 187.
- 22) Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян: Указ Президента України № 143/2002 від 18 лютого 2002 р.
- 23) Про додаткові заходи щодо забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення: Указ Президента України № 700/2002 від 13 серпня 2002 р.
- 24) Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією: Указ Президента України № 84/2003 від 6 лютого 2003 р.
- 25) Положення про застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду»: Затверджено наказом Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури та Міністерства фінансів України від 4 березня 1996 р. №6/5/3/41.
- 26) Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 13 червня 2007 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/>.

27) Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 1 листопада 1996 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. 1973-2002. – Х.: Одіссей, 2003. – С. 386-392.

28) Про посилення судового захисту прав та свобод людини і громадянина: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30 травня 1997 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. 1973-2002. – Х.: Одіссей, 2003. – С. 393-398.

29) Про виконання судами України законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України з питань судового розгляду кримінальних справ і постановлення вироку: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 29 червня 1990 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. 1973-2002. – Х.: Одіссей, 2003. – С. 349-359.

30) Про строки розгляду судами України кримінальних і цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 1 квітня 1994 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. 1973-2002. – Х.: Одіссей, 2003. – С. 367-370.

31) Про додержання судами України процесуального законодавства, яке регламентує судовий розгляд кримінальних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України №11 від 27 грудня 1985 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. 1973-2002. – Х.: Одіссей, 2003. – С. 293-300.

32) Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р., № 8 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (1973 – 2004). Офіційне видання / За загальною редакцією В.Т. Маляренка. – К., 2004.

33) Про практику застосування судами України законодавства, що регулює повернення кримінальних справ на додаткове розслідування: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 11 лютого 2005 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/>.

34) Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24 жовтня 2003 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/>.

35) ”Про вдосконалення реагування на повідомлення про злочини, інші правопорушення і події та забезпечення оперативного інформування в

органах і підрозділах внутрішніх справ України”: Наказ МВС України № 1155 від 04. 10. 2003.

36) ”Про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються”: Наказ МВС України № 400 від 14. 04. 2004 р.

Загальна література:

1) Алейніков Г.І. Використання рішень Європейського Суду при обранні запобіжного заходу у вигляді взяття під варту // Реформування законодавства з питань протидії злочинності в контексті євроінтеграційних прагнень України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Запоріжжя, 25–26 травня 2006 р.: У 2 ч. – Ч. 2. – Запоріжжя: Юридичний ін-т ДДУВС, 2006.

2) Аленин Ю.П. Процессуальные особенности производства следственных действий. – Кировоград: Центрально-Украинское издательство, 2002.

3) Альшевский Т.В. Оформление уголовно-процессуальных документов.– М., 1981.

4) Альшевский Т.В. Процессуальные документы уголовного судопроизводства. – М.,1983.

5) Антонов В.Д. Графические документы как носители информации в раскрытии и расследовании преступлений. – М.,1990.

6) Ария С. Язык и стиль процессуальных документов // Российская юстиция. – 2002. – № 7.

7) Безлепкин Б.Т. Возмещение вреда, причиненного гражданину в уголовном судопроизводстве. – М, 1981.

8) Белозеров Ю. Н., Ефимичев С. П. Обвинительное заключение в уголовном процессе: Учебное пособие. – М.: УМЦприГУКМВД РФ, 1992.

9) Біленчук П.Д., Курко М.Н., Стахівський С.М. Процесуальні акти попереднього розслідування. – К., 1995.

10) Біленчук П.Д., Курко М.Н., Крегул Ю.І., Стахівський С.М. Кримінальний процес України: зразки процесуальних документів. – К., 1996.

11) Бірюкова А.М., Грек Б.М., Кучинська С.О., Яновська О.Г. Зразки процесуальних документів: Посібник. – Вид 2-е, перероб. – К.: Прецедент, 2006.

12) Будников В.Л.Обжалование действий и решений следователя. – Волгоград, 1990.

- 13) Буркацький Л.К. Складання процесуальних документів на захист прав та інтересів громадян: комент., позовні заяви, заяви, скарги: Навч. посіб., 2-е вид., доп. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
- 14) Буроменський М.В. Звернення до Європейського Суду з прав людини: практика Суду і особливості українського законодавства. – Харків: Фоліо, 2000.
- 15) Быховский И.Е. Процессуальная регламентация следственных действий // Вопросы борьбы с преступностью, 1974. – Вып. 21.
- 16) Бажанов М.И. Законность и обоснованность основных судебных актов в советском уголовном судопроизводстве. – М., 1990.
- 17) Вапнярчук В.В. Кримінальний процес України в схемах. – Х., 2005.
- 18) Васильева Г.И., Гришин Ю.А. Досудебное следствие: русско-украинский и украинско-русский справочник речевых стандартов. – Луганск: РИО ЛИВД МВД Украины, 2001.
- 19) Вопросы расследования преступлений. Справочное пособие / Под общ. ред. И.Н. Кожевникова; Науч. ред. А.Я. Качанов. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Спарк, 2000.
- 20) Воронина Л.В. Протоколы и иные документы как источники доказательств в советском уголовном процессе. – Л., 1987.
- 21) Выдря М.М., Михайлов В.А. Представление следователя // Труды Омской высшей школы милиции. – Вып. 14. – Омск, 1973.
- 22) Горбачев А.В. Уголовный процесс Украины. Структурно-логические схемы по курсу лекций: Учебно-методическое пособие. – Х.: ООО «Стиль», 2002.
- 23) Галков В.А. Документы как источник доказательств в советском уголовном процессе. – М., 1991.
- 24) Глазырин В.Ф., Кругликов А.П. Следственный эксперимент: Учебн. пособие. – Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1981.
- 25) Гольдман А. Ознакомление с протоколом судебного заседания // Сов. юстиция. – 1990. – № 22.
- 26) Горбачев А.В. Окончание предварительного расследования составлением обвинительного заключения. – М., 1973.
- 27) Губаева Т. Протокол судебного заседания // Сов. юстиция. – 1991. – № 9.
- 28) Губаева Т. Стиль постановления следователя // Соц. законность. 1990.

– № 5.

29) Гулкевич З.Т. О функциях протоколов следственных действий в уголовном процессе // Вопросы совершенствования правового регулирования. – Вып. II. – Львов, 1988.

30) Дубинский А.Я. Исполнение процессуальных решений следователя: правовые и организационные проблемы. – К., 1984.

31) Дубинский А. Я. Прекращение уголовного дела в стадии предварительного расследования. – К.: ВШ МВД СССР, 1975.

32) Ефимичев С.П. Оформление уголовного дела. – Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1990.

33) Ефимичев С.П. Систематизация материалов уголовного дела. – Волгоград, 1976.

34) Загороднюк В.В. Юридическая природа постановления следователя о прекращении уголовного дела // Проблемы правоведения, Вып. 39. – К., 1979.

35) Здриковский В.А. Постановление как разновидность следственных документов в советском уголовном процессе. – В кн.: Труды Омской высшей школы милиции. – Вып. 14. – Омск, 1973.

36) Зейкан Я.П. Захист у кримінальній справі: Науково-практичний коментар (вид. третє, стереотипне). – К.: КНТ, 2007.

37) Зейкан Я.П. Право на захист у кримінальному процесі. Зразки процесуальних актів: Збірник. – К.: Юридична практика, 2005.

38) Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів. Затверджено наказом МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2.

39) Інформація щодо порядку звернення до Європейського суду з прав людини // <http://www.minjust.gov.ua/0/162>.

40) Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства та складання обвинувального висновку у кримінальній справі: Навч. посібник. – Х.: Рубікон, 2002.

41) Комлев Б. Использование доказательств в обвинительном заключении // Законность. – 1997. – № 7.

42) Копьева А.Н. Документы как доказательства в советском уголовном судопроизводстве. – Иркутск, 1973.

43) Коханов В.А., Савкин А.В. Обвинительное заключение по уголовному

делу. – М., 1993.

44) Кримінальний процес України: Практикум: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.Т. Нор, Н.Р. Бобечко, В.П. Бойко та ін. / За ред. В.Т. Нора. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2008.

45) Курко М.Н., Чернега В.П. Процесуальні особливості розслідування злочинів, вчинених іноземними громадянами на території України та громадянами України на території інших держав – К.: РВВ МВС України, 1995.

46) Кримінальний процес України: Підручник / Коваленко Є.Г., Малярєнко В.Т. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.

47) Левендарєнко О.О., Манівєць Е.Є. Кримінальний процес: Навч. посібник для підготовки до державного іспиту. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2008.

48) Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальна компетенція: Дніпропетровськ, 2006.

49) Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: Навч. посіб. для підгот. до держ. іспиту. – К.: Істина, 2006.

50) Лобойко Л.Н. Уголовно-процесуальное право: Учебное пособие: курс лекций. – Х.: Одиссей. – 2007.

51) Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и формы. – М.: Юрид. лит., 1976.

52) Малярєнко В.Т., Ковалєнко Є.Г. Кримінальний процес України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006.

53) Мамонт Г.Н., Никандров В.И. О протоколе судебного заседания // Правоведение. – 1990. – № 1.

54) Манаєв Ю.В. Законность и обоснованность процессуальных решений следователя. – Волгоград, 1977.

55) Манаєв Ю.В. К вопросу о понятии и сущности процессуальных решений следователя. – В кн.: Проблемы применения правовых норм на следствии. – Волгоград, 1982.

56) Мариупольский Л.А. Привлечение в качестве обвиняемого. – М.: Юр. лит., 1976.

57) Михєєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України. – К., 1999.

58) Методичні матеріали до планів семінарських і практичних занять з курсу «Кримінальний процес» для курсантів та студентів 2-го курсу Донецького юридичного інституту МВС України. Частина 1 (теми №№ 1–7).

– Донецьк: Донецький юридичний інститут МВС України, 2004.

59) Методичні матеріали до планів семінарських і практичних занять з курсу «Кримінальний процес» для курсантів та студентів 3-го курсу Донецького юридичного інституту МВС України. Частина 2 (теми №№ 8–14). – Донецьк: Донецький юридичний інститут МВС України, 2004

60) Методичні матеріали до планів семінарських і практичних занять з курсу «Кримінальний процес» для курсантів та студентів 3-го курсу Донецького юридичного інституту МВС України. Частина 3 (теми №№ 15–22). – Донецьк: Донецький юридичний інститут МВС України, 2004.

61) Михайленко А.Р. Расследование преступлений. Законность и обеспечение прав граждан. – К.: Юрінком Інтер, 1999.

62) Михайленко О.Р. Складання процесуальних актів у кримінальних справах: Навч. посіб. 2-е вид., допов. – К.: Юрінком Інтер, 2000.

63) Михайлов А.И., Соя-Серко Л.А., Соловьёв А.В. Научная организация труда следователя. – М.: Юрид. лит., 1974.

64) Муратова Н.Г. Процессуальные акты органов предварительного расследования. – Казань: Изд. Казан. ун-та, 1989.

65) Мурашин О.Г. Питання про законність правозастосовних рішень // Збірник наукових праць МВС України. – К., 1993. – С. 81-85.

66) Назаров В.В., Омеляненко Г.М. Кримінальний процес України: Підручник. – К.: Юридична думка, 2005.

67) Ніколаюк С.І., Никифорчук Д.Й. Розкриття та розслідування злочинів у сфері економіки. Зразки документів. Довідник. – К : КНТ, 2006.

68) Подольный М. Основания принятия процессуальных решений // Рос. юстиция, – 1999. – № 2.

69) Практикум зі складання кримінально-процесуальних документів (досудове провадження): Навч.-практ. посіб. з метод. рек. / В.В. Рожнова, О.Ф. Штанько, Ю.І. Азаров. – К.: Вид. Паливода А.В., 2005.

70) Проблемы принятия решений. – М.: Наука, 1976.

71) Рожнова В.В. Кримінально-процесуальне право України: Посіб. для підг. до іспитів. – К.: Паливода А.В., 2006.

72) Смоков С.М. Внутрішнє переконання слідчого і його роль при прийнятті процесуальних рішень: Автореф. дис... к. юрид. н.: 12.00.09 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2002.

73) Смоков С.М. Деякі процесуальні та організаційні рішення, які приймаються при провадженні кримінальних справ слідчими і слідчо-оперативними групами // Проблеми боротьби з корупцією, організованою

злочинністю та контрабандою. Т. 22. – К., 2001.

74) Смоков С.М. Забезпечення законності процесуальних рішень, що приймаються на досудовому слідстві // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2002. – № 1.

75) Смоков С.М. Процесуальні рішення і їх залежність від внутрішнього переконання слідчого // Проблеми пенітенціарної теорії та практики. Вісник Київського інституту внутрішніх справ. – 2002. – № 7.

76) Строгович М.С. Презумпция невиновности и прекращение уголовного дела по нереабилитирующим основаниям // Советское государство и право. – 1982. – № 2.

77) Строгович М.С. Право обвиняемого на защиту и презумпция невиновности. – М., 1984.

78) Савицкий В.М. По поводу уголовно-процессуальных гарантий права невиновного на реабилитацию. – М., 1985.

79) Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: Підручник. – 4-те вид., доп. і переробл. – К.: А.С.К., 2003.

80) Тертышник В.М., Слинко С.В., Смоков С.М. Досудебное расследование: Учебное пособие. – Х.: РИФ «Арсис»; ЛТД, 1999.

81) Уваров В. Н. Проверка показаний на месте: Учебн. пособие. – М.: Б.и., 1982.

82) Удалова Л.Д. Кримінальний процес України. Загальна частина: Підручник. – К.: Кондор, 2005.

83) Удалова Л.Д. Кримінальний процес України. Особлива частина: Підручник. – К.: Кондор, 2005.

84) Уголовно-процессуальный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / Под общей редакцией В.Т. Маляренко, Ю.П. Аленина. – Х.: ООО «Одиссей», 2003.

85) Шевченко В.Ф., Осауленко А.А., Романець О.А. Зразки бланків процесуальних та інших документів у кримінальній справі: Практичний посібник. – К.: ГСУ МВС України, 2002.

86) Шейфер С.А. Следственные действия: Система и процессуальная форма. – М.: Юрид. лит., 1981.

87) Шейфер С.А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение. – М.: Юрлитинформ, 2004.

88) Шумило М.Є. Реабілітаційні провадження в кримінальному процесі. – К., 1999.

89) Шумило М.Є. Реабілітація у кримінальному процесі. – Х., 2001.

90) Одерій О.В., Шульга А.О. Основи методики розслідування вбивств на замовлення та ритуальних вбивств вчинених на релігійному ґрунті /О.В. Одерій, А.О. Шульга. Монографія: Донецьк: Друкарня ДЮІ ЛДУВС МВС.– 2011.–350с.

91) Шульга А.О. Представництво інтересів неповнолітніх потерпілих і свідків під час допиту: проблеми реалізації та шляхи вдосконалення. / А.О. Шульга // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: збірник наукових праць № 4. - Донецьк: Друкарня ДЮІ ЛДУВС МВС.– 2010.– С.173-177.

92) Шульга А.О. Проблеми процесуальної регламентації освідування: морально-правовий аспект./ А.О. Шульга // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: збірник наукових праць № 1. - Донецьк: Друкарня ДЮІ ЛДУВС МВС.– 2011.– С.202-207.

93) Шульга А.О. Попередній розгляд кримінальної справи суддею: морально-правовий аспект./ А.О. Шульга // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: збірник наукових праць № 2. - Донецьк: Друкарня ДЮІ ЛДУВС МВС.– 2011.– С.119-224.

**Протокол
усної заяви про скоєння злочину**

м. Київ

1 вересня 2008 року

Ст. оперуповноважений відділу карного розшуку Жовтневого районного управління Головного управління МВС України у м. Києві майор міліції Гринько А.А. відповідно до вимог ст. 95, 97 КПК України прийняв усну заяву про скоєння злочину від Петренка Івана Васильовича, 30.01.1976 р. народження, уродженця села Пенчуки Васильківського району Київської області, українця, безпартійного, який мешкає за адресою: м. Київ, вул. Індустріальна, б. 301, кв. 10, працює слюсарем заводу «Ремточмеханіка», який пред'явив військовий квиток серії Н7 № 254520, виданий 20.02.1994 р. військоматом Васильківського району Київської обл.

Гр. Петренко І.В. попереджений про кримінальну відповідальність за ст. 383 КК України за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину.

Підпис

(Петренко І.В.)

Гр. Петренко І.В. заявив:

Сьогодні, 1 вересня 2008 р., я отримав на заводі заробітну платню у сумі 1755 грн. О 16 год 30 хв., після закінчення робочого дня, я пішов до універмагу, що розташований на проспекті Перемоги, 60, щоб купити собі туфлі. В універмазі, поблизу секції «Чоловіче взуття» було багато людей, і я постійно перевіряв наявність грошей, які знаходилися в портмоне у правій боковій зовнішній кишені куртки. Коли підійшла моя черга, я приміряв туфлі і вирішив їх купити. Підійшовши до каси, щоб розрахуватися за покупку, я виявив відсутність портмоне з грошми і зрозумів, що їх у мене викрали. Це сталося близько 17 год.

Протокол мною прочитаний, з моїх слів записано правильно.

Підпис (Петренко І.В.)

Протокол заяви склав

Ст. оперуповноважений відділу карного розшуку
Жовтневого районного управління
Головного управління МВС України у м. Києві
майор міліції

А.А. Гринько

Начальникові Шахтарського відділу УБОЗ
ГУМВС України в Донецькій області
майору міліції Петренку А.А.
Топка Дмитра Миколайовича, 31.07.1976р.р.
урож. Донецької обл., українця, осв. вища,
не працює, мешкає: м. Шахтарськ,
м-н Молодіжний, б. 3, кв. 237.

Зі змістом ст. 63 Конституції України ознайомлений:
Підпис (Топко Д.М.)

ПОЯСНЕННЯ

Відносно заданих мені питань можу пояснити наступне. 18.12.2007 р. близько 09:00 мене запросили працівники міліції до приміщення ВБОЗ м. Шахтарська як понятого. Далі в моїй присутності працівники міліції зробили огляд особистих речей громадянина, що назвався Соколовим Віктором Петровичем.

На момент огляду Соколов В.П. був одягнений у пальто сірого кольору, шапку в'язану чорного кольору, светр сірого кольору, штани чорного кольору й черевики чорного кольору. Під час огляду вмісту кишень одягу Соколова В.П. сторонніх предметів не виявлено. Далі працівники міліції видали Соколову В.П. гроші – одну купюру вартістю сто гривень, для проведення оперативної закупівлі наркотичного засобу – макової соломи, у громадянина Петрова Анатолія Феліксовича, що мешкає за адресою: м. Шахтарськ, м-н Сонячний 19/41, про що був складений відповідний протокол, у якому я розписався.

Після цього я разом з іншим понятим, Соколовим В.П. і працівником міліції, на автомобілі приїхали до магазину «Електрон» у м. Шахтарську, де ми, залишивши працівника міліції в автомобілі, пішли до будинку № 19 у м-ні Сонячний. Увійшовши до під'їзду № 3, я і інший понятий залишилися стояти на площадці першого поверху, а Соколов В.П. піднявся вище, до квартири № 41. Через кілька хвилин останній вийшов з квартири і показав нам поліетиленовий пакет, у якому знаходилась подрібнена речовина рослинного походження, і поклав його в праву кишеню пальто. Всі разом ми прийшли до автомобіля, на якому приїхали до магазину «Електрон» і приїхали до будинку ВБОЗ м. Шахтарська.

У приміщенні ВБОЗ Соколов В.П. видав працівникам міліції поліетиленовий пакет з речовиною, пояснивши при цьому, що речовина в пакеті – макова солома, у кількості чотири склянки, що він купив у гр. Петрова А.Ф. за ціною двадцять п'ять гривень за склянку, на загальну суму сто гривень.

Далі в моїй присутності працівниками міліції зазначений пакет з речовиною був упакований в інший поліетиленовий пакет і опечатаний печаткою Шахтарського ВБОЗ і вилучений.

Більше по суті додати нічого не можу.

Пояснення мною прочитане, з моїх слів записано правильно.

Підпис

(Топко Д.М.)

Опитав:

Ст. оперуповноважений
Шахтарського відділу УБОЗ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції

І.І. Іванов

18.12.2007 р.

ПОСТАНОВА
про порушення кримінальної справи
і прийняття її до свого провадження

Місто (сел.)Донецьк

« 12 »січня 2009р.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Піддубний М.І. розглянувши заяву гр.. Скидан О.О. про незаконне заволодіння його транспортним засобом автомобілем ВАЗ-2103 держ номер АН 3333СР

ВСТАНОВИВ:

Приводом до порушення кримінальної справи є усна заява гр. Скидан О.О., який 12 січня 2009 року звернувся у чергову частину Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області о 10 год.00. хв.та повідомив, що в ніч з 11 на 12 січня 2009 року із його приватного подвір'я розташованого у м. Донецьку по вул. Собінова – 21 невідомою особою шляхом свобідного доступу у подвір'я було вчинено незаконне заволодіння його транспортним засобом ВАЗ-2103 1993 року випуску, державний номер АН 3333СР темно-синього кольору, яке спричинило Скидан О.О. значну матеріальну шкоду у розмірі 30 000 грн., що вказує на наявність ознак злочину.

Беручи до уваги, що означені матеріали містять достатні законні підстави до порушення кримінальної справи за ознаками злочину, передбаченого ч.3 ст. 289 КК України, керуючись п.3 ч.1 ст. 94 і ч.2 ст.94, статтями 96, 97, 98, ст. 98, ч. 2 ст. 113 КПК України,-

ПОСТАНОВИВ:

1. Порушити кримінальну справу за фактом, незаконного заволодіння транспортним засобом за ознаками злочину передбаченого ч.3 ст.289 КК України.

2. Кримінальну справу прийняти до свого провадження і негайно розпочати слідство.

3. Копію постанови направити прокурору.

4. Про прийняте рішення повідомити Скидан О.О.

5. Роз'яснити Скидан О.О. положення ст.236⁷ КПК України про порядок обжалування до суду постанови про порушення кримінальної справи.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції

Піддубний М.І.

ПОСТАНОВА
про порушення кримінальної справи
і прийняття її до свого провадження

м. Донецьк

«10» липня 2008 р.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., розглянувши матеріали дослідчої перевірки щодо загибелі гр. Петрова В.С.,

ВСТАНОВИВ:

9 липня 2008 року приблизно о 19 год. у дворі будинку № 21 по вул. Чапаєва в Київському районі м. Донецька під час розпиття спиртних напоїв між Петровим В.С. та Калашниковим І.М. виникла сварка, в процесі якої Калашников столовим ножом наніс удар у груди Петрову, заподіявши йому при цьому тяжкі тілесні ушкодження, від яких останній помер.

Беручи до уваги, що зазначені матеріали містять достатні дані, які вказують на наявність ознак злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК України, керуючись ст. ст. 94, 98 і ч. 2 ст. 113 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

1. Порушити кримінальну справу відносно Калашникова І.М. за фактом нанесення тяжких тілесних ушкоджень, які привели до смерті Петрова В.С., за ознаками ст. 121 ч. 2 КК України.

2. Кримінальну справу прийняти до свого провадження та негайно приступити до проведення досудового слідства.

3. Копії постанови вручити підозрюваному Калашникову І.М. та потерпілій Петровій В.В.

4. Копію постанови направити прокурору Київського району м. Донецька.

Слідчий СВ Київського РВ
ДМУ ГУМВС України
в Донецькій області
лейтенант міліції

С.А. Матвієнко

ПРОТОКОЛ
про відмову від одержання копії постанови
про порушення кримінальної справи

м. Донецьк

«10» липня 2008 р.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А. в приміщенні Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області на підставі ст. 98-2 УПК України склав зазначений протокол про те, що підозрюваний Калашников Ігор Микитович відмовився одержати копію постанови про порушення відносно нього кримінальної справи за фактом нанесення тяжких тілесних ушкоджень, які привели до смерті Петрова В.С., за ознаками ст. 121 ч. 2 КК України. Підозрюваний Калашников І.М. пояснив, що не бажає одержати копію постанови про порушення кримінальної справи, оскільки вона йому не потрібна.

Протокол прочитаний. Записано правильно.

Підозрюваний

І.М. Калашников

Протокол склав:

Слідчий СВ Київського РВ

ДМУ ГУМВС України

в Донецькій області

лейтенант міліції

С.А. Матвієнко

ПОСТАНОВА

про відмову в порушенні кримінальної справи

м. Донецьк

«10» липня 2008 р.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., розглянувши матеріали дослідчої перевірки заяви гр. Петренка П.П., -

ВСТАНОВИВ:

Петренко П. П. займає кімнату в комунальній квартирі по вул. Чапаєва, 25/8 в Київському районі м. Донецька, в якій, крім нього, живуть ще дві сім'ї. 20 червня 2008 року мешканець цієї квартири Кононенко П.Р. за відсутності Петренка П.П. взяв належні останньому туристичну палатку, одну пару гумових чобіт і господарчу сумку. Всі ці речі знаходилися у шафі в загальному коридорі. В своєму поясненні Кононенко П.Р. повідомив, що він знає Петренка П.П. більше 10 років, раніше неодноразово вони разом ходили в туристичні мандрівки. Проте цього разу Кононенко П. Р. відправився в мандрівку несподівано. Петренка П.П. на той час вдома не було, і тому він взяв зазначені речі самовільно, але після повернення із мандрівки, 25 червня 2008 року повернув їх Петренку П.П.

У зв'язку з тим, що Кононенко П.Р. не мав наміру привласнити зазначені речі, в його діях відсутній склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України.

На підставі викладеного, керуючись п. 2 ч. 1 ст. 6 та п. 2 ч. 2 ст. 97 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

1. У порушенні кримінальної справи відносно Кононенка Петра Романовича відмовити в за відсутністю в його діях складу злочину.

2. Про прийняте рішення повідомити Петренка П.П. і Кононенка П.Р.

3. Копії постанови направити Петренку П.П. і Кононенку П.Р., роз'яснивши їм, що вони мають право оскаржити постанову прокуророві Київського району м. Донецька чи до Київського районного суду м. Донецька протягом семи днів з дня одержання копії постанови.

4. Копію постанови направити прокурору Київського району м. Донецька.

Слідчий СВ Київського РВ
ДМУ ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції

С.А. Матвієнко

Морозову Петру Івановичу,
вул. Франка, буд. 6, кв. 52
м. Донецьк, 15648

ПОВІДОМЛЕННЯ

Відповідно до ст. 99 КПК України повідомляю, що Ваша заява розглянута і постановою від 23 листопада 2007 року в порушенні по ній кримінальної справи відмовлено, оскільки Сніжков Андрій, що вкрав годинника, не досягнув віку, з якого настає кримінальна відповідальність за крадіжку.

Ви маєте право оскаржити постанову прокуророві Київського району м. Донецька чи до Київського районного суду м. Донецька протягом семи днів з дня одержання копії постанови.

Додаток: копія постанови про відмову в порушенні кримінальної справи на 1 арк.

Слідчий СВ Київського РВ
ДМУ ГУМВС України
в Донецькій області
лейтенант міліції

С.А. Матвієнко

ПРОТОКОЛ
огляду місця події

м. Бориспіль

6 червня 2008 р.

Огляд розпочато о 10 год. 35 хв.

Огляд закінчено о 12 год. 40 хв.

Слідчий слідчого відділення Бориспільського МВ ГУМВС України в Київській області лейтенант міліції Коваленко М.П. у зв'язку з отриманням о 9 год. 55 хв. повідомлення від чергового МВ про крадіжку грошей із каси Бориспільського деревообробного комбінату, о 10 год. 20 хв. прибув на місце події – у приміщення, в якому розташовані адміністративні служби заводу, де за участю спеціаліста – експерта-криміналіста Бориспільського МВ ГУМВС України в Київській області ст. лейтенанта міліції Сухова В.Я., касира комбінату Смітєнко В.В., яка мешкає у м. Борисполі, по вул. Садовій, буд. 14, кв. 6, в присутності понятих:

1. Мішкової Тамари Іванівни, яка мешкає за адресою: м. Бориспіль, вул. Квітнева, буд. 2, кв. 6;

2. Міщенка Івана Михайловича, яка мешкає за адресою: м. Бориспіль, вул. Квітнева, буд. 6, кв. 2,
з дотриманням вимог ст.ст. 190, 191 КПК України провів огляд місця події, про що відповідно до ст.ст. 84, 85, 195 КПК України склав цей протокол.

Перед початком огляду слідчий роз'яснив всім присутнім особам їх право бути присутніми при всіх діях, які проводяться при огляді, робити заяви з внесенням їх до протоколу. Їх також повідомлено про те, що при проведенні огляду будуть застосовані фотографування та інші заходи для виявлення слідів злочинів та вимірювання розмірів.

Понятим Міщенку І.М. та Мішковой Т.І., крім того, роз'яснено, що вони згідно зі ст. 127. КПК України зобов'язані засвідчити своїми підписами відповідність записів у протоколі виконаним діям, а також те, що за ними у відповідності зі ст. 92 КПК України зберігається середня заробітна плата за місцем роботи за час, витрачений на участь у огляді місця події.

Т.І. Мішкова (підпис)

І.М. Міщенко (підпис)

Спеціалісту Сухову В.Я. згідно зі ст. 128-1 КПК України роз'яснено його права і обов'язки як спеціаліста.

В.Я. Сухов (підпис)

Огляд проводився при ясній, сухій погоді при температурі повітря +22°C.

Оглядом установлено. Шестиповерховий цегляний будинок червоного кольору, в якому розмістились керівництво заводу, обчислювальний центр та бухгалтерія. Північна частина будинку виходить на вулицю Паризької комуни, південна спрямована до території та виробничих приміщень заводу, огорожена парканом із бетонних плит висотою 3 м, західна сторона будинку виходить на вулицю І. Франка, східна сторона – змикається семиповерховим будинком науково-дослідного інституту «Спецпроект».

Форма будинку прямокутна, його довжина – 75 м, ширина – 18 м. Вікна розташовані рівномірно з усіх боків, на першому поверсі вони заграбовані. Вхідні двері – у центрі будинку, запасні виходи (їх два) – із протилежного боку. Вони зачинені.

Каса розташована у кутовій кімнаті на другому поверсі. Одне її вікно виходить на територію заводу, друге – на вулицю І. Франка. Вхід до каси безпосередньо з коридору, який витягнутий вздовж другого поверху. До цього коридору виходять два входи, розташовані на відстані 20 метрів ліворуч та праворуч від центрального входу. Вхідні двері до каси одностулкові, оббиті з обох боків світлим металом. У дверях два різні замки. Сліди пошкодження на них відсутні.

Під час огляду двері відімкнула касир Смітєнко В. В. Кімната розділена на дві суміжні кімнати перегородкою, в якій зроблені двері, оббиті світлим металом і з вікном розміром 26X30 см, яке відкривається з боку робочого місця касира. Вікно зачинене на металеву засувку. Перша кімната майже квадратної форми. її розміри 3,5X3 м, висота 3 м. Вікно виходить на вулицю І. Франка. Ґрат на вікні немає. Друга кімната, що має розмір 3X2 м, з вікном на південну сторону, призначена для відвідувачів. Меблі в ній відсутні. Вікно теж не заграбовано. Вікна в кімнатах одних розмірів: висота – 180 см, ширина – 160 см. Рами у вікнах – подвійні, двостулкові. В кімнаті касира вікно із кватиркою розмірами: висота – 30 см, ширина – 48 см, розташована праворуч на відстані 103 см від підвіконня. На зовнішньому боці скла кватирки внутрішньої рами виявлені сліди пальців рук, які скопійовані на дактилоскопічну плівку. Рама зачинена, але не на засови. На підвіконні виявлені контури сліду правої ноги. Підлога кімнати касира покрита коричневим лінолеумом. Біля вікна стоїть однотумбовий стіл. Розмір верхньої дошки столу – 105X80 см. Права його частина упирається в бокову стіну. Дві третини столу покриті склом. При опиленні порошком алюмінію поверхні скла на письмовому столі виявлені сліди пальців рук, які скопійовані на дактилоскопічну плівку. В кімнаті є три

стілці: один стоїть біля вікна, поруч із столом, другий — біля одностумбового столу; третій — біля правої стіни. На відстані 160 см від вікна, вздовж південної стіни стоїть сейф на два відділення: верхнє і нижнє. Розмір сейфа: 60X50X150 см. На момент огляду двері верхнього відділення сейфу були відкриті. Всередині нього також є два відділення – верхнє та нижнє однакових розмірів. Ніяких пошкоджень у верхньому відділенні не виявлено. Касир Смітєнко В.В. заявила, що в цьому відділенні вона залишила 918674 гривні, які залишились у перший день від заробітної плати. У нижньому відділенні верхнього сховища лежать відомості на видачу заробітної плати, а поряд із ними металева відмичка та гак, який у складеному вигляді має довжину 21 см. Нижні дверцята сейфу пошкоджень не мають. Зачинені та опечатані печаткою № 37, яку чітко видно. На її краях порушень не виявлено. На відстані 25 см від сейфу на підлозі знайдено маленький гудзик світло-синього кольору діаметром 1,2 см.

Біля сейфу стоїть двостулкова шафа завширшки 90 см, завдовжки 200 см. Уздовж північної стіни на відстані 100 см від вхідних дверей – стіл розмірами 110X90 см без тумб. У центрі кімнати виявлені два сліди черевика, їх довжина однакова – 27 см. Інші сліди нечіткі, мають нашарування засохлої глини червоного кольору та землі чорного кольору. Сліди сфотографовані у масштабі.

Підлога, стеля, стіни, поверхня дверей пошкоджень не мають.

Протягом огляду спеціалістом Суховим В.Я. проводилась фотозйомка фотоапаратом «Зеніт» із об'єктивом «Індустар-50» на фотоплівку чутливістю 130 одиниць: загальний вигляд кімнати, яку оглянуто; із масштабною лінійкою – сліди взуття на підлозі та підвіконні, загальний вигляд сейфу із відчиненими верхніми дверцятами, грудочки глини та землі. Із застосуванням електроспалаху сфотографовані відмичка та гак. Всього використано 18 кадрів плівки.

З місця події вилучені:

1.Металева відмичка, яка упакована в цупкий папір, опечатана печаткою слідчого № 17 та підписана слідчим і поняtimi (упаковка № 1).

2.Металевий гак, який упакований в цупкий папір, опечатаний печаткою слідчого № 17, та підписаний слідчим і поняtimi (упаковка № 2).

3.Сліди пальців рук на трьох шматочках дактилоскопічної плівки (пакет № 1).

4.Гудзик (пакет № 2).

5.Грудочки глини та ґрунту (пакет № 3).

Пакети №№ 1-3 запечатані мастичною печаткою слідчого № 17 та скріплені підписами понятих та слідчого.

Від понятих та інших учасників огляду місця події заяв, скарг та зауважень щодо порядку проведення огляду та інших дій слідчого не надходило.

Протокол вголос прочитаний слідчим. Записано правильно.

Поняті: Т.І. Мішкова (підпис)

І.М. Міщенко (підпис)

Касир:

В.В. Смітєнко (підпис)

Спеціаліст:

В.Я. Сухов (підпис)

Протокол склав:

Слідчий СВ Бориспільського МВ

ГУМВС України в Київській області

лейтенант міліції

М.П.Коваленко

Голові апеляційного суду
Донецької області
Іванову І.І.

ЗГОДЕН
Прокурор Київського
району м. Донецька
радник юстиції
(підпис) С.С. Соков
29 серпня 2008 року

ПОДАННЯ
про зняття інформації з каналів зв'язку

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., розглянувши матеріали кримінальної справи № 12-29987, порушеної відносно за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 189 КК України,

ВСТАНОВИВ:

18 серпня 2008 р. до Петрова П.П., власника кафе «Галя», розташованого по вул. Чехова, 12 в Київському районі м. Донецька, у приміщенні кафе звернувся невідомий чоловік, який назвався Віктором і почав вимагати 9000 гривень за «охорону» кафе. У разі відмову Віктор погрожував Петрову нанесенням тілесних ушкоджень йому особисто і членам його сім'ї. 19 серпня 2008 р. Віктор зателефонував Петрову додому і підтвердив свої вимоги та наміри. В обох випадках Петров на заявлені вимоги відповів негативно.

21 серпня 2008 р. близько 22 годин група невідомих у складі п'яти осіб, серед яких був і Віктор, вчинила напад на кафе «Галя», пошкодивши та частково знищивши майно кафе, завдавши Петрову П.П. значної матеріальної шкоди на суму 55000 гривень.

Після цього 22 серпня 2008 р. Віктор знову зателефонував Петрову додому і погрожував знищенням майна та нанесенням тілесних ушкоджень у разі невиконання його вимог.

Ужитими слідчими та оперативно-розшуковими заходами був встановлений чоловік, який назвався Віктором. Ним виявився Юрченко В.А., 1977 р.н., що мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Жмури, 12.

Зважаючи на викладене, є достатні підстави вважати, що в інформації, якою обмінюються Юрченко В.А. та Петров П.П., містяться відомості, що мають значення для справи, зокрема й для викриття всіх співучасників злочину, а також беручи до уваги те, що іншими способами одержати ці дані неможливо, керуючись ст. 31 Конституції України, ст. 187 КПК України, –

ПРОШУ:

1. Винести постанову про зняття інформації з каналів міського телефонного зв'язку Петрова Петра Петровича, номер телефону 345-45-45, встановлений за адресою: м. Донецьк, вул. Шухевича, б. 12, кв. 5, на строк один місяць.

2. Обов'язок знімати інформацію з каналів зв'язку та повідомляти про це слідчого прошу покласти на оперативно-технічний відділ ГУМВС України в Донецькій області.

Слідчий СВ Київського РВ
ДМУ ГУМВС України
в Донецькій області
лейтенант міліції

С.А. Матвієнко

ПОГОДЖЕНИЙ ПЛАН
проведення слідчих дій і оперативно-розшукових
заходів у кримінальній справі № 76-642395

18 грудня 2007 р. о 9.00 двоє невстановлених осіб під надуманим приводом покупки комп'ютера, з метою здійснення нападу на власників квартири за адресою: пр. Миру, б. 6, кв. 177 у Київському районі м. Донецька, проникнули в зазначену вище квартиру й, загрожуючи Маньо Т.В., що знаходилась у квартирі, застосуванням ножів, тобто застосуванням насильства, небезпечного для життя й здоров'я потерпілого, заволоділи чужим майном, що належить гр. Маньо Т.В. на загальну суму 17000 гривень

За зазначеним фактом 21.12.2007 р. СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області порушено кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченого ч. 3 ст. 187 КК України.

З метою розкриття та розслідування зазначеного злочину слід виконати наступне.

Слідчі, розшукові та інші дії	Термін	Виконавець	Позначка про виконання, результат
Визнати Маньо Т.В. потерпілою	21.12.07	Котов І.І.	
Допитати Маньо Т.В, в якості потерпілої.	21.12.07	Котов І.І.	
Вирішити питання щодо заявлення цивільного позову у справі і визнання цивільним позивачем	21.12.07	Котов І.І.	
Провести виїмку документів на викрадені речі	21.12.07	Котов І.І.	
Призначити дактилоскопічну експертизу за результатами огляду місця події	21.12.07	Котов І.І.	
Допитати сусідів Маньо Т.В. з приводу розбійного нападу	До 23.12.07	Котов І.І.	
Встановити осіб, які бачили злочинців	До 22.12.07	Лисов І.І.	
Встановити, яким чином злочинці зникли з місця події	До 22.12.07	Лисов І.І.	
Встановити, чи не реалізовані викрадені у Маньо Т.В. речі	До 24.12.07	Лисов І.І.	

Версія 1. Злочин вчинений особами, що спеціалізуються на вчиненні подібних злочинів.

Питання і обставини, що підлягають з'ясуванню	Слідчі, розшукові та інші дії, за допомогою яких з'ясовуються питання	Термін	Виконавець	Позначка про виконання, результат
Скоєння подібних злочинів, у тому числі по області і в суміжних областях	Перевірка оперативної інформації, запит до управління оперативної інформації	21.12.07	Лисов І.І.	
Наявність осіб, що засуджені за подібні злочини	Перевірка оперативних обліків, проведення ОРЗ	До 24.12.07	Лисов І.І.	
Особи злочинців	Зіставлення отриманої інформації з прикметами злочинців	До 24.12.07	Лисов І.І.	
Встановлення місця знаходження злочинців	Затримання злочинців	За результатами розшуку	Котов І.І., Лисов І.І.	

Версія 2. Злочин вчинений особами, що прочитали оголошення Маньо Т.В. про продаж комп'ютера в газеті, і вирішили вчинити одиничний злочин.

Питання і обставини, що підлягають з'ясуванню	Слідчі, розшукові та інші дії, за допомогою яких з'ясовуються питання	Термін	Виконавець	Позначка про виконання, результат
Особа злочинців	Зіставлення отриманої в результаті ОРЗ інформації з прикметами злочинців	До 24.12.07	Лисов І.І.	
Встановлення місця знаходження	Затримання злочинців	За результатами	Котов І.І., Лисов І.І.	

злочинців		розшуку		
-----------	--	---------	--	--

Версія 3. Злочин вчинений особами, яких навели на квартиру Маньо Т.В. її знайомі.

Питання і обставини, що підлягають з'ясуванню	Слідчі, розшукові та інші дії, за допомогою яких з'ясовуються питання	Термін	Виконавець	Позначка про виконання, результат
Встановлення осіб, які могли навести злочинців на квартиру Маньо Т.В,	Проведення ОРЗ, допити потерпілої, її сусідів, знайомих	До 22.12.07	Котов І.І., Лисов І.І.	
Встановлення причетності зазначених осіб до скоєння злочину, встановлення осіб злочинців	Проведення ОРЗ, допити зазначених осіб	До 24.12.07	Котов І.І., Лисов І.І.	
Встановлення місця знаходження злочинців	Затримання злочинців	За результатами розшуку	Котов І.І., Лисов І.І.	

За результатами проведених слідчих дій та ОРЗ необхідно скласти додатковий план.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
капітан міліції (підпис)
21.12.2007 р.

І.І. Котов

Оперуповноважений ВКР Київського РВ
ДМУ ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції (підпис)

І.І. Лисов

ЗГОДЕН
Начальник СВ Київського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)
21.12.2007 р.

І.І. Бор

ЗГОДЕН

Начальник ВКР Київського РВ
ДМУ ГУМВС України в Донецькій області
капітан міліції (підпис)
21.12.2007 р.

І.І. Котко

ПОСТАНОВА

про визнання особи потерпілим

м. Донецьк

13 березня 2008 р.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області старший лейтенант міліції Биков О.Д., розглянувши матеріали кримінальної справи № 04-35068, порушеної за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 122 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

11.03.2008 р. близько 21 год. 30 хв. у квартирі № 5 по вул. Мельника, 12 у Київському районі м. Донецька, Хусточка М.В. під час спільного вживання спиртних напоїв з Рибаківим В.В., на ґрунті сварки, що виникла між ними, наніс декілька ударів руками по голові Рибаківу В.В., завдавши йому середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Беручи до уваги, що суспільно небезпечними діями Хусточки М.В. Рибаківу В.В. завдано фізичної та моральної шкоди, керуючись статтями 49, 122, 130 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

1. Визнати Рибаківу Вадима Васильовича потерпілим у цій кримінальній справі, про що йому повідомити.

2. Роз'яснити потерпілому Рибаківу В.В. його права.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області

старший лейтенант міліції (підпис)

О.Д. Биков

Відповідно до вимог ст. 122 КПК України потерпілому Рибаківу В.В. роз'яснено, що він має право:

1. Подавати докази.
2. Заявляти клопотання.

3. Знайомитися з усіма матеріалами справи з моменту закінчення досудового слідства, а у справах, в яких досудове слідство не проводилося, – після призначення справи до судового розгляду.
 4. Заявляти відводи.
 5. Подавати скарги на дії особи, котра провадить дізнання, слідчого, прокурора та суду, а також подавати скарги на вирок або ухвали суду і постанови судді.
 6. Брати участь у судовому розгляді справи.
 7. За наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки.
- Із постановою ознайомлений, вищевказані права мені роз'яснені.

Потерпілий
13.03.2008 р.

(підпис)

В.В. Рибаків

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
старший лейтенант міліції

(підпис)

О.Д. Биков

ПОСТАНОВА

про визнання особи цивільним позивачем

м. Донецьк

13 березня 2008 р.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області старший лейтенант міліції Биков О.Д., розглянувши матеріали кримінальної справи № 04-35068, порушеної за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

11.03.2008 р. близько 21 год. 30 хв. у квартирі № 5 по вул. Мельника, 12 у Київському районі м. Донецька, Хусточка М.В. відкрито заволодів чужим майном, яке належить Рибаківу В.В., на суму 1200 гривень, завдавши останньому тілесні ушкодження, що не є небезпечними для життя та здоров'я.

Беручи до уваги, що потерпілий Рибаків В.В. заявив цивільний позов на суму 1200 гривень, керуючись ст.ст. 50, 123, 130 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

1. Визнати Рибаківу Вадима Васильовича цивільним позивачем у цій кримінальній справі, про що йому повідомити.
2. Роз'яснити цивільному позивачу Рибаківу В.В. його права.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
старший лейтенант міліції (підпис)

О.Д. Биков

Відповідно до вимог ст. 123 КПК України цивільному позивачу Рибаків В.В. роз'яснено, що він має право: подавати докази, заявляти клопотання, брати участь у судовому розгляді, просити орган дізнання, слідчого і суд про вжиття заходів щодо забезпечення заявленого ним позову, підтримувати цивільний позов, знайомитися з матеріалами справи з моменту закінчення досудового слідства, а в справах, коли досудове слідство не проводилось, – з моменту віддання обвинуваченого до суду, заявляти відводи, подавати скарги на дії особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора та суду, а також приносити скарги на вирок або ухвалу суду в частині, яка відноситься до цивільного позову, а за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки.

Із постановою ознайомлений, вищевказані права мені роз'яснені.

Цивільний позивач (підпис)
13.03.2008 р.

В.В. Рибаків

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
старший лейтенант міліції (підпис)

О.Д. Биков

ПРОТОКОЛ допиту потерпілого

м. Донецьк

19 грудня 2007 р.

Допит розпочато о 14 год. 10 хв.

Допит закінчено о 15 год. 15 хв.

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Петров Д.В. у приміщенні СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області відповідно до вимог ст.ст. 85, 171 КПК України склав цей протокол про те, що з дотриманням вимог ст. 171 КПК України у кримінальній справі № 89-69697 допитав як потерпілого:

1. Прізвище, ім'я, по-батькові – Маркова Ганна Михайловна
2. Дата народження – 10 січня 1940 р.
3. Місце народження – м. Донецьк

4. Громадянство – України
5. Національність – українка
6. Освіта – середня
7. Сімейний стан – удова
8. Місце роботи й посада – пенсіонерка
9. Місце мешкання – м. Донецьк, пр. Бандери, б. 3, кв. 177, тел. 332-92-57
10. Відомості про документи, що засвідчують особу – паспорт КУ № 936269.виданий 11.11.2005 р. Ворошиловським РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області
11. Взаємини з обвинувачуванним – див. протокол.

Про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань за ст. 384 КК України попереджена.

(підпис)

Г.М. Маркова

З приводу відомих мені обставин справи можу показати наступне:

За зазначеною адресою я постійно проживаю зі своєю родиною – сином Андрієм і його дружиною Тетяною. Андрій у вільний від роботи час займається зборкою комп'ютерної техніки, у зв'язку із чим приблизно три місяці назад вони з Тетяною дали об'яву в газету про продаж зібраного Андрієм комп'ютера із вказівкою нашого домашнього телефону.

Наскільки я зрозуміла, 17 грудня вдень Тетяні дзвонив якийсь чоловік, що хотів подивитися комп'ютер. Про це Тетяна повідомила Андрієві по телефону й вони домовилися, що покупець прийде, коли Андрій повернеться з роботи. Андрій прийшов приблизно о 17 годині, а через якийсь час прийшов і покупець. Я його не бачила, тому що вони відразу ж пройшли до кімнати, де знаходився комп'ютер. Мені було відомо тільки, що вранці наступного дня, приблизно о 10.30, ця людина прийде знову, щоб розплатитися й забрати комп'ютер.

18 грудня приблизно о 9.40, коли у квартирі перебували я й Тетяна, у двері подзвонили. У цей час Тетяна перебувала у своїй кімнаті, тому двері пішли відкривати я. На порозі стояли два парубки в норкових шапках, один невисокого зросту, другий вищий і міцніший; одягнені вони були в щось темне, обличчя я не розгледіла. Вони сказали мені, що прийшли за комп'ютером. Я виразила свій подив, що вони прийшли раніше призначеного часу, у квартиру їх не впустила й пішла до кімнати до Тетяни поцікавитися, чи впускати цих людей. Тетяна подзвонила Андрієві на роботу й повідомила йому, що покупець уже прийшов. Андрій відповів Тетяні, що незабаром буде. Тоді Тетяна вирішила впустити покупців, відкрила їм двері й пропустила до

коридору квартири, щоб вони очікували Андрія. Потім Тетяна пішла до своєї кімнати, а я пішла до зали.

Через кілька секунд після цього до зали увійшов той із чоловіків, що був нижче зростом і я побачила, що в правій руці він тримає ніж із клинком довжиною близько 15 см. Чоловік наказав мені мовчати, інакше він уб'є мене. Я злякалася й не робила йому ніякого спротиву; він схопив мене за руку й повів до кімнати Тетяни. Там я побачила, що другий чоловік заліпив Тетяні рот липкою стрічкою, а руки в неї вже були зв'язані такою ж стрічкою. Чоловік, що ввів мене до кімнати, зв'язав руки й мені, а потім заклеїв мені рот, штовхнувши після цього мене на підлогу. Обоє чоловіків говорили, щоб ми з Тетяною мовчали, інакше нас уб'ють. Обоє вони тримали в руках ножі. Невисокий чоловік підійшов до Тетяни й запитав, де лежать гроші. Тетяна відповіла, що в квартирі грошей немає. Тоді чоловік почав казати, що вона його обманює й загрожує їй убивством. Я, скориставшись тим, що на мене ніхто із чоловіків у цей момент не дивився, побігла в коридор, щоб відкрити вхідні двері. Чоловік (невисокий на зріст) побіг за мною й у коридорі почав тягти мене назад у кімнату й наносити мені удари кулаком в обличчя, по голові й тілу. Другий чоловік у цей час збирав речі, що були в кімнаті Тетяни, і скоро обоє злочинця винесли з кімнати велику сумку, мабуть, принесену із собою, і направилися до дверей. Коли вони вийшли із квартири, ми з Тетяною звільнилися від скотча й Тетяна сказала мені, що встигла подзвонити Андрієві. Потім Тетяна подзвонила в міліцію й побігла в під'їзд. Через якийсь час вона повернулася й повідомила, що одного зі злочинців затримали.

Протокол мною прочитаний. З моїх слів записано правильно.

(підпис)

Г.М. Маркова

Протокол склав:

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

лейтенант міліції (підпис)

Д.В.Петров

ПРОТОКОЛ
допиту свідка

м. Донецьк

19 грудня 2007 р.

Допит розпочато о 14 год. 10 хв.

Допит закінчено о 15 год. 15 хв.

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Петров Д.В. у приміщенні СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області з дотриманням вимог ст. ст. 167, 170 УПК України допитав як свідка:

1. Прізвище, ім'я, по батькові – Карт Олександр Анатолійович
2. Рік, місяць, день народження – 29.10.1961
3. Місце народження – м. Донецьк
4. Громадянство – України
5. Національність – росіянин
6. Освіта – середня
7. Сімейний стан – одружений, двоє дітей 1985 і 1990 р. народження
8. Рід занять, місце роботи, посада – не працює
9. Місце мешкання – м. Донецьк, вул. Стецька, 31
10. Відомості про документи, що засвідчують особу – паспорт КУ № 936269.виданий 11.11.2005 р. Ворошиловським РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області
11. Взаємини з обвинувачуванням – див. протокол.

Відповідно до ст. 69-1 КПК України свідок має право:

- 1) давати показання рідною мовою або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;
- 2) заявляти відвід перекладачу;
- 3) знати, у зв'язку з чим і у якій справі він допитується;
- 4) власноручно викладати свої показання в протоколі допиту;
- 5) користуватися нотатками і документами при дачі показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших даних, які йому важко тримати в пам'яті;
- 6) відмовитися давати показання щодо себе, членів сім'ї та близьких родичів;
- 7) знайомитися з протоколом допиту і клопотати про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, власноручно робити такі доповнення і зауваження;
- 8) подавати скарги прокурору на дії дізнавача і слідчого;
- 9) одержувати відшкодування витрат, пов'язаних з викликом для дачі показань.

У разі наявності відповідних підстав свідок має право на забезпечення безпеки шляхом застосування заходів, передбачених законом і в порядку, передбаченому статтями 52-1 – 52-5 КПК України.

Свідкові Карту О.А. повідомлено, що він викликаний у кримінальній справі № 78-563496 про незаконний збут наркотичних засобів Куною К.Д., а також роз'яснено, що він зобов'язаний давати правдиві показання про відомі йому обставинах у справі, і що відмова від дачі показань і дача завідомо неправдивих показань тягне за собою кримінальну відповідальність за статтями відповідно 385 та 384 КК України.

(підпис)

О.А. Карт

З приводу відомих мені обставин справи можу показати наступне.

Приблизно в середині вересня 2007 р. протягом тижня я жив у будинку Кунової Клавдії Дмитрівни за адресою: м. Донецьк, вул. Коновальця, 9. Вона найняла мене для перекриття даху, обіцяла заплатити 500 грн. Я жив у неї, щоб швидше виконати роботу. Із Куною К.Д. я познайомився приблизно рік назад. Я ремонтував комусь зі знайомих машину, кому саме, я зараз уже точно не пам'ятаю, і цей знайомий привіз мене до Кунової К.Д. і сказав, що в неї можна придбати наркотичний засіб – "ширку". Я сам наркотики вживаю рідко, коли зароблю достатню суму грошей. Я вживаю наркотичний засіб "ширку" у кількості 1 – 2 мл, сам колю собі шприцом. В основному наркотичні засоби я купував у Кунової К.Д., гроші я заробляю тим, що займаюся ремонтом різної техніки, електроприладів, проводки й т.п. Удома в Кунової К.Д. наркотики я ніколи не вживав.

Коли я працював у Кунової К.Д., бачив у неї дівчину по імені Тетяна, що також у неї працювала, виконувала домашню роботу. У неї був і інший обов'язок – вона виходила до хвіртки забору в будинку Кунової К.Д., брала в наркоманів, які приходили до Кунової К.Д. купувати наркотики, гроші, передавала гроші Кунової К.Д., брала в неї шприц із наркотичним засобом і передавала його покупцям. Покупців за наркотиками приходила багато: по 10 – 15 чоловік на день, а бувало й більше. Ціна 1 мл "ширки" – 15 грн.

Кунова К.Д. живе із сином Олександром. По-моєму, її син також уживає наркотичні засоби. Я не бачив, щоб він допомагав матері продавати наркотики. В основному він проводив час біля телевізора.

Я сам у торгівлі наркотичними засобами ніколи не брав участь, Кунова К.Д. мене про це ніколи не просила, а я сам не напрошувався. Де Кунова К.Д. здобувала наркотичний засіб, я не знаю. Я ніколи не бачив, щоб вона сама

виготовляла наркотики в будинку, я у виготовленні наркотичних засобів участі не приймав.

Протокол мною прочитаний. З моїх слів записано правильно.

(підпис)

О.А. Карт

Протокол склав:

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

лейтенант міліції (підпис)

Д.В.Петров

ПОСТАНОВА

про призначення дактилоскопічної експертизи

м. Донецьк

25 січня 2008 р.

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Петров Д.В., розглянувши матеріали кримінальної справи № 66-87585,-

ВСТАНОВИВ:

15.01.2008 р. невстановлена особа проникла до квартири Петрова П.П. по вул. Шутіна, 12/2 у Ворошиловському районі м. Донецька, звідки викрала майно Петрова П.П. на загальну суму 15000 грн.

При огляді місця події вилучено два сліди пальців рук. 25.01.2008 р. за підозрою у вчиненні зазначеного злочину затриманий Турчин О.О.

На підставі викладеного й беручи до уваги, що для з'ясування питань, що цікавлять слідство, необхідні спеціальні пізнання, керуючись ст. ст. 75, 130, 196 УПК України, –

ПОСТАНОВИВ:

1. Призначити в цій справі дактилоскопічну експертизу, проведення якої доручити експертам НДЕКЦ при ГУМВС України в Донецькій області.

2. На вирішення експерта поставити наступні питання:

- чи є на представленій дактилоплівці сліди рук людини?
- якщо є, чи придатні вони для ідентифікації?
- чи не належать зазначені сліди підозрюваному Турчину Олегу Олеговичу?

3. Для дослідження експертові направити:

- дактилоплівку зі слідами пальців рук, вилученими під час огляду місця події 15.01.2008 р. за адресою: м. Донецьк, вул. Шутіна, 12/2;
- дактилокарту Турчина Олега Олеговича.

4.Копію постанови направити до НДЕКЦ при ГУМВС України в Донецькій області.

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції (підпис)

Д.В.Петров

Начальникові Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
полковнику міліції
Кутову В.Р.

ДОРУЧЕННЯ

(у порядку, передбаченому ст. 114 КПК України)

У моєму провадженні перебуває кримінальна справа № 02-67737 за обвинуваченням Кузнецова В.В. у скоєнні злочинів, передбачених ч. 3 ст.187, ч. 1 ст.263 і ч. 1 ст. 358 КК України. Під час розслідування Кузнецов зробив усну заяву про те, що ним було вчинено декілька злочинів на території Ворошиловського району м. Донецька, у т.ч. розбійні напади із застосуванням вогнепальної зброї.

З метою перевірки зробленої Кузнецовим заяви відповідно до ст. 114 КПК України прошу доручити підлеглим Вам співробітникам Ворошиловського РВ ДМУ проведення оперативно-розшукових заходів щодо перевірки зазначеної заяви Кузнецова.

Про результати виконання доручення прошу повідомити в десятиденний термін.

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції (підпис)

Д.В.Петров

Начальникові УМВС України
в Запорізькій області
полковнику міліції
Кононову П.Н.

ОКРЕМЕ ДОРУЧЕННЯ

(у порядку, передбаченому ст. 118 УПК України)

У провадженні СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області перебуває кримінальна справа № 36-38359 про розбій, порушена за ознаками злочину, передбаченого ст. 187 ч. 3 КК України у відношенні

Кузнєцова Віталія Олеговича, 11.08.1971 р. народження, уродженця м. Запоріжжя, росіянина, гр. України, освіта середня, неодруженого, не працюючого, без певного місця мешкання, раніше засудженого в 1995 р. Запорізьким обласним судом за ст. ст. 19, 17, 93 п. "а", 42, 44 КК України до 6 р. позбавлення волі.

Розслідуванням по даній кримінальній справі встановлено, що 18 грудня 2007 р. в 9 годину. 45 хв. Кузнєцов В.О. за попередньою змовою із гр. Бойко Е.Е. під надуманим приводом покупки комп'ютера, з метою здійснення нападу на власників квартири за адресою: вул. Савура, буд. 3, кв. 7 у Ворошиловському районі м. Донецька, проникли в зазначену вище квартиру й, загрожуючи Макогон В.А. застосуванням ножів, тобто застосуванням насильства, небезпечного для життя й здоров'я потерпілих, заволоділи чужим майном, що належить гр. Макогон А.М., на загальну суму 37000 гривень.

Установлено також, що Кузнєцов В.О. перебуває в розшуку від 15.03.2001 р. Орджонікідзевським РВВС м. Запоріжжя за ст. 86 ч. 1 КК України (розшукова справа 35607350); запобіжний захід – взяття під варту.

Допитаний по кримінальній справі Кузнєцов В.О. показав, що після звільнення з місць позбавлення волі він повернувся до м. Запоріжжя, де 21 вересня 2000 року разом з Качаном Олегом Олеговичем, використовуючи обріз, ніж і спеціально викрадений для здійснення злочину автомобіль "Запорожець", у м. Запоріжжя скоїли розбійне напад на Обласний центр

реанімаційної медицини, де заволоділи 85000 гривень. Обріз був у Кузнєцова В.А., придбав його він у свого знайомого Єгорова Олександра. Після цього Кузнєцов В.А. зник і в цей час перебуває в розшуку, оголошеному УБОЗ Запорізької області. Переховувався на території Грузії.

У зв'язку з викладеним, відповідно до ст. 118 КПК України прошу:

1. Установити причетність Кузнєцова В.О. до здійснення злочинів на території Запорізької області;

2. Установити Єгорова Олександра, перевірити його причетність до здійснення злочину, зазначеного Кузнєцовим В.О., допитати у вказаній справі.

3. Зібрати відомості, що характеризують особу Кузнєцова В.О.: адресну довідку, довідки про належність йому майна з БТІ, ДАІ, довідки від нарколога й психіатра, характеристики з місця мешкання.

4. Накласти арешт на майно Кузнєцова В.О.

Додаток: запити на 7 арк.;

постанова про накладення арешту на майно Кузнєцова В.О.
на 1 арк.

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

лейтенант міліції (підпис)

Д.В.Петров

тел. (062) _____

Начальникові МРЕВ № 7
УДАІ ГУМВС України
в Донецькій області
полковнику міліції
Козлову П.Н.

У провадженні СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області перебуває кримінальна справа № 36-38359 про розбій, порушена відносно Цимбала В.В. за ознаками злочину, передбаченого ст. 187 ч. 3 КК України.

У зв'язку з розслідуванням даної кримінальної справи, відповідно до ст. 66 КПК України прошу повідомити, чи зареєстрований автомобілотранспорт

на ім'я Цимбала Василя Васильовича, 15.05.1975 р.н., що мешкає за адресою:
м. Донецьк, вул. Молодіжна, 3/11.

Слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції (підпис)

Д.В.Петров

ПРОТОКОЛ

затримання особи за підозрою у скоєнні злочину²⁰

м. Донецьк

19 липня 2008 року

Протокол складений: з 16 год. 30 хв. до 17 год. 05 хв.

Слідчий СВ Калінінського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Чернов А.А. 19 липня 2008 року о 16 год. 30 хв. у приміщенні Калінінського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області у відповідності зі ст.115 УПК України затримав підозрюваного в здійсненні злочину: Силова Павла Вікторовича, 12.06.1976 року народження, уродженця м. Макіївки Донецької області, громадянина України, росіянина, не працюючого, неодруженого, раніше не осудженого, що мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Овнатаняна, б. 68, кв. 68

Підстави затримання (необхідне підкреслити):

1. Коли цю особу застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення.
2. Коли очевидці, зокрема й потерпілі, прямо вкажуть на певну особу, що саме вона вчинила злочин.
3. Коли на підозрюваному чи на його одязі, при ньому або в його житлі буде виявлено явні сліди злочину.

За наявності інших даних, які дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише в тому разі, коли ця особа намагалася втекти чи коли вона не має постійного місця проживання, чи коли не встановлено особи підозрюваного.

Мотиви затримання (необхідне підкреслити):

1. Припинення злочину.
2. Попередження можливості сховатися від слідства й суду, забезпечення виконання вироку.

²⁰ Бланк протоколу розроблений ОМВ ГСУ МВС України. Нами внесені деякі зміни до нього відповідно до вимог ст. 106 КПК України.

3. Позбавлення можливості перешкодити встановленню істини в кримінальній справі.

Розслідуванням кримінальної справи встановлено, що 19.07.2008 року приблизно о 15 год. 35 хв. Силов П.В., перебуваючи біля квартири № 68 будинку № 68 по вул. Овнатаняна в Калінінському районі м. Донецька, незаконно збув гр. Іванову І.І. медичний шприц із рідиною жовтого кольору, що є особливо небезпечною психотропною речовиною – кустарно виготовленим препаратом з ефедрину масою 4,49 г, зі вмістом сухого залишку 0,61 г.

Кваліфікація злочину, у здійсненні якого підозрюється Силов П.В. – ч. 2 ст. 307 КК України.

Підстави й мотиви затримки повідомлені й роз'яснені затриманому Силу П.В. Йому також роз'яснене право їхнього оскарження в суді й що відповідно до п.3 ст.5 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. кожна особа, арештована або затримана на підставі обґрунтованої підозри у вчиненні злочину, має право постати перед суддею й бути вислуханою з питань, пов'язаних з її триманням під вартою.

Затриманий (підпис) П.В. Силов

Окрім цього, підозрюваному роз'яснено в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 21 КПК України, право мати захисника та побачення з ним з моменту затримання (до першого допиту).

Протокол про роз'яснення підозрюваному в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 21 КПК України, права мати захисника й побачення з ним з моменту затримання до першого допиту складений 19 липня 2007 року 16 год. 40 хв. до 16 год. 50 хв.

Ознайомившись із ч. 2 ст.21 УПК України, Силов П.В. заявив, що у послуг захисника не потребує, тому відмовляється від залучення захисника

Затриманий (підпис) П.В. Силов

Також підозрюваному Силу П.В. згідно зі ст.43-1 УПК України роз'яснено, що він має право: знати, в чому він підозрюється; давати показання чи відмовитися давати показання та відповідати на запитання; мати захисника й побачення з ним до першого допиту; подавати докази; заявляти клопотання й відводи; вимагати перевірки судом або прокурором правомірності затримання; подавати скарги на дії й рішення особи, яка провадить оперативно-розшукові дії та дізнання, слідчого й прокурора, а за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки. Йому також роз'яснено, що, відповідно до ч. 1 ст. 63 Конституції України, він не несе

відповідальності за відмову давати показання чи пояснення щодо себе, членів сім'ї або близьких родичів, коло яких визначається законом, та має право відмовитися від надання будь-яких пояснень чи показань до прибуття захисника.

Затриманий (підпис) П.В. Сілов

Крім того, затриманому Сілову П.В. друкованому вигляді передані положення статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 і 63 Конституції України, права й обов'язки затриманих або взятих під варту осіб, зокрема й право здійснювати захист своїх прав та інтересів особисто чи за допомогою захисника з моменту затримання, право відмовитися від надання будь-яких пояснень і показань до прибуття захисника, перелік яких додається до протоколу затримання.

Затриманий (підпис) П.В. Сілов

Із протоколом затримання ознайомився. Із приводу затримання пояснюю, що ніяких злочинів я не вчиняв.

Затриманий (підпис) П.В. Сілов

Протокол прочитаний Сіловим П.В. Записаний правильно.

Затриманий (підпис, дата, час) П.В. Сілов

Протокол склав:

Слідчий СВ Калінінського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

лейтенант міліції

А.А.Чернов

Копію протоколу з переліком письмових роз'яснень статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 і 63 Конституції України та прав і обов'язків осіб, затриманих або взятих під варту, одержав 19 липня 2008 року о 17 год. 05 хв.

Затриманий (підпис) П.В. Сілов

Копія протоколу з переліком письмових роз'яснень статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 і 63 Конституції України та прав і обов'язків осіб, затриманих або взятих під варту, направлена прокурору 19 липня 2008 року о 17 год. 05 хв. вих. №: 35-56202

Про затримання Сілова П.В. сповіщена по телефону його мати Сілова Зоя Ігорівна 19 липня 2008 року о 17 год. 15 хв.

Повідомлення захисника, а також адміністрації за місцем роботи або навчання затриманого не проводилося, тому що Сілов П.В. відмовився від участі захисника, ніде не працює та не навчається.

Слідчий СВ Калінінського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції

А.А.Чернов

Затриманий Силов П.В. звільнений « ____ » _____ 2008 р.
о « ____ » год. « ____ » хв.

(підпис)

П.В. Силов

Затриманий Силов П.В. узятий під варту « ____ » _____
2008 р. о « ____ » год. « ____ » хв.

Слідчий СВ Калінінського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції

А.А.Чернов

ПЕРЕЛІК

статей Конституції України, прав та обов'язків затриманого до протоколу
затримання Силова Павла Вікторовича від 19 липня 2008 року
Конституція України

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може
бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що
принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним,
науковим чи іншим досліддам.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту
недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як
за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку,
встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинів чи його перепинити
уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під
вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом
сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно
звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй
не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно
повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та
надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та
користуватися правовою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 59. Кожен має право на правову допомогу.

У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Положення

про порядок короткочасного затримання осіб,
підозрюваних у вчиненні злочину

Стаття 10. Права та обов'язки затриманих

Особи, затримані за підозрінням у вчиненні злочину, мають право:

- знати, в чому їх підозрюють;
- вимагати перевірки прокурором правомірності затримання; про заявлену вимогу адміністрація місця тримання затриманих негайно повідомляє прокурора;
- оскаржити дії особи, яка провадить дізнання, слідчого або прокурора, давати пояснення і заявляти клопотання;
- звертатися зі скаргами і заявами в державні органи, громадські організації і до службових осіб у порядку, встановленому статтею 13 цього Положення;
- користуватися своїм одягом і взуттям, а також іншими необхідними предметами і речами, перелік яких визначається Правилами внутрішнього розпорядку в місцях тримання затриманих.

Особи, затримані за підозрінням у вчиненні злочину, зобов'язані додержувати вимог цього Положення і Правил внутрішнього розпорядку в місцях тримання затриманих.

Закон України «Про досудове ув'язнення»

Стаття 9. Права осіб, взятих під варту

Особи, взяті під варту, мають право:

на захист відповідно до кримінально-процесуального законодавства;

на захист своїх прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або взяття під варту, а також на повідомлення під час взяття під варту підстав та мотивів взяття під варту, оскаржувати їх у суді, отримати в друкованому вигляді роз'яснення положень статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 та 63 Конституції України, цієї статті та інших прав затриманих або взятих під варту, встановлених законом, у тому числі права здійснювати захист своїх прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або арешту (взяття під варту) особи, права відмовитися

від надання будь-яких пояснень або показань до прибуття захисника, знайомитися з правилами тримання під вартою;

на щоденну прогулянку тривалістю одна година. Вагітним жінкам і жінкам, які мають при собі дітей, неповнолітнім, а також хворим з дозволу лікаря та за їхньою згодою тривалість щоденної прогулянки встановлюється до двох годин;

одержувати два рази на місяць передачі або посилки та грошові перекази і передачі;

купувати протягом місяця за безготівковим розрахунком продукти харчування і предмети першої необхідності на суму до одного мінімального розміру заробітної плати та без обмежень письмове приладдя, газети, книги через торговельну мережу на замовлення;

користуватися власним одягом і взуттям, мати при собі документи і записи, що стосуються кримінальної справи;

користуватися телевізорами, одержаними від родичів або інших осіб, настільними іграми, газетами і книгами з бібліотеки місця досудового ув'язнення та придбаними через торговельну мережу;

відправляти в індивідуальному порядку релігійні обряди і користуватися релігійною літературою та властивими їм віруванню предметами релігійного культу, виготовленими з малоцінних матеріалів, якщо при цьому не порушується встановлений у місцях досудового ув'язнення порядок, а також не обмежуються права інших осіб;

на восьмигодинний сон в нічний час, під час якого не допускається залучення до участі в процесуальних та інших діях, за винятком невідкладних випадків;

звертатись із скаргами, заявами та листами до державних органів і службових осіб у порядку, встановленому статтею 13 цього Закону.

Узяті під варту жінки вправі мати при собі дітей віком до трьох років.

Узяті під варту молоді громадяни (віком від 14 до 28 років) мають право отримувати психолого-педагогічну допомогу спеціалістів центрів соціальних служб для молоді.

Осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, в разі обрання щодо них запобіжного заходу у вигляді взяття під варту в зв'язку з провадженням в іншій справі, тримають відповідно до правил, установлених цим Законом. Одержання цими особами посилок і передач, а також самокупівля ними продуктів харчування і предметів першої необхідності здійснюються в порядку, встановленому Кримінально-виконавчим кодексом

України для виду режиму виправно-трудової колонії, призначеного їм Державним департаментом України з питань виконання покарань.

Перелік продуктів харчування і предметів першої необхідності, які забороняється передавати особам, взятим під варту, встановлюється Державним департаментом України з питань виконання покарань, Міністерством оборони України за погодженням з Генеральною прокуратурою України.

Стаття 10. Обов'язки осіб, взятих під варту

Особи, взяті під варту, зобов'язані:

додержувати порядку, встановленого в місцях досудового ув'язнення, і виконувати законні вимоги адміністрації;

дотримувати санітарно-гігієнічних правил, мати охайний зовнішній вигляд, постійно підтримувати чистоту в камері;

бути ввічливими до працівників місця досудового ув'язнення, а також поміж собою; не вступати в суперечки з представниками адміністрації, не принижувати їх гідність, не протидіяти виконанню ними своїх обов'язків;

бережливо ставитися до інвентаря, обладнання та іншого майна місця досудового ув'язнення.

Затриманий

(підпис)

П.В. Силов

ПРОТОКОЛ
допиту підозрюваного

м. Донецьк

25 грудня 2007 р.

Допит розпочато о 14 год. 55 хв.

Допит закінчено о 16 год. 05 хв.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В. у приміщенні Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області з дотриманням ст. 107 КПК України допитав у якості підозрюваного

1. Прізвище, ім'я, по батькові – Гура Євген Євгенович
2. Число, місяць, рік народження – 18 лютого 1971 р.
3. Місце народження – м. Лисичанськ Луганської обл.
4. Громадянство – України
5. Національність – росіянин
6. Освіта – вища
7. Сімейний стан – одружений
8. Місце роботи й посада – не працює
9. Місце мешкання – м. Лисичанськ, вул. Котова, б. 37
10. Відомості про судимості – не судимий
11. Відомості про документи, що засвідчують особу – паспорт КУ № 936269.виданий 11.11.2005 р. Лисичанським МВ УМВС України в Луганській області.

Відповідно до ч. 3 ст. 107 УПК України Гурі Є.Є. роз'яснено, що він підозрюється у скоєнні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 187 КК України
(підпис) Є.Є. Гура

Щодо мого залучення в якості підозрюваного можу показати наступне:

За вказаною адресою мешкаю постійно із дружиною Гура Наталею Юріївною. Наркотики не вживаю, алкогольним напоями не зловживаю. На обліку в нарколога й психіатра не перебуваю. Протягом останніх двох років офіційно не працюю, хоча виконував роботу газорізника в Северодонецькій філії якогось донецького підприємства, назви якого я не пам'ятаю.

З Кузнецовим Віктором я познайомився півроку тому у Лисичанську. До нашого знайомства я його бачив кілька разів у Лисичанську (уперше побачив його приблизно рік назад). Кузнецов мені про себе практично нічого не розповідав, крім того, що в нього якісь проблеми зі співробітниками міліції. Зі змісту його розмов можна було зрозуміти, що він уродженець

Запоріжжя; з якої причини він переїхав до Лисичанську, мені невідомо. Чим займався Кузнецов у Лисичанську, я не знаю. Зустрічалися ми з ним нерегулярно й разом багато часу не проводили. До своїх друзів я його не відносив, скоріше, між нами були товариські відносини. До 16 грудня 2007 р. Кузнецов до мене з якими-небудь проханнями виручити його або допомогти йому в чому-небудь не звертався.

Кузнецову було відомо, що я за дорученням користуюся автомобілем свого тестя, Кулешова Юрія Васильовича – «ИЖ-412» випуску 1983 року, держномер я не пам'ятаю. 16 грудня 2007 р. я вирішив відвідати Кузнецова у квартирі, де він мешкав (м. Лисичанськ, вул. Рогова, 8). Заїхав я до Кузнецова без якої-небудь певної причини, просто поговорити. Після того, як ми поговорили в цій квартирі на загальні теми, Кузнецов повідомив мені, що в нього є можливість заробити гроші – біля двох тисяч гривень. Від мене, за словами Кузнецова, було потрібно відвезти його до Донецька для здійснення грабежу й назад до Лисичанська. Спочатку я не погодився на пропозицію Кузнецова, тому що ніколи такими справами не займався. Однак Кузнецов почав мене вмовляти, розповідаючи мені про те, що від мене не буде потрібно багатьох зусиль і що все зробить він сам. Тоді я вирішив погодитися, тому що відчував потребу в коштах. Кузнецов запропонував виїхати до Донецька 17 грудня вранці.

17 грудня 2007 р. я заїхав за Кузнецовим приблизно в 8 годин ранку й ми вдвох на автомобілі мого тестя направилися до Донецька, куди прибули приблизно через 3 години. У Донецьку дорогу мені показував Кузнецов, тому що я міста не знаю. Десь у місті Кузнецов придбав газету з оголошеннями (назви газети я не запам'ятав). Почитавши оголошення, Кузнецов сказав мені, що вибрав два оголошення, у яких пропонується купити комп'ютерну техніку вдома. Кузнецов сказав, що подзвонить за цими оголошеннями, а потім вирішить, що робити далі. Звідки він дзвонив, я сказати не можу, тому що Кузнецов для цього виходив з машини. По Донецьку в той день ми їздили небагато, відвідавши дві адреси (в обох випадках до квартир ходив один Кузнецов). Наших маршрутів по Донецьку я описати не можу у зв'язку з незнанням міста. Після відвідування першої адреси Кузнецов повідомив мені, що цей варіант нам не підходить. Після цього ми поїхали далі (дорогу вказував Кузнецов). Повернувшись із іншої квартири, Кузнецов повідомив, що у квартирі є три комп'ютери й відеокамера, так що ця квартира підійде для пограбування. За словами Кузнецова, він домовився з хазяями про те, що прийде до них ранком наступного дня, але мені потрібно буде піти з ним,

тому що у квартирі будуть дві жінки, з якими він один може не впоратися. Я сказав Кузнецову, що ми про такі дії не домовлялися, але Кузнецов мене заспокоїв, сказавши, що все пройде нормально. Ночували ми в знайомій Кузнецова на ім'я Тетяна в м. Макіївці (адреса мені невідома).

Вранці 18 грудня 2007 р. ми з Кузнецовим на тому ж автомобілі виїхали з Макіївки до Донецька. При собі ми мали кожний по ножі. У мене був ніж, що я завжди носив при собі для господарських потреб (ніж розкладний, довжина клинка близько 10 див, придбав я його більше року тому в універмазі м. Северодонецька). У Кузнецова ніж був теж невеликого розміру, я його уважно не розглядав. Про наявність у Кузнецова вогнепальної зброї мені нічого не було відомо (про те, що Кузнецов мав при собі пістолет, я довідався тільки 24 грудня, коли був доставлений співробітниками міліції з Лисичанська до Донецька). Ми заїхали на Критий ринок, де Кузнецов попросив мене придбати велику сумку й три рулони липкої стрічки, наскільки я зрозумів, для зв'язування тих, хто буде перебувати у квартирі. З ринку ми направилися безпосередньо до будинку, у якому мали намір вчинити злочин.

Поблизу будинку якогось банку я поставив машину на парковку, після чого Кузнецов розпорядився, щоб я йшов до 5-го під'їзду того будинку, до якого ми підїжджали напередодні, і чекав, коли він підїде на таксі, а потім зайти в підїзд за ним. Таксі знадобилося для того, щоб, за словами Кузнецова, на ньому виїхав з викраденим він, а я повинен був їхати на своєму автомобілі, після чого ми повинні були зустрітися в Горлівці. Біля під'їзду я очікував близько 10 хвилин, після чого Кузнецов підїхав на автомобілі BMW темного кольору застарілої моделі. Коли Кузнецов зайшов у підїзд, я пішов за ним.

Квартира, у яку ми направлялися, була розташована на 9-м поверсі. Поки ми піднімалися на ліфті, Кузнецов сказав мені, що мені потрібно буде «потримати дівчисько», а він займеться старою. Коли Кузнецов подзвонив у двері, нам відкрила жінка похилого віку, що сказала, що ми прийшли занадто рано й хазяїна будинку немає. Однак отут з'явилася молода жінка, що впустила нас у коридор квартири й попросила очікувати. Потім дівчина й жінка похилого віку розійшлися по різних кімнатах. Кузнецов після цього показав мені рукою в напрямку кімнати, куди пішла дівчина. Цей жест я сприйняв як сигнал до початку активних дій.

Увійшовши в кімнату до дівчини, я побачив, що вона застеляє постіль. Я обхопив дівчину лівою рукою за талію позаду, а праву, у якій був ніж,

приставив до обличчя дівчини. При цьому я попросив її поводитися тихо й тоді я нічого їй не зроблю. Дівчина не намагалася пручатися. Буквально через дві хвилини до кімнати зайшов Кузнецов, що привів жінку похилого віку, що він посадив на підлогу й почав зв'язувати їй руки за допомогою липкої стрічки. Потім Кузнецов заклеїв жінці рот тією же липкою стрічкою. Після цього Кузнецов зв'язав руки й заклеїв рот дівчині. Мені Кузнецов сказав скласти в сумку апаратуру, що перебувала в тій же кімнаті. Я склав у сумку два системних блоки, монітор, відеокамеру.

У цей момент жінка похилого віку підхопилася й побігла до вхідних дверей, щоб покликати на поміч. Кузнецов кинувся за нею, щоб зупинити неї. Трохи пізніше в коридор вийшов і я, щоб допомогти Кузнецову. Чи наносив Кузнецов жінці удари, я не бачив. У той же час ми з Кузнецовим почули, що дівчина в кімнаті крикнула: «Андрій, нас грабують!». Обернувшись, я побачив у дівчини в руці трубку мобільного телефону. Кузнецов повернувся до дівчини, відібрав у неї телефон і наніс їй кілька ударів. Я сказав Кузнецову, що нам потрібно йти, тому що боявся, що нас застигнуть у квартирі. Ковалів сказав мені, щоб я взяв сумку й виходив у тамбур. Сам Кузнецов затримався у квартирі ще приблизно на хвилину, після чого вийшов. Взявши сумку за ручки, ми з Кузнецовим почали спускатися сходами униз. На площадці між 1-м і 2-м поверхами сумка розірвався і її вміст вивалився на підлогу. Піднімати ми вже нічого не стали, тому що побачили внизу людей, які вже кричали «Стій!». Тому ми з Кузнецовим побігли до виходу з під'їзду. Але мене затримати ніхто не намагався й тому мені вдалося вибігти на вулицю. А на Кузнецова накинулися відразу кілька людей, але, незважаючи на це, йому вдалося ще вийти на вулицю, де його повалили на землю. Я, побачивши це, побіг до свого автомобіля. Зупинити мене ніхто не намагався й нікому ножових поранень я не заподіював. У процесі впізнання парубок, що пізнав мене, заявив, що я порізав його, але це неправда. Тому що мене ніхто не переслідував, я добіг до автомобіля, сів у нього й виїхав до Лисичанська. По дорозі я викинув ніж, що був у мене. У Лисичанську я перебував до 24 грудня 2007 р., коли пізно ввечері був затриманий співробітниками міліції у дружини на роботі (у бюро ритуальних послуг).

Протокол мною прочитаний. З моїх слів записано правильно.

(підпис)

Є.Є. Гура

Протокол склав:

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

ПРОТОКОЛ
відмови від захисника

м. Донецьк

25 грудня 2007 р.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В. у зв'язку з провадженням у кримінальній справі № 65-35359, порушеній за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК України, відповідно до ст. 46 КПК України, склав цей протокол про те, що цього дня о 16 год. 20 хв. у приміщенні Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області підозрюваний Соков М.В. відмовився від запрошеного ним захисника – адвоката Кац Р.Д.

Мотивуючи свою відмову від захисника, підозрюваний Соков М.В. заявив, що послуг захисника не потребує, захищати себе буде сам.

Протокол мною прочитаний. З моїх слів записано правильно.

(підпис)

М.В. Соков

Протокол склав:

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

ПОСТАНОВА
про прийняття відмови від захисника

м. Донецьк

25 грудня 2007 р.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., розглянувши матеріали кримінальної справи № 55-26422, порушеної за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК України

ВСТАНОВИВ:

25.12.2007 р. підозрюваний Соков М.В. відмовився від запрошеного ним захисника – адвоката Кац Р.Д., мотивуючи це тим, що послуг захисника не потребує, захищати себе буде сам.

Беручи до уваги викладене, керуючись ст. ст. 130, 46 КПК України

ПОСТАНОВИВ:

Прийняти відмову підозрюваного Сокова Максима Васильовича від запрошеного ним захисника – адвоката Кац Р.Д.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

Із постановою ознайомлені:

(підпис)

М.В. Соков

(підпис)

Р.Д. Кац

ПОСТАНОВА

про застосування запобіжного заходу – підписки про невиїзд

м. Донецьк

5 грудня 2007 р.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., розглянувши матеріали кримінальної справи № 65-35359, порушеної за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 122 КК України,

ВСТАНОВИВ:

29.11.2007 р. близько 19 год. у квартирі № 7 по вул. Чапаєва, 12 у Ворошиловському районі м. Донецька Панов М.В. під час спільного вживання спиртних напоїв із Котовим В.В., на ґрунті сварки, що виникла між ними, наніс декілька ударів руками по голові Котову В.В., завдавши йому середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Беручи до уваги, що обвинувачений Панов М.В. двічі не з'являвся за викликами слідчого без поважних причин і до нього був застосований привід, що свідчить про його намір ухилитися від слідства та суду, а також з огляду на те, що він має постійне місце проживання й роботи, раніше не судимий, керуючись статтями 148,150,151,165-1 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

1. Обрати стосовно Панова Миколи Вікторовича, 1977 р. н., уродженця м. Донецька, українця, освіта середня, працюючого водієм таксі, раніше не судимого, що мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Чапаєва, 12/7, запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд, про що йому оголосити.

2. Копію постанови направити прокуророві Ворошиловського району м. Донецька.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

Постанову оголошено:

(дата, підпис)

М.В. Панов

Окрім цього, обвинуваченому Панову М.В. роз'яснено порядок і строки оскарження цієї постанови в порядку, передбаченому ст. 234 КПК України.

(дата, підпис)

М.В. Панов

ПІДПИСКА

про невиїзд

Я, Панов Микола Вікторович, мешкаю в м. Донецьку по вул. Чапаєва, 12, кв. 7, даю цю підписку старшому слідчому СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майору міліції Попову Д.В. у тому, що зобов'язуюся до закінчення досудового слідства й судового розгляду справи не відлучатися із зазначеного в підписці місця мешкання без дозволу слідчого, прокурора чи суду та з'являтися за їхніми викликами.

Мені оголошено, що в разі порушення мною цієї підписки вона може бути замінена більш суворим запобіжним заходом на підставі ст. 151 КПК України.

(дата, підпис)

М.В. Панов

Підписку про невиїзд відібрав:

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

ПОСТАНОВА

про об'єднання кримінальних справ в одне провадження

м. Донецьк

25 червня 2007 р.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., розглянувши матеріали кримінальної справи № 34-45747 щодо обвинувачення Петренка В.С. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 187 КК України, та матеріали кримінальної справи № 11-45665, що надійшла зі слідчого відділу Кіровського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області, щодо обвинувачення Петренка В.С. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України,

ВСТАНОВИВ:

12.06.2007 р. Петренко В.С з метою заволодіння чужим майном вчинив напад на Зайця Р.Д., поєднаний із насильством, небезпечним для здоров'я останнього. За цим фактом 18.06.2007 р. СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області була порушена кримінальна справа № 34-45747 за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 187 КК України. 19.06.2007 р. Петренку В. С. за цим фактом було пред'явлено обвинувачення.

Окрім цього, 20.06.2007 р. Петренко В.С. відкрито викрав чуже майно, що належить Ветрову О.Г., завдавши останньому матеріальної шкоди на суму 1500 гривень, у зв'язку з цим 21.06.2007 р. СВ Кіровського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області була порушена кримінальна справа № 11-45665 стосовно Петренка В.С. за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України.

Беручи до уваги, що вказані злочини вчинені однією особою – Петренком В.С, а також з метою всебічного, повного та об'єктивного провадження досудового слідства, керуючись статтями 26,130 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

1. Кримінальні справи № 34-45747 та № 11-45665 об'єднати в одне провадження та присвоїти єдиний реєстраційний № 34-45747.

2. Копію постанови направити прокуророві Ворошиловського району м. Донецька.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції

(підпис)

Д.В. Попов

Голові Ворошиловського
районного суду м. Донецька
Семенову С.С.

«ЗГОДЕН»

Прокурор Ворошиловського
району м. Донецька
радник юстиції
(підпис)

В.П. Іванов

4 квітня 2008 року

ПОДАННЯ

до суду про проведення обшуку житла
та іншого володіння особи

м. Донецьк

4 квітня 2008 року

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., розглянувши матеріали кримінальної справи № 78-25625, порушеної відносно Гасанова Д.М., Долотова Ю.І., Шишкіної А.В. за ознаками злочину, передбаченого ч. 3 ст. 307 КК України,

ВСТАНОВИВ:

Протягом лютого – березня 2008 року учасники організованої злочинної групи Гасанов Д.М., Долотов Ю.І., Шишкіна А.В., за адресою: м. Донецьк, вул. Комсомольська, б. 7, кв. 13, діючи повторно, незаконно збували Сезонову Ю.І. особливо небезпечний наркотичний засіб – макову солому висушену загальною вагою 141,7 г.

Враховуючи, що за місцем проживання Гасанова Даміра Мухтаровича за адресою: м. Донецьк, вул. Комсомольська, б. 7, кв. 13, можуть зберігатися знаряддя злочину, майно, речі й цінності, здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети і документи, які мають значення для встановлення істини в справі чи забезпечення цивільного позову, керуючись ст. ч. 5 177 КПК України,

ПРОШУ:

Винести рішення про проведення обшуку житла Гасанова Джаміла Мухтар-огли за адресою: Донецька область, м. Білозірське, вул. Комсомольська, б. 7, кв. 13, та інших володінь Гасанова Д.М., з метою виявлення і вилучення знарядь злочину, майна, речей й цінностей, здобутих злочинним шляхом, а також інших предметів і документів, які мають значення для встановлення істини в справі чи забезпечення цивільного позову.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції

(підпис)

Д.В. Попов

Голові Ворошиловського
районного суду м. Донецька
Семенову С.С.

«ЗГОДЕН»

Прокурор Ворошиловського
району м. Донецька
радник юстиції
(підпис)
5 квітня 2008 року

В.П. Іванов

ПОДАННЯ
в суд про обрання запобіжного заходу
у вигляді взяття під варту

г. Донецьк

5 квітня 2008 року

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., розглянувши матеріали кримінальної справи № 78-25625, порушеної відносно:

1. Прізвище, ім'я, по-батькові – Татаров Сергій Вікторович
2. Дата народження – 21.05.1979 р.
3. Місце народження – м. Белозерське Донецької обл.
4. Громадянство – України
5. Національність – українець
6. Освіта - середня
7. Сімейний стан – неodrужений.
8. Місце роботи – не працює
9. Місце мешкання – м. Донецьк, вул. Будівельна, 4/35
10. Судимості – не судимий
11. Відомості про документи, що засвідчують особу – паспорт КУ № 936269.виданий 11.11.2005 р. Кіровським МВ ГУМВС України в Донецькій області, підозрюваного в здійсненні злочину, передбаченого ст. 307 ч. 3 КК України,

ВСТАНОВИВ:

У лютому – березні 2008 р. Татаров С.В. у складі організованої злочинної групи, учасниками якої є також Гасанов Д.М., Шишкіна А.В., за адресою: м. Донецьк, вул. Комсомольська, б. 7, кв. 13, діючи повторно, незаконно збували Сезонову Ю.І. особливо небезпечний наркотичний засіб –

макову солому висушену загальною вагою 141,7 г.

Беручи до уваги, що Татаров С.В. вчинив злочин, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі понад 3 роки, а також те, що, залишаючись на волі, він може перешкодити встановленню істини по кримінальній справі, продовжити свою злочинну діяльність, або зникнути від органів досудового слідства та суду, а крім того, для забезпечення виконання процесуальних рішень, керуючись ст.ст. 148 – 150, 165, 165-1, 165-2 КПК України,

ПРОШУ:

1. Обрати у відношенні Татарова Сергія Вікторовича, 21.05.1979 року народження, підозрюваного в скоєнні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 307 КК України, запобіжний захід у вигляді взяття під варту в СИ-6 УГДУВІН Донецької області.

2. Копії подання направити прокуророві Ворошиловського району м. Донецька та до Ворошиловського районного суду м. Донецька.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

Директорові заводу
"Точелектроприлад"
Козаку К.К.

83141 м, Донецьк, вул. Толбухіна, 1

ПОВІДОМЛЕННЯ

за місцем роботи заарештованого

Відповідно до ст. 161 КПК України повідомляю, що 15 березня 2008 р. Ворошиловським районним судом м. Донецька за вчинення злочину заарештований Бондар Олександр Богданович, який до арешту працював слюсарем заводу "Точелектроприлад".

Бондар О.Б. утримується під вартою у слідчому ізоляторі № 5 УДДУПВД в Донецькій області.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

Гр-ну Бондару Богдану Петровичу
83001 м. Донецьк, вул. Косарева, б. 55, кв. 55

ПОВІДОМЛЕННЯ

про арешт родичам заарештованого

Відповідно до ст. 161 КПК України повідомляю, що Ваш син Бондар Олександр Богданович за вчинений злочин 15 березня 2008 р. заарештований Ворошиловським районним судом м. Донецька і перебуває у слідчому ізоляторі № 5 УДДУПВД в Донецькій області за адресою: м. Донецьк, вул. Турчина, 13.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції

(підпис)

Д.В. Попов

ПРОТОКОЛ

пред'явлення особи для впізнання

м. Донецьк

2 січня 2008 року

Впізнання розпочато о 10 год. 10 хв.

Впізнання закінчено о 10 год. 35 хв.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., в своєму службовому кабінеті при природному освітленні з дотриманням вимог ст. 174, 176 КПК України в присутності понятих:

1. Яковлєва Миколи. Івановича, який мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Цементна, б. 3, кв. 1

2. Коновалової Раїси Григорівни, яка мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Цементна, б. 3, кв. 5,

яким згідно зі ст. 127 КПК України роз'яснено їхній обов'язок бути присутніми при провадженні слідчої дії та своїми підписами засвідчити відповідність записів у протоколі виконаним діям, а також їхнє право робити зауваження з приводу проведеної слідчої дії, що підлягають обов'язковому занесенню до протоколу,

(підпис) Яковлєв М.І.

(підпис) Коновалова Р.Г.

пред'явив для впізнання потерпілій Кузіній Галині Тихонівні, 1938 року народження, яка мешкає у м. Бровари, вул. Крайня, 12, кв. 4, і раніше була допитана про зовнішність і прикмети чоловіка, якого треба розпізнати, осіб, які не мають різких розбіжностей зовні та в одязі:

1. Акопян Григорій Федорович, 1950 року народження, середнього зросту, худорлявий, волосся чорне, курчаве, очі темно-сині, ніс з горбинкою, одягнений в джинсовий костюм синього кольору, піджак спортивного покрою, черевики темні, мешкає у м. Донецьку, вул. Гагаріна, б. 6, кв. 23.

2. Фурмузакі Ігор Пантелеймонович, 1952 року народження, середнього зросту, худорлявий, волосся темне, хвилясте, очі темно-сині, ніс випуклий, одягнений в джинсовий костюм синього кольору, піджак синього кольору спортивного стилю, черевики темно-коричневі, мешкає у м. Донецьку, вул. Цегляна, б. 12, кв. 2.

3. Батурський Михайло Львович, 1949 року народження, середнього зросту, худорлявий, волосся чорне, курчаве, очі темно-сині, ніс з горбинкою, одягнений в джинсовий костюм синього кольору, черевики чорні, мешкає у м. Донецьку, вул. Артільна, б. 10, кв. 4.

4. Жванія Григорій Давидович, 1951 року народження, середнього зросту, худорлявий, волосся чорне, курчаве, очі темно-сині, ніс з горбинкою, одягнений в джинсовий костюм синього кольору, піджак спортивного покрою, черевики темні, мешкає у м. Донецьку, вул. Березіна, б. 6, кв. 6.

Названі особи пред'явлені для впізнання стоячи, їм запропоновано стати в один ряд. У відсутності особи, що впізнає, слідчим було запропоновано підозрюваному Акопяну Г.Ф. зайняти будь-яке місце серед інших осіб, з ким він пред'являється для впізнання, після чого Акопян зайняв місце між Батумським та Жванія.

За пропозицією слідчого, понятий Яковлев М.І. по телефону запросив із кімнати для відвідувань потерпілу Кузіну Г.Т. для проведення впізнання особи.

Потерпіла Кузіна Г.Т. попереджена про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань.

(підпис)

Кузіна Г.Т.

Після цього слідчий запропонував потерпілій Кузіній Г.Т. вказати на громадянина, якого вона могла зустрічати раніше, і пояснити, за якими ознаками вона його впізнає.

Кузіна Г.Т., оглянувши осіб, яких пред'явлено для впізнання, вказала на громадянина, який назвався Акопяном Григорієм Федоровичем, і заявила, що цього чоловіка раніше не раз бачила у сусідки по квартирі Касіної Ольги. З ним приходили ще двоє чоловіків. Вони пиячили в квартирі та співали пісні. Його впізнала за такими ознаками: вік, зріст, будова тіла, темне волосся і очі, ніс з характерною горбинкою. Особливо запам'ятався піджак спортивного

покрою. Інших пред'явлених для впізнання осіб не знала і раніше ніколи не бачила.

Протокол прочитаний учасникам слідчої дії слідчим уголос. Зауважень і доповнень немає. Все записано правильно.

Потерпіла	(підпис)	Г.Т. Кузіна
Упізнана особа	(підпис)	Г.Ф. Акоюн
Інші особи, що пред'являлися для впізнання:		
(підпис)		І.П. Фурмузаків
(підпис)		М.Л. Батурський
(підпис)		Г.Д. Жванія
Поняті:	(підпис) Яковлєв М.І.	(підпис) Коновалова Р.Г.

Протокол склав:

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

ПРОТОКОЛ

пред'явлення предметів для впізнання

м. Донецьк

2 січня 2008 року

Впізнання розпочато о 10 год. 50 хв.

Впізнання закінчено о 11 год. 15 хв.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., в своєму службовому кабінеті при природному освітленні з дотриманням вимог ст. 175, 176 КПК України в присутності понять:

1. Яковлєва Миколи. Івановича, який мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Цементна, б. 3, кв. 1

2. Коновалової Раїси Григорівни, яка мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Цементна, б. 3, кв. 5,

яким згідно зі ст. 127 КПК України роз'яснено їхній обов'язок бути присутніми при провадженні слідчої дії та своїми підписами засвідчити відповідність записів у протоколі виконаним діям, а також їхнє право робити зауваження з приводу проведеної слідчої дії, що підлягають обов'язковому занесенню до протоколу,

(підпис) Яковлєв М.І.

(підпис) Коновалова Р.Г.

пред'явив для впізнання свідкові Юрчуку Івану Семеновичу, 1959 року народження, який мешкає у м. Донецьку, вул. Локомотивна, б. 3, кв. 5, раніше допитаному про ознаки пред'явленої для впізнання друкарської машинки і про обставини, за яких він її бачив, три канцелярські друкарські машинки.

1. Друкарська машинка з розвернутою кареткою «Ундервуд», чорного кольору з російським шрифтом.

2. Друкарська машинка з розвернутою кареткою «Ундервуд», на щитку якої назва машинки стерта, чорного кольору з російським шрифтом.

3. Друкарська машинка «Ундервуд», чорного кольору з російським шрифтом.

За пропозицією слідчого поняті на власний розсуд прикріпили до друкарських машинок номерки 1, 2, 3 і розмістили їх на столі в один ряд. Далі за пропозицією слідчого, понятій Яковлєв М.І. по телефону запросив із кімнати для відвідувань свідка Юрчука І.С. і попередив його про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань, а також за відмову від дачі показань.

(підпис)

І.С. Юрчук

Свідку Юрчуку І.С. запропоновано вказати друкарську машинку, яку він може впізнати, і пояснити, за якими ознаками він її впізнав.

Оглянувши пред'явлені друкарські машинки, свідок Юрчук І.С. заявив: «Друкарську машинку з номером 2 я не раз бачив на квартирі моєї знайомої Касіної Ольги Володимирівні. Впізнаю її за назвою «Ундервуд», конструкцією, кольором, шрифтом, перевернутій літері «Е» на клавіші, підфарбованим чорною фарбою корпусом».

Протокол прочитаний учасникам слідчої дії слідчим уголос. Зауважень і доповнень немає. Все записано правильно.

Свідок (підпис) І.С. Юрчук

Поняті: (підпис) Яковлев М.І. (підпис) Коновалова Р.Г.

Протокол склав:

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

ПРОТОКОЛ
огляду предметів

м. Донецьк

12 січня 2008 року

Огляд розпочато о 10 год. 10 хв.

Огляд закінчено о 10 год. 35 хв.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., в своєму службовому кабінеті при природному освітленні з дотриманням вимог ст. 190, 191 КПК України в присутності понять:

1. Яковлєва Миколи. Івановича, який мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Цементна, б. 3, кв. 1

2. Коновалової Раїси Григорівни, яка мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Цементна, б. 3, кв. 5,

яким згідно зі ст. 127 КПК України роз'яснено їхній обов'язок бути присутніми при провадженні слідчої дії та своїми підписами засвідчити відповідність записів у протоколі виконаним діям, а також їхнє право робити зауваження з приводу проведеної слідчої дії, що підлягають обов'язковому занесенню до протоколу,

(підпис) Яковлєв М.І.

(підпис) Коновалова Р.Г.

провів огляд електричної праски, вилученої з місця пожежі, що мала місце 2 січня 2008 року в швейній майстерні міськпромкомбінату, про що відповідно до ст. 85, 195 КПК України, склав цей протокол.

Оглядом встановлено: електрична праска типу ЕЦ-5, Держстандарт 307-85, потужністю 1000 Ватт, для мережі напругою 220 вольт виготовлена Житомирським заводом у 2007 році. На нагрівальній площині є сліди пофарбованості металу фіолетового і вишневого кольорів. Такі самі сліди, але менше виражені, мають місце на зовнішній і внутрішній поверхнях нікельованої кришки праски. На передній частині ручки праски, виготовленій із пластмаси чорного кольору, є сліди теплової дії, в результаті чого поверхня її стала шершавою і втратила блиск. Нагрівальна спіраль праски ціла. На сполучному електричному шнурі ізоляція частково згоріла. На ніжках штепсельної вилки і на внутрішній поверхні гнізд штепсельної розетки слідів кіптю немає.

Оглянута праска загорнута в цупкий папір, зав'язана шпагатом, опечатані печаткою слідчого № 17, підписана слідчим та понятими.

Протокол прочитаний учасникам слідчої дії слідчим уголос. Зауважень і доповнень немає. Все записано правильно.

Поняті: (підпис) Яковлев М.І. (підпис) Коновалова Р.Г.

Протокол склав:

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції

(підпис)

Д.В. Попов

ПОСТАНОВА

про приєднання до справи речових доказів

м. Мар'їнка

12 березня 2008 року

Слідчий СВ Мар'їнського РВ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., розглянувши матеріали кримінальної справи № 01-88835, порушеної за фактом пожежі в ТОВ «Світлий шлях»,

ВСТАНОВИВ:

2 січня 2008 року в ТОВ «Світлий шлях» виникла пожежа, в результаті якої згоріли в дах корівника і у вогні загинуло 12 корів.

Під час огляду місця події у північно-західній частині корівника знайдено:

- обгорілий гасовий ліхтар «летюча миша» без скла і пробки, що затуляла наливний отвір резервуару;
- 16 шматків від розбитого скла ліхтаря «летюча миша», внутрішня поверхня яких не закопчена;
- обгоріла металева банка місткістю 8 літрів, у якій носик виливного отвору та металева пробка відпаялись;
- нижня частина ніжки згорілого дерев'яного столу.

Беручи до уваги, що зазначені предмети, оглянуті 12 січня 2008 р., можуть служити доказами для з'ясування фактичних обставин справи, керуючись ст.ст. 78, 79, 130 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

1. Зазначені в пунктах 1 – 4 предмети приєднати до кримінальної справи № 01-88835 як речові докази.

2. Вказані предмети передати на зберігання до камери зберігання речових доказів Мар'їнського РВ ГУМВС України в Донецькій області.

Слідчий СВ Мар'їнського РВ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції

(підпис)

Д.В. Попов

ПОСТАНОВА

про притягнення як обвинуваченого

м. Мар'їнка

12 березня 2008 року

Слідчий СВ Мар'їнського РВ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., розглянувши матеріали кримінальної справи № 01-88835, про незаконне придбання, виготовлення та зберігання наркотичних речовин без мети збуту,

ВСТАНОВИВ:

В справі зібрані достатні докази, які дають підстави для притягнення як обвинуваченого Тимошенка Руслана Степановича, 7 квітня 1979 року народження, в тому, що він, в січні 2008 року незаконно придбав у невстановленої особи наркотичну речовину – макову соломку з метою виготовлення з неї екстракту для введення його в організм. Вказану макову соломку він зберігав за місцем проживання своєї матері у м. Мар'їнка на вул. ім. Бандери, 27.

29 січня 2008 року Тимошенко Р.С. був затриманий на вказаній квартирі працівниками міліції при виготовленні з макової соломки екстракту для внутрішньовенного введення в організм. При ньому було виявлено 580 г наркотичної речовини – макової соломки.

Цими умисними діями, що виразились у незаконному придбанні, зберіганні та виготовленні наркотичної речовини без мети збуту, Тимошенко Руслан Степанович вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 309 КК України.

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 130, 131, 132 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

1. Притягнути Тимошенка Руслана Степановича як обвинуваченого у цій справі, пред'явити йому обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК України, про що йому оголосити.

2. Копію постанови направити прокуророві Мар'їнського району Донецької області.

3. Копію постанови вручити обвинуваченому Тимошенку Р.С.

Слідчий СВ Мар'їнського РВ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

Згідно зі ст. 142 КПК України обвинуваченому Тимошенку Р.С. роз'яснені його права:

1) знати, в чому його обвинувачують;

2) давати показання щодо пред'явленого йому обвинуваченню або відмовитися давати показання і відповідати на запитання;

3) подавати докази;

4) заявляти клопотання про допит свідків, про проведення очної ставки, про проведення експертизи, про витребування і приєднання до справи доказів, а також заявляти клопотання з усіх інших питань, які мають значення для встановлення істини в справі;

5) заявляти відвід слідчому, прокуророві, експертові, спеціалістові і перекладачеві;

6) з дозволу слідчого бути присутнім при виконанні окремих слідчих дій;

7) знайомитися з усіма матеріалами справи після закінчення досудового слідства;

8) мати захисника і побачення з ним до першого допиту;

9) подавати скарги на дії та рішення слідчого і прокурора.

Постанову мені оголошено, права обвинуваченого роз'яснено.

Обвинувачений

(дата, підпис)

Р.С.Тимошенко

Постанову оголосив і роз'яснив права:

Слідчий СВ Мар'їнського РВ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції

(підпис)

Д.В. Попов

ПРОТОКОЛ

про пред'явлення обвинувачення, роз'яснення його сутності і вручення копії постанови про притягнення як обвинуваченого

м. Мар'їнка

12 березня 2008 року

Слідчий СВ Мар'їнського РВ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В., у зв'язку з провадженням у кримінальній справі № 08-3280, керуючись ст. 140 КПК України склав цей протокол про те, що у приміщенні Мар'їнського РВ ГУМВС України в Донецькій області обвинуваченому Тимошенку Р.С. та його захисникові Дьоміній В.С, о 13 год. 50 хв. оголошено постанову про притягнення Тимошенка Р.С. як обвинуваченого у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК України, роз'яснено сутність обвинувачення та вручено копію постанови про притягнення як обвинуваченого.

Обвинувачений Тимошенко Р.С. заявив: сутність обвинувачення мені роз'яснено, копію постанови про притягнення як обвинуваченого мені вручено. Протокол прочитаний, з моїх слів записано правильно.

Обвинувачений (підпис) Р.С.Тимошенко

Захисник (підпис) В.С. Дьоміна

Протокол склав:

Слідчий СВ Мар'їнського РВ
ГУМВС України в Донецькій області
майор міліції (підпис)

Д.В. Попов

ПРОТОКОЛ
допиту обвинуваченого

м. Донецьк

25 грудня 2007 р.

Допит розпочато о 14 год. 55 хв.

Допит закінчено о 16 год. 05 хв.

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області майор міліції Попов Д.В. у приміщенні Ворошиловського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області з дотриманням ст.ст. 143, 145 КПК України допитав як обвинуваченого:

1. Прізвище, ім'я, по батькові – Гура Євген Євгенович
2. Число, місяць, рік народження – 18 лютого 1971 р.
3. Місце народження – м. Лисичанськ Луганської обл.
4. Громадянство – України
5. Національність – росіянин
6. Освіта – вища
7. Сімейний стан – одружений
8. Місце роботи й посада – не працює
9. Місце мешкання – м. Лисичанськ, вул. Котова, б. 37
10. Відомості про судимості – не судимий
11. Відомості про документи, що засвідчують особу – паспорт КУ № 936269. виданий 11.11.2005 р. Лисичанським МВ УМВС України в Луганській області.

В пред'явленому мені обвинуваченні у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 187 КК України винним себе визнаю повністю.

(підпис)

Є.Є. Гура

На пропозицію дати показання по суті пред'явленого обвинувачення, обвинувачений Гура Є.Є. показав:

За вказаною адресою мешкаю постійно із дружиною Гура Наталею Юріівною. Наркотики не вживаю, алкогольним напоями не зловживаю. На обліку в нарколога й психіатра не перебуваю. Протягом останніх двох років офіційно не працюю, хоча виконував роботу газорізника в Северодонецькій філії якогось донецького підприємства, назви якого я не пам'ятаю.

З Кузнецовим Віктором я познайомився півроку тому у Лисичанську. До нашого знайомства я його бачив кілька разів у Лисичанську (уперше побачив його приблизно рік назад). Кузнецов мені про себе практично нічого не розповідав, крім того, що в нього якісь проблеми зі співробітниками

міліції. Зі змісту його розмов можна було зрозуміти, що він уродженець Запоріжжя; з якої причини він переїхав до Лисичанську, мені невідомо. Чим займався Кузнецов у Лисичанську, я не знаю. Зустрічалися ми з ним нерегулярно й разом багато часу не проводили. До своїх друзів я його не відносив, скоріше, між нами були товариські відносини. До 16 грудня 2007 р. Кузнецов до мене з якими-небудь проханнями виручити його або допомогти йому в чому-небудь не звертався.

Кузнецову було відомо, що я за дорученням користуюся автомобілем свого тестя, Кулешова Юрія Васильовича – «ИЖ-412» випуску 1983 року, держномером я не пам'ятаю. 16 грудня 2007 р. я вирішив відвідати Кузнецова у квартирі, де він мешкав (м. Лисичанськ, вул. Рогова, 8). Заїхав я до Кузнецова без якої-небудь певної причини, просто поговорити. Після того, як ми поговорили в цій квартирі на загальні теми, Кузнецов повідомив мені, що в нього є можливість заробити гроші – біля двох тисяч гривень. Від мене, за словами Кузнецова, було потрібно відвезти його до Донецька для здійснення грабежу й назад до Лисичанська. Спочатку я не погодився на пропозицію Кузнецова, тому що ніколи такими справами не займався. Однак Кузнецов почав мене вмовляти, розповідаючи мені про те, що від мене не буде потрібно багатьох зусиль і що все зробить він сам. Тоді я вирішив погодитися, тому що відчував потребу в коштах. Кузнецов запропонував виїхати до Донецька 17 грудня вранці.

17 грудня 2007 р. я заїхав за Кузнецовим приблизно в 8 годин ранку й ми вдвох на автомобілі мого тестя направилися до Донецька, куди прибули приблизно через 3 години. У Донецьку дорогу мені показував Кузнецов, тому що я міста не знаю. Десь у місті Кузнецов придбав газету з оголошеннями (назви газети я не запам'ятав). Почитавши оголошення, Кузнецов сказав мені, що вибрав два оголошення, у яких пропонується купити комп'ютерну техніку вдома. Кузнецов сказав, що подзвонить за цими оголошеннями, а потім вирішить, що робити далі. Звідки він дзвонив, я сказати не можу, тому що Кузнецов для цього виходив з машини. По Донецьку в той день ми їздили небагато, відвідавши дві адреси (в обох випадках до квартир ходив один Кузнецов). Наших маршрутів по Донецьку я описати не можу у зв'язку з незнанням міста. Після відвідування першої адреси Кузнецов повідомив мені, що цей варіант нам не підходить. Після цього ми поїхали далі (дорогу вказував Кузнецов). Повернувшись із іншої квартири, Кузнецов повідомив, що у квартирі є три комп'ютери й відеокамера, так що ця квартира підійде для пограбування. За словами Кузнецова, він домовився з хазяями про те, що

прийде до них ранком наступного дня, але мені потрібно буде піти з ним, тому що у квартирі будуть дві жінки, з якими він один може не впоратися. Я сказав Кузнецову, що ми про такі дії не домовлялися, але Кузнецов мене заспокоїв, сказавши, що все пройде нормально. Ночували ми в знайомій Кузнецова на ім'я Тетяна в м. Макіївці (адреса мені невідома).

Вранці 18 грудня 2007 р. ми з Кузнецовим на тому ж автомобілі виїхали з Макіївки до Донецька. При собі ми мали кожний по ножі. У мене був ніж, що я завжди носив при собі для господарських потреб (ніж розкладний, довжина клинка близько 10 див, придбав я його більше року тому в універмазі м. Северодонецька). У Кузнецова ніж був теж невеликого розміру, я його уважно не розглядав. Про наявність у Кузнецова вогнепальної зброї мені нічого не було відомо (про те, що Кузнецов мав при собі пістолет, я довідався тільки 24 грудня, коли був доставлений співробітниками міліції з Лисичанська до Донецька). Ми заїхали на Критий ринок, де Кузнецов попросив мене придбати велику сумку й три рулони липкої стрічки, наскільки я зрозумів, для зв'язування тих, хто буде перебувати у квартирі. З ринку ми направилися безпосередньо до будинку, у якому мали намір вчинити злочин.

Поблизу будинку якогось банку я поставив машину на парковку, після чого Кузнецов розпорядився, щоб я йшов до 5-го під'їзду того будинку, до якого ми під'їжджали напередодні, і чекав, коли він під'їде на таксі, а потім зайти в під'їзд за ним. Таксі знадобилося для того, щоб, за словами Кузнецова, на ньому виїхав з викраденим він, а я повинен був їхати на своєму автомобілі, після чого ми повинні були зустрітися в Горлівці. Біля під'їзду я очікував близько 10 хвилин, після чого Кузнецов під'їхав на автомобілі BMW темного кольору застарілої моделі. Коли Кузнецов зайшов у під'їзд, я пішов за ним.

Квартира, у яку ми направлялися, була розташована на 9-м поверсі. Поки ми піднімалися на ліфті, Кузнецов сказав мені, що мені потрібно буде «потримати дівчисько», а він займеться старою. Коли Кузнецов подзвонив у двері, нам відкрила жінка похилого віку, що сказала, що ми прийшли занадто рано й хазяїна будинку немає. Однак отут з'явилася молода жінка, що впустила нас у коридор квартири й попросила очікувати. Потім дівчина й жінка похилого віку розійшлися по різних кімнатах. Кузнецов після цього показав мені рукою в напрямку кімнати, куди пішла дівчина. Цей жест я сприйняв як сигнал до початку активних дій.

Увійшовши в кімнату до дівчини, я побачив, що вона застеляє постіль. Я обхопив дівчину лівою рукою за талію позаду, а праву, у якій був ніж, приставив до обличчя дівчини. При цьому я попросив її поводитися тихо й тоді я нічого їй не зроблю. Дівчина не намагалася пручатися. Буквально через дві хвилини до кімнати зайшов Кузнецов, що привів жінку похилого віку, що він посадив на підлогу й почав зв'язувати їй руки за допомогою липкої стрічки. Потім Кузнецов заклеїв жінці рот тією же липкою стрічкою. Після цього Кузнецов зв'язав руки й заклеїв рот дівчині. Мені Кузнецов сказав скласти в сумку апаратуру, що перебувала в тій же кімнаті. Я склав у сумку два системних блоки, монітор, відеокамеру.

У цей момент жінка похилого віку підхопилася й побігла до вхідних дверей, щоб покликати на поміч. Кузнецов кинувся за нею, щоб зупинити неї. Трохи пізніше в коридор вийшов і я, щоб допомогти Кузнецову. Чи наносив Кузнецов жінці удари, я не бачив. У той же час ми з Кузнецовим почули, що дівчина в кімнаті крикнула: «Андрій, нас грабують!». Обернувшись, я побачив у дівчини в руці трубку мобільного телефону. Кузнецов повернувся до дівчини, відібрав у неї телефон і наніс їй кілька ударів. Я сказав Кузнецову, що нам потрібно йти, тому що боявся, що нас застигнуть у квартирі. Ковалів сказав мені, щоб я взяв сумку й виходив у тамбур. Сам Кузнецов затримався у квартирі ще приблизно на хвилину, після чого вийшов. Взявши сумку за ручки, ми з Кузнецовим почали спускатися сходами униз. На площадці між 1-м і 2-м поверхами сумка розірвався і її вміст вивалився на підлогу. Піднімати ми вже нічого не стали, тому що побачили внизу людей, які вже кричали «Стій!». Тому ми з Кузнецовим побігли до виходу з під'їзду. Але мене затримати ніхто не намагався й тому мені вдалося вибігти на вулицю. А на Кузнецова накинулися відразу кілька людей, але, незважаючи на це, йому вдалося ще вийти на вулицю, де його повалили на землю. Я, побачивши це, побіг до свого автомобіля. Зупинити мене ніхто не намагався й нікому ножових поранень я не заподіював. У процесі впізнання парубок, що пізнав мене, заявив, що я порізав його, але це неправда. Тому що мене ніхто не переслідував, я добіг до автомобіля, сів у нього й виїхав до Лисичанська. По дорозі я викинув ніж, що був у мене. У Лисичанську я перебував до 24 грудня 2007 р., коли пізно ввечері був затриманий співробітниками міліції у дружини на роботі (у бюро ритуальних послуг).

Протокол мною прочитаний. З моїх слів записано правильно.

(підпис)

Є.Є. Гура

Протокол склав:

Старший слідчий СВ Ворошиловського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

майор міліції

(підпис)

Д.В. Попов

ПОСТАНОВА

про накладення арешту на майно

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., розглянувши матеріали кримінальної справи № 07-6034 щодо обвинувачення Лобзового С.Ю. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 187 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

11.07.2008 р. близько 19 год. Лобзовий С.Ю., з метою заволодіння чужим майном, проник до квартири № 17 по вул. Донцова, 18 у Київському районі м. Донецька, де, погрожуючи ножом потерпілій Пчілці О.В., заволодів її майном на загальну суму 9500 гривень, після чого з місця вчинення злочину втік.

Беручи до уваги те, що санкція ч. 3 ст. 187 КК України передбачає конфіскацію майна, а також зважаючи на те, що потерпілою Пчілкою О.В. у справі заявлений цивільний позов на суму 9500 гривень, з метою забезпечення заявленого цивільного позову та можливої конфіскації майна, керуючись статтями 125, 126, 130 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

Накласти арешт на вклади, цінності й інше майно обвинуваченого Лобзового Степана Юрійовича, де б воно не знаходилося.

Слідчий СВ Київського РВ

ДМУ ГУМВС України

в Донецькій області

лейтенант міліції

(підпис)

С.А. Матвієнко

Постанову мені оголошено:

Обвинувачений

(дата, підпис)

С.Ю. Лобзовий

ПРОТОКОЛ

про відсутність майна, на яке може бути накладено арешт

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., на підставі постанови про накладення арешту на майно від 29.08.2008 р. у кримінальній справі № 07-6034 у присутності дружини обвинуваченого Лобзового С.Ю. – Лобзової М.І., а також понятих:

1. Стецько Ніни Данилівни, яка мешкає у м. Донецьку по вул. Жмури, 17,

2. Москаль Ольги Олександрівни, котра мешкає в м. Донецьку по вул. Горбачова, 96. кв. 36,

яким відповідно до ст. 127 КПК України, роз'яснено їхні права й обов'язки, керуючись ст. 126 КПК України, склав цей протокол про те, що за місцем проживання обвинуваченого Лобзового С.Ю., за адресою: м. Донецьк, вул. Петлюри, б. 13, кв. 69 майна, що підлягає опису, не виявлено.

Протокол зачитаний слідчим уголос. Від понятих та інших присутніх осіб заяв і зауважень не надійшло. Записано правильно.

Поняті: (підпис) Н.Д. Стецько (підпис) О.О. Москаль

Присутня: (підпис) М.І. Лобзова

Протокол склав:

Слідчий СВ Київського РВ

ДМУ ГУМВС України

в Донецькій області

лейтенант міліції

(підпис)

С.А. Матвієнко

ПОСТАНОВА
про виділення кримінальної справи

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., розглянувши матеріали кримінальної справи № 11-1566, порушеної за фактом розбійницького нападу на Леоненка В.К.,

ВСТАНОВИВ:

9 липня 2008 року о 19 годині Котов В.М. за попереднім зговором з Мініним А.С. в сквері ім. Б. Хмельницького у Київському районі м. Донецька зустріли громадянина Леоненка В.К. і, погрожуючи йому ножем, вимагали віддати куртку, годинник та гроші. Коли потерпілий хотів від них втекти, вони наздогнали його, повалили на тротуар і побили, після чого зняли з нього куртку, наручний годинник.

13 липня 2008 року Котов В.М. був затриманий і в нього під час обшуку вилучена куртка потерпілого. 15 липня 2008 року Котову В. М. було пред'явлено обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України.

Мініну А. С. обвинувачення у вчиненні цього злочину не пред'явлено, бо він зник від органів досудового слідства і місцеперебування його невідоме, в зв'язку з чим оголошено його розшук.

Беручи до уваги, що відносно Котова В.М. зібрано достатньо доказів для складання обвинувального висновку, а провадження щодо Мініна А.С. закінчити неможливо у зв'язку з його розшуком, а також, зважаючи на те, що виділення матеріалів стосовно Мініна А.С. не може негативно вплинути на всебічність, повноту й об'єктивність розслідування та вирішення справи, керуючись ст.ст. 26, 130 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

1. Виділити із кримінальної справи № 11-1566 в окреме провадження всі матеріали щодо обвинувачення Мініна Андрія Сергійовича у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України.

2. Матеріали справи на аркушах 7, 9, 11 – 18, 36, виділити и оригінали, а на аркушах 4, 5, 8, 10, 19 – 35 в копіях.

3. Копію постанови направити прокуророві Київського району м. Донецька.

Слідчий СВ Київського РВ
ДМУ ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції (підпис)

С.А. Матвієнко

ПОСТАНОВА

про зупинення досудового слідства

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., розглянувши матеріали кримінальної справи № 04-9972 по обвинуваченню Назарчук Р.Л. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

Назарчук Р.Л., обіймаючи посаду директора магазину № 22 Київського міськовочеторгу з повною матеріальною відповідальністю, у період з 14.02.2008 р. до 12.07.2008 р., зловживаючи своїм службовим становищем, заподіяла істотних матеріальних збитків державі, привласнивши грошових коштів на суму 19 000 гривень.

За цим фактом Назарчук Р.Л. була притягнута як обвинувачена в цій справі, а 07.08.2008 р. стосовно неї був обраний запобіжний захід у вигляді підписки про невийїзд.

23.08.2008 р. обвинувачена Назарчук Р.Л. була доставлена до Донецької міської клінічної лікарні № 1, де їй була зроблена операція на жовчному міхурі, у зв'язку з чим вона перебуває на тривалому лікуванні до цього часу, що підтверджується довідкою за підписом головного лікаря лікарні Мирончика Д.Я.

На підставі викладеного та беручи до уваги, що у справі виконані всі слідчі дії, проведення яких можливе за відсутності обвинуваченого, керуючись ст. 130 та п. 2 ст. 206 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

1. Досудове слідство у кримінальній справі № 04-9972 зупинити до видужання обвинуваченої Назарчук Р.Л.

2. Про прийняте рішення повідомити зацікавлених осіб.

3. Копію постанови направити прокуророві Київського району м. Донецька.

Слідчий СВ Київського РВ
ДМУ ГУМВС України в Донецькій області
лейтенант міліції (підпис)

С.А. Матвієнко

ПРОТОКОЛ

оголошення потерпілому про закінчення досудового слідства й ознайомлення з матеріалами кримінальної справи

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., виконуючи вимоги ст. 217 КПК України, оголосив потерпілому Голопупу Ю.В. про те, що досудове слідство у кримінальній справі № 05-0583 щодо обвинувачення Пушкіна В.І. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК України, закінчено.

Водночас йому роз'яснено передбачене ст. 217 КПК України право ознайомитися з матеріалами кримінальної справи, робити виписки зі справи та заявляти клопотання про доповнення досудового слідства.

Потерпілий Голопуп Ю.В. заявив, що бажає ознайомитися з матеріалами справи, тому йому для ознайомлення була надана кримінальна справа № 05-0583 у підшитому та пронумерованому вигляді в одному томі на 210 аркушах.

Ознайомившись із матеріалами справи у приміщенні Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області з 15 год 10 хв до 16 год 50 хв, Потерпілий Голопуп Ю.В. заявив: з матеріалами справи ознайомлений. Заяв, клопотань не маю.

Протокол мною прочитаний. Записано правильно.

Потерпілий

(підпис)

Ю.В. Голопуп

Протокол склав:

Слідчий СВ Київського РВ

ДМУ ГУМВС України в Донецькій області

лейтенант міліції

(підпис)

С.А. Матвієнко

ПРОТОКОЛ

оголошення обвинуваченому про закінчення досудового слідства

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., визнавши досудове слідство у справі № 11-9074 закінченим, а зібрані докази достатніми для складання обвинувального висновку, з дотриманням вимог ст. 218 КПК України, у приміщенні Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області оголосив обвинуваченому Казакову А.Є. про закінчення досудового слідства.

Водночас обвинуваченому роз'яснено, що він має право ознайомитися з матеріалами кримінальної справи як особисто, так і з допомогою захисника, робити виписки зі справи та заявляти клопотання про доповнення досудового слідства. Крім цього, обвинуваченому роз'яснено його право заявити клопотання про розгляд справи в суді першої інстанції одноособово суддею чи колегіально судом у складі трьох суддів у випадках, передбачених законом.

Обвинувачений Казаков А.Є. заявив: з матеріалами кримінальної справи бажаю ознайомитися особисто. Бажаю, щоб моя справа була розглянута в суді першої інстанції суддею одноособово.

Протокол мною прочитаний. Записано правильно.

Обвинувачений

(підпис)

А.Є. Казаков

Протокол склав:

Слідчий СВ Київського РВ

ДМУ ГУМВС України

в Донецькій області

лейтенант міліції

(підпис)

С.А. Матвієнко

ПРОТОКОЛ
ознайомлення обвинуваченого та його захисника
з матеріалами кримінальної справи

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., з дотриманням вимог статей 218 – 220 КПК України у приміщенні Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області пред'явив для ознайомлення обвинуваченому Казакову А.Є., який обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 187 КК України, та його захисникові Хмарі І.В., всі матеріали кримінальної справи № 11-9074 у підшитому та пронумерованому вигляді в одному томі на 159 аркушах.

Обвинувачений Казаков А.Є., ознайомившись із допомогою захисника з матеріалами справи з 10 год. 10 хв. до 12 год. 20 хв., заявив: з матеріалами справи ознайомлений. Прошу провести очну ставку між мною і потерпілим Пузом О.О.

Захисник Хмара І.В., ознайомившись разом з обвинуваченим Казаковим А.Є. з матеріалами справи з 10 год. 10 хв. до 12 год. 20 хв., заявив: з матеріалами справи ознайомлений. Підтримую клопотання обвинуваченого Казакова А.Є.

Протокол прочитаний. Записано правильно.

Обвинувачений (підпис) А.Є. Казаков

Захисник (підпис) І.В. Хмара

Протокол склав:

Слідчий СВ Київського РВ

ДМУ ГУМВС України

в Донецькій області

лейтенант міліції

(підпис)

С.А. Матвієнко

ПОСТАНОВА

про відмову в задоволенні клопотання

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., розглянувши клопотання обвинувачуваного Платонова А.А., заявлене під час виконання вимог ст. 218 КПК України у кримінальній справі № 61-1440,

ВСТАНОВИВ:

У зазначеному клопотанні обвинувачуваний Платонов А.А. просить провести очні ставки між ним і Пиріжковим С.А., Пиріжковим Е.А., Низельником А.А., Шибким А.В.

Дане клопотання не може бути задоволене за наступними підставами.

Метою проведення очних ставок є усунення протиріч у показаннях осіб, між якими проводиться очна ставка, для встановлення об'єктивної істини в справі. Обвинувачуваний Платонов А.А. свою провину в зроблених злочинах не визнає, правдиві показання не дає, чим заважає встановленню істини в справі. У ході очної ставки із Шибким А.В. останній вчинив на Платонова психологічний тиск, у результаті чого Платонов відмовився давати показання, а згодом свої показання змінив на неправдиві.

У матеріалах кримінальної справи є досить доказів, що свідчать про здійснення Шибким А.В., Пиріжковим С.А., Пиріжковим Е.А., Низельником А.А., Платоновим А.А. злочинів, які їм інкримінуються, і в проведенні очних ставок, результатом яких буде негативний вплив Платонова А.А. на учасників злочинної групи, немає необхідності.

З огляду на викладене, керуючись ст. ст. 130, 221 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

1. У задоволенні клопотання обвинувачуваного Платонова А.А., заявленого під час виконання вимог ст. 218 КПК України у кримінальній справі № 61-1440, відмовити.

2. Про прийняте рішення оголосити обвинуваченому Платонову А.А.

Слідчий СВ Київського РВ

ДМУ ГУМВС України

в Донецькій області

лейтенант міліції

(підпис)

С.А. Матвієнко

Постанова мені оголошена

Обвинувачений

(дата, підпис)

А.А. Платонов

.....«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Прокурор Київського району
м. Донецька
старший радник юстиції
(підпис) С.А. Носов
14 січня 2008 року

ОБВИНУВАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

по кримінальній справі № 03-57835 щодо обвинувачення
Аліпова Руслана Руслановича у вчиненні злочину,
передбаченого ст.121 ч.1 КК України

10 жовтня 2007 року СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в
Донецькій області порушена кримінальна справа № 03-57835 за фактом
заподіяння тяжких тілесних ушкоджень гр. Шепилову Д.О. за ознаками
злочину, передбаченого ст. 121 ч. 1 КК України.

а.с. 1

Приводом і підставою до порушення кримінальної справи стали
повідомлення з ДОЛЖО про тілесні ушкодження, отриманих Шепиловим
Д.О., а також заява Шепилова Д.О. про вчинений відносно нього злочин.

а.с. 3, 5

9 грудня 2007 року строк досудового слідства по кримінальній справі
№ 03-57835 продовжений до 3-х місяців, строк утримання під вартою
обвинувачуваного Аліпова Р.Р. продовжений до 3-х місяців.

а.с. 129 – 131

Розслідуванням по кримінальній справі встановлено:

6 жовтня 2007 року приблизно о 19 годині Аліпов Р.Р., перебуваючи
поруч із приміщенням залу гральних автоматів «Джекпот», розташованим
поруч із будинком № 6 по вул. О. Теліги у Київському районі м. Донецька, на
грунті раптово виниклих неприязних відносин до Шепилова Д.О., діючи
умисно, с метою заподіяння тілесних ушкоджень, наніс останньому
приблизно 5 ударів ножем в область грудної клітки, живота й лівого стегна
останнього, у результаті чого заподіяв йому одне проникаюче торако-
абдоминальне поранення у VIII міжрібер'я ліворуч із ушкодженням
міжреберної артерії, діафрагми, передньої стінки шлунка й лівостороннім
гемопневмотораксом, проникаюче поранення в правому підребер'ї з
ушкодженням діафрагмальної поверхні печінки, які відносяться до категорії
ТЯЖКИХ тілесних ушкоджень, як небезпечні для життя, а також заподіявши
два непроникаючих поранення у VI міжрібер'я ліворуч і рану лівого стегна,

що відносяться до ЛЕГКИХ тілесних ушкоджень, що спричинили за собою короткочасний розлад здоров'я, які вимагають для свого лікування строк понад 6, але не більше 21 дня.

Допитаний щодо пред'явленого йому обвинуваченню за ст. 121 ч. 1 КК України, Аліпов Р.Р. свою вину в скоєному злочині не визнав і показав, що 6 жовтня 2007 року у вечірній час разом з Ведіним В.Б. він пішов грати в більярд до павільйону гральних автоматів «Джекпот» по вул. О. Теліги. Коли вони перебували в залі, увійшли раніше не знайомі два хлопці, сказали, щоб хлопці вийшли з ними поговорити на вулицю, на що вони погодилися й вийшли на вулицю, там перебувало ще близько 6 хлопців, також раніше не знайомих. Спереду йшли два хлопці, які викликали хлопців на вулицю, зненацька, один із хлопців розгорнувся й ударив хлопця, що йшов за ним. У цей момент Аліпова Р.Р. хтось ударив в потилицю, почалася бійка, як зрозумів Аліпов Р.Р., удар йому був нанесений ціпком, і від даного удару він знепритомнів, через якийсь час отямився. Поруч нікого не було. Із протилежної сторони стояли якісь із хлопців, у яких він запитав щодо Ведіна, вони відповіли, що він утік. Після цього Аліпов Р.Р. пішов до будинку, де мешкає Ведін, однак вхідні двері під'їзду були закриті. Вину не визнає, тому що вказаного злочину не робив.

а.с. 150 – 151

Однак вина Аліпова Р.Р. в інкримінованому йому діянні в повному обсязі доведена матеріалами кримінальної справи, а саме:

- протоколом огляду місця події від 08.10.2007 р., під час проведення якого була оглянута ділянка місцевості поруч із павільйоном гральних автоматів «Джекпот» по вул. О. Теліги у Київському районі м. Донецька, де був скоєний злочин відносно Шепилова Д.О.

а.с. 12 – 14

- протоколом допиту потерпілого Шепилова Д.О., який пояснив, що 6 жовтня 2007 року у вечірній час він разом з раніше знайомими Трусовим А.О. та Сичовим С.І. перебували поруч із павільйоном гральних автоматів «Джекпот» по вул. О. Теліги у Київському районі м. Донецька. Трусов з порога зазначеного приміщення покликав раніше малознайомих Аліпова Р.Р. і Ведіна В.Б., після чого зазначені особи стали відходити вліво від входу, Шепилов Д.О. розгорнувся, до нього підбіг Аліпов Р.Р., став наносити удари кулаком у живіт та груди, при цьому втримував його за куртку лівою рукою. Після цього Сичов С.І. розняв хлопців. У цей момент Шепилов Д.О. зрозумів, що в нього є поранення в області живота, зрозумів, що удари йому наносив

Аліпов Р.АР. ножем. Сичов С.І. допоміг Шепилову добратися додому, після чого йому викликали швидку допомогу. Під час слідства він перебував на стаціонарному лікуванні в ІНВХ ім. В.К.Гусака.

а.с. 24 – 25

- протоколом додаткового допиту свідка Трусова А.О., який пояснив, що 6 жовтня 2007 року у вечірній час він зустрівся у дворі будинку № 99 по вул. Петрова з раніше знайомими Антоновим Ю., Сичовим С., після чого направився з ними до павільйону гральних автоматів «Джекпот» по вул. О. Теліги у Київському районі м. Донецька, де зустріли Шепилова Д.О. Раніше в Трусова А.О. був конфлікт із Ведіни В.Б. і Аліповим Р.Р., і він був побитий зазначеними особами разом з невідомими. 6 жовтня 2005 р. йому стало відомо, що особи, які його побили, перебувають у зазначеному павільйоні, тому нічого не говорячи присутнім, він покликав з даного павільйону Аліпова Р.Р. і Ведіна В.Б., щоб поговорити з ними із приводу того, за що його побили. Про свої наміри він хлопцям нічого не сказав. Коли він відходив убік разом в Аліповим і Ведінм, він обернувся й побачив, що за ним слідом іде Шепилов. У цей момент Аліпов Р.Р. напав на Трусова й наявним у нього ножем, зробленим за типом «метелик» завдав удару в область грудей ліворуч, від чого Трусов зігнулися. У цей момент Аліпов Р.Р. підбіг до Шепилова, став утримувати його рукою за шиворот і наносити удари ножем в область живота останнього. Трусов став кричати Сичову, що в Аліпова ніж, на що останній підняв із землі ціпок і кинувся до хлопців, а сам Трусов побіг викликати швидку допомогу.

а.с. 62

- актом судово-медичного огляду гр. Трусова А.О., відповідно до якого виявлена в нього поверхнева шкірна рана на грудній клітці ліворуч утворилася від дії колючо-ріжучого предмета, відноситься до легких тілесних ушкоджень.

а.с. 73

- протоколами допиту свідка Сичова С.І., який пояснив, що 6 жовтня 2007 року у вечірній час у дворі будинку № 99 по вул. Петрова з раніше знайомими Шепиловим Д., Трусовим А., Антоновим Ю., після чого вони пішли до павільйону гральних автоматів «Джекпот» по вул. О. Теліги у Київському районі м. Донецька. До них підійшли раніше незнайомі Ведеін та Аліпов, які хотіли поговорити із Трусовим, після чого вони відійшли убік. До зазначених осіб він не підходив, після чого він почув лемент Трусова про те, що в Аліпова ніж, а також побачив, що останній наносить удари в область

живота Шепилова, утримуючи його при цьому лівою рукою за шиворот одягу. Почувши попередження Трусова про ніж, Сичов зрозумів, що Аліпов наносить удари саме їм, тому він схопив із землі перший ціпок, що попався, підбіг у їм і наніс кілька ударів, у тому числі по лівій руці, тому що саме нею він утримував Шепилова, після чого Аліпов утік, а Сичов допоміг Шепилову добратися додому.

а.с. 57

- протоколом відтворення обстановки й обставин події за участю Сичова С.І., який на місці розповів про обставини вчиненого відносно Шепилова.

а.с. 58 – 60

- протоколом допиту свідка Квасова Е.С., що дав показання, аналогічні показанням потерпілого Шепилова Д.О. та свідків Сичова С.І. і Трусова А.О.

а.с. 26

- протоколом очної ставки між свідком Сичовим С.І. і обвинувачуваним Аліповим Р.Р., під час проведення якої Сичов С.В. підтвердив раніше дані їм показання.

а.с. 71 – 72

- протоколом очної ставки між свідком Трусовим А.О. і обвинувачуваним Аліповим Р.Р., у ході проведення якої Трусов А.О. підтвердив раніше дані їм показання.

а.с. 69 – 70

- протоколом очної ставки між свідком Квасовим Е.С. і обвинувачуваним Аліповим Р.Р., у ході проведення якої Квасов Е.С. підтвердив раніше дані їм показання.

а.с. 74 – 75

- протоколом допиту свідка Татарової Т.А., яка пояснила, що працює адміністратором у павільйоні гральних автоматів «Джекпот» по вул. О. Теліги у Київському районі м. Донецька. 6 жовтня 2007 року у вечірній час вона перебувала на своєму робочому місці. Туди прийшли раніше незнайомі Ведін В.Б. і Аліпов Р.Р., за зовнішнім виглядом яких було видно, що вони когось очікують. Через якийсь час до залу заглянув раніше знайомий Трусов А.О., який попросив цих хлопців вийти поговорити на вулицю, після чого вони вийшли, приблизно через 3 хвилини до залу вбігли раніше не знайомі хлопці, які сказали про те, що на вулиці бійка, щоб викликали швидку допомогу, тому що були заподіяні ножові поранення. Крім того, до залу увійшов Трусов А.О., у якого ліворуч в області грудей була рана, якому надали медичну допомогу.

а.с. 29

- протоколом допиту свідка Антонова Ю.А., що дав показання, аналогічні показанням Трусова А.О., Сичова С.І., Квасова Е.С.

а.с. 56

- протоколом виїмки носильних речей Шепилова Д.О.

а.с. 22

- протоколом огляду носильних речей Шепилова Л.О.

а.с. 134

- висновком судово-медичної експертизи № 932 від 06.12.2007 р., відповідно до висновків якої виявлені в Шепилова Д.О. одне проникаюче торако-абдоминальне поранення в VIII міжрібер'я ліворуч із ушкодженням міжреберної артерії, діафрагми, передньої стінки шлунка й лівостороннім гемопневмотораксом, проникаюче поранення в правому підребер'ї з ушкодженням діафрагмальної поверхні печінки, які відносяться до категорії ТЯЖКИХ тілесних ушкоджень, як небезпечні для життя, а також заподіявши два непроникаючих поранення у VI міжрібер'я ліворуч і рану лівого стегна, що відносяться до ЛЕГКИХ тілесних ушкоджень, що спричинили за собою короточасний розлад здоров'я, які вимагають для свого лікування строк понад 6, але не більше 21 дня.

а.с. 84 – 86

- висновком медико-криміналістичної експертизи № 660 від 07.12.2007 р., відповідно до висновків якої на куртці, светрі й спортивних штанах, що належать Шепилову Д.О., є ушкодження, які за своїми морфологічними властивостями є колото-різаними й утворилися від дії плоского колючо-ріжучого предмета, що має вільний кінець за типом вістря, один край за типом леза, інший край за типом тонкого обуха. Таким предметом міг бути клинок ножа, що мав ширину клинка в межах поринулої частини близько 1,5 – 2 см. Колото-різані рани на тілі потерпілого Шепилова Д.О., описані в історії хвороби, в цілому відповідають колото-різаним ушкодженням на предметах одягу.

а.с. 90 – 95

Допитаний як свідок Ведін В.Б. пояснив, що 6 жовтня 2007 року у вечірній час він разом з Аліповим Р.Р. перебував у павільйоні гральних автоматів «Джекпот» по вул. О. Теліги у Київському районі м. Донецька. До залу увійшов раніше не знайомий йому хлопець, який попросив вийти на вулицю, поговорити, після чого вони особи вийшли. На вулиці перебували ще два хлопці, раптово позаду зі спини хтось схопив Ведіна В.Б., а один із

хлопців завдав удару кулаком в обличчя, а також хтось завдав удару ціпком в голову, при цьому він обхопив голову руками, внаслідок чого був ушкоджений його середній палець. Після цього він вирвався й утік. Де перебував у цей час Аліпов Р.Р., йому відомо не було. Упізнати осіб, що нападали, він не може. Ножа в Аліпова Р.Р. він не бачив.

а.с. 17

Однак слідство вважає, що ці показання Ведін В.Б. дає з тією метою, щоб відгородити від кримінальної відповідальності Аліпова Р.Р., з яким вони підтримують дружні відносини, а також навмисно замовчує обставини конфлікту, що відбувся із Трусовим А.О., щоб не бути притягнутим до відповідальності за вчинене.

Вивченням особи обвинувачуваного Алілова Р.Р. встановлено, що він раніше не засуджений, має постійне місце проживання, де характеризується позитивно, на обліку в нарколога й психіатра не перебуває.

а.с. 155 – 162

Обставин, пом'якшуючих чи обтяжуючих покарання, не встановлено.

На підставі викладеного обвинувачується:

АЛІПОВ РУСЛАН РУСЛАНОВИЧ,
18 квітня 1985 року народження,
уродженець м. Донецька, громадянин
України, росіянин, що має неповну
середню освіту, приватний
підприємець, неодружений, раніше не
засуджений, мешкає за адресою: м.
Донецьк, вул. Згури, б. 32,

у тому, що він, вчинив умисний злочин на території Київського району міста Донецька за наступних обставин:

6 жовтня 2007 року приблизно о 19 годині Аліпов Р.Р., перебуваючи поруч із приміщенням залу гральних автоматів «Джекпот», розташованим поруч із будинком № 6 по вул. О. Теліги у Київському районі м. Донецька, на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин до Шепилова Д.О., діючи умисно, с метою заподіяння тілесних ушкоджень, наніс останньому приблизно 5 ударів ножем в область грудної клітки, живота й лівого стегна останнього, у результаті чого заподіяв йому одне проникаюче торако-абдоминальне поранення у VIII міжрібер'я ліворуч із ушкодженням міжреберної артерії, діафрагми, передньої стінки шлунка й лівостороннім гемопневмотораксом, проникаюче поранення в правому підребер'ї з

ушкодженням діафрагмальної поверхні печінки, які відносяться до категорії ТЯЖКИХ тілесних ушкоджень, як небезпечні для життя, а також заподіявши два непроникаючих поранення у VI міжрібер'я ліворуч і рану лівого стегна, що відносяться до ЛЕГКИХ тілесних ушкоджень, що спричинили за собою короткочасний розлад здоров'я, які вимагають для свого лікування строк понад 6, але не більше 21 дня.

Своїми умисними діями, що виразилися в навмисному заподіянні тілесних ушкоджень, небезпечних для життя, тобто навмисному тяжкому тілесному ушкодженні, Аліпов Р.Р. вчинив злочин, передбачений ст. 121 ч. 1 КК України.

Досудове слідство у кримінальній справі вважати закінченим, а зібрані докази достатніми для складання обвинувального висновку й направлення кримінальної справи до суду.

У порядку ст. 225 КПК України кримінальна справа підлягає направленню прокуророві Київського району м. Донецька для затвердження обвинувального висновку.

Обвинувальний висновок складений у м. Донецьку 5 січня 2008 року.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

ст. лейтенант міліції

(підпис)

І.І. Пижов

Згідно зі ст. 224 КПК України до обвинувального висновку додається:

СПИСОК

осіб, що підлягають виклику до залу судового засідання:

1. Обвинувачений: АЛПОВ РУСЛАН РУСЛАНОВИЧ,
утримується в СІ № 5 м. Донецька
а.с. 48, 52, 106 – 108, 150 – 151, 145 – 146
2. Потерпілий: ШЕПИЛОВ ДМИТРО ОЛЕГОВИЧ,
мешкає: м. Донецьк, вул. Токаревої, б. 10
а.с. 24 – 25, 30 – 31, 143 – 144
3. Свідки: ТРУСОВ АРТЕМ ОЛЕГОВИЧ,
мешкає: м. Донецьк, вул. Токаревої, б. 12
а.с. 19, 62, 69 – 70
КВАСОВ ЕДУАРД СЕРГІЙОВИЧ,
мешкає: м.Донецьк, вул. Томіна, б. 110, кв. 75
а.с. 26, 74 – 75
СИЧОВ СЕРГІЙ ІВАНОВИЧ,

мешкає: м. Донецьк, вул. Висоцького, б. 32, кв. 67
а.с. 20, 57, 58 – 60,71 – 72

ТАТАРОВА ТАМАРА АНАТОЛІЇВНА,

мешкає: м. Донецьк, вул. Соболева, б. 139, кв. 19
а.с. 29

АНТОНОВ ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ,

мешкає: м. Донецьк, вул. Токаревої, б. 20
а.с. 56

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

ст. лейтенант міліції (підпис)

І.І. Пижов

ДОВІДКА

про рух кримінальної справи

1. Кримінальна справа № 03-57835 порушена 10 жовтня 2007 р.
2. У порядку ст. 115 КПК України Аліпов Р.Р. затриманий 13 жовтня 2007 р.
3. Обвинувачення Аліпову Р.Р. пред'явлено 14 жовтня 2007 р., 31 грудня 2007 р.
4. Запобіжний захід у вигляді взяття під варту з утриманням у СІ № 5 м. Донецька Аліпову Р.Р. обраний 21 жовтня 2007 р.
5. Строк досудового слідства по кримінальній справі продовжений до 3-х місяців 9 грудня 2007 р.
6. Речові докази здані на зберігання до камери схову речових доказів Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області 10 грудня 2007 р.
7. Арешт на майно обвинуваченого Алілова Р.Р. накладений 14 жовтня 2007 р.
8. Цивільний позов заявлений на загальну суму 6519,42 грн. не відшкодований.
9. Судових витрат по справі немає.
10. Вимоги ст.ст.217 – 220 КПК України виконані.
11. Облікові матеріали виставлені.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ

ГУМВС України в Донецькій області

ст. лейтенант міліції (підпис)

І.І. Пижов

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Прокурор Київського району

м. Донецька

старший радник юстиції

(підпис) С.А. Носов

24 листопада 2007 року

ПОСТАНОВА

**про направлення кримінальної справи до суду для вирішення
питання про застосування примусових заходів медичного характеру**
м. Донецьк 24 листопада 2007 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області
ст. лейтенант міліції І.І. Пижів, розглянувши матеріали кримінальної справи
№ 07-54525 про незаконний обіг наркотичних засобів, порушеної за ознаками
злочину, передбаченого ст. 309 ч. 1 КК України,

ВСТАНОВИВ:

5 листопада 2007 р. приблизно о 15 годині Дронов А.В. з метою
незаконного придбання наркотичних засобів прибув на вул. Комова в
Київському районі м. Донецька, де діючи умисно, у невстановленої слідством
особи незаконно придбав приблизно 3 мл наркотичного засобу – опію
ацетильованого в медичному одноразовому шприці, який помістив у кишеню
приналежної йому куртки, і став незаконно зберігати при собі для особистого
вживання без мети збуту. Після цього Дронов А.В. із придбаним
наркотичним засобом, зберігаючи його при собі, направився на трамвайну
зупинку трамваю маршруту № 1 на вул. Комова в Київському районі м.
Донецька, де в той же день приблизно о 15 год. 15 хв. був затриманий
працівниками міліції. Під час огляду Дронова А.В. була виявлена й вилучена
рідина масою 2,838 г, що є особливо небезпечним наркотичним засобом –
ОПІЄМ (ацетильованим) зі змістом сухого залишку 0,228 г, який Дронов
А.В. незаконно придбав і зберігав без мети збуту.

В дитинстві Дронов А.В. тричі переніс травми голови.

У справі проведено стаціонарну судово-психіатричну експертизу, яка
дійшла висновку, що Дронов А.В. страждає психічною хворобою в формі
шизофренії, початок якого відноситься до періоду скоєння ним суспільно
небезпечного діяння; в момент незаконних дій з наркотичними засобами він
не керував своїми діями. На теперішній час він знаходиться у хворобливому
стані, який виражається у значному зниженні інтелекту, пов'язаним з
маренням і ворожим відношенням до оточуючих. Він являє небезпеку для

суспільства і потребує застосування до нього примусових заходів медичного характеру – приміщення до психіатричної лікарні спеціального типу.

а.с. 52 – 56

При провадженні слідства у даній справі було виконано всі необхідні слідчі дії для всебічного і повного встановлення обставин скоєного злочину.

Вина Дронова А.В. в інкримінованому діянні повністю доведена матеріалами справи, а саме:

- протоколом допиту свідка Севастьянова А.Г., що пояснив, що 05.11.2007 він був запрошений працівниками міліції як понятий при огляді чоловіка, який назвався Дроновим Артемом. При ньому в кишені куртки було виявлено і вилучено медичний шприц з рідиною Дронов сказав, що це наркотик – «ширка», яку він купив неподалік для власного вживання.

а.с. 26

- протоколом допиту свідка Сапугіна Д.Л., що дав показання, аналогічні показання свідка Севастьянова Д.Л.

а.с. 28

- протоколом огляду медичного одноразового шприца, вилученого у Дронова А.В..

а.с. 22

- висновком судово-хімічної експертизи № 586 від 12.11.2007 р., відповідно до висновків якої рідина масою 2,838 г, вилучена у Дронова А.В., є особливо небезпечним наркотичним засобом – ОПЄМ (ацетильованим) зі змістом сухого залишку 0,228 г.

а.с. 33 – 34

Вивченням особи Дронова А.В. встановлено, що він раніше не осуджений, має постійне місце проживання, де характеризується посередньо, перебуває на обліку в нарколога й психіатра.

а.с. 57 – 62

Таким чином, Дронов А.В. скоїв суспільно небезпечне діяння, передбачене ст. 309 ч. 1 КК України, в стані неосудності, і тому, на підставі ст. 19 КК України кримінальній відповідальності не підлягає.

Враховуючи, що Дронов А.В. на теперішній час є душевнохворим, за своїм психічним станом становить небезпеку для суспільства і потребує застосування до нього примусових заходів медичного характеру – приміщення до психіатричної лікарні спеціального типу, керуючись ст.ст. 130, 416, 417 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

1. Направити дану постанову разом із кримінальною справою прокурору Київського району м. Донецька для вирішення питання про можливість направлення до суду справи ДРОНОВА АРТЕМА ВАЛЕРІЙОВИЧА, 12 жовтня 1987 року народження, ур. м. Донецька, громадянина України, українця, що має середню освіту, не одруженого, не працюючого, раніше не засудженого, що мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Агеєва, б. 2, для застосування до нього примусових заходів медичного характеру.

2. Копію постанови направити прокурору Київського району м. Донецька.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
ст. лейтенант міліції (підпис)

І.І. Пижов

Згідно зі ст. 417 КПК України до постанови додається:

СПИСОК

осіб, що підлягають виклику до залу судового засідання:

1. Особа, що скоїла суспільно небезпечне діяння – ДРОНОВ АРТЕМ ВАЛЕРІЙОВИЧ, перебуває в санчастині СІ № 5 м. Донецька.

2. Свідки: САПУГІН ДМИТРО ЛЕОНІДОВИЧ,
мешкає: м. Донецьк, вул. Токаревої, б. 10
а.с. 28

СЕВОСТЬЯНОВ ОЛЕКСІЙ ГЕННАДІЙОВИЧ,
мешкає: м. Донецьк, вул. Токаревої, б. 14
а.с. 26

3. Експерт-психіатр – Кацман Борис Борисович (Бюро судово-психіатричних експертиз Донецької області)

а.с. 52 – 56

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
ст. лейтенант міліції (підпис)

І.І. Пижов

ДОВІДКА

про рух кримінальної справи

1. Кримінальна справа № 07-54525 порушена 8 листопада 2007 р.

2. Речові докази здані на зберігання до камери схову речових доказів Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області 18 листопада 2007 р.
3. Судові витрати – вартість проведення експертиз – складають 655 грн. (а.с. 33 – 34, 52 – 56).
4. Цивільний позов не заявлявся.
5. Арешт на майно не накладався.
6. Досудове слідство закінчене 24 листопада 2007 року.
7. Облікові матеріали виставлені.

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ
ГУМВС України в Донецькій області
ст. лейтенант міліції (підпис)

І.І. Пижов

ПОСТАНОВА

про зупинення досудового слідства

м. Донецьк

29 серпня 2008 року

Слідчий СВ Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області лейтенант міліції Матвієнко С.А., розглянувши матеріали кримінальної справи № 05-05183, порушеної за ознаками злочину, передбаченого ч. 3 ст. 185 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

28.07.2008 р. близько 23 год. невстановлені особи, зламавши двері, проникли до сховища промислового магазину «Хоп», розташованого по вул. Капіталістичній, 22 у Київському районі м. Донецька, звідки таємно викрали чуже майно, що належить юридичній особі – магазину «Хоп», на загальну суму 49650 гривень.

Під час досудового слідства було вжито всіх необхідних і можливих заходів для встановлення осіб, які вчинили цей злочин, однак установити їх не вдалося.

Враховуючи викладене та беручи до уваги, що у справі виконані всі слідчі дії, проведення яких можливе за відсутності особи, що вчинила злочин, керуючись ст. 130 та п. 3 ст. 206 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

1. Досудове слідство у кримінальній справі № 05-05183 зупинити до встановлення особи, що вчинила злочин.

2. Доручити відділу карного розшуку Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області вжити додаткових заходів до встановлення осіб, які вчинили цей злочин.

3. Про прийняте рішення повідомити зацікавлених осіб.

4. Копію постанови направити прокуророві Київського району м. Донецька.

Слідчий СВ Київського РВ

ДМУ ГУМВС України

в Донецькій області

лейтенант міліції

(підпис)

С.А. Матвієнко

ПОСТАНОВА

про призначення справи до судового розгляду

м. Донецьк

12 серпня 2008 р.

Суддя Київського районного суду м. Донецька Мельник А.Г., за участю прокурора Стецька П.П., в порядку попереднього розгляду кримінальної справи за обвинуваченням

Макарової Марини Михайлівни,
12.12.1980 року народження,
за ч. 1 ст. 122 КК України,

ВСТАНОВИВ:

Заслухавши доповідь прокурора про можливість призначення справи до розгляду в судовому засіданні та ознайомившись з матеріалами справи, вважаю, що дана кримінальна справа підсудна Київському районному суду м. Донецька.

Підстави для закриття справи та припинення провадження по справі відсутні.

Обвинувальний висновок складено згідно з вимогами ст.ст. 223 – 224 КПК України.

Підстав для зміни запобіжного заходу немає.

Порушень вимог кримінально-процесуального законодавства України на досудовому слідстві не виявлено.

Враховуючи викладене, керуючись ст.ст. 26, 237, 244, 245 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

Закінчити попередній розгляд справи по обвинуваченню Макарової Марини Михайлівни, 12.12.1980 року народження, за ч. 1 ст. 122 КК України, і призначити справу до розгляду у відкритому судовому засіданні в Київському районному суді м. Донецька на 19 серпня 2008 р. об 11.00.

Про розгляд справи повідомити прокурора.

В судове засідання викликати осіб, зазначених у додатку до обвинувального висновку.

Запобіжний захід відносно підсудної – підписку про невиїзд – залишити без зміни.

Суддя

(підпис)

А.Г. Мельник

ПОСТАНОВА

про примусовий привід до суду

м. Донецьк

12 вересня 2008 р.

Київський районний суд м. Донецька у складі:

головуючого судді

Мельника А.Г.

при секретарі

Бульбі О.А.

за участю прокурора

Стецька П.П.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Донецьку кримінальну справу за обвинуваченням

Макарової Марини Михайлівни,
12.12.1980 року народження,
за ч. 1 ст. 122 КК України,

ВСТАНОВИВ:

В судове засідання потерпіла не з'явилася з невідомих суду причин, хоча про місце і час розгляду справи була повідомлена належним чином. У зв'язку із цим у суду виникла необхідність в примусовому приводі потерпілої Крутової К.С. через органи внутрішніх справ.

На підставі викладеного, керуючись ст. 290 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

Піддати примусовому приводу до Київського районного суду м. Донецька на 19 вересня 2008 р. до 10.00: Крутову Клавдію Семенівну, 11.11.1981 р.н., що мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Петренка, б. 12.

Виконання приводу доручити начальнику Київського РВ ДМУ ГУМВС України в Донецькій області.

Про результати повідомити Київський районний суд м. Донецька за адресою: м. Донецьк, вул. Засядька, 7, каб. № 13, до 19 вересня 2008 р.

Суддя

(підпис)

А.Г. Мельник

ВИРОК ІМ'ЯМ УКРАЇНИ

29 січня 2008 року. Київський районний суд міста Донецька у складі:
головуючого – судді Іванова В.М.,
при секретарі Совенко А.А.,
за участю прокурора Шарова А.А.,
розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду в місті Донецьку кримінальну справу по обвинуваченню:

Зуба Івана Івановича, 11.11.1981 року народження, що народився у м. Донецьку, громадянина України, українця, що має середню освіту, не працює, раніше не засудженого, що мешкає за адресою: м. Донецьк, вул. Мазепи, б. 1, кв. 4,

у здійсненні злочину, передбаченого ст. ст. 185 ч. 3 КК України, -

ВСТАНОВИВ:

Зуб І.І. вчинив навмисний злочин при наступних обставинах.

Так, 10 лютого 2007 року, приблизно в 01 годин, Зуб І.І., маючи намір на таємне викрадення чужого майна, діючи з корисливих спонукань, шляхом вільного доступу, проникнув у кімнату Попової В.В. за адресою: м. Донецьк, пр. Гурова, б. 2, кв. 2, звідки таємно викрав мобільний телефон «Сіменс М-65», вартістю 843 грн. у якому перебувала сім-карта з номером 6486524, вартістю 20 грн., папку вартістю 35 грн., трубку радіотелефону «Велтон» вартістю 177 грн., гаманець, у якому перебувала банківська карта «Промінвестбанк», банківську картку «Аваль банк», з рахунку якого Зуб І.І., зняв гроші в сумі 20 грн, конверт із пін-кодом, картку соціального страхування на ім'я Попової В.В., які матеріальної цінності не представляють, а також викрав портмоне, у якому перебував пропуск на ім'я Петрової В.В. до ТОВ «Кондитерський цех», банківська картка «Промінвестбанк», що матеріальної цінності не представляють, належні Петровій В.В., після чого з місця здійснення злочину зник і розпорядився викраденим за своїм розсудом, заподіявши тим самим Поповій В.В. матеріальну шкоду в розмірі 1095 грн..

Крім того, 11 жовтня 2007 року, приблизно в 01.00 годин Зуб І.І., діючи з корисливих спонукань, умисно, з метою таємного викрадення чужого

майна, перебуваючи в приміщенні гуртожитку за адресою: м. Донецьк, пр. Гурова, 16, шляхом вільного доступу проник у два холи на 3 поверсі зазначеного приміщення, звідки таємно викрав два телевізори Daewoo KR 2131 FL вартістю 808,25 грн. кожний, що належать навчально-оперативному воєнізованому гірничорятувальному загону Державної воєнізованої гірничорятувальної служби вугільної промисловості, завдавши матеріальної шкоди на загальну суму 1616,50 грн., послові чого з викраденим зник і розпорядився ним на свій розсуд.

Допитаний у судовому засіданні Зуб І.І. провину в скоєному злочині визнав повністю, суду пояснив, що дійсно 10 лютого 2007 року, приблизно в 01 годину, проникнув до кімнати за адресою: м. Донецьк, пр. Гурова, б. 2, кв. 2, звідки таємно викрав мобільний телефон «Сіменс М-65», папку, трубку радіотелефону «Велтон», гаманець, у якому перебувала банківська карта «Промінвестбанк», банківська картка «Аваль банк», з рахунку якого він зняв гроші у сумі 20 грн., конверт із пін-кодом, картку соцстраха на ім'я Попової В.В., портмоне, у якому перебував пропуск на ім'я Петрової В.В. до ТОВ «Кондитерський цех», банківська картка «Промінвестбанк», після чого з місця здійснення злочину зник і розпорядився викраденим за своїм розсудом. Крім того, 11 жовтня 2007 року, приблизно в 01 годину, перебуваючи в приміщенні гуртожитку за адресою: м. Донецьк, пр. Гурова, 16, у двох холах на 3 поверсі зазначеного приміщення, таємно викрав два телевізори Daewoo KR 2131 FL після чого з викраденим зник і розпорядився про свій розсуд.

Потерпіла Попова В.В. підтвердила, що дійсно 10 лютого 2007 року, з її кімнати були викрадені мобільний телефон «Сіменс М-65», вартістю 843 грн. у якому перебувала сім-карта з номером 6486524, вартістю 20 грн., папку вартістю 35 грн., трубку радіотелефону «Велтон» вартістю 177 грн., гаманець, у якому перебувала банківська карта «Промінвестбанк», банківська картка «Аваль банк», заподіявши їй тим самим матеріальну шкоду у розмірі 1095 грн.

Представник цивільного позивача Дубов П.П. змінив заявлені позовні вимоги, з урахуванням того, що один з украдених телевізор повернутий, просив стягнути з підсудного 969,90 грн.

Крім повного визнання своєї вини, вина Зуба І.І. підтверджується: протоколом відтворення обстановки й обставин події, де Зуб І.І. показав, як він вчиняв злочин 11.10.2007 року. (а.с. 63), протоколом відтворення обстановки й обставин події, де Зуб І.І. показав, як він вчиняв злочин

10.02.2007 року (а.с. 130), протоколом огляду й долучення речових доказів (а.с. 53, 64 – 65) і іншими матеріалами кримінальної справи.

Аналіз наведених доказів дозволяє суду зробити висновок про те, що дії підсудного Зуба І.І. слідчим за ст.185 ч. 3 КК України кваліфіковано вірно, тому що він своїми умисними діями скоїв таємне викрадення чужого майна (крадіжку), поєднану із проникненням до приміщення, повторно.

При обранні виду й міри покарання суд ураховує характер і ступінь суспільної небезпеки скоєного злочину, дані про особу підсудного, його каяття у вчиненому, характеристику, і доходить висновку, що його виправлення й перевиховання можливо тільки в умовах ізоляції від суспільства.

Цивільний позов УО ВГСО на суму 969,90 гривень суд, суд знаходить обґрунтованим і підлягаючим задоволенню в повному обсязі.

Цивільний позов Попової В.В. на суму 1095 грн. суд знаходить обґрунтованим і підлягаючим задоволенню в повному обсязі.

Речові докази – телевізор Daewoo KR 2131 FL, серії 825-2, уважати переданими за належністю.

Враховуючи викладене, керуючись ст.ст. 323, 324 УПК України, суд –
ПРИСУДИВ:

Зуба Івана Івановича визнати винним у скоєнні злочину, передбаченого ст. 185 ч. 3 КК України й призначити покарання у вигляді позбавлення волі, строком на 3 (три) роки 6 (шість) місяців з відбуванням покарання в кримінально-виправній установі.

Строк покарання обчислювати з 09 листопада 2007 року.

Запобіжний захід засудженому Зубу Івану Івановичу до вступу вироку в законну силу залишити колишню – утримання під вартою в Донецькому СІ № 5.

Стягнути з Зуба Івана Івановича на користь навчально-оперативного воєнізованого гірничорятувального загону Державної воєнізованої гірничорятувальної служби вугільної промисловості 969 (дев'ятсот шістьдесят дев'ять) гривень 90 коп.

Стягнути з Зуба Івана Івановича на користь Попової Вікторії Вікторівни суму матеріальної шкоди в розмірі 1095 (тисячу дев'яносто п'ять) гривень.

Речові докази – телевізор Daewoo KR 2131 FL, серії 825-2, переданий на зберігання Дубову П.П., уважати переданим за належністю.

Апеляція може бути подана до Апеляційного суду Донецької області протягом 15 діб з моменту проголошення, а засудженим у той же строк з моменту вручення йому копії вироку.

Суддя

(підпис)

В.М. Іванов

Апеляційний суд Донецької області
Захисника Маркова Ігоря Петровича
(83001, м. Донецьк, вул. Університетська,
2/18, тел. 80506739480),
захисника засудженого Лаврова Романа
Івановича,

АПЕЛЯЦІЯ

на вирок Київського районного суду м. Донецька

12.12.2007 р. Київський районний суд м. Донецька ухвалив вирок, яким Лавров Роман Іванович визнаний винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 289 КК України, та засуджений до 7 років позбавлення волі із застосуванням ст. 69 КК України.

У порядку ст. 71 КК України суд до призначеного покарання частково приєднав невідбуту Лавровим Р.І. частину покарання за вироком Кіровського районного суду м. Донецька від 13.12.2005 р. за ч. 2 ст. 185 КК України та остаточно призначив покарання у вигляді 7 років 6 місяців позбавлення волі.

Лавров Р.І. визнаний винним у тому, що 13 червня 2007 р. близько 23.00., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, відкрив ключем двері автомобіля «Мерседес-600» держномер 28-70 ОГО, який належав Павленку Ю.І., та незаконно заволодів цим транспортним засобом. В подальшому, керуючи автомобілем, Лавров Р.І. проїхав приблизно 100 метрів, після чого, не впоравшись із керуванням, допустив зіткнення зі стовпом, внаслідок чого було пошкоджено автомобіль на суму 82655 грн.

Незважаючи на те, що судом при призначенні покарання Лаврову Р.І. були враховані обставини, що пом'якшують покарання, застосовано ст. 69 КК України та призначено покарання нижче від найнижчої межі у вигляді 7 років позбавлення волі, вважаю його невідповідним ступеню тяжкості злочину та особі засудженого, оскільки за своїм розміром є явно

несправедливим з точки зору суворості і підлягає зміні в бік пом'якшення з таких підстав.

Визнаючи обставини, що обтяжують покарання, суд у вирокі посилається на те, що в момент скоєння злочину Лавров Р.І. знаходився у стані алкогольного сп'яніння. Але Лавров Р.І. цей факт заперечував, а будь-які дані, які б підтверджували даний факт, у матеріалах справи відсутні.

Таким чином, посилення суду у вирокі на цю обставину, яка обтяжує вину Лаврова Р.І., не обґрунтовані та не знайшли свого підтвердження під час розгляду справи судом.

При визначенні покарання суд не прийняв до уваги те, що Лавров Р.І. має постійне місце проживання у м. Донецьку, працює механіком ТОВ «Тополь», характеризується позитивно, відшкодував потерпілому збитки у повному обсязі.

Вважаю, що призначене судом Лаврову Р.І. покарання не відповідає його особі та є явно несправедливим через його суворість.

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 348, 366, 372 КПК України,

ПРОШУ:

Вирок Київського районного суду м. Донецька від 12.12.2007 р., яким Лаврова Романа Івановича засуджено за ч. 3 ст. 289 КК України до 7 років позбавлення волі із застосуванням ст. 69 КК України, змінити у бік пом'якшення.

Захисник

(підпис, дата)

І.П. Марков

Верховний суд України
Судова колегія у кримінальних справах
Захисника Маркова Ігоря Петровича
(83001, м. Донецьк, вул. Університетська,
2/18, тел. 80506739480),
захисника засудженого Лаврова Романа
Івановича,

КАСАЦІЙНА СКАРГА

на вирок Судової колегії у кримінальних справах
Апеляційного суду Донецької області

Київський районний суд м. Донецька вирокком від 12 березня 2008 р. засудив Лаврова Романа Івановича за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК України на сім років позбавлення волі і на підставі ст. 71 КК України за сукупністю вироків остаточно визначив йому сім років шість місяців позбавлення волі.

Апеляційний суд Донецької області ухвалою від 25 квітня 2008 р. залишив вирок без зміни.

Згідно з вирокком Лавров Р.І. визнаний винним у тому, що 2 березня 2007 р. він під час сварки на ґрунті неприязних стосунків умисно, свідомо допускаючи можливість настання смерті Козлова С.С., завдав йому удар ножем у ліву частину грудної клітини, заподіявши тяжкі тілесні ушкодження.

Як суд першої інстанції, так і апеляційний суд допустили неправильну кваліфікацію дій засудженого і в зв'язку із цим ухвалили незаконні рішення у справі. Дії Лаврова Р.І. мають ознаки злочину, передбаченого ч. 1 ст. 121 КК України.

Обставинами справи, які встановлені у судовому засіданні, підтверджено, що засуджений Лавров Р.І не мав умислу на вбивство Козлова С.С. Так, суд визнав засудженого Лаврова Р.І. винним у вчиненні закінченого замаху на вбивство Козлова С.С. з непрямым умислом. Проте замах на умисне вбивство з непрямым умислом неможливий. Тому дії Лаврова Р.І не можуть кваліфікуватися за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК України. Таким чином, суд, в цілому правильно встановивши фактичні обставини справи, дав їм неправильну юридичну оцінку. Внаслідок завданого Лавровим Р.І. удару ножем Козлову С.С. було заподіяне тяжке тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння. Однак реальна ситуація, яка склалася між підсудним і потерпілим, засвідчувала, що підсудний не мав умислу на

вбивство і це визнав суд, записавши у вирокі, що діяння вчинене з непрямим умислом.

Відповідно до ст. 15 КК України та п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», закінчений замах на умисне вбивство особи може бути вчинено лише з прямим умислом, тобто коли винна особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання.

За таких умов вважаємо доцільним поставити питання щодо перекваліфікації дій підсудного з ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 на ч. 1 ст. 121 КК України, оскільки внаслідок завданого Лавровим Р.І. удару ножем Козлову С.С. було заподіяне тяжке тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння. Допущену судом першої інстанції помилку апеляційний суд не виправив.

При вирішенні питання про покарання просимо врахувати позитивні характеристики підсудного, його попередню бездоганну поведінку, те, що ініціатором сутички був саме потерпілий, і пом'якшити покарання підсудному Лаврову Р.І.

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 372, 373 КПК України,

ПРОШУ:

Змінити вирок підсудному Лаврову Роману Івановичу, перекваліфікувати його дії на ч. 1 ст. 121 КК України та пом'якшити його покарання.

Захисник

(підпис, дата)

І.П. Марков

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У ГАЛУЗІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

СУПРОВОДЖУВАЛЬНИЙ ЛИСТ

Заступнику начальника Головного
слідчого управління МВС України
полковнику міліції **Іванову В.Г.**

Слідчим відділенням Іванівського районного відділу Управління міністерства внутрішніх справ України в Київській області розслідується кримінальна справа за фактом дорожньо-транспортної пригоди за участю громадянина Республіки Польщі Яна Боровського.

У зв'язку з необхідністю уточнення показів Боровського Яна щодо обставин дорожньо-транспортної пригоди слідчим управлінням Головного Управління міністерства внутрішніх справ України в Київській області підготовлено доручення правоохоронним органам Республіки Польщі щодо його додаткового допиту як свідка.

На підставі викладеного просимо порушити перед Генеральною прокуратурою України клопотання щодо направлення доручення (див. примітку) щодо проведення окремих процесуальних дій до правоохоронних органів Республіки Польщі для виконання.

Додаток: Доручення в двох примірниках на 4-х аркушах (українською та польською мовами).

**Начальник слідчого управління
УМВС України в Київській області
полковник міліції (підпис)**

Савченко С. Г.

Примітка. Доручення та інші документи друкуються на чистих аркушах форматного паперу, перекладаються на мову запитуваної сторони (для країн СНД дозволяється російською мовою) і підписуються лише начальником слідчого управління УМВС України в області та завіряються гербовою печаткою.

ДОРУЧЕННЯ

про проведення окремих процесуальних дій

м. Тернопіль

26 травня 2011 року

Слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України в Тернопільській області (див. примітку) відповідно до Угоди між Україною та Республікою Польща «Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах» від 24 травня 2011 року звертається до Департаменту прокуратури Міністерства юстиції Республіки Польща з проханням про виконання таких слідчих дій:

1. Встановити точне місце проживання в м. Пулаву Люблінського воєводства наступних громадян Республіки Польщі:

Хордієвського Пйотрика, Старека Войтека і Маєвського Зеника та допитати їх як свідків, щоб в'яснити питання:

- чи проживали вони в кемпінгу «Парус», який розташований біля автомобільної траси Тернопіль - Чортків на території Гусятинського району Тернопільської області, в 2010 році та 19 лютого 2011 року;
- якщо проживали, то який період;
- чи купували вони під час проживання в кемпінзі вироби із золота, його лом, злитки;
- якщо купували, то коли, в якій кількості і в кого;
- чим розраховувались за куплене золото;
- кому з них належить вага для зважування дорогоцінних металів, що була вилучена в кемпензі «Парус» 20 лютого 2011 року;
- що їм відомо про осіб, в яких купили золото, їх прізвища, імена та по батькові, місце проживання, професія та інші відомості;
- чи зможуть вони їх впізнати;
- якщо зможуть впізнати, то пред'явити протоколи з фотографіями для впізнання.

Виконати перераховані слідчі дії необхідно в зв'язку з розслідуванням кримінальної справи, порушеної за фактами незаконних операцій з валютними цінностями і незаконної торгової діяльності.

У процесі розслідування кримінальної справи встановлено, що протягом 2010 і частину 2011 року (до 19 лютого) Краснов О. П., мешканець м. Івано-Франківська, систематично в великих кількостях скуповував ювелірні вироби із золота, їх лом і злитки. На його прохання гр-ки Гавриляк І. К. і Присяжнюк Ю. В., теж мешканки цього ж міста, продавали

цей товар громадянам Республіки Польща, що проживали в кемпінзі «Парус» Гусятинського району Тернопільської області.

Про виконання доручення прошу повідомити слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України в Тернопільській області за адресою: 282000, Україна, м. Тернопіль, вул. Валова, № 6, слідче управління УМВС України в Івано-Франківській області.

Якщо виконати окреме доручення неможливо, прошу повідомити обставини, які цьому перешкоджали.

**Начальник слідчого управління
УМВС України в Тернопільській області
полковник міліції. (підпис)**

Потапенко В. В.

Гербова печатка

Примітка. При підготовці доручень правоохоронним органам іноземних держав у текстах не допускаються скорочення та аббревіатури.

ДОРУЧ Е Н Н Я
про проведення окремих процесуальних дій

м. Львів

25 травня 2011 року

Слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України у Львівській області відповідно до Договору між Україною та Республікою Польща «Про правову допомогу і правові відносини у цивільних і кримінальних справах» від 24 травня 2011 року звертається до Департаменту прокуратури Міністерства юстиції Республіки Польща з проханням щодо виконання таких процесуальних дій:

1. Встановити, чи є в м. Страховець, що поблизу міст Перемишля та Сандоміра, біля овочевого ринку пункти обміну валюти.

2. Допитати як свідків працівників цих пунктів (контор), які виконували обмін польських злотих на долари США 22 квітня 2011 року, щоб вияснити питання:

чи реєструються номери купюр та прізвища осіб, яким був проведений обмін?

Якщо такий облік провадиться, чи були серед виданих 22 квітня 2011 року долари США певних номерів: Є 56065530А - номіналом 50 доларів; В 58784771Д, Н 450043368В, І 69130884Е - номіналом 20 доларів; Н 61371234В і В 94833271В - номіналом 5 доларів, та кому вони видавалися?

Чи знають вони громадянку України, мешканку Львівської області Чопик Олену Федорівну; чи обмінювали вони їй польські злоті на долари США та якими купюрами видавали гроші?

3. Якщо такий облік проводиться і буде встановлено, що означені вище купюри доларів США видавалися 22 квітня 2011 року, необхідно оглянути відповідний обліковий журнал чи інший документ у пунктах обміну валюти, сфотографувати відповідні сторінки та разом з протоколами допиту свідків направити за нашою адресою.

Виконання вказаних процесуальних дій необхідно у зв'язку з розслідуванням кримінальної справи № 122-0124, порушеної за фактом пограбування мешканки м. Миколаєва Львівської області Чопик Олени Федорівни, що сталося на дорозі біля с. Тростянець Миколаївського району Львівської області 23 квітня 1993 року. При цьому у неї викрадено килим, предмети дитячого, чоловічого одягу та 125 доларів США (купюри номіналом 50 доларів - 1 штука, 20 доларів - 2 штуки, 10 доларів - 1 штука та 5 доларів - 5 штук).

Чопик О. Ф. пояснила, що ці долари США вона виміняла 22 квітня 2011 року близько 17-18 години в 2-х обмінних пунктах (конторах), що

розташовані поблизу овочевого базару м. Страховець, яке знаходиться поруч з містами Перемишль і Сандомір. На момент обміну курс 1 долару США становив 16 700 злотих. Вона запам'ятала прикмети одного з працівників обмінної контори - чоловік віком близько 30 років, худорлявий, волосся чорне; він же записував номери виданих доларових купюр в товстий зошит в клітинку.

У скоєнні цього злочину підозрюється житель м. Львова Стах Роман Миколайович, у якого при затриманні були вилучені долари США, в тому числі купюри вартістю 50, 20 і 5 доларів з зазначеними вище номерами.

У разі виконання доручення просимо повідомити слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України в Львівській області і вислати протоколи допиту та інші документи, складені в зв'язку з певним дорученням.

Якщо виконати це доручення неможливо, просимо повідомити обставини, які перешкоджають виконанню.

Начальник слідчого управління УМВС України
в Львівській області (підпис)
Гербова печатка

Доценко О.М.

ДОРУЧЕННЯ

про вручення документа

м. Чернігів

12 лютого 2011 року

Слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України в Чернігівській області згідно з Консульським договором між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Федеративною Республікою Німеччини від 25 квітня 1958 року звертається до відповідній правоохоронних органів Федеративної Республіки Німеччини із клопотанням щодо вручення запрошення № 5/692 від 10 лютого 2011 року громадянину Федеративної Республіки Німеччини Вільгельму Вісту, 1970 року народження, проживаючому в м. Зіндельфінген, Марайнбадервеч, 19.

Вручення цього документа просимо здійснити в зв'язку з розслідуванням кримінальної справи стосовно дорожньо-транспортної пригоди 27 серпня 2011 року на дорозі Київ-Чернігів, під час якої Вільгельм Віст, керуючи автомобілем «Мерседес» скоїв наїзд на громадянина Дмитренка Віктора Івановича, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження.

Для закінчення розслідування кримінальної справи необхідно провести за участю Вільгельма Віста деякі слідчі дії.

При цьому Вільгельм Віст не буде затриманим чи арештованим на території України. Йому будуть компенсовані витрати на проїзд, проживання в готелі та добові, відповідно до чинного законодавства України.

Про виконання доручення щодо вручення документа просимо повідомити слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України в Чернігівській області за адресою: 261053, Україна, м. Чернігів, проспект Революції, № 74.

Якщо виконати це доручення неможливо, просимо-повідомити обставини, які цьому перешкодили.

**Начальник слідчого управління
УМВС України в Чернігівській
області**

полковник міліції (підпис)

Гербова печатка

Котенко О.О.

Громадянину Вільгельму Вісту
Федеративна
Республіка Німеччини, місто
Зіндельфінген,
Марайлбадервеч, 19.

ЗАПРОШЕННЯ

Ви запрошуєтесь (див. примітку) як свідок до слідчого управління Управління міністерства внутрішніх справ України в Чернігівській області за адресою: Україна, місто Чернігів, вулиця Шевченка, № 26, до слідчого Коваленка Анатолія Михайловича; кабінет № 46, 2 поверх, телефон - 96-63-36.

Запрошення викликане необхідністю Вашої участі в проведенні слідчих дій в кримінальній справі за фактом дорожньо-транспортної пригоди, що мала місце 27 серпня 2011 року на дорозі Київ-Чернігів за Вашою участю.

Ваші свідчення при виконанні слідчих дій будуть мати важливе значення для з'ясування обставин цієї події.

При цьому Ви не будете затриманими чи арештованими на території України. Вам будуть компенсовані витрати на проїзд, проживання в готелі та добові, відповідно до чинного законодавства України.

У зв'язку з викладеним просимо Вас прибути до слідчого управління Управління міністерства внутрішніх справ України в Чернігівській області протягом травня — вересня 2011 року.

**Начальник слідчого управління
УМВС України в Чернігівській області
полковник міліції (підпис)**

Котенко А. А.

Гербова печатка

Примітка. Запрошення про виклик може направлятися лише до країн, з якими Україною укладено та ратифіковано Угоди про надання правової допомоги, а до країн, з якими не укладено такі Угоди, запрошення може направлятися лише після отримання згоди відповідних органів тієї країни щодо надання такої допомоги.

Доручення про порушення кримінальної справи

м. Житомир

27 грудня 2011 року

Слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України в Житомирській області згідно з Договором між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Чехословацькою Соціалістичною Республікою «Про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах» від 12 серпня 1962 року звертається до Генеральної прокуратури Чеської Республіки з клопотанням щодо порушення кримінальної справи проти громадянина Чеської Республіки Хохпич Яна, що народився 8 січня 1970 року у місті Празі Чеської Республіки, паспорт серії НД № 917541, працює директором фірми «Хонзе ОРБА», проживає у місті Варанцдорф, по вулиці Пузинській, 1190. 16 серпня 2011 року о 6-й годині на 150-му кілометрі автодо-роги Київ—Чоп біля села Березівки Житомирського району Житомирської області України, Хохпич Ян, керуючи автомобілем ВАЗ-2101 (транзитний номер 41-55 ЗАУ), при виїзді на праве узбіччя не забезпечив безпеки руху і вчинив наїзд на пішохода Євдокимова Генадія Петровича, що рухався по узбіччю в попутному напрямку, та заподіяв йому тяжкі тілесні ушкодження, від яких він помер на місці події.

Своїми діями водій Хохпич Ян порушив вимоги пунктів 9.1 та 9.2 Правил дорожнього руху, що знаходяться в прямому причинному зв'язку з виникненням дорожньо-транспортної події, яка призвела до тяжких наслідків і ця подія підлягає притягненню до кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 215 Кримінального кодексу України (див. примітку 1).

Необхідні слідчі дії у порушеній за вказаним фактом кримінальній справі на території України виконані в повному обсязі, проте закінчити її розслідування неможливо, оскільки обвинувачений Хохпич Ян після вчинення злочину ухилився від сліства і виїхав за межі України.

На підставі викладеного, розслідування в кримінальній справі припинено відповідно до пункту 1 ст. 206 Кримінально-процесуального кодексу України і оголошено розшук обвинуваченого.

В підтвердження викладеного додається кримінальна справа № 13/4351, порушена за вказаним фактом, яка містить докази вини Хохпича

Яна в скоєнні злочину, передбаченого ч. 2, ст. 215 Кримінального Кодексу України (див. примітку 2).

Про виконання доручення та результати подальшого розслідування кримінальної справи просимо повідомити слідче управління Управління Міністерства внутрішніх справ України в Житомирській області (за адресою: 262000, Україна, місто Житомир, бульвар Лесі Українки, № 5). Після винесення судом вироку, просимо направити його копію за вказаною адресою.

Якщо виконати це доручення неможливо, просимо повідомити обставини, які цьому перешкоджають.

**Начальник слідчого управління
УМВС України в Житомирській
області**

полковник міліції (підпис)

Гербова печатка

Котенко О.О.

Примітки

1. При посиланні на Правила дорожнього руху, Кримінальний кодекс, Кримінально-процесуальний кодекс та інші нормативні акти України необхідно зробити із них виписки, завірити підписом начальника слідчого управління УМВС в області, скріпити гербовою печаткою і прилучити до справи.
2. При направленні кримінальної справи вона повинна бути перекладена на мову запитуваної сторони (крім країн бувшого СРСР). Копія кримінальної справи зберігається в УМВС в області. До правоохоронних органів іноземних держав надсилається оригінал справи та її переклад.

КЛОПОТАННЯ

про видачу особи у зв'язку з кримінальним переслідуванням

м. Львів

11 січня 2011 року

Слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України у Львівській області відповідно до статті 60 Угоди між Україною та Республікою Польща «Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах» від 24 травня 1993 року звертається до Департаменту прокуратури Міністерства юстиції Республіки Польща з проханням про видачу правоохоронним органам України - Петренка Петра Петровича, 14 липня 1943 року народження, уродженця села Зеленого Стрийського району Львівської області, українця, громадянина України, що тимчасово проживає на території Республіки Польща в місті Кракові, по вулиці Повстання, будинок № 6, квартира № 12.

Видача Петренка П. П. пов'язана з розслідуванням кримінальної справи № 6193 за фактом розбійного нападу 14 грудня 2010 року в м. Львові по вулиці Глінки на громадянина Івахненка І. І. Під час нападу у потерпілого відкрито викрадено гроші, годинник та інше майно. Зібраними в справі доказам» повністю доведена вина Петренка П. П. у скоєнні цього злочину. За санкцією прокурора Личаківського району міста Львова обвинуваченому Петренку П. П. 4 січня 2011 року обрано запобіжний захід - тримання під вартою.

У разі згоди на видачу Петренка П. П. просимо **час** і місце його видачі повідомити слідче управління Управління міністерства внутрішніх справ України у Львівській області за адресою: 263001, Україна, м. Львів, вул. І. Франко, № 6.

Якщо виконати це клопотання неможливо, просимо повідомити обставини, які цьому перешкоджали.

Додаток. Документи на 4 аркушах.

Начальник слідчого управління УМВС України

у Львівській області полковник міліції

(підпис)

Котенко О.О.

Гербова печатка

Примітка. До клопотання про видачу особи додається Оригінал постанови про обрання запобіжного заходу, оригінал постанови про етапування, довідка про докази вини особи у скоєному злочині, завірену виписку із КК України статті, за якою

обвинувачується особа, дві фотокартки обвинуваченого або дві фотокопії форми № 1 з паспортного стола, дактилокарта на обвинуваченого (при наявності), а у разі необхідності також інші матеріали та документи.

КЛОПОТАННЯ

про надання правової допомоги до країн,
з якими не укладено угод

Заступнику міністра
внутрішніх справ України
генерал-майору міліції
Петренку П. П.

Слідчим управлінням УМВС України в Сумській області розслідується кримінальна справа за фактом розкрадання державного та колективного майна в особливо великих розмірах посадовими особами комерційного банку «Ротор».

У ході розслідування цієї справи виникла необхідність у проведенні слідчих дій на території Швейцарської Федерації. В зв'язку з цим слідчим управлінням УМВС України в Сумській області підготовлено проект листа до Федерального відомства поліцейської служби Швейцарії про виконання слідчих дій.

Враховуючи, що між Україною і Швейцарською Федерацією не укладена Угода щодо правової допомоги та правових зносин в цивільних і кримінальних справах, прошу Вас порушити клопотання перед Консульським управлінням МЗС України стосовно виконання цього доручення дипломатичним шляхом.

Додаток: Проект листа на 3 аркушах та копії неофіційного перекладу на 3 аркушах.

**Начальник слідчого управління
УМВС України в Сумській області**

полковник міліції (підпис)

12 квітня 2011 року

Котенко О.О.

«ЗАТВЕРДЖУЮ» .

Начальник УМВС України в
Сумській області
генерал-майор міліції

_____ В. А. Бухтояров

«22» квітня 2008 р.

ПОСТАНОВА

про відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконними діями органів дізнання та досудового слідства

20 квітня 2008 р.

м. Суми

Слідчий слідчого відділу УМВС України в Сумській області підполковник міліції Багров В. М., розглянувши матеріали кримінальної справи № 216 і заяву Ножкіної Н. А. щодо відшкодування вартості незаконно вилучених у неї матеріальних цінностей,

в с т а н о в и в :

Кримінальну справу у відношенні Ножкіної Н. А. було порушено по ч. 2 ст. 185 КК України 19 березня 2008 р. 20 березня 2008 р. при обшуку в будинку гр-ки Ножкіної Н. А. було вилучено 200 кг бананів, які в цей же день були здані в магазин № 1 Сумського міськплодоовощторга для реалізації. Після їхнього продажу магазином № 1 24 березня 2008 р. на депозитний рахунок УМВС України в Сумській області були перераховані гроші в сумі 1000 гривень.

6 квітня 2008 р. Ножкіной Н. А. було пред'явлене обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК України, а 19 квітня кримінальну справу у відношенні обвинувачуваної Ножкіной Н. А. було закрито за ст. 6 п. 2 КПК України за відсутністю в її діях складу злочину, оскільки її провину у вчиненні зазначеного злочину не було доведено.

Таким чином, гр-ці Ножкіній Наталії Олександрівні у зв'язку з необґрунтованими діями органів дізнання при проведенні обшуку й вилученню 200 кг бананів було заподіяно матеріальну шкоду на загальну суму 1000 гривень. Крім того, гр-ка Ножкіна Н. А. протягом одного місяця перебувала під слідством.

Даними діями, а також необґрунтованим пред'явленням невинній особі обвинувачення також була заподіяна і моральна шкода.

На підставі викладеного, керуючись ст. 53¹ КПК України, а також Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, заподіяної громадянинові незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури й суду»,

п о с т а н о в и в :

1. Виплатити гр-ці Ножкіной Наталії Олександрівні в рахунок відшкодування заподіяної їй матеріальної шкоди незаконним вилученням матеріальних цінностей компенсацію на суму 1000 гривень.
2. Виплату зазначеної суми здійснити через ФПО УМВС України в Сумській області з розрахункового рахунку УМВС у місячний строк.
3. Копію даної постанови вручити Ножкіній Н. А., роз'яснивши їй право оскарження ухваленого рішення в суд.
4. Копію даної постанови направити у ФПО УМВС України в Сумській області для виконання.
5. Копію постанови направити прокуророві.

Слідчий

Багров В. М. *(підпис)*

Копію постанови одержала. Права, передбачені Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, заподіяної громадянинові незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури й суду», мені роз'яснені.

22 квітня 2008 р.

Ножкіна Н. А. *(підпис)*